Podręcznik

Zamieńmy słowo

Język polski

Nowość 2023

Zmiany i wykreślenia oznaczono w e-booku na eduranga.pl

PODSTAWA 2024

WSiP

Szkoła podstawowa

KLASA 4

Drogi WSiP,

Nigdy bym nie publikowała publicznie książek wydawnictw, które działają na uczciwych zasadach.

Wasza firma jednak promuje masowy dodruk, całkowicie niepotrzebnych książek, które mogłyby być zastąpione wersjami elektronicznymi!

Co prawda e-booki są dostępne na waszej stronie, jednak:

- W przeciwieństwie do fizycznej książki, licencja na e-book kończy się po roku. Oznacza to,
- że jeżeli moja córka chciałaby powtórzyć sobie całą wiedzę do matury, musiałabym jej kupić wszystkie wasze książki od nowa.
- Waszych e-booków nie da się pobrać! Wymagają one dostęp do internetu, co uniemożliwia ich użycie na naszej wsi, gdzie zasięg jest ograniczony.
- Wasze e-booki nie działają na telefonach komórkowych!
- Wasze e-booki sprzedawane są po tej samej (albo wyższej) cenie co regulame książki. Cena e-booka powinna być niższa, gdyż e-booki wymagają elektronicznego czytnika (tabletu)!

Czas rozpocząć nową erę, w której papier nie jest bezczelnie marnowany dla pieniędzy.
Przedstawiam e-book, który spełnia wszystkie oczekiwania uczniów.

Dbajmy o środowisko, zróbmy to dla młodych pokoleń.

Spis treści

Jak korzystać z podręcznika 8

ROZDZIAŁ I. KIM JESTEM?

Przede wszystkim chcę być... sobą! 10
Jack Canfield, Mark V. Hansen, Kimberly Kirberger, *Jestem...* (fragmenty) 11
Notatka o sobie 13
W świecie liter i głosek 17
Dzie-li-my wy-ra-zy 20
Kłopotliwa litera *i* 23
Jak opisać siebie? 26
Jestem Polką / Polakiem, a Ty? 30
Grzegorz Kasdepke, *Pan Wredzik* 31
Moje korzenie – legenda o Lechu, Czechu i Rusie 35
Lech, Czech i Rus (fragmenty) 35
Historia pewnej Wandy 39
Magdalena Grądzka, *O Wandzie, co nie chciała Niemca* (fragmenty) 39
Dawno temu w Kruszwicy... 42
Cecylia Niewiadomska, *Piast* (fragmenty) 42
Słówko do słówka – pisownia wyrazów z *ó* 46
Uważam, uczę się, umiem! – pisownia wyrazów z *u* 49
Ze słownikiem ortograficznym zawsze raźniej! 52
Polski krajobraz w wersach i strofach 55
Władysław Bełza, *Ziemia rodzinna* 56
Pieśń wszystkich Polaków 59
Józef Wybicki, *Mazurek Dąbrowskiego* 59
Podsumowanie rozdziału I 62
To już wiesz 64

ROZDZIAŁ II. JA I RODZINA

Najważniejsze, że jesteśmy razem... 66
Agnieszka Chylińska, *Zezia i Giler* (fragmenty) 66

Co mi chcesz powiedzieć? Podział wypowiedzeń 71
W rodzinie znaków interpunkcyjnych 74
Jak poprawnie zapisywać dialog 77
Pozdrawiam Cię serdecznie!. 80
W rzeczy samej... – liczba i rodzaj rzeczownika 84
Taki przypadek! 87
Rodzinne dyskusje. O sztuce argumentowania 91
Aneta Załazińska, *Wakacje, czyli jak wygląda walka na argumenty* (fragmenty) 91
Mam swój pokój! 95
Marcin Szczygielski, *Teatr Niewidzialnych Dzieci* (fragmenty) 95
Raz wielką, a raz małą literą 99
W czarnej jamie jest ciekawie! 101
Joanna Papuzińska, *Czarna jama* 101
Podsumowanie rozdziału II 105
To już wiesz 108

ROZDZIAŁ III. JA I NAUKA

Trudna lekcja... życia 110
Julian Tuwim, *Nauka* (fragmenty) 111
Szkoła – ten budynek pamięta się przez całe życie. 113
Uwaga! Przyimek szuka pary. 115
Spośród, ponad, między, wkoło – z przyimkami jest wesoło! 117
Chcę Ci podziękować... 119
Co robię? Odmieniam czasowniki 122
Czasownik na dobry czas 126
Nie jestem sam – w grupie siła 130
Artur B. Chmielewski, Ewelina Zambrzycka-Kościelnicka, *Kosmiczne wyzwania* (fragmenty) 131
Mam swoje zdanie 134
Dobry plan to podstawa!. 137
Co może się zdarzyć w bibliotece? 139
Dorota Bałuszyńska-Srebro, *Księga Julii* (fragmenty) 139
Nie trwoży mnie pisownia *nie* z rzeczownikami i czasownikami 143
Podsumowanie rozdziału III. 145
To już wiesz 148

ROZDZIAŁ IV. JA I TY

Po przyjacielską radę tylko do jeżozwierzy 150
Michel Piquemal, *Jeżozwierze* 150
Sąsiedzkie porachunki 152
Aleksander Fredro, *Paweł i Gaweł* 152
Co podarować przyjacielowi? Opis przedmiotu 156
Opisujesz? Przymiotnika potrzebujesz! 159
Urodziny Kłapouchego 162
Alan Alexander Milne, *Kubuś Puchatek* (fragmenty) 162
Jak przygotować życzenia? 166
Czas zaprzyjaźnić się z *rz*! 169
Co nam ułatwi pisownię wyrazów z *ż*? 171
Prawdziwych przyjaciół poznajemy w biedzie 174
Adam Mickiewicz, *Przyjaciele* 175
Podmiot i orzeczenie – najważniejszy związek w zdaniu 178
Grupa podmiotu i grupa orzeczenia 180
O zdaniu pojedynczym, które możesz rozwijać 182
Podsumowanie rozdziału IV 185
To już wiesz 188

ROZDZIAŁ V. JA W WOLNYM CZASIE

Słońce, obłoki i wiatr, czyli czas na poetycki spacer 190
Adam Mickiewicz, *Wschód słońca* 190
Jak miło otrzymać zaproszenie! 193
Jak? Gdzie? Kiedy? Czyli słów kilka o ciekawskim przysłówku 196
Słownik języka polskiego, czyli: SJP – wszystko wie! 199
Zawód: filmowiec 201
Chodźmy do teatru! 205
Ewa Skarżyńska, *Teatr* 205
Wyraz, który liczy – liczebnik 208
Piłka jest okrągła, a bramki są dwie 211
Ludwik Jerzy Kern, *46 nóg* 212
Niewielkie *nie*. Pisownia *nie* z przymiotnikiem, przysłówkiem i liczebnikiem . . . 215
Podsumowanie rozdziału V 219
To już wiesz 222

ROZDZIAŁ VI. JA I ŚWIAT WYOBRAŹNI

Dwie siostry i Pani Zima 224
Jacob i Wilhelm Grimmowie, *Pani Zima* (fragmenty) 225
Zdanie złożone – przynajmniej z dwóch orzeczeń utworzone 230
Spójnik spaja, czyli łączy 233
Zaprzyjaźnij się z przecinkiem 235
Gdy marzenia się spełniają... 237
Aleksander Puszkin, *Bajka o rybaku i rybce* 237
Dobry, czyli jaki? 247
Charles Perrault, *Kopciuszek* 247
Czym są synonimy i antonimy? 251
Jak korzystać ze słownika synonimów? 254
Napiszę list do... 257
O sprytnym lisku, który przechytrzył fokę 261
Maria Niklewiczowa, *Sprytny lisek* 262
Podsumowanie rozdziału VI 266
To już wiesz 270

ROZDZIAŁ VII. JA I ŚWIAT WOKÓŁ MNIE

Być człowiekiem – jakie to uczucie? 272
Barbara Stenka, *Ten cały nudny świat* (fragment) 273
Dbamy o dobro lasu 277
Rafał Klimczak, *Grzybobranie* (fragmenty) 277
W świecie znaków 281
Kupię, sprzedam, zamienię – więc niezbędne ogłoszenie! 284
Bo przez lasy i przez knieje pędzą onomatopeje 287
Małgorzata Strzałkowska, *Gwałtu! Rety! Co się dzieje?!* (fragmenty) 287
Świat pod lupą 290
Jan Twardowski, *Mrówko ważko biedronko* 291
Z druhami się nie waham 293
Uśmiech od ucha do ucha 295
Chrońmy dziką przyrodę! 298
Nela Mała Reporterka, *Nela i wyprawa do serca dżungli* (fragmenty) 298
Jaki cudowny widok... Opisujemy krajobraz 302

Wybierzmy się gdzieś w świat. Pisownia nazw geograficznych 305
Podsumowanie rozdziału VII 308
To już wiesz 310

LEKTUROWNIK

Jan Brzechwa, *Akademia pana Kleksa* 312
A może by tak polatać? 313
Jedyna taka Akademia! 316
Nauka w Akademii 318
Ach, bo pan Kleks potrafi wszystko! – opisujemy wyjątkowego profesora 320
Nie jestem zwykłym szpakiem 322
To już wiesz 325

René Goscinny, *Mikołajek* 326
Świat przygód Mikołajka 327
Mikołajek i przyjaciele 329
Mikołajek i jego szkoła 331
Świat dorosłych w *Mikołajku* 333
To już wiesz 335

Janusz Christa, *Kajko i Kokosz. Szkoła latania* 336
Zapraszamy do *Szkoły latania* 337
W czasach zbójcerzy i... latających dywanów! 341
Bohaterowie, jakich mało! 343
Kurs latania dla każdego! 345
To już wiesz 347

Andrzej Maleszka, *Magiczne drzewo. Czerwone krzesło* 348
Magiczne moce czerwonego krzesła 349
Kiedy nagle znikają rodzice... 351
Jak wyprawa do Kopenhagi zmieniła bohaterów książki? 353
To już wiesz 355

Indeks pojęć 356

Jak korzystać z podręcznika

Literatura i formy wypowiedzi

Nauka o języku i ortografia

Podsumowanie rozdziału

Lekturownik

Lekcje poświęcone obszernym utworom literackim czytanym w całości

W trakcie lekcji

Na początek

Wprowadzenie do tematu

O tekście

Pytania i polecenia dotyczące przywołanych tekstów

1. Zadania międzyprzedmiotowe
2. Zadania grupowe
3. Zadania typu egzaminacyjnego
4. Zadania o wyższym stopniu trudności

Tworzę

Polecenia zachęcające do działań twórczych

Mam lekkie pióro

Materiał związany z formami wypowiedzi

Piszę i mówię poprawnie

Informacje pomagające unikać błędów językowych

Bank słówek

Zestawy przydatnego słownictwa

Chcę więcej

Informacje i zadania dla bardziej zainteresowanych

Sprawdź, co już umiesz

Zadanie sprawdzające stopień opanowania materiału z lekcji

Definicje i ważne informacje do zapamiętania

Na koniec rozdziału

Sprawdź, co już umiesz

1. Zadania sprawdzające stopień opanowania materiału z rozdziału

To już wiesz

Przypomnienie ważnych terminów, lektur obowiązkowych, zagadnień z nauki o języku i ortografii

Pamiętaj! Rozwiązania zadań zapisuj w zeszycie przedmiotowym.

zmiany i wykreślenia według podstawy programowej 2024

ROZDZIAŁ I

KIM JESTEM?

Poznaj samego siebie, a stanie przed tobą otworem cały świat.
Sokrates

Przede wszystkim chcę być… sobą!

Podczas lekcji:

- dowiesz się, kim może być czwartoklasista;
- odpowiesz na pytanie, co to znaczy być sobą.

Na początek

Maks: Jestem Polakiem, wrocławianinem, uczniem, raperem, hokeistą…

Kuba: Jestem harcerzem, kolegą, przewodniczącym klasy, synem, bratem, wnukiem, piłkarzem…

Amelia: Jestem mieszkanką Gdańska-Wrzeszcza, wolontariuszką, sąsiadką, tenisistką, przyjaciółką…

- Wzorując się na wypowiedziach Maksa, Kuby i Amelii, opisz siebie. Kim jesteś? Jakie role pełnisz?
- Uczniowie klasy 4d zaprojektowali swoje logo (graficzny znak symbolizujący np. osobę, akcję lub instytucję). Co na podstawie rysunków możesz powiedzieć o autorach?

Jack Canfield[1]

Amerykański mówca i przedsiębiorca.

Mark Victor Hansen[2]

Amerykański mówca.

Kimberly Kirberger[3]

Współtwórczyni organizacji wspierającej młodzież.

Poznaj autorów

Jack Canfield, Mark Victor Hansen, Kimberly Kirberger

Jestem...

fragmenty

Jestem architektem: buduję solidne fundamenty i każdego roku, który spędzam w szkole, dodaję do nich kolejne piętra mądrości i wiedzy. [...]

Jestem naukowcem: każdego dnia zbieram nowe dane, dokonuję ważnych obserwacji i eksperymentów z nowymi pomysłami i ideami. [...]

Jestem astronautą: stale badam i poszerzam swoje horyzonty. [...]

Jestem policjantem: zawsze dbam o dobro innych [...].

Jestem nauczycielem: swoim przykładem uczę determinacji, poświęcenia i ciężkiej pracy.

Jestem matematykiem: upewniam się, czy problemy, które przezwyciężyłem, mają właściwe rozwiązania. [...]

1
czytaj: dżek kenfild

2
czytaj: mark wiktor hansen

3
czytaj: kimberli kirberger

Jestem hokeistą: unikam tych, którzy chcą mnie zablokować.

Jestem maratończykiem: jestem pełen energii, zawsze idę do przodu i jestem gotowy na następne wyzwania.

Jestem alpinistą: powoli, lecz pewnie wspinam się na szczyt. […]

A najważniejsze – jestem sobą.

Jack Canfield, Mark Victor Hansen, Kimberly Kirberger, *Balsam dla duszy nastolatka* (fragmenty), tłum. Magdalena Hermanowska
The 7 Habits of Highly Effective Teen. Copyright © 1999 FranklinCovey Company

O tekście

1. Jakie czynności i zadania kojarzą Ci się z wykonawcami opisanych zawodów: architektem, naukowcem, astronautą itd.?

2. Co Cię szczególnie zaciekawiło, zdziwiło, zastanowiło w przeczytanym tekście? Jak został opisany jego bohater?

3. Który fragment tekstu mógłby się odnosić do Ciebie? Uzasadnij swój wybór.

4. Co to znaczy być sobą? Wymień sytuacje, w których nie przychodzi to łatwo.

Tworzę

5. Zaprojektuj znak graficzny, który będzie Cię opisywał. Opowiedz koleżankom i kolegom, czym się kierowałaś / kierowałeś, tworząc go. Urządźcie w klasie wystawę Waszych prac.

Sprawdź, co już umiesz

Oceń prawdziwość podanych zdań. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	Być sobą to znaczy zawsze robić to, na co ma się ochotę.	P	F
2.	Każdy człowiek pełni w życiu wiele różnych ról.	P	F

Notatka o sobie

Podczas lekcji:

- dowiesz się, czym jest notatka;
- poznasz różne rodzaje notatek;
- przygotujesz własną notatkę;
- poznasz zasady netykiety.

Na początek

To jedna z Twoich pierwszych lekcji języka polskiego w klasie czwartej. Być może do Waszej klasy dołączyli nowi uczniowie lub są w niej koleżanki i koledzy, z którymi słabiej się znacie. Warto więc zaprezentować się innym uczniom za pomocą ciekawej notatki.

- Dobierzcie się w pary. W ciągu czterech minut dowiedzcie się jak najwięcej o sobie nawzajem. Najpierw opowiada o sobie jedna osoba, a po upływie dwóch minut – druga.
- Zapiszcie w zeszycie wszystkie ważne informacje na temat swojego rozmówcy.
- Porozmawiajcie w klasie o tym, co ciekawego powiedzieli Wam rozmówcy.

Zosia z 4a

- lubi język polski
- po lekcjach jeździ na deskorolce
- ma kota Freda
- pomaga dziadkowi w ogródku

Notatka jest tekstem, który zapisujemy po to, aby zapamiętać najważniejsze informacje na dany temat.

Cechy notatki

- krótka
- przejrzysta
- zrozumiała
- uporządkowana

Tworzenie notatek jest bardzo ważną umiejętnością. Będziesz je zapisywać niemal na każdej lekcji, a następnie przeczytasz w domu, przygotowując się do kolejnych zajęć. Ważne jest więc wybranie przez Ciebie takiego sposobu notowania, dzięki któremu będzie Ci się uczyło najprzyjemniej i najskuteczniej.

Mam lekkie pióro

- **Notatka w formie tekstu pisanego w sposób ciągły** – treść zapisana linijka pod linijką.

Jestem Ala. Mam 10 lat. Mieszkam z rodzicami i z młodszym o dwa lata bratem Kacprem. Bardzo lubię czytać książki, szczególnie o zwierzętach. Mam dwa koty i chomika. W przyszłości chciałabym zostać weterynarzem. Każdą wolną chwilę spędzam na obserwowaniu i fotografowaniu zwierząt. Jestem uczynna i troskliwa.

- **Notatka w formie schematu** – treści zapisywane przy strzałkach, które odchodzą od najważniejszego hasła.

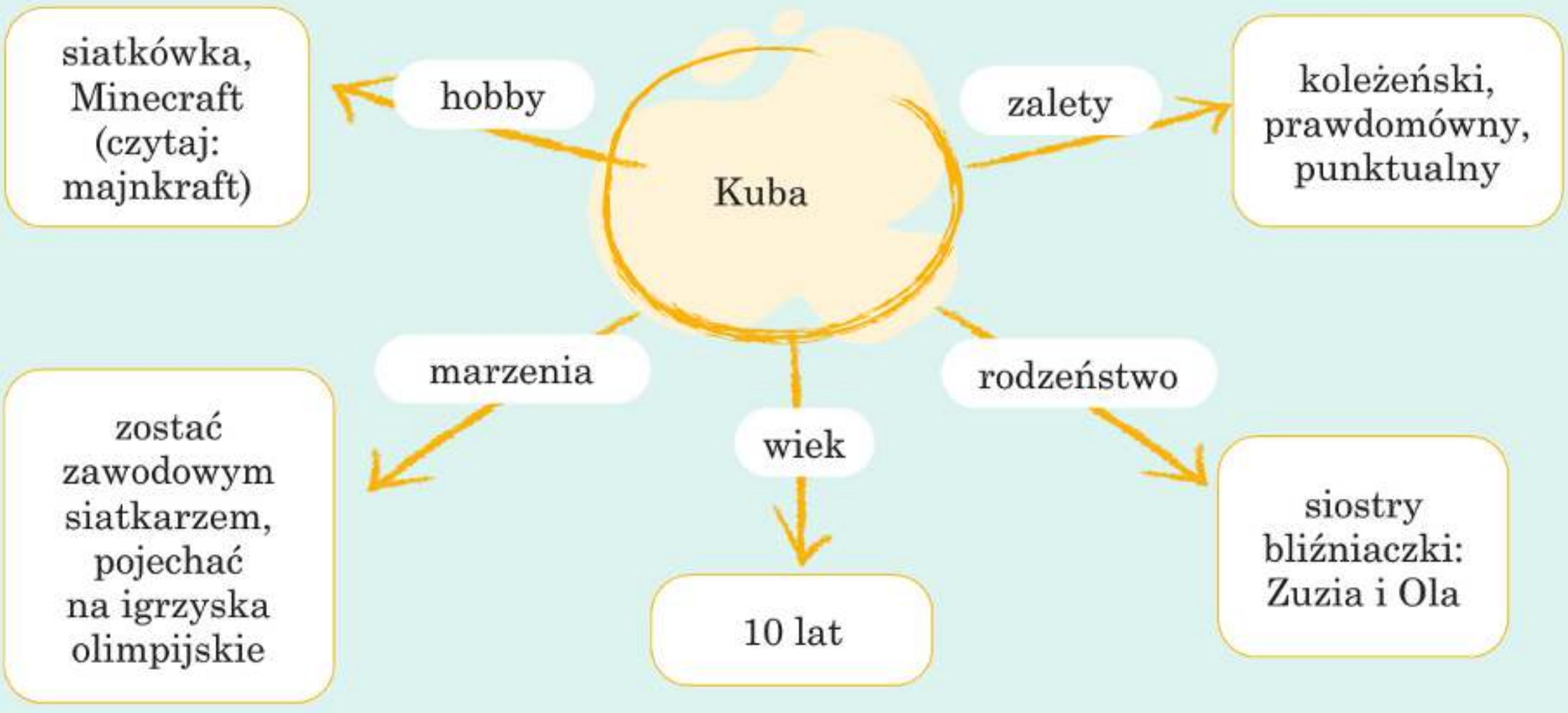

▶ **Notatka w formie tabeli** – treści zapisywane w rubrykach z odpowiednimi tytułami.

Imię	Wiek	Rodzeństwo	Marzenia	Hobby	Zalety
Ala	10 lat	brat Kacper (8 lat)	praca jako weterynarz	czytanie książek, opieka nad zwierzętami	troskliwa, uczynna

▶ **Notatka w punktach** – treści w postaci wyliczenia najważniejszych informacji. Wypunktowanie można zapisać za pomocą cyfr, liter lub znaków graficznych.

KUBA

1. wiek:
- 10 lat

2. rodzeństwo:
- Zuzia
- Ola

3. marzenia:
- udział w igrzyskach olimpijskich
- zostanie siatkarzem

4. hobby:
- siatkówka
- Minecraft

5. zalety:
- koleżeństwo
- prawdomówność
- punktualność

▶ **Notatka graficzna** (**rysnotka, sketchnotka**, czytaj: skecznotka) – forma, w której łączy się słowa i rysunki. Można w niej wykorzystać różne ramki, strzałki oraz litery różnej wielkości. Ważne informacje warto podkreślić kolorem.

1. Który z przedstawionych rodzajów notatki najbardziej Ci odpowiada? Uzasadnij wybór.

2. Wybierz jeden rodzaj notatki i przygotuj na stronę internetową informacje o sobie. Uwzględnij podane zagadnienia. Zastosuj zasady netykiety. Zadanie wykonaj na kartce z bloku.

imię • wiek • rodzeństwo • hobby • marzenia • zalety • ulubiony kolor • ulubiona potrawa

Netykieta to zbiór zasad dobrego zachowania, które obowiązują w internecie. Do zasad netykiety należą między innymi: odnoszenie się z szacunkiem do innych, unikanie obrażania ich, niepisanie bez powodu wielkimi literami (oznacza to krzyk), nieużywanie wulgaryzmów, pisanie na temat, odpowiadanie na zadane pytania, pisanie tylko w swoim imieniu.

Chcę więcej

Komunikator to program komputerowy, który służy do porozumiewania się przez internet w czasie rzeczywistym, czyli na żywo. Można w nim prowadzić rozmowy i przesyłać informacje.

- Wybierzcie osobę z klasy, która założy na wybranym przez Was komunikatorze grupę i doda do niej wszystkich uczniów z klasy.
  - **a)** Napiszcie notatki o sobie i zamieśćcie je na forum grupy.
  - **b)** Dobierzcie się w czteroosobowe zespoły i spiszcie zasady netykiety obowiązujące w Waszej grupie. Następnie przedyskutujcie Wasze zapisy i ustalcie wspólną listę zasad, którą umieścicie na grupie klasowej.

Sprawdź, co już umiesz

Oceń prawdziwość podanych zdań. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	Przed wykonaniem notatki należy zebrać najistotniejsze informacje na dany temat.	P	F
2.	W notatkach graficznych można wykorzystywać także rysunki.	P	F

W świecie liter i głosek

Podczas lekcji:

- przypomnisz sobie alfabet;
- poznasz różnice między głoską a literą.

Na początek

- Zastanów się, według jakiej zasady zapisane są w dzienniku lekcyjnym nazwiska uczniów w Twojej klasie.
- W jakich jeszcze sytuacjach stosuje się taką zasadę?

- **Alfabet** jest to zbiór liter używanych w danym języku, które występują po sobie w określonej kolejności.
- W języku polskim mamy 32 litery alfabetu:

a ą b c ć d e ę f g h i j k l ł m n ń o ó p r s ś t u w y z ź ż

- W niektórych wyrazach pochodzących z języków obcych, a także np. w matematyce używa się czasami liter: *q*, *v* oraz *x*.

1. Co oznaczają przedstawione rysunki? Zapisz w zeszycie nazwy tych obiektów w kolejności alfabetycznej.

2. Klasa 4c ma plan, by przez wszystkie lata nauki w szkole podstawowej odwiedzić kilka miast w Polsce. Uczniowie wybrali osiem miejscowości, które uważają za atrakcyjne. Nie mogli się jednak zdecydować, w jakiej kolejności będą jeździć na wycieczki. W końcu doszli do wniosku, że odwiedzą miasta w kolejności alfabetycznej. Zapisz w zeszycie, jaka będzie kolejność zwiedzania.

3. Weronika postanowiła uporządkować swoje książki na półce. Pomóż koleżance i wskaż, jak ułożyć tytuły w kolejności alfabetycznej.

- **Głoska** to najmniejszy wypowiadany i słyszany element mowy. Głoski zapisujemy za pomocą liter.
- **Litera** to element alfabetu, znak graficzny używany do zapisu głoski.
- Niektóre głoski trzeba zapisać za pomocą dwóch, a nawet trzech liter, np. *cz* w wyrazie *czysto* to jedna głoska, ale dwie litery (*c* + *z*), a *dzi* w wyrazie *dzielny* to również jedna głoska, ale aż trzy litery (*d* + *z* + *i*).
- Głoski **wymawiamy** i **słyszymy**, litery **zapisujemy** i **widzimy**.

4. Przeczytaj podane wyrazy. Określ, ile każdy z nich zawiera głosek. Następnie policz, z ilu liter się składa. Skorzystaj ze wzoru.

krzesło • muszka • mężczyzna • brzoza

Wyraz	Liczba głosek	Liczba liter
karzeł	k – a – rz – e – ł (5)	k – a – r – z – e – ł (6)

5. Przyjrzyj się kościom i powiedz, co przedstawiają. Odgadnięte wyrazy podziel na głoski i litery. Zadanie wykonaj w zeszycie.

6. Przeczytaj pary wyrazów różniących się tylko jedną głoską. Odszukaj i przeczytaj te głoski. Zwróć uwagę, jak zmienia się znaczenie słów wraz ze zmianą jednego dźwięku.

nora – noga • kran – kraj • kasa – kasza • pąk – bąk • mała – miała

Sprawdź, co już umiesz

Oceń prawdziwość podanych zdań. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	Wyrazy: *półka*, *pusty*, *pstry* są ułożone zgodnie z kolejnością alfabetyczną.	P	F
2.	Słowo *gżegżółka* zawiera więcej liter niż głosek.	P	F
3.	Wyraz *tarcza* składa się z 5 głosek i 6 liter.	P	F

Dzie-li-my wy-ra-zy

Podczas lekcji:

- powtórzysz terminy: *samogłoska, spółgłoska, sylaba*;
- odróżnisz samogłoski od spółgłosek;
- podzielisz wyrazy na sylaby.

Na początek

- Przeczytaj jak najwolniej podane zdanie, przedłużając wymowę głosek. Wskaż te, które udało Ci się wymówić najdłużej.

Jacek długo oglądał ilustracje w albumie.

GŁOSKI dzielimy na

SAMOGŁOSKI

a, ą, e, ę, i, o, u (ó), y

Przy ich wymawianiu powietrze przepływa przez narządy mowy bez przeszkód. Słyszymy je jako pojedyncze, głośniejsze dźwięki. Można przedłużać ich wymowę.

SPÓŁGŁOSKI

pozostałe głoski, np. b, c, ć, cz

Przy ich wymawianiu narządy mowy zbliżają się do siebie lub stykają ze sobą. Wypowiadając spółgłoskę, słyszymy więcej niż jeden dźwięk.

1. Ile jest spółgłosek w poniższym zdaniu? Wymień je.

Osoby, które przyjdą po nas, stworzą legendę naszych czasów.

2. Podaj przykłady wyrazów, w których występują samogłoski wskazane w ramce. Wpisz je do zeszytu i podkreśl wskazane samogłoski.

3 samogłoski **a** • samogłoski: **ą, ę** • samogłoski: **u, y, a**

3. Przeczytaj wyrazy w dymkach. W jakich sytuacjach je dzielimy? Czy słowo pojawiające się w ostatniej ze scenek można podzielić w podobny sposób?

MAMO!

RATUNKU!

GOL!!!

W niektórych wyrazach jest tylko jedna samogłoska. Takie wyrazy składają się z jednej sylaby. Nie dzielimy ich podczas wymawiania ani zapisywania.

Sylaba (**zgłoska**) to część wyrazu zawierająca samogłoskę lub sama samogłoska, np.

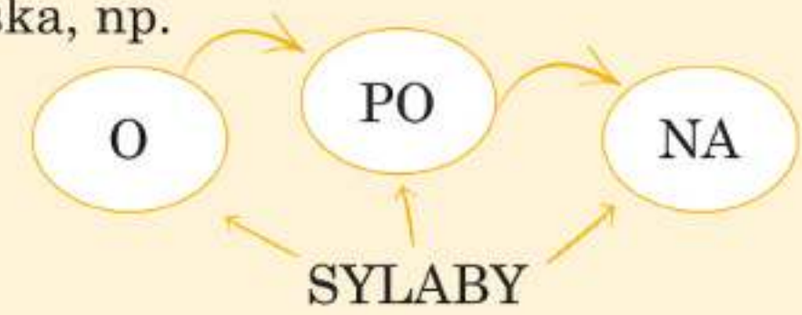

Jeżeli piszesz jakiś tekst i ostatni wyraz nie mieści się w linii, musisz jego część przenieść do następnej linii. Zrób to zgodnie z zasadami podziału wyrazów na sylaby.

4. Utwórz nowe wyrazy, dodając brakujące sylaby. Zadanie wykonaj w zeszycie.

MA → ?

SA → ? → TA

WIA → DO → ? → ?

Zasady dzielenia wyrazów

- Nie dzielimy wyrazów jednosylabowych, np. im, dom, sęk.
- Nie dzielimy liter oznaczających jedną głoskę, np. tycz-ka, bądź-cie.
- Dzielimy identyczne spółgłoski, np. pan-na, mięk-ki.
- Na ogół dowolnie dzielimy grupę spółgłosek, np. marka. Trzeba jednak w drugiej sylabie zostawić spółgłoskę (ma-rka, mar-ka).

5. Podziel wyrazy na sylaby według wzoru. Zadanie wykonaj w zeszycie.

Wzór: po-krzy-wa

▶ runo ▶ polana ▶ grzybobranie ▶ koszyczek

6. Wśród podanych słów wyszukaj wyrazy jednosylabowe. Zapisz je w zeszycie. Podkreśl w nich samogłoski.

sosna • mech • strach • namiot • śrut • bluszcz • łoś • droga

7. Ułóżcie krótką piosenkę o Waszej klasie. Następnie wybierzcie jedną linijkę powstałego tekstu i policzcie, z ilu sylab się składa.

Chcę więcej

Wyrazy, które zaczynają się m.in. od cząstek: *bez-*, *nad-*, *naj-*, *pod-*, *prze-*, *roz-*, *wez-*, *ekstra-*, **należy dzielić po tej cząstce**.

▶ Zapisz poprawnie z podziałem na sylaby: *bezsilny*, *nadzwyczajnie*, *najlepiej*, *podnieść*, *przedmieście*, *przestawić*, *roznieść*, *wezbrać*, *ekstraklasa*.

Sprawdź, co już umiesz

Przepisz do zeszytu zdanie, dzieląc wyrazy na sylaby. Podkreśl samogłoski w każdej z nich.

Hanka przeskoczyła na jednej nodze odległość od Zuzy do Marzeny.

Podczas lekcji:

Kłopotliwa litera *i*

- dowiesz się, jakie funkcje pełni litera *i*;
- poznasz zasady zmiękczania spółgłosek przez literę *i*.

Na początek

- Co przedstawiają fotografie? Odgadnij dwa wyrazy, które różnią się jedną głoską. Zapisz je w zeszycie. Zwróć uwagę na różnice w zapisie.
- Wyjaśnij, w jaki sposób zostały zmiękczone głoski.

Litera *i* jest szczególnym znakiem. Oprócz tego, że oznacza samogłoskę *i*, może też zmiękczać spółgłoskę, po której występuje.

- Jeżeli *i* występuje przed literą oznaczającą samogłoskę, nie pełni ono funkcji głoski, a jedynie **zmiękcza** poprzedzającą je spółgłoskę.
  - Na przykład wyraz *piasek* składa się z 5 głosek: pi-a-s-e-k (litera *i* występuje przed samogłoską *a*, więc tylko zmiękcza głoskę *p*).

pi – a – s – e – k

- Jeżeli *i* występuje przed spółgłoską lub na końcu wyrazu, wówczas pełni funkcję **samodzielnej głoski** (jednocześnie jest też znakiem zmiękczenia poprzedzającej je spółgłoski).
  - Na przykład wyraz *pisak* składa się z 5 głosek: pi-i-s-a-k (*i* występuje przed spółgłoską, więc pełni podwójną funkcję: zmiękcza *p* i oznacza samogłoskę *i*).

pi – i – s – a – k

1. Podziel wyrazy na dwie grupy, w których
a) litera *i* jest samodzielną głoską;
b) litera *i* pełni tylko funkcję zmiękczenia.

Wyrazy zapisz w zeszycie.

śnieg	ślimak	miejsce	bocian	bieg	wieczór
wicher	rumianek	kulig	gitara	pismo	pióro

2. Nazwij, co przedstawiają zdjęcia. Wpisz odgadnięte słowa do zeszytu, a następnie wskaż w każdym wyrazie wszystkie litery oznaczające spółgłoski zmiękczone przez *i*.

3. W każdym z wyrazów wyszukaj głoskę zmiękczoną przez literę *i*.

wiadro miska włóczykij wianek figura dziadek

4. Weź udział w grze „Milionerzy". Wskaż poprawną odpowiedź na pytanie.

Który wyraz składa się z siedmiu głosek?

A. wieczór B. gwiazdeczka

C. mieszkanie D. kwiecień

5. Wybierz spośród podanych wyrazów takie, w których litera *i* tylko zmiękcza spółgłoskę.

mistrz wiatr biegać siostra nasiona

idealny pociecha napoić pilnik

6. Podaj po dwa przykłady wyrazów, w których

a) *i* pełni funkcję zmiękczenia i nie tworzy głoski;

b) *i* jest oddzielną sylabą.

Zadanie wykonaj w zeszycie.

Sprawdź, co już umiesz

Oceń prawdziwość podanych zdań. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	W wyrazie *niski* litera *i* tylko zmiękcza poprzedzające spółgłoski.	P	F
2.	W słowach: *kieszeń*, *piekarz*, *miotła,* litera *i* pełni funkcję samogłoski oraz zmiękcza poprzedzające spółgłoski.	P	F
3.	W wyrazie *zaiskrzyło* litera *i* pełni funkcję głoski i tworzy oddzielną sylabę.	P	F

Jak opisać siebie?

Podczas lekcji:

- zgromadzisz słownictwo niezbędne do opisania siebie;
- nauczysz się redagować opis postaci.

Na początek

- Opisz osoby znajdujące się na fotografiach. Jakie cechy charakterystyczne ich wyglądu dostrzegasz?
- Czego o tych postaciach można się jedynie domyślać?

Bank słówek

- jestem • wyróżnia mnie • cechuje mnie • odznaczam się • charakteryzuje mnie • moją zaletą / wadą jest • mama / tata / przyjaciel mówi o mnie, że...
- włosy jasne jak len • oczy czarne jak węgiel • orli / zadarty nos
- chodzę z głową w chmurach • bujam w obłokach • myślę o niebieskich migdałach
- mam rogatą duszę • piszę jak kura pazurem • nigdy nie mijam się z prawdą • jestem molem książkowym • wyróżnia mnie pogoda ducha • lubię brać sprawy w swoje ręce
- w głębi serca jestem • mówią o mnie złota rączka • znajduję wspólny język z... • czasem nie przebieram w słowach • bywam zła / zły jak osa

Mam lekkie pióro

1. Przygotuj się do opisania siebie. Aby właściwie rozplanować swoją wypowiedź pisemną, skorzystaj z poniższego schematu wypracowania. Pamiętaj o akapitach.

przedstawienie się

wzrost, sylwetka, twarz

ubiór

opinia o sobie

zainteresowania

Nazywam się Jacek Marciniak. Mam 10 lat i chodzę do klasy 4b w Szkole Podstawowej w Drucikowie. Od urodzenia mieszkam z rodzicami w leśniczówce. Mam czteroletnie siostry bliźniaczki: Alicję i Klarę.

Jestem niezbyt wysoki, ale bardzo silny i sprawny. Mam okrągłą twarz i nieduże czarne oczy z jasnymi brwiami. Gęste blond włosy często wpadają mi do oczu, ponieważ noszę długą grzywkę. Mam mały nos i dość duże usta.

Zwykle ubieram się w niebieskie dżinsy, wygodną koszulkę i tenisówki. Nie lubię galowych strojów. Utrudniają grę w siatkówkę, której jestem miłośnikiem. Często zostajemy z kolegami po lekcjach, aby pograć na szkolnym boisku.

Lubię też wychodzić z tatą do lasu. Często obserwuję wtedy różne zwierzęta. Może w przyszłości także zostanę leśnikiem?

Staram się być troskliwy i pomocny. Moi rodzice twierdzą, że mogą na mnie polegać. Wydaje mi się, że koledzy też mnie lubią z tego powodu.

Akapit – fragment tekstu spójny pod względem treści, zaczynający się od wcięcia.

2. W opisie siebie pomoże Ci gra. Aby dotrzeć do mety, przesuwaj się na kolejne pola do przodu. Na każdym z nich znajdziesz słownictwo do wykorzystania w Twojej pracy. Opisuj siebie, dokładnie realizując punkt po punkcie.

GRA

Jak opisać siebie?

START

Przedstaw się

imię, nazwisko, pseudonim, wiek, informacje na temat: szkoły, do której uczęszczasz, klasy, miejsca Twojego zamieszkania, rodziny (mama, tata, rodzeństwo), przyjaciół

Opis wyglądu:

Wzrost

wysoki, niski, średni; 135, 150 cm wzrostu

Sylwetka

szczupła, zgrabna, wysportowana, muskularna, smukła, wyprostowana, przygarbiona; drobna, krępa, mocna budowa ciała

Upodobania, zainteresowania (hobby)

sposoby spędzania czasu wolnego, plany na przyszłość, marzenia

Twoje cechy

Twoje mocne i słabe strony, zalety, wady, co sądzą o Tobie najbliżsi, koledzy, znajomi, przyjaciele

Podsumowanie

krótka opinia o sobie

META

Włosy

blondyn / blondynka, szatyn / szatynka, brunet / brunetka; jasne, ciemne, rude, długie, krótkie, kręcone, proste, falujące, sięgające ramion, bujne, rzadkie, miękkie, sztywne, zwykle spięte, związane, rozpuszczone; krótko, modnie ostrzyżone, zaczesane do góry; grzywka: krótka, długa

Oczy

niebieskie, szare, zielone, brązowe, piwne, czarne, ciemne, jasne, duże, małe, niewielkie, błyszczące, wesołe

Rzęsy

długie, krótkie, jasne, ciemne

Twarz

okrągła, owalna, podłużna, wąska, pyzata, rumiana, blada, piegowata, opalona; ciemna, jasna karnacja

Brwi

jasne, ciemne, delikatnie zarysowane, wyraźne, krzaczaste

Usta

wąskie, wydatne, pełne, delikatne, różowe, czerwone, małe, duże

Strój (sposób ubierania się)

modny, wygodny, elegancki, sportowy, oryginalny, skromny, praktyczny; zwykle w kolorze…; najczęściej ubieram się w…; mój ulubiony strój to: podkoszulek, bluza, spódniczka, dżinsy itp.; ubiór dopełniają dodatki: kolczyki, okulary, plecak, przepaska, słuchawki, czapka itp.

Nos

mały, niewielki, duży, wydatny, prosty, zadarty, spiczasty, zgrabny

3. Przygotuj w zeszycie opis siebie. Wykorzystaj słownictwo, zwroty i wyrażenia poznane na lekcji.

Jestem Polką / Polakiem, a Ty?

Podczas lekcji:

- dowiesz się, co oznacza słowo *tolerancja*;
- przeczytasz o tym, jak słowo *tolerancja* rozumieją bohaterowie opowiadania Grzegorza Kasdepkego;
- opowiesz o emocjach towarzyszących bohaterom.

Na początek

- Powiedz, czy poznałaś / poznałeś kiedyś osobę z innego kraju. Jeśli tak, to jak wspominasz to spotkanie?

- Jakie odczucia mogą nam towarzyszyć podczas kontaktu z obcokrajowcem? Opowiedz o tym.
- Wskaż, jakie korzyści może przynieść kontakt z osobami z innych krajów.
- Rozwiąż rebus i i zapisz w zeszycie powstałe hasło oznaczające ważną postawę.

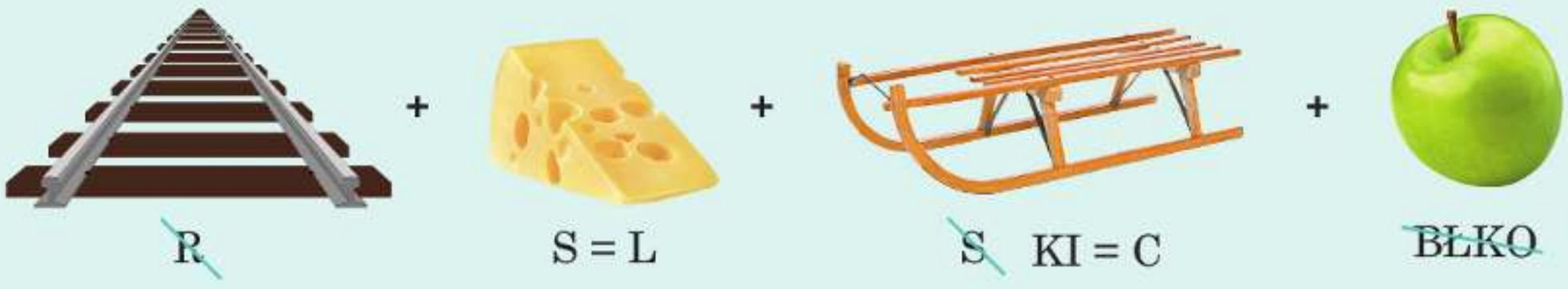

- Powiedz, jak Twoim zdaniem zachowuje się osoba cechująca się taką postawą. Podaj kilka przykładów jej postępowania.

Grzegorz Kasdepke (ur. 1972)

Autor ponad 60 książek dla dzieci i młodzieży, np. *Detektyw Pozytywka*, *Kacperiada*, *Kuba i Buba*. Dziennikarz, kawaler Orderu Uśmiechu[1] (2019).

Poznaj autora

Grzegorz Kasdepke

Pan Wredzik

Kacper przyszedł z podwórka z niewyraźną miną. Kręcił się wokół mnie, chrząkał, zaglądał przez ramię, aby sprawdzić, co piszę – wreszcie, poirytowany, zapytałem, o co mu chodzi.

– Tato – wystękał. – Czy ja jestem tolerancyjny?

– Mam nadzieję, że tak.

– Masz nadzieję?! – krzyknął ze zgrozą.

Przez chwilę przemknęło mi przez głowę, że ktoś tu zwariował.

– A co? – spytałem ostrożnie.

– Chciałbyś, żebym był tolerancyjny?! – wrzasnął Kacper.

Dotknąłem jego czoła – zimne.

– Chciałbym – odparłem, nie spuszczając z niego oczu; w razie jakiejś gwałtownej reakcji byłem gotów złapać mego synka i zawieźć do lekarza.

Kacper jednak oklapł wyraźnie i nad czymś intensywnie rozmyślał.

– To dobrze? – spojrzał na mnie zdziwiony. – Pan Wredzik mówi, że niedobrze.

No to jesteśmy w domu – pomyślałem. – Pan Wredzik. Czyli wiecznie skłócony ze wszystkimi staruszek. Nie bez powodu na Wredzika mówiono Wredzik – bo jak łatwo się domyślić, nie było to jego prawdziwe nazwisko.

Rozsiadłem się wygodnie w fotelu i poprosiłem, by Kacper opowiedział to, co ma do opowiedzenia.

– Znasz Tuana? – zaczął Kacper.

Tuan, sympatyczny chłopak z trzeciego piętra. Jego ojciec prowadzi małą restauracyjkę na rogu Reymonta i Broniewskiego.

– Gramy razem w piłkę – powiedział Kacper.

– No i? – zapytałem po chwili.

– I wymieniamy się grami komputerowymi.

Ciarki nie przeszły mi po plecach – bo też nie było po temu przyczyny.

1 Order Uśmiechu – odznaczenie nadawane przez dzieci od 1968 r. Otrzymują je dorośli, którzy sprawiają dzieciom radość

– To wszystko? – chciałem wiedzieć.

– Prawie – potwierdził Kacper.

– Czyli co jeszcze?

– Lubię go – wyznał Kacper.

Nadal nic nie rozumiałem.

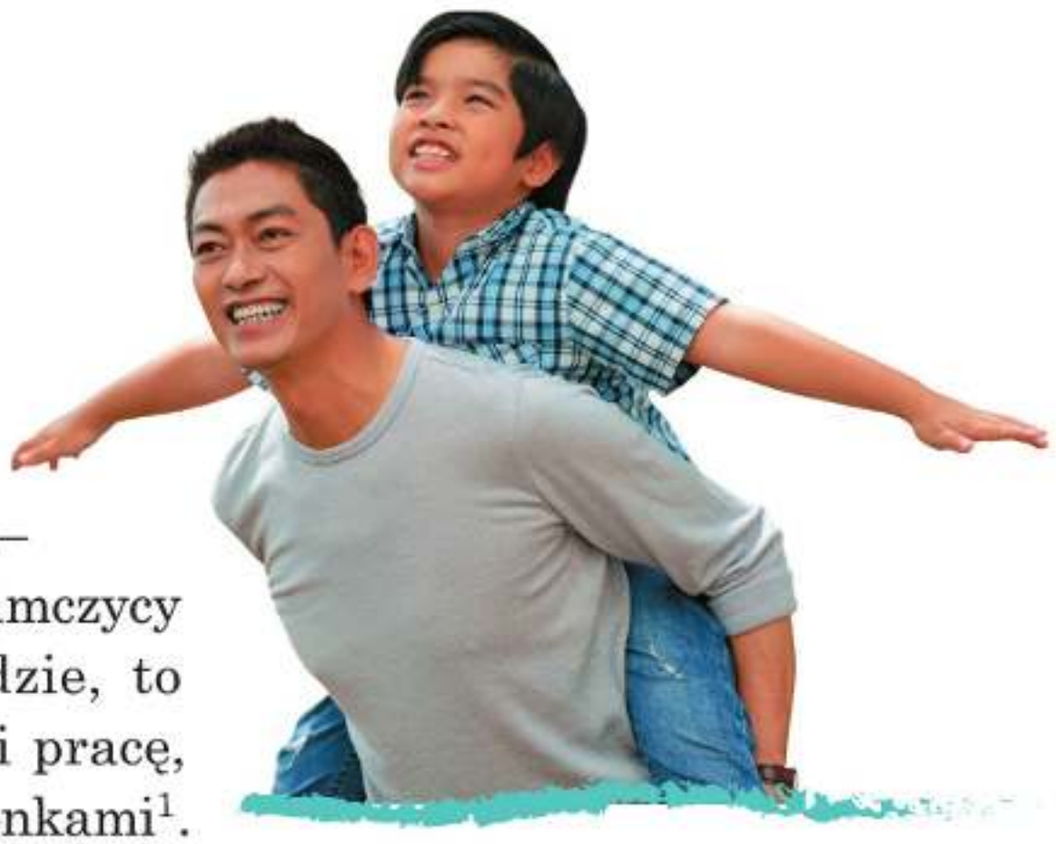

– A pan Wredzik uważa, że nie powinienem bawić się z Tuanem – powiedział Kacper. – Polacy powinni trzymać z Polakami, a Wietnamczycy z Wietnamczykami. Bo jak tak dalej pójdzie, to obcokrajowcy zabiorą Polakom mieszkania i pracę, a zamiast kościołów wszędzie będą budy z sajgonkami[1]. A wszystko przez takich tolerancyjnych jak ja.

Odliczyłem w myślach do dziesięciu. Nie pomogło, więc odliczyłem jeszcze raz – tym razem do dwudziestu. A potem zacząłem wyjaśniać:

– Tata Tuana nie zabrał nikomu mieszkania, tylko je kupił. Pracy też nikogo nie pozbawił, przeciwnie, zatrudnił nawet panią Anię. To, że nie chodzi do tego samego kościoła, co pan Wredzik, nie znaczy, że nie wierzy w Boga ani – tym bardziej – że jest złym człowiekiem. A tolerancja to zaleta, nie wada. Pan Wredzik uważa, że wszyscy powinni być tacy jak on. Ale wyobrażasz sobie świat pełen Wredzików?

– Błeee – wzdrygnął się Kacper. – Chyba nie tolerowałbym takiego świata.

– Czyli jednak jesteś trochę nietolerancyjny?

– Ale tylko dla Wredzików – roześmiał się Kacper.

A potem poszliśmy na sajgonki.

Grzegorz Kasdepke, *Kacper z szuflady* (fragment),
Wydawnictwo Literatura, Łódź 2012

1 sajgonki – popularne danie azjatyckie; rodzaj naleśnika z nadzieniem

O tekście

1. Kto opowiada o wydarzeniach w utworze?

2. Wymień bohaterów występujących w opowiadaniu. Których poznajemy bezpośrednio, a których z relacji innych osób? Czego się o nich dowiadujemy?

3. Jakie emocje podczas rozmowy towarzyszą ojcu, a jakie – synowi? Wskaż odpowiednie fragmenty tekstu. Co jest przyczyną tych uczuć?

4. Dlaczego sąsiad Kacpra jest nazywany panem Wredzikiem? Co sądzisz o nadawaniu przezwisk?

5. Które poglądy spośród wymienionych poniżej świadczą o tolerancji? Uzasadnij swoje zdanie. Podaj własne propozycje.

- Wszyscy ludzie są równi, bez względu na różnice w wyglądzie.
- Nie należy reagować na agresywne zachowanie kolegów.
- Każdy ma prawo do własnego zdania.
- Nie można odmawiać, kiedy ktoś nas o coś prosi.
- Osobom starszym i z niepełnosprawnością trzeba okazywać szacunek i pomagać.
- Powinno się lubić wszystkich ludzi.

6. W którym zestawie znalazły się sformułowania najlepiej charakteryzujące osobę tolerancyjną? W razie potrzeby wspólnie z nauczycielem wyjaśnij wszystkie niezrozumiałe słowa.

I
- życzliwość
- pomoc
- obojętność

II
- akceptacja
- zrozumienie
- otwartość

III
- współczucie
- radość
- beztroska

IV
- egoizm
- niechęć
- zawiść

Tworzę

7. Czy należy akceptować wszelkie zachowania? Wypowiedz swoją opinię w kilku zdaniach.

8. Bohater opowiadania wrócił do domu z *niewyraźną miną*. Jaki nastrój lub uczucie opisuje zwrot *mieć niewyraźną minę*?

9. Które określenia mogłyby stanowić podpisy do zamieszczonych zdjęć? Dopasuj każdy zwrot do odpowiedniej fotografii. Wyjaśnij pisemnie podane określenia.

ma marsową minę

śmieje się od ucha do ucha

wygląda, jakby zjadła / zjadł cytrynę

1

2

3

Chcę więcej

W 1995 r. ustanowiono **Międzynarodowy Dzień Tolerancji**. Jest on obchodzony 16 listopada. Celem święta jest szerzenie szacunku wobec innych.

- Ułóżcie program obchodów Międzynarodowego Dnia Tolerancji w Waszej szkole.

- Wykonaj plakat promujący postawę tolerancji. Zastosuj dowolną technikę plastyczną. Pracę możesz wykonać samodzielnie lub w 2–4-osobowym zespole.

Sprawdź, co już umiesz

Oceń prawdziwość podanych zdań. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	Osoba tolerancyjna cechuje się beztroską.	P	F
2.	Przezwisko „Wredzik" oznacza kogoś, kto często ma marsową minę.	P	F

Moje korzenie – legenda o Lechu, Czechu i Rusie

Podczas lekcji:

- poznasz, czym jest legenda;
- dowiesz się, w jaki sposób powstało Gniezno;
- zrozumiesz, dlaczego orzeł stał się znakiem naszego państwa;
- rozpoznasz elementy realistyczne i fantastyczne;
- nauczysz się rozwiązywać zadania testowe.

Na początek

- Porozmawiajcie o tym, czy istnieje jakaś opowieść wyjaśniająca powstanie Waszej miejscowości. Jeśli tak, opowiedzcie ją.

W zbiorach polskich legend znajdziesz wiele informacji o pochodzeniu różnych miast, a także o bohaterach, którzy odznaczyli się niezwykłą odwagą. Warto poznawać te opowieści.

Lech, Czech i Rus

fragmenty

Byli sobie trzej bracia: Lech, Czech i Rus. Każdy z nich przewodził jednemu słowiańskiemu[1] plemieniu. Mieszkali wszyscy w rozległej, słonecznej dolinie, ciesząc się urodzajną ziemią, czystą wodą i pełnymi zwierza lasami. Dobrze im było razem.

Mijały lata, rody[2] rozrastały się, przybywało nowych chat.

– Zaczyna się robić ciasno – zauważył pewnego dnia Rus. – Zwierzyny w lasach coraz mniej, a i ryb w rzece nie wystarcza już dla wszystkich... […]

1 Słowianie – grupa ludów zamieszkujących obszary środkowej i wschodniej Europy

2 ród – wspólnota ludzi pochodzących od jednego przodka

– Nie ma innej rady, tylko trzeba ziemie nowe znaleźć i na nich się osiedlić – podsumował Lech. […]

Kmiecie[3] bali się trochę tej wyprawy w nieznane, ale co było robić. Aby w drodze nie głodować, wszyscy w osadzie suszyli mięso, wędzili ryby, gromadzili worki mąki i kaszy […].

Wreszcie nadszedł zapowiadany od dawna dzień. O świcie Lech, Czech i Rus […] dosiedli koni. Za nimi […] ruszył cały lud.

Mijały dni i tygodnie, a oni szli niestrudzenie. Pewnego dnia oczom wędrowców ukazał się wspaniały widok. […]

Czech spiął konia i pogalopował przed siebie. […] Zobaczył żyzne doliny, gęste lasy, czyste jak kryształ rzeki.

– Tu zostanę – postanowił. […]

Wszyscy trzej uściskali się serdecznie.

Już tylko dwaj bracia ruszyli w dalszą drogę. […]

Drzewa nabierały już kolorów, a noce stawały się coraz chłodniejsze, gdy dotarli do rozległej równiny. […] Rus wprost oczu nie mógł oderwać od tego widoku.

– Aż serce się rwie... – wyszeptał w końcu. – Oto ziemia, o jakiej marzyłem.

Tej nocy bracia ostatni raz zasiedli przy wspólnym ogniu. O świcie każdy ruszył w swoją stronę – Rus na wschód, Lech ku północy.

Szron coraz częściej srebrzył trawy, a Lech wędrował niestrudzenie. […]

Któregoś dnia, gdy słońce chyliło się ku zachodowi, zatrzymali się na wielkiej leśnej polanie. Wokół stały w czerwień odziane stuletnie buki, złociły się białopienne brzozy, zieleniły jodły. Było cicho i jakoś dziwnie uroczyście.

– Spójrz, książę! – zawołał ktoś nagle, wskazując na najwyższe, królujące nad polaną drzewo. W jego koronie Lech zobaczył gniazdo, a na nim pięknego białego orła. Ptak rozpostarł skrzydła, zupełnie jakby chciał powitać utrudzonych wędrowców.

Twarz księcia rozjaśniła się.

– Oto znak, na który czekałem. Tu zbudujemy gród, a nasz herb – uśmiechnął się, wskazując białego orła na tle czerwieni zachodu słońca – będzie wyglądał tak.

Miejsce, które wybrał Lech, nazwano Gniezdem, a z czasem przekształcono na Gniezno. Tak nazywa się do dziś piękne, lasami otoczone miasto – pierwsza stolica Polski.

Ewa Stadtmüller (czytaj: sztadmiler), *Legendy polskie. O Lechu, Czechu i Rusie i inne opowieści* (fragmenty), Księgarnia Wydawnictwo Skrzat Stanisław Porębski, Kraków 2019

3 kmieć – zamożny gospodarz na wsi

O tekście

1. Z jakiego powodu Lech, Czech i Rus postanowili znaleźć nowe ziemie dla swoich rodaków? Wybierz poprawną odpowiedź. E

A. Zaczęło brakować jedzenia ze względu na zwiększenie się liczby poddanych.

B. Rodacy ciągle się ze sobą sprzeczali, więc trzeba było ich rozdzielić.

C. Ludzie chcieli mieszkać w okolicy, w której rzadko pada deszcz.

D. Bracia byli zmęczeni dbaniem o tak dużą liczbę osób.

2. Oceń prawdziwość podanych zdań. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe. E

1.	Lech założył nową osadę jako pierwszy.	P	F
2.	Czech osiedlił się na górze, aby mieć dostęp do promieni słonecznych.	P	F
3.	Ptakiem, który wylądował na szczycie dębu, był jastrząb.	P	F

3. Jakie cechy utworu świadczą o tym, że jest on legendą?

▶ **Legenda** to opowieść o przeszłości, początkowo przekazywana ustnie z pokolenia na pokolenie. Opowiada ona o historycznych bohaterach, miejscach lub zdarzeniach, ale przedstawia też wydarzenia i postacie fantastyczne i cudowne. Jej tematem często bywa założenie miasta lub państwa. Początkowo legendami nazywano opowieści o życiu świętych i dokonywanych przez nich cudach. Opowieści tego typu są także określane terminami: *podanie*, *klechda*.

▶ **Elementy realistyczne** (osoby, zwierzęta, wydarzenia, przedmioty) to takie, które mogą istnieć naprawdę.

▶ **Elementy fantastyczne** to takie, które są nieprawdopodobne i nie mogą istnieć w rzeczywistości, np. mówiące zwierzęta, ożywione przedmioty, ludzie zaklęci w kamień.

4. Wyszukaj w legendzie przykład bohatera, miejsca lub zdarzenia historycznego. Jaki to rodzaj elementu: realistyczny czy fantastyczny?

5. Wyjaśnij, jaki związek z legendą *Lech, Czech i Rus* mają poniższe zdjęcia.

Tworzę

6. Co mogłoby się wydarzyć, gdyby bracia nie zdecydowali się znaleźć nowych ziem dla swoich rodaków? Stwórz własną wersję legendy.

7. Wyobraźcie sobie, że do Waszej miejscowości przyjeżdża koleżanka lub kolega z zagranicy. Przygotujcie dla niej / dla niego mapę z zaznaczonymi miejscami w Waszej okolicy, których dotyczą najciekawsze – Waszym zdaniem – legendy.

Chcę więcej

W Ciężkowicach koło Tarnowa znajduje się Skamieniałe Miasto. Legenda głosi, że jego źli mieszkańcy zostali zamienieni w kamienie.

▶ Określ, jakie wydarzenie zostało opisane w tej legendzie: realistyczne czy fantastyczne.

Sprawdź, co już umiesz

Oceń prawdziwość podanych zdań. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	Zbudowanie miasta jest wydarzeniem fantastycznym.	P	F
2.	Opowieść o Lechu, Czechu i Rusie pokazuje, jak ludzie wyobrażali sobie założenie państw słowiańskich.	P	F
3.	Nazwa *Gniezno* pochodzi od gniazda, które zobaczyli na drzewie Lech i jego towarzysze.	P	F

Historia pewnej Wandy

Podczas lekcji:

- dowiesz się, kim była Wanda;
- przeczytasz, jakie decyzje podjęła.

Na początek

- Porozmawiajcie o tym, czy z literatury, filmu lub gry znacie jakąś kobietę, którą można podziwiać. Kim jest? Jakie ma cechy? Czym się wyróżnia spośród innych?

Magdalena Grądzka

Autorka zbioru najpopularniejszych legend i podań z różnych regionów Polski.

Poznaj autora

Magdalena Grądzka

O Wandzie, co nie chciała Niemca

fragmenty

Po śmierci księcia Kraka wielka żałoba zapanowała w jego grodzie – Krakowie. Poddani opłakiwali śmierć mądrego i sprawiedliwego władcy. Z trwogą spoglądali w przyszłość, gdyż Krak nie zostawił po sobie męskiego potomka, tylko córkę – Wandę.

Czy młodziutka księżniczka podoła ciężkim obowiązkom władcy, czy da sobie radę? […]

Już pierwsze dni rządów Wandy rozwiały wszelkie obawy. Księżniczka szybko zdobyła miłość ludu, a wieści o jej urodzie i mądrości rozeszły się szeroko, na wszystkie strony świata. Dotarły też na zachód, nad Łabę, gdzie panował książę Rydygier. Młody Niemiec szukał sobie żony, toteż z wielkim zainteresowaniem wysłuchał opowieści o pięknej córce Kraka. Postanowił za wszelką cenę zdobyć jej rękę.

Rydygier wysłał do Krakowa zbrojne poselstwo, bogate w dary. Rycerze niemieccy mieli prosić Wandę w jego imieniu o rękę. Gdyby nie zechciała zostać jego żoną, mieli wymusić na niej zgodę groźbą.

Długą drogę przebyli posłowie, zanim dotarli do Krakowa. […]

Opowieści docierające aż nad Łabę w niczym nie były przesadzone. Dziewczyna była młoda i piękna jak słoneczny wiosenny poranek.

Najstarszy z posłów wystąpił do przodu, skłonił się nisko i przemówił:

– Piękna Wando! Przybyliśmy tutaj w imieniu dzielnego księcia Rydygiera, który pokochał cię, słysząc o twej urodzie i mądrości. Książę przysyła ci bogate dary i prosi, byś została jego żoną. […]

Wanda popatrzyła na dary, lecz nie ucieszyła się nimi, uśmiech zniknął z jej twarzy. Podniosła głowę, spojrzała na posłów i powiedziała:

– Podziękujcie swojemu panu. Nie mogę jednak przyjąć jego podarków, tak jak nie mogę zostać jego żoną. Moje miejsce jest tu, na tej ziemi, którą kocham, wśród mego ludu, który także miłuję. Nie mogłabym ich opuścić i żyć na obczyźnie.

Pobledli niemieccy rycerze, słysząc te słowa, i gniew pojawił się na ich brodatych obliczach. Krótko naradzali się między sobą, po czym znowu głos zabrał najstarszy:

– Zuchwała[1] jest twoja mowa, księżniczko! Wiedz jednak, że mój pan zawsze dostaje to, czego chce. Jeśli odmówisz mu swej ręki, krwią spłynie ziemia, którą tak miłujesz! Zastanów się więc dobrze, zanim ponownie udzielisz odpowiedzi.

– Są jeszcze inne prawa niż prawo miecza – odrzekła dumnie Wanda i wyszła z komnaty.

Na próżno przerażeni widmem wojny wielmoże[2] usiłowali wpłynąć na zmianę jej zdania. Wanda stanowczo oświadczyła, że za Niemca nie wyjdzie i nigdy nie opuści kraju nad Wisłą.

Jeszcze tej samej nocy, w ciszy komnaty, znalazła inny sposób, aby uchronić lud przed wojną.

Gdy ciemna noc zapadła nad Wawelem i całym Krakowem, a sen zmorzył nawet czuwających strażników, Wanda wymknęła się niepostrzeżenie. Biegła prosto nad Wisłę. Przez chwilę stała na jej stromym brzegu, wpatrując się w nieprzeniknione ciemności, a potem skoczyła w wezbrane wody rzeki.

Rankiem Wisła wyrzuciła na brzeg ciało księżniczki. Żałobna wieść obiegła gród lotem błyskawicy. Płakali wszyscy mieszczanie, rycerze i dworacy, bo zrozumieli, że Wanda poświęciła dla nich życie.

Magdalena Grądzka, *Legendy polskie*, Wilga 2002

1 zuchwała – nieuprzejma, arogancka

2 wielmoża – przedstawiciel bogatego rodu, arystokrata

O tekście

1. Jaką cechę odziedziczyła Wanda po swoim ojcu, królu Kraku? Wskaż poprawną odpowiedź. E

A. Dumę.

B. Mądrość.

C. Zuchwałość.

D. Sprawiedliwość.

2. Oceń prawdziwość podanych zdań. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe. E

1.	Książę Rydygier był mężczyzną surowym i zawziętym.	P	F
2.	Wanda z przyjemnością przyjęła dary od Niemców.	P	F

3. Z jakiego powodu córka Kraka nie chciała wyjść za mąż za Rydygiera?

4. Czy taką kobietę jak księżniczka Wanda można nazwać bohaterką? Uzasadnij swoje zdanie.

Mówimy, że kobiety wychodzą za mąż, a mężczyźni się żenią, np. Wanda nie wyszła za mąż za Rydygiera. Rydygier chciał się ożenić z Wandą.

Tworzę

5. Wyobraź sobie, że Wanda przyjęła oświadczyny Rydygiera. Napisz, jak mogłyby się potoczyć losy księżniczki i księcia oraz ich poddanych. Swoją opowieść zacznij od słów: *Dawno temu…*

Sprawdź, co już umiesz

Przygotuj krzyżówkę do podanych haseł. Ułóż do nich definicje. Zadanie wykonaj w zeszycie.

tron • uroda • Wisła • księżniczka • posłowie • Krak

Podczas lekcji:

Dawno temu w Kruszwicy...

- poznasz Piasta kołodzieja i jego rodzinę;
- podasz cechy bohaterów legendy;
- dowiesz się, na czym polegał obrzęd postrzyżyn w dawnej Polsce.

Na początek

- Kto i kiedy nadaje imię dziecku?
- Czy wiesz, co oznacza Twoje imię? Znajdź tę informację w dostępnych źródłach.

Cecylia Niewiadomska (1855–1925)

Pisarka, nauczycielka, autorka podręczników szkolnych wydawanych w okresie niewoli, zaangażowana w kształcenie wiejskich dzieci.

Poznaj autora

Cecylia Niewiadomska

Piast

fragmenty

Podczas rządów Popiela niedaleko Kruszwicy miał własną zagrodę[1] zamożny kmieć, Piast kołodziej[2]. Szanowali i kochali go sąsiedzi, bo chętny był do rady i pomocy, uczynny dla każdego, mądry i gospodarny.

Oprócz chaty i roli miał dużą pasiekę, która dostarczała mu miodu i wosku. Zarabiał także kołodziejstwem, więc pracy miał niemało, lecz i dostatek wszystkiego. Dobra żona Rzepicha pomagała mu w gospodarstwie, a wesołe i zdrowe dzieci stanowiły szczęście rodziców. [...]

Skończył lat siedem najstarszy syn Piasta. Była to dla rodziny bardzo ważna uroczystość, gdyż chłopiec z rąk matki przechodził pod opiekę ojca. W dniu urodzin dziecka obchodzono tak zwane postrzyżyny, to jest

1 zagroda – chata i budynki gospodarcze należące do rodziny mieszkającej na wsi

2 kołodziej – rzemieślnik zajmujący się wyrobem drewnianych wozów, sań i kół

ojciec po raz pierwszy obcinał synowi długie włosy, nadawał mu imię i wzywał dla niego błogosławieństwa przodków. […]

Właśnie sproszeni goście zasiedli za stołem, kiedy w progu stanęli nieznani nikomu podróżni. Byli to dwaj młodzieńcy o jasnych i pogodnych twarzach; zakurzone ich szaty świadczyły wyraźnie, że daleką przebyli drogę – prosili o wypoczynek. Byli przed książęcym dworem, ale ich tam nie wpuszczono, może znajdą gościnność pod wieśniaczą strzechą[3]. […]

Z radością też powitał Piast przybyłych, podał im wody, aby obmyli się z kurzu, i posadził za stołem, prosząc, aby jedli.

Tymczasem rozpoczęły się obrzędy.

Matka przyprowadziła biało ubranego chłopca, w płóciennej koszuli, z rozczesanymi długimi włosami, i powiodła[4] go przed ojca.

Chłopak padł mu do nóg, a Piast go podniósł, uściskał, pokropił wodą ze źródła i ująwszy nożyce, przystrzygł mu włosy nad czołem.

Oddał potem nożyce najstarszemu z gości, ten uciął znowu długi pukiel[5] i tak koleją[6] co starsi krewni i sąsiedzi strzygli po trochu włosy wkoło głowy dziecka.

Kobiety je zbierały, aby zakopać w ziemię. […]

Wtedy podnieśli się obcy podróżni, a jeden z nich przemówił:

– Pozwólcie i nam, bracia, pobłogosławić chłopca w imię naszego Boga.

I zrobiwszy znak krzyża, dodał:

– W imię Ojca i Syna, i Ducha Świętego chrzczę ciebie, Ziemowicie. Niech błogosławieństwo Boże będzie z tobą, nad domem twoim i dziećmi twoimi.

Obecni słuchali tego ze zdziwieniem, wzruszeni i pełni wdzięczności. Błogosławieństwo Boże jest przecież największym darem. Imię Ziemowita podobało się też wszystkim, Piast dziękował serdecznie.

Rozpoczęły się teraz pieśni obrzędowe. Matka przyniosła wieniec ze świeżych ziół upleciony i włożyła postrzyżonemu synowi na głowę, ojciec wziął go za rękę i powiódł na święte miejsce na cmentarzu, aby modlitwą uczcić duchy dziadów i zostawić ofiary na ich grobach. […]

Kiedy wrócono na koniec do domu, spostrzeżono, że obcy młodzieńcy zniknęli. Kiedy odeszli, nikt nie zauważył, nikt nie wiedział, w którą stronę się udali. Musieli być to ludzie święci, gdyż zostawili święty dar bogów: błogosławieństwo.

Rozeszli się na koniec goście, ale nazajutrz wrócili z wieściami, że kmiecie się zbierają, aby obrać innego księcia; Popiela nikt słuchać nie chce.

3
strzecha – dach ze słomy lub z trzciny; tu: chata

4
powiodła – poprowadziła

5
pukiel – pasemko włosów

6
koleją – tu: po kolei

Ze wszystkich stron schodziły się liczne gromady, jedni szli pieszo, inni jechali na wozach, tamci znów konno, a nikt zagrody Piasta nie ominął. Każdy rad był usłyszeć jego mądre słowa i pokrzepić siły za gościnnym stołem. […]

Gościnny kołodziej witał, podejmował, lecz w duszy rosła mu troska i trwoga: skądże dla tylu stanie[7]? I co począć, skoro zabraknie żywności?

Z niepokojem pyta żony, co ma jeszcze w spiżarni. Biegnie Rzepicha zaraz do komory[8], ale po chwili wraca i opowiada z największym zdziwieniem, że zapasów nic nie ubywa, wszystkie statki[9] pełne jedzenia, jak były.

Cieszy się Piast i dziwi, dziękuje bogom za ten dar ich łaski i śmielej zaprasza, częstuje.

– Dobry z ciebie gospodarz – chwalą ze zdziwieniem goście – kiedy wystarczysz na takie gromady.

– Nie moja w tym zasługa – tłumaczy się wieśniak. – Boża to wola i błogosławieństwo: świętych snadź[10] ludzi ugościłem w chacie, bo odtąd nie ubywa mi zapasów.

Zdumieli się wszyscy, spojrzeli na siebie.

– A jakiegoż nam szukać księcia, jeśli nie takiego, któremu bogowie sami błogosławią! Nad Piastem boska ręka i opieka, Piast szczęśliwie nami rządzić będzie.

I zasiadł Piast kołodziej na tronie w Kruszwicy.

Klechdy domowe, oprac. Hanna Kostyrko (fragmenty)

7 stanie – tu: wystarczy

8 komora – niewielkie pomieszczenie bez okien, służące do przechowywania ubrań i żywności

9 statki – tu: naczynia kuchenne

10 snadź – zapewne, widocznie

O tekście

1. Gdzie i kiedy rozgrywały się opisane wydarzenia?

2. Na czym polegały postrzyżyny? Wymień czynności, które wykonywano podczas obchodzenia tego obrzędu.

3. Jakie fakty zostały pominięte w podanym planie? Uzupełnij brakujące punkty.

- Spokojne życie Piasta kołodzieja i jego rodziny.
- Wspólne świętowanie urodzin chłopca.
- Gościnność Piasta.
- Serdeczne przyjęcie niezapowiedzianych gości.
- Zniknięcie wędrowców.
- Wieści o planowanym strąceniu Popiela z tronu.

4. Czego można się dowiedzieć o bohaterach utworu? Jakimi cechami się odznaczali? Podzielcie się na grupy, wybierzcie jedną z przedstawionych postaci i opiszcie ją krótko.

Piast

Rzepicha

Popiel

wędrowcy

a) Które cechy Piasta sprawiły, że wybrano go na władcę?

b) Podaj cechy, które Twoim zdaniem są niezbędne, aby w odpowiedzialny sposób rządzić krajem.

5. Które z wydarzeń przedstawionych w legendzie jest nieprawdopodobne? Wymień je.

Tworzę

6. *Gość w dom – Bóg w dom* – mówi stare przysłowie. Opowiedz, jak należy się zachować, gdy w domu pojawią się niespodziewani goście.

Chcę więcej

Niektóre zawody (np. kołodziej) dziś już nie istnieją lub są rzadko wykonywane.

▶ Sprawdź w dowolnych źródłach, czym trudnili się ludzie wykonujący poniższe zawody.

mincerz • snycerz • rymarz • płatnerz • zdun

Walery Eljasz-Radzikowski, *Piast*, ok. 1860, Biblioteka Śląska, Katowice

Sprawdź, co już umiesz

Stwórz plakat zachęcający do odwiedzenia miejscowości opisanej w legendzie. Wykorzystaj informacje z lekcji oraz inne dostępne źródła.

Słówko do słówka – pisownia wyrazów z *ó*

Podczas lekcji:

- dowiesz się, na jakie głoski wymienia się *ó*, w jakich zakończeniach piszemy *ó*, które wyrazy zaczynają się od *ó*;
- poznasz wyjątki od poznanych zasad ortograficznych.

Na początek

- Na pierwszej lekcji języka polskiego każdy uczeń miał powiedzieć coś o sobie. Przeczytaj wypowiedzi Józka i Róży. Wyszukaj wyrazy z *ó* i zapisz je w zeszycie w kolejności alfabetycznej.

Mam na imię Józek, ale mówią na mnie Podróżnik, bo uwielbiam podróże. Jestem znawcą samolotów. Moje ulubione lotniska to Kraków i Rzeszów. Podczas lotów składam łódki z papieru.

Jestem Róża i śpiewam w szkolnym chórze. Słucham różnych rodzajów muzyki. W wolnych chwilach pielęgnuję mój ogródek. Potrafię rozróżnić głosy ptaków: sójek, wróbli, szczygłów, słowików czy sów. Lubię kolor żółty.

Ó piszemy

- gdy w innych formach danego wyrazu lub w wyrazach pokrewnych wymienia się na *o*, *a*, *e*, np.

ó – o	**ó – a**	**ó – e**
pok**ó**j – pok**o**je	skr**ó**cić – skr**a**cać	si**ó**demka – si**e**dem
mr**ó**z – mr**o**zy	wr**ó**cić – wr**a**cać	gni**ó**tł – gni**e**cie

- w zakończeniach wyrazów *-ów*, *-ówka*, *-ówna*, np.

-ów	**-ówka**	**-ówna**
Krak**ów**	złot**ówka**	Nowak**ówna**
kwiat**ów**	sznur**ówka**	prezydent**ówna**

Wyjątki: skuwka (skuwać), zasuwka (zasuwać), wsuwka (wsuwać)

- na początku kilku wyrazów: ów, ówczesny, ówdzie, ósemka, ósmy, ósmoklasista
- w wyrazach z *ó* niewymiennym, np. jaskółka, córka, wójt, żółw, wróżba, płótno, skóra, król, stróż

1. Wymień słowa uzasadniające pisownię *ó* w podanych wyrazach, np. bór – bory.

miód dół powtórzyć słój pióro
ziółko obrócić przeróbka niósł

2. W 3–4-osobowych zespołach wypiszcie jak najwięcej wyrazów z zakończeniami *-ów*, *-ówka*. Na wykonanie zadania macie pięć minut.

3. Józek odwiedził w tym roku kilka miast, których nazwy kończą się na *-ów*. Ułóż litery w odpowiedniej kolejności i powiedz, dokąd podróżował chłopiec. Przepisz powstałe nazwy do zeszytu.

A R K Ó W K N R Ó W T A N A C P A Ó W Ł T W Ó B A

4. Uzupełnij przysłowia wyrazami z *ó*. Odgadnięte słowa zapisz w zeszycie. Podkreśl literę *ó* w każdym z nich.

a) Paluszek i _____ to szkolna _____.
b) Wybiera się jak _____ za morze.
c) Gdyby _____ nie skakała, toby _____ nie złamała.
d) Uderz w _____, a nożyce się odezwą.

5. Odgadnij, o jakie wyrazy chodzi. W każdym z nich występuje litera *ó*.

a) Zielone warzywo na mizerię. (6 liter)

b) Nadaje smak potrawom. (3 litery)

c) Wynik odejmowania. (7 liter)

d) Stawiamy na niej np. książki. (5 liter)

6. Józek postanowił przejechać się na swojej hulajnodze. Wskaż, dokąd zmierza, jeśli wiadomo, że porusza się po drodze jedynie ze słowami z *ó* niewymiennym. Ułóż w zeszycie zdania z wyrazami, które pojawiły się na trasie chłopca.

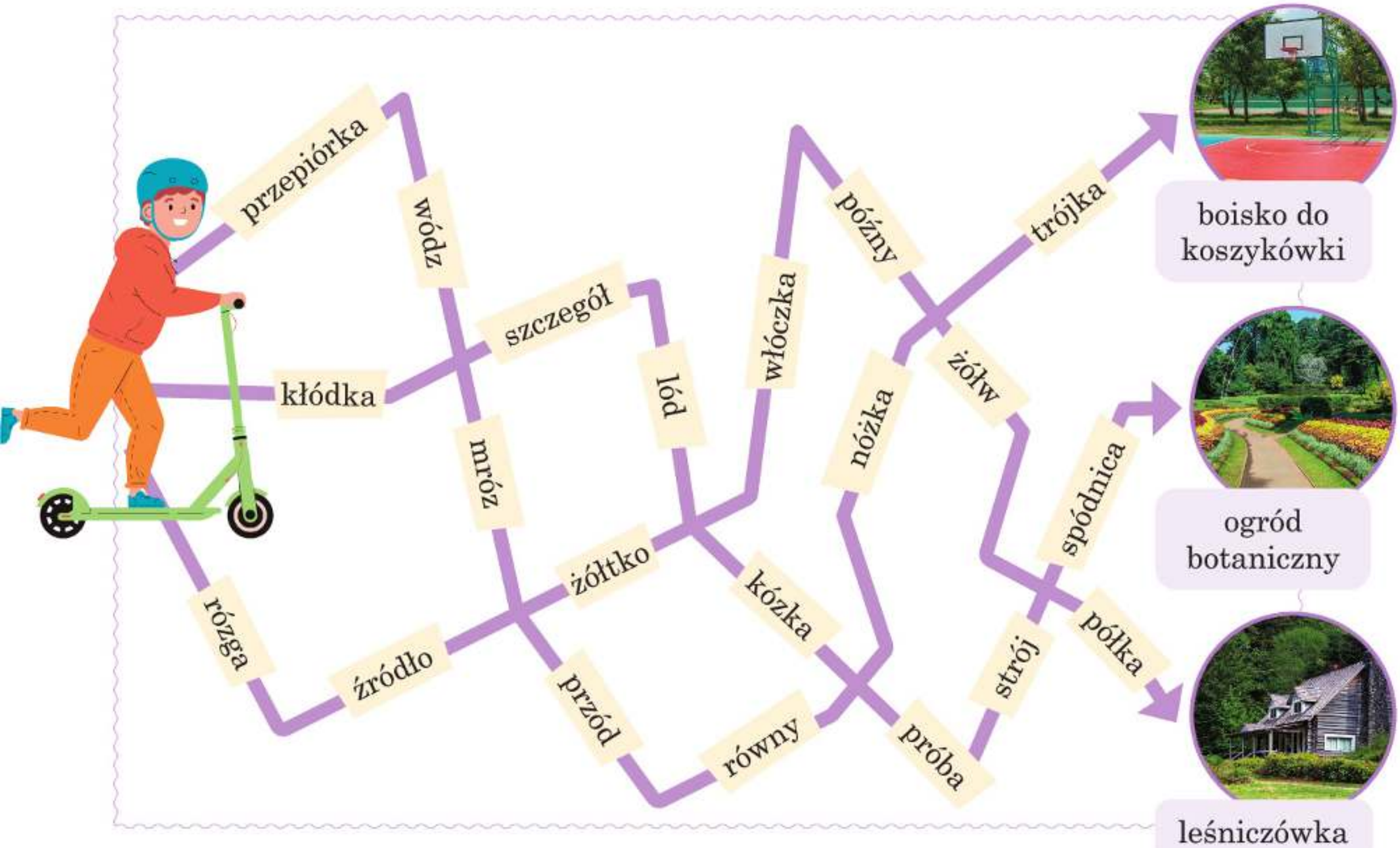

Sprawdź, co już umiesz

Oceń prawdziwość podanych zdań. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	Zapisem wyrazów: *Piotrków*, *surówka*, *wróci*, rządzi ta sama zasada ortograficzna.	P	F
2.	*Ó* nigdy nie występuje na początku wyrazu.	P	F
3.	W słowach: *trójka*, *stój*, *krówka*, zapisujemy *ó*, ponieważ w wyrazach pokrewnych wymienia się ono na literę *o*.	P	F

Uważam, uczę się, umiem! – pisownia wyrazów z *u*

Podczas lekcji:

- poznasz zasady pisowni wyrazów z *u*;
- dowiesz się, w jakich zakończeniach należy pisać *u*;
- przeczytasz o wyjątkach od poznanych reguł ortograficznych.

Na początek

▶ Wyszukaj w diagramie przynajmniej dziesięć wyrazów z *u*. Przepisz je do zeszytu.

P	U	N	K	T	R	J	N	O	S	M	U	S
O	K	U	P	C	Y	U	B	P	M	U	R	U
N	U	R	E	K	Ś	P	L	I	A	Z	Ł	K
U	L	U	L	I	C	A	M	E	L	A	W	Ł
T	A	T	U	Ś	G	Ł	N	K	U	B	A	O
A	T	U	C	Z	B	U	D	U	J	Ą	D	N
I	L	L	H	E	R	T	Ó	N	Ę	R	C	I
Ć	W	U	J	E	K	U	K	Ł	A	D	A	M

▶ Dopasuj poniższe określenia do podanych rzeczowników.

burzliwa • komputerowy • pusta • cieplutki • gruby • świeżutka • duży • uroczy • puchowa

- mur
- dyskusja
- bułka
- studnia
- Piotruś
- poduszka
- kożuszek
- pakunek
- wirus

U piszemy

- na początku wyrazów, np. **u**mowa, **u**waga, **u**lubiony
  Wyjątki: ów, ówczesny, ówdzie, ósemka, ósmy
- na końcu wyrazów, np. kakad**u**, ps**u**, wybor**u**
- w czasownikach zakończonych na **-uję**, **-ujesz**, **-uje**, **-ujemy**, **-ujecie**, **-ują**, np. kolor**ujesz**, druk**uje**, nurk**ują**
- w wielu zakończeniach, m.in. **-uch**, **-ula**, **-ulec**, **-un**, **-unek**, **-usia**, **-us**, **-uszek**, **-utki**, np. wyb**uch**, mat**ula**, bud**ulec**, opiek**un**, kier**unek**, pod**usia**, dzik**us**, koni**uszek**, ciepl**utki**

1. Co robią osoby przedstawione na zdjęciach? Zaproponuj odpowiednie czasowniki z zakończeniem zawierającym *u*.

Murarz _____ dom.

Klientka _____ pieczywo.

Chłopcy _____ przed zawodami.

Sąsiedzi _____ z psem.

Tata _____ koszulę.

Piotruś _____ mamę.

2. Podaj po jednym przykładzie wyrazów ze wskazanymi zakończeniami.

-unek • -uszka • -uch • -us • -unio • -utki

3. Od podanych słów utwórz takie wyrazy pokrewne z *u*, które pokażą Twój pozytywny stosunek do wyrażanych treści, np. mama – mamusia.

tata • malec • kaczka • kot • serce • ciocia • kawa • kubek

4. W ciągu trzech minut znajdź jak najwięcej wyrazów z *u* rozpoczynających się na kolejne litery alfabetu (z wyjątkiem *ą*, *ć*, *ę*, *ń*, *ó*, *y*, *ź*), np. arb**uz**, burak. Zapisz je w zeszycie i podkreśl w nich literę *u*.

A ~~Ą~~ B C ~~Ć~~ D E ~~Ę~~ F G H I J K L Ł M N
~~Ń~~ O ~~Ó~~ P R S Ś T U W ~~Y~~ Z Ż ~~Ź~~

5. Z podanych sylab ułóż co najmniej sześć wyrazów zawierających literę *u*.

LU KU DA RY NU NA

TY MER BU REK DZIE

6. Odgadnij, jakie litery ukryły się pod kropkami.

M ● SZ ● LK ●

RZ ● Ż ● CHA

M ● ZE ● M

K ● LK ● L ● T ● R

P ● NKT ● ● LN ●

a) Zapisz odgadnięte słowa w zeszycie. Podkreśl w nich *u*.
b) Trzy wyrazy wykorzystaj w zdaniach.

7. Przedstaw dowolny wyraz z *u* za pomocą rysunku. Zainspiruj się poniższymi przykładami.

STA

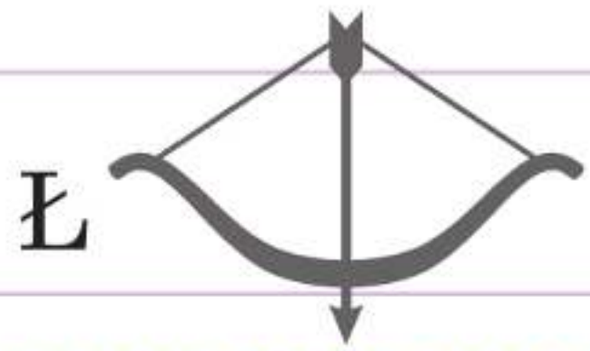
Ł K

8. Uzasadnij poznanymi zasadami pisownię wyrazów z *u*: *uczynny*, *dużo*, *uroczystość*, *częstuje*, *malutka*, *miodu*.

Sprawdź, co już umiesz

Ułóżcie w 4-osobowych grupach zabawną historię z życia szkoły. Wykorzystajcie wszystkie podane wyrazy z *u*.

akwarium • lustro • globus • muzyka • biurko • uczniowie • wichura • nauczyciel • dyżurny • klucz

Ze słownikiem ortograficznym zawsze raźniej!

Podczas lekcji:

- poznasz słownik ortograficzny papierowy i internetowy;
- dowiesz się, w jaki sposób korzystać z takich wersji słownika.

Na początek

- Piszesz pozdrowienia dla kuzynki i chcesz jej opowiedzieć o wakacyjnych przygodach, ale nie wiesz, jak zapisać wyraz *żaglówka*. Co możesz zrobić, by napisać tekst bez błędu?

Język polski jest uważany za trudny. Aby posługiwać się nim poprawnie, należy znać obowiązujące reguły gramatyczne i ortograficzne. Jeśli nie wiemy, w jaki sposób zapisać dany wyraz, powinniśmy skorzystać z odpowiedniego słownika.

- **Słownik** to zbiór wyrazów ułożonych według określonych zasad.
- **Słownik ortograficzny** podaje poprawną pisownię wyrazów i trudniejsze formy odmiany. Często wskazuje zalecane miejsca podziału wyrazów na sylaby. Zwykle też są w nim podane zasady ortograficzne i interpunkcyjne. Wyrazy w słowniku są ułożone w kolejności alfabetycznej.

  Można korzystać z wersji papierowej lub internetowej słownika ortograficznego.

1. Na podstawie tytułów wybierz słownik, z którego skorzystasz, jeśli zechcesz

a) przećwiczyć w praktyce pisownię;
b) sprawdzić wymowę wyrazów;
c) odszukać zasadę ortograficzną;
d) skojarzyć trudną nazwę z rysunkiem.

Ilustrowany słownik ortograficzny	*Słownik ortograficzny z wymową wyrazów*	*Słownik ortograficzny z zasadami polskiej pisowni*	*Słownik ortograficzny z dyktandami*

Słownik papierowy

B

Bułgar (mieszkaniec Bułgarii) dwaj Bułgarzy
Bułgaria jechać do Bułgarii
Bułgarka (mieszkanka Bułgarii)
bułgarski język bułgarski
bułka ser w bułce
bum *albo* bum!
bungee (*czytaj:* bandżi) skoki na bungee
buntować się Nie buntuj się!
burak sałatka z buraków
burmistrz dwaj burmistrzowie *albo* dwaj burmistrze

Wyszukaj wyraz.

Przećwicz wymowę.

Sprawdź poprawne formy odmiany.

Zapamiętaj pisownię dzięki rysunkowi.

Słownik internetowy

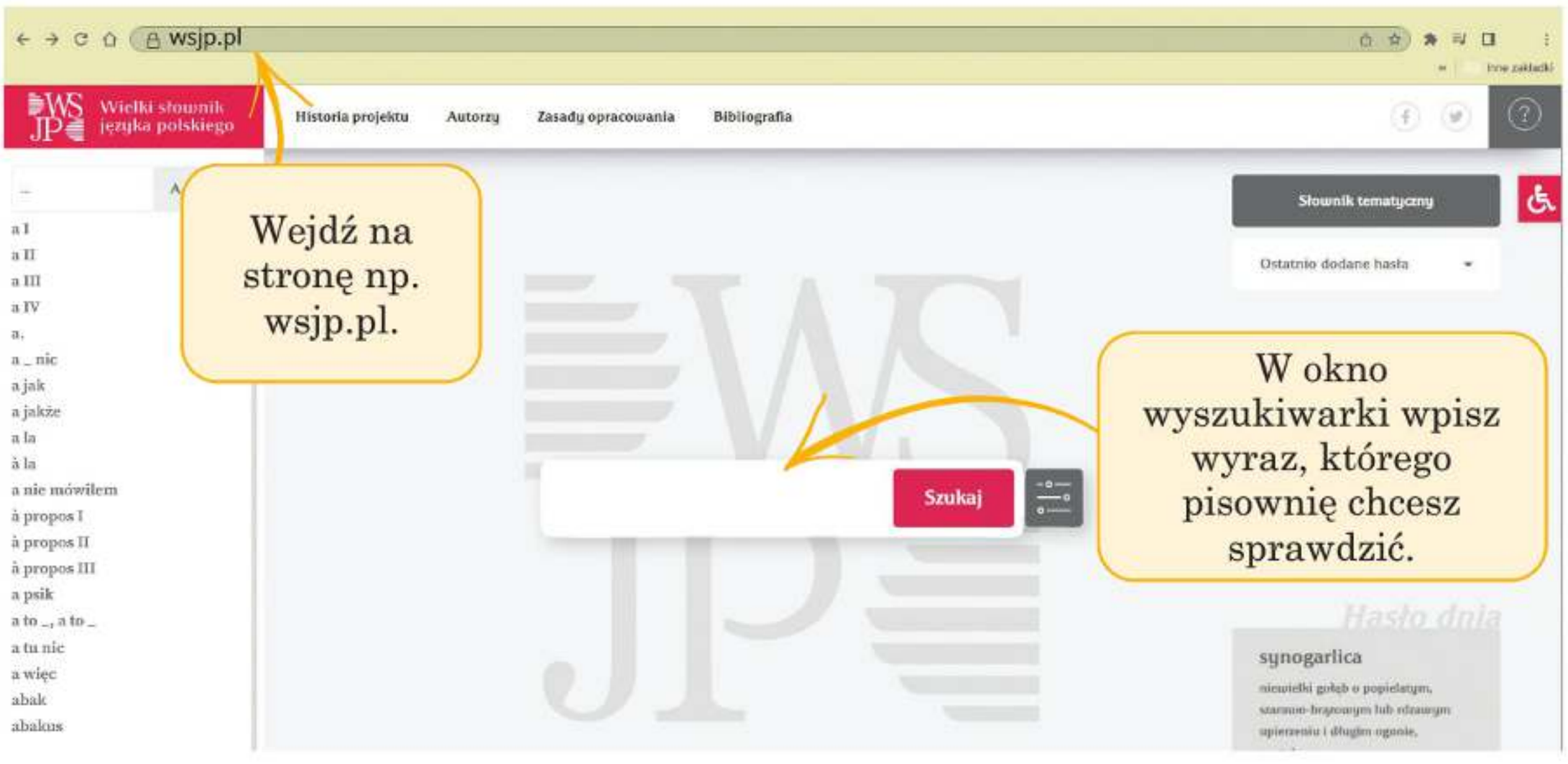

Wejdź na stronę np. wsjp.pl.

W okno wyszukiwarki wpisz wyraz, którego pisownię chcesz sprawdzić.

2. Uporządkuj podane wyrazy według kolejności alfabetycznej. Zapisz je w zeszycie.

huczny • burzyć • Jakub • butelka • dokuczać • Francuzka • obudzić • jogurt

3. Przeczytaj uważnie list od Mateusza, który Janek poplamił jagodami. Przepisz poprawnie do zeszytu wyrazy z plamą – w razie wątpliwości sprawdź w słowniku ortograficznym ich pisownię.

Poronin, 23 sierpnia 2023 r.

Cześć, Janku!

Pozdrawiam z wakacji w g rach. Mam chwilę przerwy, więc piszę kilka sł w. Jak wiesz, wyr szyliśmy z rodzicami kilka dni temu, a ja nie bardzo chciałem jechać. Nigdy wcześniej nie widziałem g r, więc sądziłem, że będzie tu strasznie n dno. Nawet nie wiesz, jak się pomyliłem! Widoki są c downe! Chodzimy po wyznaczonych szlakach i obserw jemy przyrodę. Widziałem dwie kozice i bors ka! Robię mn stwo zdjęć – pokażę Ci je, kiedy wr cimy.

Będę we wtorek, to wtedy wszystko Ci opowiem.

Cześć!
Mati

4. Sprawdź w słowniku ortograficznym (papierowym lub internetowym) poprawność zapisu podanych wyrazów. Zastanów się, na co trzeba zwracać uwagę w czasie pisania. Wnioski zanotuj w zeszycie.

- Bermudy – bermudy
- tempo – tępo
- brud – bród
- kolarz – kolaż

Sprawdź, co już umiesz

Przyjrzyj się ilustracjom. Do każdej z nich ułóż po jednym zdaniu w taki sposób, by użyć w nim przynajmniej po jednym wyrazie z *ó* i *u*.

1

2

3

Polski krajobraz w wersach i strofach

Podczas lekcji:

- zapoznasz się z treścią wiersza Władysława Bełzy *Ziemia rodzinna*;
- dowiesz się, co oznaczają pojęcia: *wers*, *strofa* (*zwrotka*).

Na początek

- Poniższe fotografie prezentują widoki kojarzące się z różnymi krajami. Przyporządkuj do każdego krajobrazu nazwę państwa.

Egipt Grecja Norwegia

1

2

3

Władysław Bełza (1847–1913)

Polski poeta i publicysta żyjący w okresie zaborów[1]. Nazywano go piewcą[2] polskości. Wiele swoich utworów kierował do dzieci i młodzieży. Jego najbardziej znany wiersz to *Katechizm polskiego dziecka* rozpoczynający się od słów: *Kto ty jesteś? Polak mały.*

Poznaj autora

1 zabory – okres w dziejach państwa polskiego (1772–1918), kiedy Rosja, Austria i Prusy bezprawnie zajmowały jego terytorium

2 piewca – artysta, który kogoś lub coś sławi w swojej twórczości

Władysław Bełza

Ziemia rodzinna

Całem mem[1] sercem, duszą niewinną,
Kocham tę świętą ziemię rodzinną,
Na której moja kołyska stała,
I której dawna karmi się chwała.

Kocham te barwne kwiaty na łące,
Kocham te łany[2] kłosem szumiące,
Które mię[3] żywią, które mię stroją
I które zdobią Ojczyznę moją.

Kocham te góry, lasy i gaje[4],
Potężne rzeki, ciche ruczaje[5];
Bo w tych potokach, w wodzie u zdroja[6],
Ty się przeglądasz, Ojczyzno moja,
Krwią użyźniona, we łzach skąpana,
Tak dla nas droga i tak kochana!

1
całem, mem – obecnie: całym, mym

2
łan – część łąki lub obsianego pola

3
mię – obecnie: mnie

4
gaj – niewielki, dziko rosnący lasek

5
ruczaj – poetycko: rzeczka, potok, strumień

6
zdrój – źródło; obecnie poprawna forma: zdroju

O tekście

1. Kto wypowiada się w wierszu? Co możemy powiedzieć o tej osobie? Wyszukaj i zacytuj fragmenty, które na to wskazują.

2. Do kogo ta osoba się zwraca? Podaj przykład takiego zwrotu.

- **Wers** – jedna linijka tekstu.
- **Strofa (zwrotka)** – wydzielona graficznie część wiersza mająca określoną liczbę wersów i określony rytm. Nie każda strofa w wierszu ma taką samą liczbę wersów.

Całem mem sercem, duszą niewinną, → **wers**
Kocham tę świętą ziemię rodzinną, → **wers**
Na której moja kołyska stała, → **wers**
I której dawna karmi się chwała. → **wers**

} **strofa (zwrotka)**

3. Policz, z ilu strof (zwrotek) składa się wiersz Władysława Bełzy. Ile wersów liczy każda z nich? Czy taki wiersz łatwo przeczytać na głos?

4. Aby wiersz stał się dla Ciebie bardziej zrozumiały, przeczytaj go ponownie i skorzystaj z podpowiedzi (pytań i zadań) umieszczonych w tabelce.

Ziemia rodzinna

Całem mem sercem, duszą niewinną,
Kocham tę świętą ziemię rodzinną,

Na której moja kołyska stała,

I której dawna karmi się chwała.

Kocham te barwne kwiaty na łące,
Kocham te łany kłosem szumiące,
Które mię żywią, które mię stroją
I które zdobią Ojczyznę moją.

Kocham te góry, lasy i gaje,
Potężne rzeki, ciche ruczaje;
Bo w tych potokach, w wodzie u zdroja,
Ty się przeglądasz, Ojczyzno moja,

Krwią użyźniona, we łzach skąpana,

Tak dla nas droga i tak kochana!

- Co jest tematem wiersza? Jak rozumiesz jego tytuł?
- Co oznacza *kochać całym sercem*?
- Jakimi słowami osoba mówiąca w wierszu określa ojczyznę? O czym to świadczy?
- Czego dowiadujemy się z podanego wersu o osobie mówiącej w wierszu?
- Które wydarzenia w historii naszej ojczyzny można uznać za godne upamiętnienia?
- Wskaż elementy polskiego krajobrazu, które kocha osoba mówiąca w wierszu.
- Wymień kwiaty i zboża, jakie można spotkać na polskich łąkach i polach.
- Jak myślisz, która roślina *stroi człowieka*?
- Jakie znasz góry i rzeki występujące na terenie Polski?
- Czy domyślasz się, dlaczego w wierszu opisującym ojczysty krajobraz pojawia się obraz krwi i łez?
- Jakie cechy przypisuje ojczyźnie osoba mówiąca w wierszu?

5. Z czego dziś możemy być dumni w naszej ojczyźnie? Wymień trzy elementy i uzasadnij swój wybór.

Tworzę

6. Wyobraź sobie, że zamówiono u Ciebie obraz pt. *Ziemia rodzinna*. Jakich barw użyjesz do namalowania tego dzieła? Uwzględnij elementy krajobrazu opisane w wierszu: kwieciste łąki, łany zbóż itd. Zapisz nazwy kolorów w zeszycie.

7. Wykonaj pracę plastyczną pt. *Ziemia rodzinna*. Zastosuj dowolną technikę.

Chcę więcej

1

2

3

4

Len jest uprawiany od ponad 10 tysięcy lat. Najpierw wykorzystywano go jako roślinę jadalną (ziarno), następnie zaczęto z niego produkować włókna i szyć ubrania. Obecnie jest wykorzystywany jako roślina lecznicza oraz do produkcji np. tkanin, kosmetyków, oleju. Występuje także jako roślina ozdobna.

▶ Jakie włosy nazywa się lnianymi? W razie wątpliwości skorzystaj ze słownika.

Sprawdź, co już umiesz

Oceń prawdziwość podanych zdań. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	Utwór Władysława Bełzy składa się z dwóch zwrotek.	P	F
2.	Osoba mówiąca w wierszu wymienia nazwy polskich gór i rzek.	P	F

Podczas lekcji:

Pieśń wszystkich Polaków

- poznasz okoliczności powstania hymnu narodowego;
- dowiesz się, co oznaczają terminy: *refren*, *hymn*.

Na początek

- Podaj, w jakich okolicznościach jest śpiewany *Mazurek Dąbrowskiego*.
- Jak należy się zachować podczas śpiewania lub słuchania hymnu państwowego? Wymień przynajmniej trzy zasady.

Józef Wybicki (1747–1822)

Polityk, pisarz i publicysta. Jako poseł zaprotestował przeciwko próbom wpływania Rosji na wewnętrzne sprawy Polski. Walczył m.in. podczas powstania kościuszkowskiego. Współtworzył Legiony Polskie. W Będominie na Kaszubach, miejscu urodzenia Józefa Wybickiego, znajduje się obecnie Muzeum Hymnu Narodowego.

Poznaj autora

Józef Wybicki

Mazurek Dąbrowskiego

Jeszcze Polska nie zginęła,
Kiedy my żyjemy.
Co nam obca przemoc wzięła,
Szablą odbierzemy.

Marsz, marsz Dąbrowski,
Z ziemi włoskiej do Polski.
Za twoim przewodem[1]
Złączym[2] się z narodem.

Przejdziem Wisłę, przejdziem Wartę,
Będziem[3] Polakami.
Dał nam przykład Bonaparte,
Jak zwyciężać mamy.

Marsz, marsz Dąbrowski...

1 przewód – tu: dowództwo

2 złączym się – złączymy się

3 przejdziem, będziem – przejdziemy, będziemy

Jak Czarniecki do Poznania
Po szwedzkim zaborze,
Dla ojczyzny ratowania
Wrócim[4] się przez morze.

Marsz, marsz Dąbrowski...

Już tam ojciec do swej Basi
Mówi zapłakany –
Słuchaj jeno[5], pono[6] nasi
Biją w tarabany[7].

Marsz, marsz Dąbrowski...

4
wrócim – wrócimy
5
jeno – tylko
6
pono – podobno
7
taraban – duży bęben używany w wojsku

O tekście

1. Kto wypowiada się w wierszu? W czyim imieniu to robi?

2. Do kogo są skierowane słowa pieśni?

3. Jaki jest nastrój utworu? Wybierz spośród podanych propozycji.

tajemniczy • wesoły • poważny • spokojny

Hymn – uroczysty i podniosły utwór sławiący bóstwo, bohaterski czyn lub ważne wartości. Taki utwór o charakterze patriotycznym to **hymn narodowy**.

4. Jakie osoby i zdarzenia są przywoływane w kolejnych zwrotkach *Mazurka Dąbrowskiego*? Objaśnij ich znaczenie dla Polaków. Skorzystaj z podanych informacji.

- Jan Henryk Dąbrowski (1755–1818) – generał, uczestnik powstania kościuszkowskiego, twórca Legionów Polskich.
- Napoleon Bonaparte (1769–1821) – wybitny dowódca wojskowy, cesarz Francuzów. Polacy wierzyli, że dzięki niemu uda się uwolnić Polskę z rąk zaborców.
- Stefan Czarniecki (1599–1665) – polski dowódca, walczył ze Szwedami, m.in. w Danii, dokąd przeprawił się przez Bałtyk.

5. Zwróć uwagę na budowę pieśni.

a) Z ilu zwrotek składa się utwór? Ile wersów jest w każdej ze strof?

b) Które fragmenty utworu powtarzają się po każdej zwrotce? Czemu to służy?

Refren – fragment wiersza powtarzający się po każdej zwrotce.

6. Oceń prawdziwość podanych zdań. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

E

1.	Osoba wypowiadająca się w wierszu jest przekonana, że dla ojczyzny Polacy są gotowi do największych poświęceń.	P	F
2.	Utwór przekonuje Polaków, żeby wyjechali za granicę.	P	F
3.	*Mazurek Dąbrowskiego* to legenda, ponieważ opowiada o ważnych postaciach historycznych.	P	F

Tworzę

7. Napisz, w jaki sposób obecnie można bronić ojczyzny i okazywać jej szacunek.

Chcę więcej

W 1795 r. doszło do trzeciego rozbioru Rzeczpospolitej i nasze państwo zniknęło z mapy Europy. Poza granicami kraju podjęto działania zmierzające do ratowania ojczyzny. We Włoszech powstały Legiony Polskie, którymi dowodził generał Jan Henryk Dąbrowski. Obóz w Reggio (czytaj: redżio), gdzie stacjonowało wojsko, odwiedził w 1797 r. Józef Wybicki – wtedy napisał on dla żołnierzy *Pieśń Legionów Polskich we Włoszech*, którą z czasem nazwano *Mazurkiem Dąbrowskiego*. Po 130 latach stała się ona hymnem Polski.

▶ Znajdź w dostępnych źródłach pierwotny tekst *Pieśni Legionów Polskich we Włoszech* i porównaj go z wersją w podręczniku. Jakie dostrzegasz różnice?

Sprawdź, co już umiesz

Przeczytaj notatkę o *Mazurku Dąbrowskiego*. Wybierz odpowiednie sformułowania, tak aby stworzyć poprawną informację. Zapisz ją w zeszycie.

Mazurek Dąbrowskiego był pierwotnie nazywany **hymnem narodowym / *Pieśnią Legionów Polskich we Włoszech***. Został napisany przez **Józefa Wybickiego / Jana Henryka Dąbrowskiego** w **1795 / 1797** r. Pieśń towarzyszyła Polakom podczas ważnych wydarzeń. W **1918 / 1927** r. została oficjalnie uznana za hymn państwowy.

KIM JESTEM?
Podsumowanie rozdziału I

Sprawdź, co już umiesz

Józef Ratajczak

Legenda

Taką legendę mi pokaż,
co siedzi wciąż
w jamie smoka
i kryje się w kopcu Kraka.
To jest legenda na plakat.

Taką legendę mi przyślij,
co skacze z Wandą
do Wisły
i mieszka w Mysiej Wieży.
Taką legendę chcę przeżyć.

Bo takie legendy uczą:
Śpiący Rycerze
się zbudzą,
Piast przyjdzie
i Kościuszko.
To są legendy nad łóżko.

Malować je i powiesić.
Niech zawsze nad nami płyną
w pieśni.
A potem w szkolnym zeszycie
napisać je sobie,
jak życie.

1. Wymień przywołane przez poetę legendy, które poznaliście podczas lekcji. Czego one uczą?

E **2.** Wybierz właściwe dokończenie zdania.

Legendy w wierszu Józefa Ratajczaka zostały uznane za

A. przestarzałe i nieciekawe.
B. pouczające i wartościowe.
C. znane i popularne.
D. nowatorskie i zaskakujące.

3. Podaj przykład bohatera fantastycznego, który się pojawił w wierszu Józefa Ratajczaka.

4. Z ilu strof składa się wiersz Józefa Ratajczaka? Ile wersów wchodzi w skład każdej z nich?

5. Podziel na sylaby wers: *To jest legenda na plakat*. Z ilu sylab jest zbudowany? Wskaż właściwą odpowiedź. E

A. 6 sylab. **B.** 7 sylab. **C.** 8 sylab. **D.** 9 sylab.

6. Oceń prawdziwość podanych zdań. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe. E

1.	Legenda zawiera wyłącznie elementy fantastyczne.	P	F
2.	Wydarzenia w legendach często rozgrywają się w prawdziwych miejscach, np. w Warszawie, Gnieźnie, Toruniu.	P	F

7. Wymień samogłoski, które wstawisz w puste okienka, by powstały zrozumiałe wyrazy.

W		N	D		

L		G		N	D	

8. Znajdź w wierszu Józefa Ratajczaka pięć wyrazów, w których *i* nie tworzy oddzielnej głoski.

9. Przeprowadź Skubę do jaskini Smoka Wawelskiego drogą z wyrazami z *ó* niewymiennym. Wyrazy odczytaj na głos.

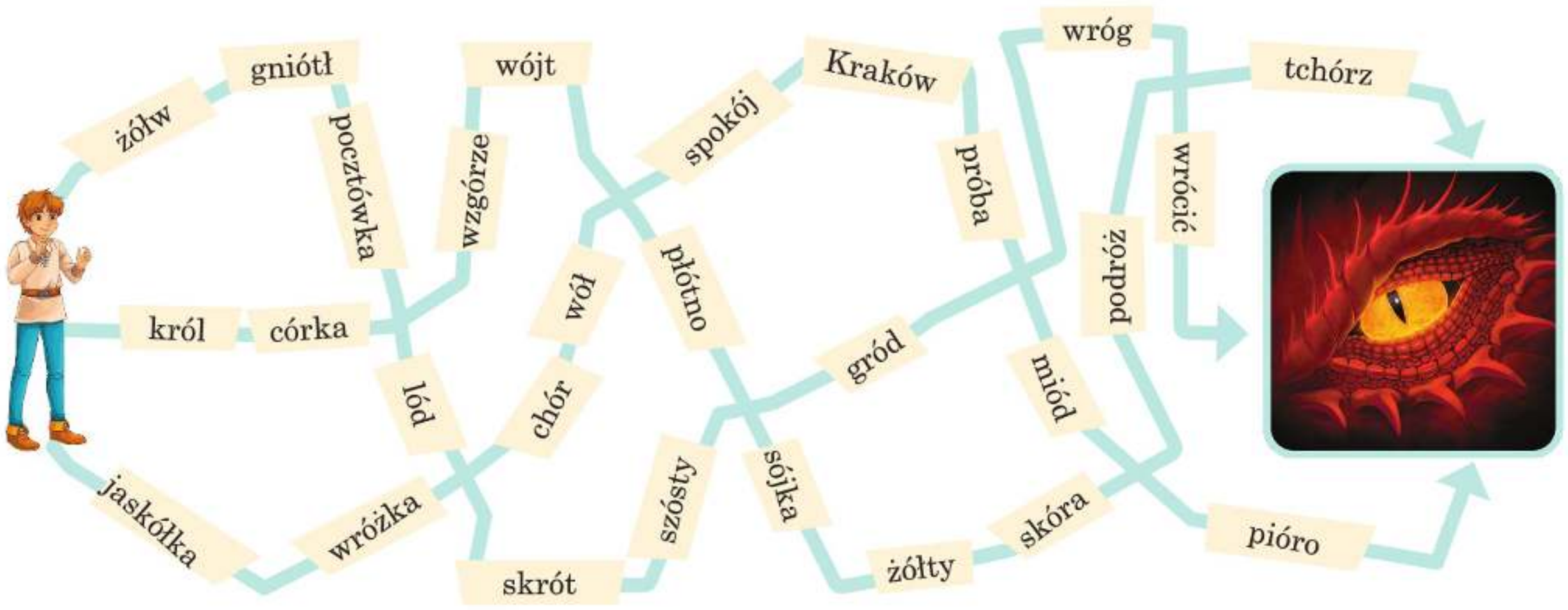

10. Wykonaj notatkę graficzną dla przyjaciółki lub przyjaciela, którzy nie mogli uczestniczyć w lekcjach na temat legend. Zapisz w niej tytuły poznanych utworów, imiona bohaterów oraz miejsca wydarzeń.

To już wiesz

Lektury obowiązkowe

LEGENDY

- o Lechu, Czechu i Rusie
- o Wandzie
- o Piaście

Władysław Bełza
- *Ziemia rodzinna*

HYMN
Józef Wybicki
- *Mazurek Dąbrowskiego*

Pojęcia

- **WERS** – linijka tekstu
- **REFREN** – powtarzający się wers lub kilka wersów wiersza
- **ELEMENT REALISTYCZNY** – prawdopodobny
- **AKAPIT** – wydzielony wcięciem fragment tekstu
- **STROFA** – wydzielona cząstka wiersza
- **ELEMENT FANTASTYCZNY** – nieprawdopodobny

Formy wypowiedzi

NOTATKA
krótki tekst informacyjny

OPIS POSTACI
- Przedstawienie
- Wygląd
- Zainteresowania
- Cechy
- Ocena

Nauka o języku

- **GŁOSKI** – wymawiamy
- **LITERY** – piszemy
- wyrazy dzielimy na **SY-LA-BY**

SŁOWNIK ORTOGRAFICZNY
podaje pisownię wyrazów

Ortografia

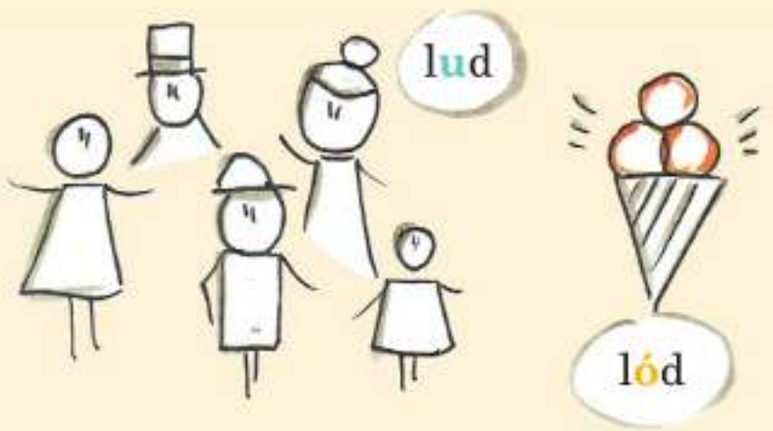

ROZDZIAŁ II

JA I RODZINA

Żyję, bo jestem kochany.

Alan Alexander Milne

Najważniejsze, że jesteśmy razem...

Podczas lekcji:

- dowiesz się, kim są Zezia i Giler;
- porozmawiasz o tym, czy warto mieć rodzeństwo;
- zastanowisz się, co jest potrzebne, żeby rodzina się kochała.

Na początek

- Porozmawiajcie o tym, jakie są cechy dobrej rodziny.

Agnieszka Chylińska (ur. 1976)

Poznaj autora

Piosenkarka, jurorka telewizyjnych programów *Mam talent!* i *Mali giganci*, autorka książek dla dzieci, m.in. przepełnionych humorem opowieści o rodzeństwie: *Zezia i Giler* oraz *Zezia i wszystkie problemy świata*.

Agnieszka Chylińska

Zezia i Giler

fragmenty

Zezia tak naprawdę nie ma na imię Zezia, tylko Zuzia.

Zezią nazwał ją młodszy brat Czarek, gdy Zezia, czyli Zuzia, wróciła z Mamą od optyka. Po raz pierwszy miała wtedy na nosie okulary, które musiała nosić, bo bez nich nie widziała zbyt dobrze. Wszystko było trochę zamglone.

Żeby było jeszcze zabawniej, Rodzice Zezi i Czarka, którego Zuzia z kolei nazywała Gilerem [...], mieli na nazwisko Zezik. Zezia nazywała się Zuzanna Zezik, ale z jej nowym przydomkiem brzmiało to rzeczywiście bardzo śmiesznie: Zezia Zezik.

[...]

Cała rodzina plus kotka, która nazywała się Idźstąd, mieszkała w kamienicy przy ulicy Grójeckiej w Warszawie. Zezia bardzo lubiła to mieszkanie i swój malutki pokoik, ale wiedziała, że Mama nie jest zadowolona z tak niewielkiego, i tu pada mądre słowo, metrażu.

Zezia mieszkała w bardzo malutkim pokoiku, w którym mogło się zmieścić tylko piętrowe łóżko i biurko oraz krzesełko. Giler miał do dyspozycji zdecydowanie większy pokój. Mieszkały w nim również wszystkie zabawki Zezi. Tak naprawdę w tym większym pokoju Zezia i Giler zwykle bawili się razem, choć trochę osobno, ale wieczorem Zezia szła spać do swojego pokoiku, a Giler zostawał w większym. Miał piękne łóżko w kształcie samochodu. Giler uwielbiał wszystkie pojazdy, a szczególnie traktory. Bardzo lubił, gdy Zezia brała jego ulubioną książkę *Traktory świata* i czytała mu na głos nazwy i modele traktorów. [...]

Zezia uwielbiała cofnąć się trochę w drodze ze szkoły i minąć oddział banku, w którym pracowała Mama Zezi. Jej stanowisko pracy było tuż przy oknie, więc bardzo często Zezi udawało się pomachać Mamie, która odmachiwała dyskretnie, gdy właśnie obsługiwała klienta lub gdy w pobliżu kręciła się Pani Kierownik. [...]

Tata Zezi był rzeźbiarzem i pracował w domu. Mama nie była tym zachwycona, bo Tata robił zawsze dużo bałaganu, który akurat bardzo lubiła Zezia. Uwielbiała patrzeć, jak Tata pracuje. Tata zawsze pozwalał Zezi siadać obok i też coś rzeźbić. Zezia chciała zostać rzeźbiarką jak Tata, ale uważała, że musi się jeszcze dużo nauczyć. [...]

Zezia zawsze się zastanawiała, jak to się stało, że Mama zakochała się w Tacie, a Tata w Mamie. Oboje przecież tak bardzo się różnili. Mama była punktualna i obowiązkowa, pomagała Zezi w zadaniach z matematyki i w wolnym czasie zawsze miała coś do zrobienia. Kładła się wcześniej spać, by wstać wcześnie rano. Tata z kolei spóźniał się na każde spotkanie, często w ogóle zapominając o tym, że był z kimś umówiony. Kiedy nie rzeźbił, najczęściej siedział przed komputerem lub patrzył w telewizor. Gdy Mama, Giler i Zezia szli spać, Tata ożywiał się i potrafił robić coś do późna w nocy. Rano, kiedy Giler bezlitośnie budził się o 5.47 i rozpoczynał nowy dzień potężnym kichnięciem, Tata był kompletnie nieprzytomny. [...]

Mama Zezi lubiła jeść różne wykwintne dania. Tata Zezi mógł jeść codziennie to samo. Mama Zezi lubiła kupować sobie nowe buty, bluzki i spódnice, podczas gdy Tata nie znosił, gdy Mama próbowała mu kupić nowe ubranie. Tata Zezi był dumny, że nosił buty jeszcze

z czasów studenckich i miał koszulę ze swojego pierwszego wyjazdu zagranicznego. Rodzice Zezi bardzo często kłócili się z powodu ubrań Taty. Mama wyglądała zawsze elegancko, gdy szła rano do pracy. Tata dwa razy w roku ubierał się elegancko i to tak trochę inaczej elegancko niż Mama. […]

Mama i Tata Zezi po prostu bardzo się kochali i bardzo kochali Zezię i Gilera […]. Zezia bardzo lubiła siadać ciasno z całą rodziną na małej kanapie. Działo się to zawsze, gdy Mama rozpoczynała temat małego mieszkania, starych mebli i niewyniesionych worków z za małymi ubraniami Zezi i Gilera. Mamie baaaardzo marzyła się nowa kanapa.

Tata wtedy mówił: „Ależ kochanie, przecież cała rodzina mieści się na naszej kanapie". […] Tata zaczynał głaskać [Mamę] po włosach i mówić, że przecież najważniejsze jest to, że są razem. Mama wtedy wzdychała głęboko, a potem oboje zaczynali łaskotać Gilera, który śmiał się radośnie, a Zezia cieszyła się, że ma właśnie takich Rodziców.

O tekście

E **1.** Oceń prawdziwość podanych zdań. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	Rodzina Zezi składała się z pięciu osób.	P	F
2.	Zezia nie lubiła, kiedy tata pracował w domu.	P	F

2. Na podstawie szkicu Zezi zanotuj w zeszycie najważniejsze informacje na jej temat.

Imię i nazwisko, przydomek

Rodzice

Miejsce zamieszkania

Rodzeństwo

Znaki szczególne

Zainteresowania

3. Jak układały się relacje między Zezią a Gilerem? Wyszukaj informacje w tekście.

4. Opowiedzcie o plusach i minusach posiadania rodzeństwa oraz bycia jedynakiem. Swoje refleksje zapiszcie w punktach w zeszycie.

5. W jaki sposób więzi między rodzeństwem wpływają na szczęście rodziny?

6. Czym zajmowali się rodzice Zezi i Gilera? Który zawód bardziej Ci się podoba? Wyjaśnij dlaczego.

7. Jacy byli rodzice bohaterów? Narysuj w zeszycie tabelkę, a następnie wpisz do niej cechy i zainteresowania mamy oraz cechy i zainteresowania taty. Czy rodzice byli do siebie podobni, czy się różnili?

Mama	Tata
Cechy i zainteresowania	Cechy i zainteresowania

Kontrast (inaczej przeciwieństwo) to sprzeczność między zestawionymi ze sobą osobami, przedmiotami, zjawiskami, cechami, np.

Ania jest **małomówna**, natomiast Paweł – bardzo **gadatliwy**.

Kontrast służy do uwydatnienia odmienności opisywanych osób, cech, obiektów.

8. Tata Zezi mówił, że najważniejsze to być razem. Czy zgadzasz się z tą opinią?

a) Spośród podanych elementów wybierz te, które Twoim zdaniem są ważne, żeby rodzina była szczęśliwa. Uzasadnij swój wybór.

równy podział obowiązków • akceptacja każdego zachowania • duże mieszkanie • mówienie sobie tylko miłych słów • szacunek dla każdego

b) Jak oceniasz rodzinę Zezi i Gilera?

9. Wybierz zdjęcie, które – Twoim zdaniem – najtrafniej oddaje treść przeczytanego tekstu, i nadaj mu tytuł. Wyjaśnij swój wybór.

1

2

3

10. W podobnej formie jak w utworze przedstaw swoje relacje z siostrą, bratem lub ulubionymi kuzynami.

Tworzę

11. W dowolnej formie (prezentacja multimedialna, plakat, kolaż) przygotuj informację na temat swojej rodziny.

a) Czy wiesz, kim byli Twoi przodkowie? Dowiedz się, skąd się wywodzą, czym się zajmowali, gdzie się uczyli, w jakich zawodach pracowali.

b) Kim są dalsi członkowie Twojej rodziny? Porozmawiaj z bliskimi na temat swoich kuzynek i kuzynów. Dowiedz się, gdzie mieszkają i czym się zajmują.

12. Czym są więzi rodzinne? Wykonaj w zeszycie notatkę – zapisz pięć określeń, które Ci się kojarzą ze słowem *więź*.

a) Czy z każdym członkiem rodziny łączą nas takie same więzi?

b) Co wpływa na to, że choć jesteśmy rodziną, nasze więzi nie są czasami zbyt silne?

Sprawdź, co już umiesz

Dokończ zdania.

- Głównym tematem przytoczonego fragmentu książki jest...
- Jego bohaterowie to...
- Dowiadujemy się o nich tego, że...

Co mi chcesz powiedzieć? Podział wypowiedzeń

Podczas lekcji:

- zapoznasz się z podziałem wypowiedzeń ze względu na cel wypowiedzi;
- nauczysz się poprawnie stosować znaki interpunkcyjne na końcu zdania.

Na początek

- Przeczytaj podane wypowiedzenia i określ, w jakim celu zostały użyte.

Wypowiedzenie – wyraz lub grupa wyrazów, które są uporządkowane zgodnie z regułami gramatycznymi i przekazują zrozumiałą informację.

1. Wśród podanych przykładów wskaż ten, który nie jest wypowiedzeniem. Wyjaśnij, dlaczego nie można go zaliczyć do tej kategorii.

a) Idźmy jutro do kina.

b) W kino oglądać dobry seansem.

c) Czy możemy razem pójść na ten nowy film?

Ze względu na **cel wypowiedzi** używamy różnych rodzajów wypowiedzeń.

Rodzaj wypowiedzenia	Przykład	Znak interpunkcyjny na końcu wypowiedzenia
Oznajmujące – używamy ich, gdy chcemy o czymś powiadomić.	*Dziś wybieram się na koncert.*	Zazwyczaj kończymy je kropką. .
Pytające – stosujemy je, gdy chcemy uzyskać jakąś informację i pytamy o nią.	*Czy wybierzesz się ze mną na koncert?*	Kończymy je znakiem zapytania. ?
Rozkazujące – stosujemy je, gdy chcemy wydać rozkaz, zakaz, polecenie lub poprosić o coś.	*Chodź ze mną dzisiaj na koncert.*	Zazwyczaj kończymy je wykrzyknikiem lub kropką. ! / .
Wykrzyknikowe – służą do wyrażenia emocji, nadają ekspresję wypowiedzi. Zdaniami wykrzyknikowymi mogą być wszystkie poprzednie rodzaje wypowiedzeń.	*Ojej, zgubiłam bilety na koncert!*	Kończymy je wykrzyknikiem. !

Pamiętaj, aby nie nadużywać znaku wykrzyknienia.

2. Ułóż słowa w taki sposób, by zawierały zrozumiałą informację. Zastosuj odpowiednie formy wyrazów. Który znak interpunkcyjny postawisz na końcu każdego z utworzonych wypowiedzeń?

a) pożyczyć • mi • móc • jutro • czy • rower . / ? / !

b) wchodzić • do • woda • nigdy • głęboki • nie • sam . / ? / !

c) dziewczynka • po • spacerować • park • jesienny . / ? / !

d) to • niezwykle • widok • ależ • być • piękny . / ? / !

3. Określ rodzaj poniższych wypowiedzeń. Następnie przekształć je według wzoru – do każdego z nich dodaj pozostałe rodzaje wypowiedzeń.

Kupmy trochę jabłek. • Zjedliście obiad? • Niech Krzysiek wyprowadzi psa.

Wypowiedzenie		
oznajmujące	**pytające**	**rozkazujące**
Jedziesz dziś do babci.	*Jedziesz dziś do babci?*	*Jedź dziś do babci.*

4. Przeczytaj treść poniższej wiadomości. Nazwij każde z wypowiedzeń ze względu na jego cel.

Nowa wiadomość

Do bartek10@zamienmy.slowo DW UDW

Temat Spotkanie na orliku

Cześć!

Widziałem dziś Kubę. Mówił, że wróciłeś już z obozu. Może spotkamy się na orliku? Zadzwonię do chłopaków i spytam, czy do nas dołączą. Co powiesz na czwartek o 16.00? Weź koniecznie swoją piłkę! Moja niestety została na wsi u dziadków.

Mam nadzieję, że spotkanie się uda. Będzie super!

Czekam na odpowiedź!

Jacek

Wyślij

5. Gdybyś mogła / mógł porozmawiać z kimś sławnym, kogo być wybrała / wybrał? Ułóż trzy pytania, które zadałabyś / zadałbyś tej osobie.

Sprawdź, co już umiesz

Wymyśl, co mogłoby powiedzieć rodzeństwo ze zdjęcia. Zastosuj wszystkie rodzaje wypowiedzeń poznanych na lekcji. Zadanie wykonaj w zeszycie. Pamiętaj o znakach interpunkcyjnych.

W rodzinie znaków interpunkcyjnych

Podczas lekcji:

- poznasz różne znaki interpunkcyjne;
- przypomnisz sobie, które znaki interpunkcyjne są używane na końcu wypowiedzeń;
- dowiesz się, kiedy stosować dwukropek i cudzysłów.

Na początek

- Przeczytaj poniższe zdanie i policz, ile osób pojawiło się na uroczystości.

  Na uroczystości pojawili się Dawid Paletka Tomasz Górny zastępca burmistrza Andrzej Kurka wójt Sławomir Koszałek.

- Zaproponuj, w które miejsca należy wstawić przecinki, aby informacja o liczbie osób była jednoznaczna.

- **Interpunkcja** to zasady użycia znaków przestankowych (interpunkcyjnych) w wypowiedziach pisemnych.
- Znaki interpunkcyjne pomagają **poprawnie odczytać sens** wypowiedzi.
- W języku polskim występuje dziesięć znaków interpunkcyjnych. Najczęściej stosowane to: kropka, przecinek, dwukropek, cudzysłów, znak zapytania i znak wykrzyknienia (wykrzyknik).

kropka . przecinek , dwukropek :

cudzysłów „” znak zapytania ? wykrzyknik !

Kropka, **znak zapytania** i **znak wykrzyknienia** sygnalizują koniec wypowiedzi. Kończą wypowiedzenia oznajmujące, pytające, rozkazujące i wykrzyknikowe. Za pomocą wykrzyknika można wyrazić emocje.

- *Na działce dojrzały pomidory. Czy pomożecie mi je zebrać? Miałaś fantastyczny pomysł!*

1. Co mogły powiedzieć osoby na zdjęciach? Ułóż zdania. Zastosuj różne znaki interpunkcyjne na końcu każdego z nich.

I

II

III

IV

Cudzysłów – służy do oznaczania tytułów, np. „Dziadek i niedźwiadek”. Używamy go też do wyodrębnienia cudzych słów przytoczonych w tekście, np. Tata powiedział: „Jeśli chcesz włączyć komputer, musisz najpierw posprzątać biurko”.

Poprawna jest tylko forma *w cudzysłowie*. Aby ją zapamiętać, przywołaj słowo z takim samym zakończeniem, np. *rów*. Skoro *w rowie*, to także *w cudzysłowie*.

2. Podaj dwa tytuły książek i dwa tytuły filmów, które poleciłabyś / poleciłbyś swoim koleżankom i kolegom. Pamiętaj, aby odpowiednio zapisać cudzysłów.

Dwukropek – poprzedza wyliczenie, np.

▶ Mój tata ma czterech braci: Antka, Julka, Franka i Jakuba.

Występuje też przed przytoczeniem cudzych słów, np.

▶ Tata zawsze powtarza: „Na moich braciach zawsze mogę polegać”.

3. Wskaż zdania, w których w zaznaczonym miejscu należy użyć dwukropka.

Olek kupił w sklepie przybory wędkarskie spławik, kołowrotek i podbierak.

Wczoraj zjedliśmy na obiad rosół i naleśniki.

Dziadek zawołał nas na deser.

Mama poprosiła „Nie wracajcie zbyt późno”.

4. Wybierz cytat, który najbardziej Ci się podoba, i zapisz go w zeszycie z użyciem dwukropka i cudzysłowu. Dokończ zdanie: *Najbardziej podoba mi się wypowiedź…*

Jeśli chcesz naprawić świat, to idź do domu i kochaj swoją rodzinę.

Matka Teresa z Kalkuty

Żaden sukces nie ma znaczenia, jeśli nie można go dzielić z kochającymi ludźmi. Żaden medal, dyplom czy premia świąteczna nie ogrzeją serca w chłodną, zimową noc.

Dalajlama

Rodzina jest w życiu oparciem, czymś, co chroni, co daje siłę.

Sophia (czytaj: sofia) Loren

Sprawdź, co już umiesz

Wymyśl takie zdania, aby pasowały do podanych schematów. Zapisz je w zeszycie.

a) ___ . **b)** ___: „___”? **c)** ___: ___, ___, ___!

Jak poprawnie zapisywać dialog

Podczas lekcji:

- dowiesz się, czym jest dialog;
- poznasz zasady zapisywania tej formy wypowiedzi.

Na początek

- W jaki sposób ludzie porozumiewają się ze sobą? Zanotujcie wszystkie pomysły, a następnie omówcie je na forum klasy.

1. Przeczytaj fragment opowiadania Grzegorza Kasdepkego *On i ona czy ona i on* i określ, na jaki temat rozmawiają bohaterowie.

Buba podeszła do Kuby z podręcznikiem dobrych manier w ręku.

– Kuba… – zaczęła ostrożnie – gdy się mówi albo pisze o jakiejś parze, to najpierw wypada wspomnieć kobietę, a dopiero potem mężczyznę, prawda?

– Noo tak... – Kuba spojrzał na siostrę podejrzliwie. Spodziewał się jakiegoś podstępu.

– I na przykład, gdy się adresuje list – kontynuowała Buba – to na kopercie trzeba napisać „Państwo Ewa i Adam Rajewscy", a nie odwrotnie, prawda?

– Prawda… – bąknął Kuba.

– A gdy jesteśmy, powiedzmy, w cyrku – ciągnęła Buba – to pan konferansjer wita zawsze „szanowne panie i szanownych panów" […], mam rację?

– Masz… – odpowiedział Kuba. […]

– To dlaczego ten pisarz – potrząsnęła trzymaną w ręku książką – napisał dedykację „Dla Kuby i Buby z życzeniami, aby się nie kłócili…", a nie dla: „Buby i Kuby…"?

Kuba osłupiał. Rzeczywiście!

– Może on jest źle wychowany? – powiedział po chwili.

Grzegorz Kasdepke, *Bon czy ton... savoir-vivre dla dzieci* (fragmenty), Wydawnictwo Literatura, Łódź 2004

2. Określ cechy rozmowy, która się toczyła między rodzeństwem. Możesz skorzystać z zaproponowanych wyrazów.

rzeczowa • kulturalna • burzliwa • serdeczna • poważna • swobodna • oficjalna

3. Wyszukaj w przytoczonym fragmencie tekstu Grzegorza Kasdepkego czasowniki oznaczające mówienie. Sprawdź, czy się powtarzają w tekście.

Dialog to rozmowa dwóch osób na określony temat.
Służy do wymieniania informacji i opinii.

Mam lekkie pióro

Zasady zapisywania dialogu

Myślniki przed wypowiedziami każdego bohatera

- Wypowiedź każdego bohatera zacznij od nowego akapitu. Poprzedź ją myślnikiem, a na końcu postaw odpowiedni znak interpunkcyjny, np.

– Kuba, na kopercie najpierw się zapisuje imię kobiety, prawda?

– Noo, tak.

- Jeśli najpierw chcesz poinformować, kto będzie się wypowiadał, zakończ tę informację dwukropkiem. Wypowiedź bohatera zapisz od nowego akapitu i postaw przed nią myślnik, np.

Dwukropek zapowiadający wypowiedź bohatera

Buba zapytała brata:

– Kuba, na kopercie najpierw się zapisuje imię kobiety, prawda?

Komentarz o tym, kto mówi, oddzielony myślnikiem

- Możesz też poinformować w inny sposób, kto mówi i do kogo. Komentarz na ten temat umieść po wypowiedzi bohatera i oddziel myślnikiem, np.

– Kuba, na kopercie najpierw się zapisuje imię kobiety, prawda? – zapytała Buba.

– Noo, tak – odpowiedział Kuba.

- Komentarz osoby relacjonującej rozmowę, wpleciony w wypowiedź bohatera, oddzielamy myślnikami z obu stron i nie stawiamy po nim kropki, np.

Kontynuacja wypowiedzi bohatera po myślniku

– To dlaczego ten pisarz – potrząsnęła książką – wpisał najpierw twoje imię?

4. Zaproponuj inne wyrazy o podobnym znaczeniu, którymi można by zastąpić podane czasowniki, aby uniknąć ich powtarzania.

powiedzieć • odpowiedzieć • zapytać

5. Wymyśl, co mogłoby powiedzieć dwóch turystów stojących pod posągiem Neptuna w Gdańsku. Zapisz ich wypowiedź w formie dialogu.

6. Spójrz na poniższą ilustrację i zapisz podany tekst w formie dialogu bohaterek. Zadanie wykonaj w zeszycie.

Zuzia zapytała Hanię
o powód jej płaczu.
Przyjaciółka odpowiedziała,
że zgubiła klucze od domu
i boi się reakcji rodziców.
Zuzia zaproponowała, żeby
razem poszukały zguby.
Hania ucieszyła się
i podziękowała koleżance.

Sprawdź, co już umiesz

Spośród poniższych fotografii wybierzcie jedną. Wymyślcie bohaterów, którzy mogliby prowadzić rozmowę w przedstawionej scenerii. Dialog bohaterów zapiszcie w zeszycie. Skorzystajcie ze wskazówek dotyczących zapisu dialogu.

Pozdrawiam Cię serdecznie!

Podczas lekcji:

- nauczysz się, jak poprawnie napisać kartkę pocztową;
- dowiesz się, jak ją właściwie zaadresować.

Na początek

- Czy ktoś Ci przysłał kiedyś pocztówkę? Opowiedz, jakie uczucia Ci wtedy towarzyszyły.
- Z jakiej okazji zostały wysłane poniższe kartki pocztowe?

- **Karta pocztowa** (pocztówka, widokówka) – karta służąca do korespondencji, z fotografią lub obrazkiem na jednej stronie oraz miejscem na krótki tekst i adres z drugiej strony.
- **Nadawca** – osoba, która wysyła list, kartkę pocztową, paczkę itp.
- **Adresat** (odbiorca) – osoba, do której jest nadawana przesyłka.

Mam lekkie pióro

Jak napisać pozdrowienia?

zwrot grzecznościowy
(np. Mamo, Twój, Was) pisany wielką literą

miejsce i data napisania kartki
(umieszczone w prawym górnym rogu)

Haga, 10.07.2023 r.

Kochana Ciociu!

Przesyłam Ci serdeczne pozdrowienia z Holandii.
Pogodę mamy piękną. Żeglujemy oraz zwiedzamy. Byliśmy w miniaturowym miasteczku i domu Anny Frank.
Do zobaczenia po powrocie.

Całusy!
Julka

PS Pomysł z zabraniem rowerów był strzałem w dziesiątkę!

adresat

Sz.P. Anna Nowicka

ul. Kebabowa 5 m. 8

09-102 Kopernikowo

Polska

adres odbiorcy

- imię i nazwisko
- ulica, numer domu i mieszkania
- kod i nazwa miejscowości
- nazwa kraju, jeśli kartkę wysyłamy za granicę

tekst wiadomości

postscriptum, w skrócie PS
(dopisek umieszczony po podpisie)

podpis nadawcy
(pod tekstem pozdrowień)

Bank słówek

- serdecznie, gorąco pozdrawiam · ślę, wysyłam pozdrowienia
- zwiedziłam · zobaczyłem · odwiedziłam · zdobyłem · podziwiam
- pogoda dopisuje · pada deszcz · jest wietrznie
- odpoczywam · leniuchuję · spędzam czas aktywnie · tęsknię · całuję

1. Wymyśl ciekawy lub zabawny adres, pod którym mogłaby mieszkać postać z Twojej ulubionej książki. Zapisz go w zeszycie. Podaj wszystkie potrzebne elementy adresu.

2. Zapoznaj się ze skrótami, które zapisujemy przed imieniem i nazwiskiem adresata. Jakich skrótów należałoby użyć, wysyłając pocztówkę do osób wymienionych w ramce? Skróty Sz.P. i WP możemy stosować zamiennie.

Sz.P.	**WP**	**Kol.**
Szanowna Pani Szanowny Pan Szanowni Państwo	Wielmożna Pani Wielmożny Pan Wielmożni Państwo	Koleżanka Kolega

dziadek • przyjaciółka • sąsiadka • wychowawczyni • znajomy ze szkoły • rodzice • kolega z klubu sportowego

3. Wskaż miejsca na kartkach pocztowych, w których brakuje ważnych informacji. Powiedz, co trzeba dopisać.

Mielno, 15.08.2023 r.

Najserdeczniejsze pozdrowienia znad Bałtyku dla kochanego Wujka przesyła
Bartek

PS Żałuj, że Cię tu nie ma! Zachody słońca wyglądają fantastycznie!

WP Jan Nowicki

99-400 Słoninki

Toruń, 13 maja 2024 r.

Ewuniu!

Z okazji urodzin życzę Ci zdrowia, uśmiechu i spełnienia marzeń.

PS Prezent otrzymasz, kiedy się spotkamy.

Sz.P. Ewa Kos

ul. Jeżowa 8/53

60-000 Utulajki

Łódź, 20.12.23

Drogi Pawle!

Przyjmij, proszę, życzenia spokojnych, rodzinnych Świąt Bożego Narodzenia oraz samych pięknych chwil w Nowym Roku.

Janek Młot

PS Przekaż życzenia Małgosi.

Kol.

ul. Wiosenna 78

43-813 Bąblowicowo

4. Częściej niż kartki pocztowe wysyłamy dziś e-kartki. Jak sądzisz – dlaczego? W jakiej formie wolałabyś / wolałbyś otrzymywać pozdrowienia? Uzasadnij odpowiedź.

Chcę więcej

Postcrossing (czytaj: postkrosing) to serwis internetowy, którego członkowie wysyłają do siebie pocztówki.
Po rejestracji na stronie internetowej losuje się adres odbiorcy i wysyła mu pozdrowienia.

Serwis liczy już ponad 800 tysięcy członków z 208 krajów świata. Miłośnicy pocztówkowej wymiany wysłali do tej pory ponad 60 milionów kartek!

- Zaprojektuj własną kartkę pocztową. Możesz ją wykonać w sposób tradycyjny, używając dowolnej techniki, lub w formie e-kartki. Stwórzcie w klasie galerię Waszych prac.

Sprawdź, co już umiesz

Napisz do wybranej osoby z rodziny tekst pozdrowień, który mógłby się znaleźć na jednej z poniższych pocztówek. Skorzystaj ze słownictwa podanego na lekcji.

Rzym

Kraków

W rzeczy samej… – liczba i rodzaj rzeczownika

Podczas lekcji:

- przypomnisz sobie, czym jest rzeczownik;
- nauczysz się określać liczbę i rodzaj tej części mowy.

Na początek

- Jakie słowa należałoby wpisać w miejsca kropek pod fotografiami? Przypomnij sobie, o którą część mowy tak pytamy.

…to jest?

…to jest?

…to jest?

- **Rzeczownik** jest odmienną częścią mowy.
- Odpowiada na pytania: **kto? co?**

Rzeczownik nazywa						
osoby	**zwierzęta**	**rośliny**	**miejsca**	**rzeczy**	**zjawiska**	**pojęcia**
(kto?) mama	(co?) pies	(co?) bez	(co?) dom	(co?) krzesło	(co?) burza	(co?) przyjaźń

1. Zajrzyj do swojego plecaka i wyjmij z niego sześć różnych przedmiotów. Wpisz do zeszytu ich nazwy. Określ liczbę i rodzaj przedmiotów, które wyjęłaś / wyjąłeś.

- **Rzeczowniki** odmieniają się przez liczby – **liczbę pojedynczą** (oznaczającą pojedyncze osoby, zwierzęta lub przedmioty – np. kuzynka, pies, okno) oraz **liczbę mnogą** (oznaczającą więcej niż jedną osobę, jedno zwierzę lub jeden przedmiot – np. kuzynki, psy, okna).
- Każdy rzeczownik ma stały, określony **rodzaj**. Ustala się go na podstawie formy mianownika.

rodzaj męski (r.m.)	**rodzaj żeński** (r.ż.)	**rodzaj nijaki** (r.n.)
(ten) **pies**	(ta) **kuzynka**	(to) **okno**

2. Przeczytaj rozmowę dzieci na komunikatorze. Wyszukaj w niej rzeczowniki. Określ, jaki mają rodzaj.

Maja

DZIŚ

Marku, jesteś już spakowany na jutrzejszą wycieczkę?

Pewnie. Wiesz, że uwielbiam góry.

A ja nie wiem, czy mam wszystko.

A co spakowałaś?

Wygodne buty, kurtkę, czapkę i winogrona.

Weź jeszcze wodę. Może się przydać w drodze ;) I coś od słońca.

Masz rację. Dzięki.

Do zobaczenia jutro!

Wyślij czat

- Określenie rodzaju nie zawsze jest łatwe.
- Mówimy:
(ten) puf,
(ten) seler,
(ta) pomarańcza,
(ten) rożen,
(ta) kontrola,
(to) okno,
(te) perfumy.

3. Odgadnij nazwy sportowców przedstawionych na zdjęciach. Zapisz je w zeszycie w liczbie pojedynczej i mnogiej.

I

II

III

IV

V

VI

4. Podane rzeczowniki związane z rodziną podziel na trzy grupy, w zależności od ich rodzaju. Użyj liczby pojedynczej.

dziadek • rodzina • siostry • kuzyni • tata • rodzeństwo • rodzice • dzieci • domownicy • przodek • pokolenie • wujkowie

5. Do podanych rzeczowników dodaj poprawne formy liczby mnogiej.

imię	książę	narcyz	kisiel
akwarium	dzień	anioł	ramię

Sprawdź, co już umiesz

Ułóż litery w odpowiedniej kolejności, tak aby powstały rzeczowniki. Określ, w jakim rodzaju występują.

OKCEIZD ARTSOIS KEJUW

Taki przypadek!

Podczas lekcji:

- poznasz nazwy przypadków i pytania do nich;
- nauczysz się odmieniać przez przypadki rzeczowniki w liczbie pojedynczej i mnogiej.

Na początek

- Zaproponuj do każdego zdjęcia odpowiednią formę wyrazu *dziadek*.

…rozmawia przez telefon.

Przytulam się do…

Mogę powierzyć… każdy sekret.

Namówiliśmy… na spacer po parku.

Czytamy z… książkę.

Siedzę przy…. na ławce.

…, zgadnij, kto to!

- W języku polskim rzeczowniki się odmieniają – to znaczy, że zmieniają swoją formę w zależności od tego, z jakim wyrazem się łączą. Te formy nazywamy **przypadkami** rzeczownika.
- Każdy przypadek ma swoją nazwę i pytania, na które odpowiada.

Nazwa przypadka i skrót nazwy	Pytania	Pomocne słowo	Rzeczownik
mianownik (M.)	kto? co?	jest / są	wnuczek
dopełniacz (D.)	kogo? czego?	nie ma	wnuczka
celownik (C.)	komu? czemu?	przyglądam się	wnuczkowi
biernik (B.)	kogo? co?	widzę	wnuczka
narzędnik (N.)	kim? czym?	interesuję się	wnuczkiem
miejscownik (Ms.)	o kim? o czym?	myślę	(o) wnuczku
wołacz (W.)	brak pytań, zawołanie	halo	wnuczku!

- Odmiana rzeczownika przez przypadki to **deklinacja**.

1. W podanych zdaniach użyj odpowiednich form rzeczowników *mama*, *tata* i *Hania*.

- _____ śpiewała _____ kołysankę.
- _____ poszedł po _____ do szkoły.
- _____ zazdrości _____ długich wakacji.
- Wczoraj _____ _____ nie było w pracy.

a) Określ nazwę przypadka każdego rzeczownika.

b) Zastanów się, które wyrazy wpływają na formę rzeczowników.

Rzeczownik *przypadek* w zależności od znaczenia odmienia się w różny sposób.

- M. przypadek (nieprzewidziane zdarzenie)
  D. przypadku — Jej przyjazd to kwestia **przypadku**.
- M. przypadek (w odmianie)
  D. przypadka — Poprawna nazwa **przypadka** – to wołacz.

2. Jak zapamiętać kolejność przypadków? Stwórz krótki tekst, w którym pierwsze litery kolejnych wyrazów będą też pierwszymi literami nazw kolejnych przypadków, tak jak w zdaniach o rolniku Macieju.

Maciej **M.**

dostarczył **D.**

cebulę, **C.**

buraki. **B.**

winogron. **W.**

miał **Ms.**

Nie **N.**

3. Rzeczowniki ujęte w nawiasy przeczytaj we właściwej formie, a następnie zapisz je w zeszycie. Określ ich przypadek.

Pewnego (*dzień*) tata przyniósł do (*dom*) (*szczeniak*). Zwierzak stał podobno na (*pobocze*) ruchliwej (*droga*). Bał się przejść na drugą (*strona*) (*ulica*). Był przemoczony i wystraszony. Postanowiliśmy znaleźć jego (*właściciel*). Napisaliśmy wiele (*ogłoszenie*) i rozwiesiliśmy je w (*okolica*). Umieściliśmy też kilka (*post*) w (*internet*). Ale nikt na nie nie odpowiedział. I tak zamieszkaliśmy z (*Azor*).

4. Odgadnij na podstawie obrazków nazwy rzeczowników i utwórz ich odpowiednie formy.

A.

C. lp

B.

B. lp

C.

N. lm

D.

D. lm

E.

Ms. lm

F.

W. lp

5. Odmieńcie w parach rzeczownik *przyjaciel* w liczbie pojedynczej i mnogiej. Najpierw jedna osoba podaje nazwę przypadka z pytaniami, a druga – poprawną formę w liczbie pojedynczej. Następnie zamieńcie się rolami i odmieńcie wyraz w liczbie mnogiej. W razie wątpliwości poproście o pomoc nauczyciela.

6. Napisz kilka zdań o swoim prawdziwym lub wyobrażonym przyjacielu. Użyj w pracy przynajmniej czterech różnych form odmienionego w poprzednim poleceniu rzeczownika *przyjaciel*.

7. Znany ekolog bada motyle zagrożone wyginięciem. Interesują go tylko te owady, które mają na skrzydłach rzeczownik w celowniku liczby mnogiej. Jak brzmią te zakończenia? Wskaż właściwe motyle.

koleżanki

stołom

listą

motylom

desce

kobiecie

siostrą

psach

dzieciom

Sprawdź, co już umiesz

Oceń prawdziwość podanych zdań. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	W zdaniu: *Motylarnia jest fantastycznym* ***miejscem****, w którym można zobaczyć różne gatunki owadów*, pogrubiony rzeczownik ma formę narzędnika.	P	F
2.	W zdaniu: *Naukowcy rozpoczęli badania nad…*, brakuje rzeczownika w miejscowniku.	P	F

Rodzinne dyskusje. O sztuce argumentowania

Podczas lekcji:

- dowiesz się, czym jest argument;
- poznasz zasadę budowania argumentu;
- nauczysz się, jak przekonywać innych do swoich racji.

Na początek

- Wyobraźcie sobie, że macie jutro sprawdzian z przyrody. Chcielibyście przesunąć jego termin o kilka dni, ponieważ potrzebujecie jeszcze trochę czasu na utrwalenie materiału. W jaki sposób przekonacie Waszą nauczycielkę lub Waszego nauczyciela do przełożenia sprawdzianu? Pomysły zapiszcie w zeszycie.

Aneta Załazińska

Językoznawca i wykładowca na Uniwersytecie Jagiellońskim, specjalistka od komunikacji, czyli poprawnego i skutecznego posługiwania się językiem.

Poznaj autora

Aneta Załazińska

Wakacje, czyli o tym, jak wygląda walka na argumenty

fragmenty

Po południu tata przyszedł do domu bardzo zadowolony, bo dostał w pracy nagrodę […]. Oboje z mamą stwierdzili, że w takim razie mogą zacząć planować wakacje […].

– To dokąd, kochanie? W nasze kochane góry, prawda?

– Może, kochanie, tym razem nad morze – odpowiedział nieśmiało tata.

– Nad morze? Lubimy góry. Zawsze jeździmy w góry!

– No, właśnie, zawsze.

– Nie łap mnie za słowa. Po prostu lubimy i jeździmy.

– Owszem, ale może czas na polubienie innych miejsc. Jedźmy dla odmiany nad morze. Przyda nam się zmiana klimatu.

– Przecież będzie potwornie gorąco i będziemy się tylko smażyć na tym słońcu – jęknęła mama.

– W górach pogoda zasadniczo będzie taka sama. A ja bym bardzo się chciał powygrzewać na plaży. […]

– Słuchaj, ale przecież potrzebny jest nam ruch. Po górach sobie pochodzisz. Rozruszasz kości, a nie będziesz leżeć plackiem.

– Będę pływał.

– Pływał? W tej lodowatej wodzie?! Co to za przyjemność?!

– No wiesz?! Potrzebny jest nam ruch, sama powiedziałaś, a zimna woda zdrowia doda.

– No nie, a czy ty wiesz, ile kosztuje taki pobyt nad morzem?

– Po to w końcu się zapracowywałem, żeby dostać tę nagrodę, prawda? Przeznaczyliśmy ją na wakacje, tak?

– No tak…

– To wydamy ją na wakacje. Na wakacje nad morzem.

Aneta Załazińska, *Co ty mówisz?! Magia słów, czyli retoryka*[1] *dla dzieci* (fragment), Wydawnictwo Literatura, Łódź 2018

1 retoryka – sztuka pięknego, skutecznego przemawiania

O tekście

1. Wybierz właściwe uzupełnienia spośród zaproponowanych, aby powstały prawdziwe informacje.

Bohaterowie mówią o **sposobie / konieczności** spędzenia wakacji. Tata i mama **chcą / nie chcą** wyjechać wspólnie nad morze. Ich rozmowa jest **spokojna / burzliwa**.

2. Wyszukaj w tekście argumenty mamy i argumenty taty. A Ty co byś powiedziała / powiedział, aby przekonać rozmówcę do swojej propozycji?

▶ **Argument** – dowód, którego celem jest uzasadnienie swojego stanowiska, przekonanie kogoś do swoich racji, wyjaśnienie wątpliwości. Wprowadzając argument, możemy użyć zwrotów:

uważam, że…, po pierwsze…, z pewnością…,

a uzasadnienie można wprowadzić za pomocą wyrazów:

ponieważ…, dlatego że…, bo…

Budowa argumentu

Po pierwsze w górach można rozruszać kości, **ponieważ** pokonuje się tam trudne szlaki.

argument — rozwinięcie argumentu

▶ Gdy używa się wielu argumentów, zwłaszcza w pracy pisemnej, warto zastanowić się nad tym, w jakiej kolejności je przytoczyć. Można zacząć od najmocniejszego i przejść do słabszych, można też najmocniejszy zostawić na koniec wypowiedzi.

Uwaga! Nie każdy argument jest odpowiedni. Nie wolno manipulować rozmówcą, wywoływać w nim poczucia winy, szantażować go ani straszyć!

3. Wykorzystaj powyższy schemat budowy argumentu i odpowiedz na pytanie: Dlaczego warto jeść mniej cukru? Przedstaw argumenty od najsłabszego do najsilniejszego.

Tworzę

4. Podaj po jednym argumencie przekonującym do tego, aby nie zachowywać się w sposób przedstawiony na zdjęciach.

5. Czy warto mieć zwierzę w domu? Co sądzisz na ten temat? Odpowiedź zapisz w zeszycie w formie trzech argumentów.

6. Podzielcie się na dwie grupy. Zadaniem pierwszej jest przygotowanie argumentów na poparcie stwierdzenia: *Wakacje są dobrodziejstwem*, a drugiej: *Wakacje to trudny czas*. Argumenty zapiszcie na kartce, a następnie wybierzcie spośród siebie lidera grupy, który przedstawi je na forum klasy. Przedyskutujcie, które argumenty były silniejsze.

Chcę więcej

Szacuje się, że Polacy zużywają około 11 miliardów foliówek rocznie. Średnio na osobę przypada 300 sztuk. Życie takiej torby trwa jedynie kilkadziesiąt minut, czyli tyle, ile wynosi droga do domu, natomiast proces jej rozkładu – nawet kilkaset lat!

- Przygotuj argumenty zachęcające członków rodziny do rezygnacji z reklamówek.

Sprawdź, co już umiesz

Chcesz zorganizować w domu przyjęcie urodzinowe. Przekonaj domowników, że poradzisz sobie z jego przygotowaniem. Uporządkuj argumenty.

Mam swój pokój!

Podczas lekcji:

- przygotujesz się do opisania swojego pokoju lub kącika do nauki i zabawy;
- poznasz przydatne słownictwo.

Na początek

- Jaka reguła ortograficzna pomoże Ci w poprawnym zapisaniu wyrazów *swój* i *pokój*?
- Czy masz swój własny pokój lub kącik do nauki i zabawy? A może z kimś go dzielisz? Wyjaśnij, czy lubisz to miejsce.

Marcin Szczygielski (ur. 1972)

Polski pisarz i dziennikarz. Autor książek dla dzieci i młodzieży (m.in. *Czarny Młyn, Czarownica piętro niżej, Tuczarnia motyli*). Wiele z nich wyróżniono i nagrodzono w konkursach na najlepsze powieści dla młodych odbiorców.

Poznaj autora

Marcin Szczygielski

Teatr Niewidzialnych Dzieci

fragmenty

W „Dębowym Lesie" pracuje zaledwie troje dorosłych! I tylko ciocia Lucyna mieszka tu na stałe, bo pozostała dwójka przyjeżdża rano, a po południu wraca do siebie – chyba że ciocia musi gdzieś wyjechać czy coś. Ci dorośli to pan Antoni, który zajmuje się ogrodem, pilnowaniem wszystkiego i naprawami w domu, oraz pani Irmina, która jest drugim wychowawcą i prowadzi księgowość […].

Gdy jesteśmy już w budynku, ciocia Lucyna prowadzi mnie na piętro do sypialni. Po drodze zastanawiam się, ilu tam śpi chłopaków – no, pewnie wszyscy, skoro jest tu nas tak niewielu […].

Ciocia Lucyna zatrzymuje się przed drzwiami na końcu korytarza i wyjmuje z kieszeni dżinsów klucz. Otwiera zamek, a potem…

– Masz, schowaj sobie – mówi.

Gapię się na jej rękę i na klucz, który mi podaje.

– Co? – pytam.

– Schowaj. Tylko nie zgub. To klucz do twojego pokoju.

Do czego? Stoję osłupiały i wpatruję się w jej twarz z niedowierzaniem.

– Michał – ciocia Jola kładzie mi rękę na ramieniu.

Sięgam i biorę klucz w dwa palce. Ciocia Lucyna naciska klamkę i otwiera drzwi, a potem zaprasza mnie do pokoju szerokim gestem. [...]

Pokój jest niewielki. Ma jedno okno z szerokim parapetem, wiszą w nim dziwne siatkowe firanki. Pod oknem stół z lampą, przy nim krzesło z wysokim oparciem. Pod ścianą z boku ustawiono łóżko przykryte pasiastą kapą. W pokoju jest jeszcze nieduża, wąska szafa i etażerka[1] z półkami za przesuwanymi szybami. Na drewnianej podłodze leży kwadratowy dywan w zielone i niebieskie koła. [...]

– No i jak? – pyta ciocia Lucyna. – Może być? To twój pokój, więc dbaj o niego, żeby był porządek. W szafie masz ręczniki. Na dole, w moim gabinecie, stoi karton z twoimi rzeczami. Marcel przyniesie ci go po kolacji, żebyś mógł się rozpakować. Gdybyś chciał coś powiesić na ścianie, jakiś obrazek czy plakat, poprosimy pana Antoniego, żeby ci pomógł.

To nie jest żart ani pomyłka. Ten pokój jest dla mnie. Tylko dla mnie. Dla mnie jednego. Nigdy jeszcze w życiu nie miałem swojego pokoju... Nie, to nie może być prawda!

Odwracam się i znowu patrzę na pokój, a potem – sam już nie wiem dlaczego, pewnie za dużo naraz się wydarzyło tego dnia, bo dom [...] i podróż, i w ogóle – ale potem czuję, że oczy pieką mnie okropnie i nagle po moim policzku spływa jedna parząca łza. A za nią druga i trzecia! Ale wstyd... [...]

– Ojej – mówi ciocia Lucyna. – Nie podoba ci się. No, fakt, nie jest zbyt piękny...

– N-nnie, n-nie, n-nie! – próbuję wyjąkać w popłochu.

– Takie małe okno – ciągnie ciocia Lucyna zatroskanym głosem. – I łóżko do niczego. No nie, Jolka?

– Oj, chyba tak – ciocia Jola kiwa głową ze zmartwioną miną.

[...]

– Trzeba było przemalować. Co to za pomysł, żeby ściany w pokoju chłopaka były białe? – wzdycha ciocia Lucyna. – Poszukamy ci jakiegoś lepszego pokoju.

– Nie! – wykrzykuję z desperacją w głosie, a płacz natychmiast przechodzi mi jak ręką odjął. – Nie chcę! Ja chcę te-e-n pokój!!! Jest

1 etażerka – rodzaj lekkiego mebla z półkami na książki lub różne drobiazgi

su-super! Najbardziej super ze wszy-yst-kiego super, c-co jest super na ku-u-uli ziemskiej!

I wtedy widzę, że one obie robiły sobie ze mnie żarty, bo zaczynają chichotać. Robię się trochę zły na krótką chwilę, ale potem sam także się uśmiecham.

Pewnie się zastanawiacie, dlaczego się tak przejąłem tym pokojem, nie? Otóż zawsze marzyłem, żeby mieć swój kąt, ale to marzenie wydawało mi się równie nierealne jak podróż do gwiazdozbioru Kasjopei. Nie, chyba nawet bardziej nierealne! Na tyle niemożliwe, że nawet go nie formułowałem w myślach – zauważyliście, że zdarzają się takie marzenia? Gdy jakimś cudownym trafem jedno na milion się spełnia, człowiek nagle przekonuje się, że właśnie o czymś takim marzył skrycie. Tak skrycie, że nawet sobie tego nie uświadamiał. I właśnie takim marzeniem było dla mnie posiadanie pokoju wyłącznie dla siebie. Miejsca, które należałoby do mnie i do nikogo innego. A przecież w domu dziecka coś podobnego jest nie do pomyślenia! Nawet najstarsi wychowankowie w „Młodym Lesie" dzielili sypialnie. I nagle tu jakby nigdy nic, ot tak po prostu, wręczono mi klucz! Nic dziwnego, że się przejąłem!

O tekście

1. Oceń poprawność podanych zdań dotyczących fragmentu tekstu. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe. E

1.	Michał był niezadowolony z pokoju, który dostał.	P	F
2.	Ciocia Lucyna i ciocia Jola mieszkały na stałe w „Dębowym Lesie".	P	F
3.	Bohater był wychowankiem domu dziecka.	P	F

2. Określ, jakie emocje towarzyszyły Michałowi, gdy otrzymał klucz do własnego pokoju. Z czego one wynikały?

3. Powiedz, czy lepiej jest mieć pokój dla siebie, czy dzielić go z kimś. Dlaczego?

Tworzę

4. Na podstawie fragmentu książki Marcina Szczygielskiego i schematu ze s. 98 opisz pokój Michała w „Dębowym Lesie". Zadanie wykonaj w zeszycie.

Mam lekkie pióro

START!

1

Wielkość i kształt pokoju, jego charakterystyczne cechy

np. prostokątny, kwadratowy, mały, przestronny, widny, jasny, przytulny, skromny, urządzony nowocześnie, na poddaszu, własny pokój, pokój dzielony z rodzeństwem, rodzicami

2

Kolorystyka ścian i sufitu

np. ściany jasne, ciemne, pomalowane na niebiesko, tapeta we wzorki, sufit biały, żółty, w kolorze ścian

3

Meble i sprzęty na wprost wejścia

np. biurko (na nim lampka, komputer, pudełko na długopisy), krzesło (obrotowe, na kółkach)

4

Meble i sprzęty na lewo od wejścia

np. łóżko (duże, niewielkie, piętrowe, jednoosobowe, rozkładane, wygodne, przykryte narzutą, z kolorowymi poduszkami), sofa, tapczan

5

Meble i sprzęty na prawo od wejścia

np. półki, regał (na książki, zeszyty, zabawki), komoda, szafa

6

Pozostałe elementy wyposażenia

np. okno (z firankami, zasłonami, żaluzjami, roletami, szerokim parapetem, kwiatami), oświetlenie, obrazki, zdjęcia, kalendarz, lustro, tablica korkowa, plakaty, akwarium, terrarium, puf, fotel, legowisko dla psa, dywan

7

Podsumowanie

Co zwykle robisz w swoim pokoju? Jak się w nim czujesz?

Sprawdź, co już umiesz

Skorzystaj z podanego schematu i opisz swój pokój (lub pokój, w którym bawisz się i uczysz). Rozwiń każdy z punktów według podanej kolejności. Pamiętaj o akapitach.

Raz wielką, a raz małą literą

Podczas lekcji:

- dowiesz się, czym są rzeczowniki pospolite, a czym własne;
- przypomnisz sobie zasady pisowni imion, nazwisk, przezwisk, przydomków i pseudonimów;
- nauczysz się zapisywać tytuły książek, nazwy świąt i obrzędów;
- dowiesz się, jak zapisywać nazwy wydarzeń historycznych.

Na początek

- Powiedz jednym słowem, kim są lub były podane osoby. W razie potrzeby skorzystaj z internetu. W jaki sposób zapisujemy wymienione wyrazy?

Jadwiga Andegaweńska • Jan Paweł II • Lech Wałęsa • Fryderyk Chopin • Adam Małysz • Joanna Kulig • Dawid Podsiadło • Papcio Chmiel

Wielką literą zapisujemy	Małą literą zapisujemy
▶ imiona i nazwiska ludzi i zwierząt, np. Jan Brzechwa, Reks ▶ przydomki i pseudonimy, np. Bolesław Śmiały ▶ nazwy świąt, np. Boże Narodzenie, Wielkanoc ▶ pierwszy wyraz (oraz nazwy własne) w tytułach książek, np. *Bajka o rybaku i rybce*, *W pamiętniku Zofii Bobrówny*, i filmów, np. *Asteriks i Obeliks*, *Był sobie pies*	▶ nazwy pospolite, np. kowal, ryba, kwiat ▶ nazwy obrzędów i zwyczajów, np. walentynki, mikołajki ▶ nazwy wydarzeń historycznych, np. powstanie listopadowe, II wojna światowa Uwaga! Nazwy wydarzeń dziejowych ze względów uczuciowych można zapisać wielką literą.

Rzeczowniki własne

to nazwy jednostkowe, odnoszące się do konkretnych osób, zwierząt, rzeczy, miejsc, np. Jan Matejko, Hedwiga, Tychy. Rzeczowniki własne **zapisujemy wielką literą.**

Rzeczowniki pospolite

to nazwy ogólne osób, zwierząt, rzeczy, zjawisk, miejsc itd. Oznaczają obiekty, które mają określone cechy, np. malarz (osoba malująca obrazy). Rzeczowniki pospolite **zapisujemy małą literą.**

1. Podaj kilka rzeczowników pospolitych na określenie osób i przedmiotów, które widzisz w klasie.

2. Zapisz w zeszycie w kolejności alfabetycznej tytuły kilku książek z Twojej listy lektur uzupełniających. Podkreśl w nich wielkie litery.

Topsy i Lupus • *Król Maciuś Pierwszy* • *Skrzynia Władcy Piorunów* • *Felix, Net i Nika oraz Gang Niewidzialnych Ludzi* • *Cyberiada* • *Kapelusz za 100 tysięcy* • *Klechdy sezamowe* • *Rzeka*

a) Wybierz dwa tytuły, które najbardziej Cię zaintrygowały. Powiedz, jakie treści zapowiadają.

b) Wyszukaj w dostępnych źródłach imiona i nazwiska autorów tych książek.

3. Wyszukaj w dostępnych źródłach prawdziwe nazwiska polskich autorów, którzy pisali pod podanymi pseudonimami.

Bolesław Prus • Janusz Korczak • Jan Brzechwa • Jan Bugaj • Litwos • Jan Sawa

4. Zapisz w zeszycie, jakie święta i obrzędy są związane z podanymi datami. Podkreśl nazwy pisane wielką literą na zielono, a pisane małą – na niebiesko.

1 stycznia	15 sierpnia	6 grudnia
14 lutego	11 listopada	24 grudnia

5. Podaj trzy wydarzenia historyczne, które znasz z historii Polski. Zapisz je poprawnie w zeszycie wraz z datą. W razie potrzeby skorzystaj z dostępnych źródeł informacji.

Sprawdź, co już umiesz

Przygotuj krótką notatkę na temat filmu, który ostatnio oglądałaś / oglądałeś. Zapisz jego tytuł, nazwisko reżysera oraz nazwiska aktorów grających główne role. Zadanie wykonaj w zeszycie.

W czarnej jamie jest ciekawie!

Podczas lekcji:

- określisz cechy czarnej jamy;
- zrozumiesz, kim jest podmiot liryczny;
- wskażesz podmiot liryczny w wierszu;
- dowiesz się, czym jest porównanie.

Na początek

- Zastanów się, czego mogą się bać dzieci, kiedy obudzą się w nocy. Czy ten lęk jest uzasadniony? Podaj dwa argumenty.

Joanna Papuzińska (ur. 1939)

Poznaj autora

Pedagog, wykładowca na Uniwersytecie Warszawskim, wielokrotnie nagradzana autorka kilkudziesięciu książek i wierszy dla dzieci, popularyzatorka czytelnictwa. Jej najbardziej znane książki to: *Skrzydlatek i inne opowiadania*, *Pims, którego nie ma*, *Stare i nowe wierszyki domowe*, *Nasza mama czarodziejka*, *Wędrowcy*, *Rokiś*. W 2005 r. otrzymała Order Uśmiechu.

Joanna Papuzińska

Czarna jama

Nie wie tata ani mama,
że jest w domu czarna jama…
Czarna, czarna, czarna dziura
bardzo
straszna i ponura.
Gdy w pokoju jestem sam
lub gdy w nocy się obudzę,
to się boję spojrzeć tam.
Tam jest chyba mokro, ślisko,
jakby przeszło ślimaczysko…
Musi żyć tam wstrętne zwierzę,
co ma skołtunione pierze
i do łóżka mi się wepchnie!
To jest gęba rozdziawiona,

wilczym zębem obrębiona,
coś w niej skrzeknie, chrypnie, wrzaśnie
i ta gęba się zatrzaśnie…
Ła!
Ojej tato, ojej mamo,
uratujcie mnie przed jamą!
Nie zamykaj, mamo, drzwi,
bo jest bardzo straszno mi.
A w dodatku
w tamtej jamie
coś tak jakby mruga na mnie,
że mam przyjść…
Może tkwi tam mała bieda,
która rady sobie nie da?
Którą trzeba poratować?
Może leżą skarby skrzacie?
Więc podczołgam się jak kot.
Ja – odważny, ja – zuchwalec
wetknę w jamę jeden palec.
I wetknąłem aż po gardło,
ale nic mnie nie pożarło.
Więc za palcem wlazłem cały.
Wlazłem cały!
No i już.
Jaki tu mięciutki kurz...
Chyba będę miał tu dom.
Chyba to jest pyszna[1] nora,
nie za duża, lecz dość spora.
Latareczkę małą mam.
Nie ma
w domu
żadnych jam!

1
pyszna – tu: wspaniała, świetna

O tekście

1. Kim jest osoba, która wypowiada się w wierszu? Na podstawie tekstu określ jej płeć, wiek, sytuację rodzinną.

- **Podmiot liryczny** (ja liryczne, osoba mówiąca w wierszu) – fikcyjna osoba, która wypowiada się w wierszu. Mówi ona o swoich uczuciach, doznaniach, emocjach i przeżyciach. Może je wyrażać dosłownie lub opisywać jakąś sytuację i na jej podstawie przekazywać swoje refleksje.
- Podmiot liryczny nie musi być konkretną osobą, wskazaną z imienia i nazwiska. Nie jest też autorem wiersza.

E **2.** Co odczuwa podmiot liryczny na początku utworu? Wskaż poprawną odpowiedź.

A. Nienawiść.
B. Niepokój.
C. Ciekawość.
D. Zniecierpliwienie.

3. Dokończ ustnie podane zdanie.

W czarnej jamie jest (jak?)… niczym w… (gdzie?).

Teksty literackie (przede wszystkim poezja) zawierają elementy języka, które mają wywołać u odbiorcy określone emocje i pobudzić jego wyobraźnię. Jednym z takich środków jest **porównanie**. Polega ono na zestawieniu ze sobą dwóch zjawisk, przedmiotów, osób, tak aby pokazać podobieństwo ich cech. Zestawione części porównania są połączone za pomocą słów: *jak*, *jakby*, *niby*, *niczym*, *na kształt*, np.

dziura jest **czarna** **jak smoła**

4. Wypisz z wiersza porównanie. Co jest w nim porównywane? Jakie wspólne cechy opisywanych zjawisk dostrzegła poetka?

5. Wyszukaj w dostępnych źródłach znaczenie podanych porównań. Które z nich można wykorzystać do opisania emocji podmiotu lirycznego?

- zbladł jak ściana
- dygotał jak osika
- siedział jak na szpilkach
- miał nerwy jak postronki
- bał się jak ognia
- trząsł się jak galareta
- siedział jak mysz pod miotłą
- coś ciążyło mu jak kamień
- serce waliło mu jak młot
- spocił się jak mysz
- chodził jak we śnie
- ruszał się jak mucha w smole

6. Jak podmiot liryczny opisuje czarną jamę na początku utworu, a jak na końcu? Zapisz w zeszycie w formie tabeli, co – według niego – znajduje się w czarnej jamie i jak to wygląda.

Co się znajduje w czarnej jamie?	Jak to wygląda?

7. Przeczytaj głośno zakończenie wiersza. Zwróć uwagę na sposób zapisu ostatnich wersów. Jaki efekt uzyskała dzięki temu poetka?

8. Jak osoba mówiąca w wierszu poradziła sobie ze swoimi emocjami? Jak sądzisz, czy to był dobry sposób?

9. W jakich sytuacjach możemy czuć się podobnie? Porozmawiajcie z koleżankami i kolegami o tym, jakie problemy mogą być przyczyną trudnych emocji.

Tworzę

10. Wyobraź sobie, że w Twoim pokoju znajduje się czarna jama. Opisz jej wygląd w taki sposób, by zachęcił Twoje koleżanki i Twoich kolegów do zajrzenia do niej. Użyj dwóch porównań.

11. Wybierz przedmioty, które by Ci się przydały, gdybyś zechciała / zechciał spędzić wieczór w czarnej jamie. Uzasadnij swój wybór.

Sprawdź, co już umiesz

Oceń prawdziwość podanych zdań. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	Podmiotem lirycznym w wierszu *Czarna jama* jest Joanna Papuzińska.	P	F
2.	Poetka używa porównań, aby pobudzić wyobraźnię czytelnika.	P	F
3.	Podmiot liryczny mówi o lęku, który odczuwa na myśl o czarnej jamie.	P	F

JA I RODZINA
Podsumowanie rozdziału II

Sprawdź, co już umiesz

Jagoda Michalak

Nauka cierpliwości na Wyspie Spadających Gwiazd

fragmenty

Chłopiec płynął naprzód. Ocean kołysał go łagodnie. Gdy zaczęło zmierzchać, zobaczył w oddali maleńki garb lądu i bardzo się ucieszył. Wiedział, że przed nim kolejna przygoda i że każda chwila zbliża go do Ostatniej Wyspy, która była jego przeznaczeniem. Gdy nocą dotarł wreszcie do nowej wysepki, oniemiał z wrażenia. Na ziemię, niczym deszcz, spadały olbrzymie gwiazdy, rozświetlając przy tym cudownie nieboskłon. Mikołaj widział spadającą gwiazdę tylko raz w życiu. Zanim pomyślał szybko jedno życzenie, ta już zniknęła. Tu przecudne zjawisko trwało bez końca. Chłopiec zszedł na ląd jak zaczarowany, z głową uniesioną do góry, nie mogąc się temu nadziwić. W myślach nazwał to miejsce Wyspą Spadających Gwiazd.

Nagle poczuł okropny ból przeszywający mu całą stopę. […] W nodze tkwiła ostra muszla tęczowca. W oddali widział światełka, ale był zbyt słaby, by tam dotrzeć o własnych siłach. Położył się na miękkiej trawie i zatęsknił do mamy. W czasie choroby to ona zawsze troszczyła się o niego i łagodziła ból. Po chwili usnął zwinięty w kłębuszek.

Gdy rano się obudził, spostrzegł dziewczynkę, która przyglądała mu się z uwagą. Bardzo się ucieszył. Dziewczynka rozpoczęła rozmowę.

– Mam na imię Marynia, a ty?

– Jestem Mikołaj. Od wielu dni płynę na Ostatnią Wyspę. Poszukuję *Księgi Pustelnika*.

– Co ci się stało w nogę?

Mikołaj spojrzał na stopę. Była spuchnięta i obolała, gdyż część muszli wciąż tkwiła w niej głęboko.

Dziewczynka, nie czekając na odpowiedź, pomogła mu wstać i rzekła:

– Muszę koniecznie przedstawić cię moim rodzicom.

Powolutku ruszyli we wskazanym przez Marynię kierunku. Rodzice dziewczynki powitali Mikołaja z radością i troską. […] Tata Maryni ze znawstwem obejrzał obolałą stopę chłopca. Najostrożniej jak umiał, wyjął ostrą muszlę. Następnie z suszonych ziół, wiszących pęczkami nad oknem, przyrządził napar, który długo wcierał w bolące miejsce.

– Czy nie wie pan przypadkiem, gdzie znajduje się *Księga Pustelnika*? – spytał Mikołaj, gdy mężczyzna robił mu opatrunek.

– Wiem – odparł tata dziewczynki.

– Chodźmy więc tam czym prędzej! Jeszcze dziś chciałbym wyruszyć dalej w drogę! – mówił pośpiesznie chłopiec. […]

– Chłopcze – rzekł tata Maryni – […]. Chodź, wydaje mi się, że Pustelnik zostawił na tej wyspie coś w sam raz dla ciebie.

I zaprowadził chłopca przed latarnię morską stojącą na brzegu. […] Gdy [Mikołaj] nacieszył się pięknym widokiem, mężczyzna wskazał mu wiszący na ścianie, oprawiony w ramy rękopis. Widniał na nim napis: *Bądź cierpliwy*.

Jagoda Michalak, *Wyspy Koralowe* (fragmenty), Edycja Świętego Pawła, Częstochowa 2017

E **1.** Wybierz właściwe dokończenie zdania.

Mikołaj po dotarciu na brzeg oniemiał z wrażenia, ponieważ

A. trafił na Ostatnią Wyspę.

B. zobaczył muszlę tęczowca.

C. spotkał starego Pustelnika.

D. zauważył spadające gwiazdy.

2. W którym pokoju mógłby mieszkać Mikołaj, gdyby miał zostać dłużej na wyspie? Wybierz jedno zdjęcie i opisz przedstawione na nim pomieszczenie.

I

II

3. Z pierwszego akapitu tekstu wypisz jedno porównanie. Wyjaśnij, jaka cecha łączy zestawione elementy.

E **4.** Uzupełnij zdanie. Wybierz odpowiedź A albo B oraz jej uzupełnienie C albo D.

Chodźmy czym prędzej! to zdanie **A / B**. Wypowiadając je, Mikołaj chciał **C / D**.

A. oznajmujące

B. rozkazujące

C. skłonić tatę Maryni do szybkiego działania

D. podać tacie Maryni powód swojego zniecierpliwienia

5. W imieniu Mikołaja napisz kartkę z pozdrowieniami dla rodziców z pobytu w gościnie u Maryni.

6. Wyobraź sobie, że Mikołaj wrócił do domu z wyprawy. Napisz krótki dialog chłopca z jego rodzicami, w którym jest mowa o przygodzie na Wyspie Spadających Gwiazd. Pamiętaj o poprawnym użyciu znaków interpunkcyjnych.

7. Oceń prawdziwość podanych zdań dotyczących fragmentu tekstu. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

E

Powolutku ruszyli we wskazanym przez Marynię **kierunku**. Tata Maryni najostrożniej, jak umiał, wyjął ostrą **muszlę**. Następnie z suszonych ziół przyrządził napar, który długo wcierał w bolące **miejsce**.

1.	Każdy z wyróżnionych rzeczowników występuje w innym przypadku.	P	F
2.	Jeden z wyróżnionych rzeczowników został użyty w mianowniku liczby pojedynczej.	P	F
3.	Każdy z wyróżnionych rzeczowników ma inny rodzaj.	P	F

8. Odmień przez przypadki w liczbie pojedynczej wyrażenie *spadająca gwiazda*.

9. Czego Mikołaj nauczył się na wyspie, na której mieszkała rodzina Maryni? Zacytuj świadczące o tym zdanie.

10. Podaj dwa argumenty, które skłoniłyby Mikołaja do wyleczenia nogi, zanim wyruszy w dalszą podróż.

11. Wybierz zdjęcie, które może być ilustracją historii Mikołaja. Uzasadnij swój wybór.

I

II

III

To już wiesz

Formy wypowiedzi

dialog

pozdrowienia

opis pokoju

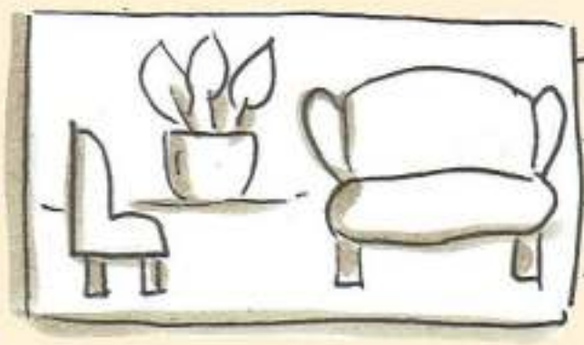

- wielkość
- kształt
- wyposażenie
- opinia

Pojęcia

- **nadawca** – wysyła przesyłkę
- **adresat** – otrzymuje przesyłkę
- **podmiot liryczny** – wypowiada się w wierszu
- **argument** – uzasadnienie swojej racji
- **porównanie** oczy błękitne jak niebo
- **kontrast** – przeciwieństwo

Nauka o języku

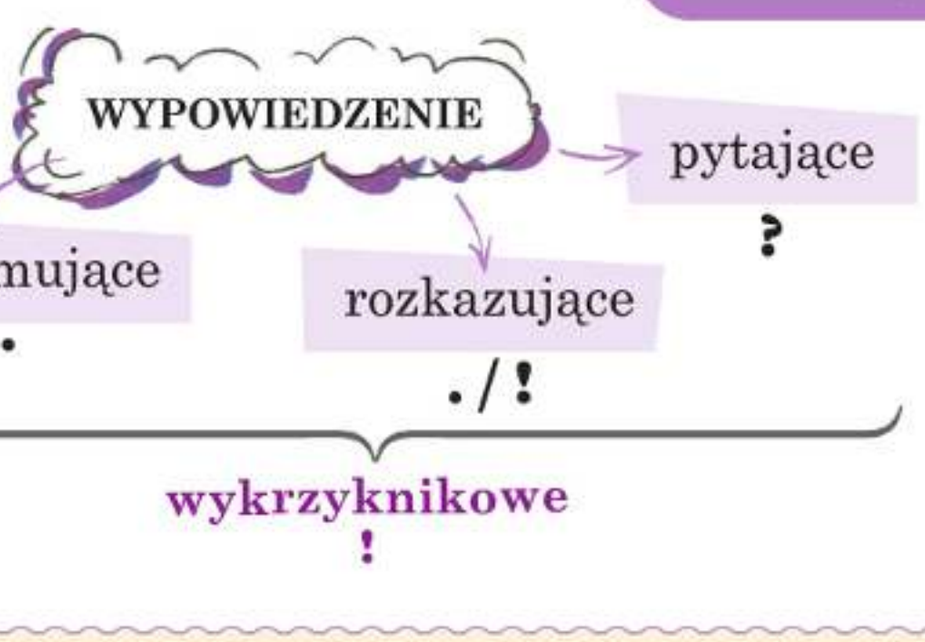

Ortografia i interpunkcja

ZNAKI INTERPUNKCYJNE

Koniec wypowiedzi	.?!
Tytuł, przytoczenie cudzych słów	„…"
Wyliczenie, zapowiedź cytatu	:

Wielka i mała litera

Janusz Christa → *autor*
Kajko i Kokosz → *tytuł*
Miluś → *smok*
Wielkanoc → *śmigus-dyngus*

ROZDZIAŁ III

JA I NAUKA

Gdziekolwiek pójdę, zawsze się czegoś uczę!
George R.R. Martin

Trudna lekcja... życia

Podczas lekcji:

- dowiesz się, jak Julian Tuwim radził sobie w szkole;
- podasz wyrazy kojarzące się ze słowem *nauka*;
- zastanowisz się, o jakiej nauce mówi podmiot liryczny.

Na początek

- Podaj swoje skojarzenia z wyrazem *nauka*.

NAUKA

? ? ? ? ?

- Odgadnij wyrazy pokrewne do słowa *nauka*.

Przekazywać wiedzę – …

Zdobyć wiedzę – …

Osoba dzieląca się wiedzą – …

Osoba zajmująca się badaniami naukowymi – …

- Czy lubisz się uczyć? Co Twoim zdaniem zachęca, a co zniechęca do nauki? Uzasadnij odpowiedź.
- Czy Twoim zdaniem wiedza zdobywana w szkole jest przydatna w życiu?

Julian Tuwim (1894–1953)

Polski poeta, tłumacz, autor wierszy dla dzieci, szlagierów (przebojów) muzycznych i tekstów kabaretowych. Najbardziej znane utwory Tuwima dla młodych czytelników to: *Lokomotywa*, *Zosia Samosia*, *Okulary*, *Rzepka*.

Julian Tuwim podpisywał się ponad czterdziestoma pseudonimami. W szkole był tak słaby z matematyki, że powtarzał szóstą klasę.

Poznaj autora

Julian Tuwim

Nauka

fragmenty

Nauczyli mnie mnóstwa mądrości,
Logarytmów[1], wzorów i formułek,
Z kwadracików, trójkącików i kółek
Nauczyli mnie nieskończoności.

Rozprawiali o „cudach przyrody”,
Oglądałem różne tajemnice:
W jednym szkiełku „życie kropli wody”,
W innym zaś „kanały na Księżycu”. […]

Ach, wiem jeszcze, że na drugiej półkuli
Słońce świeci, gdy u nas jest ciemno!
Różne rzeczy do głowy mi wkuli,
Tumanili[2] nauką daremną.

I nic nie wiem, i nic nie rozumiem,
I wciąż wierzę biednymi zmysłami,
Że ci ludzie na drugiej półkuli
Muszą chodzić do góry nogami.

I do dziś mam taką szaloną trwogę:
Bóg mnie wyrwie – a stanę bez słowa!
– Panie Boże! Odpowiadać nie mogę,
Ja… wymawiam się[3], mnie boli głowa…

Trudna lekcja. Nie mogłem od razu.
Lecz nauczę się… po pewnym czasie…
Proszę! Zostaw mnie na drugie życie
Jak na drugi rok w tej samej klasie.

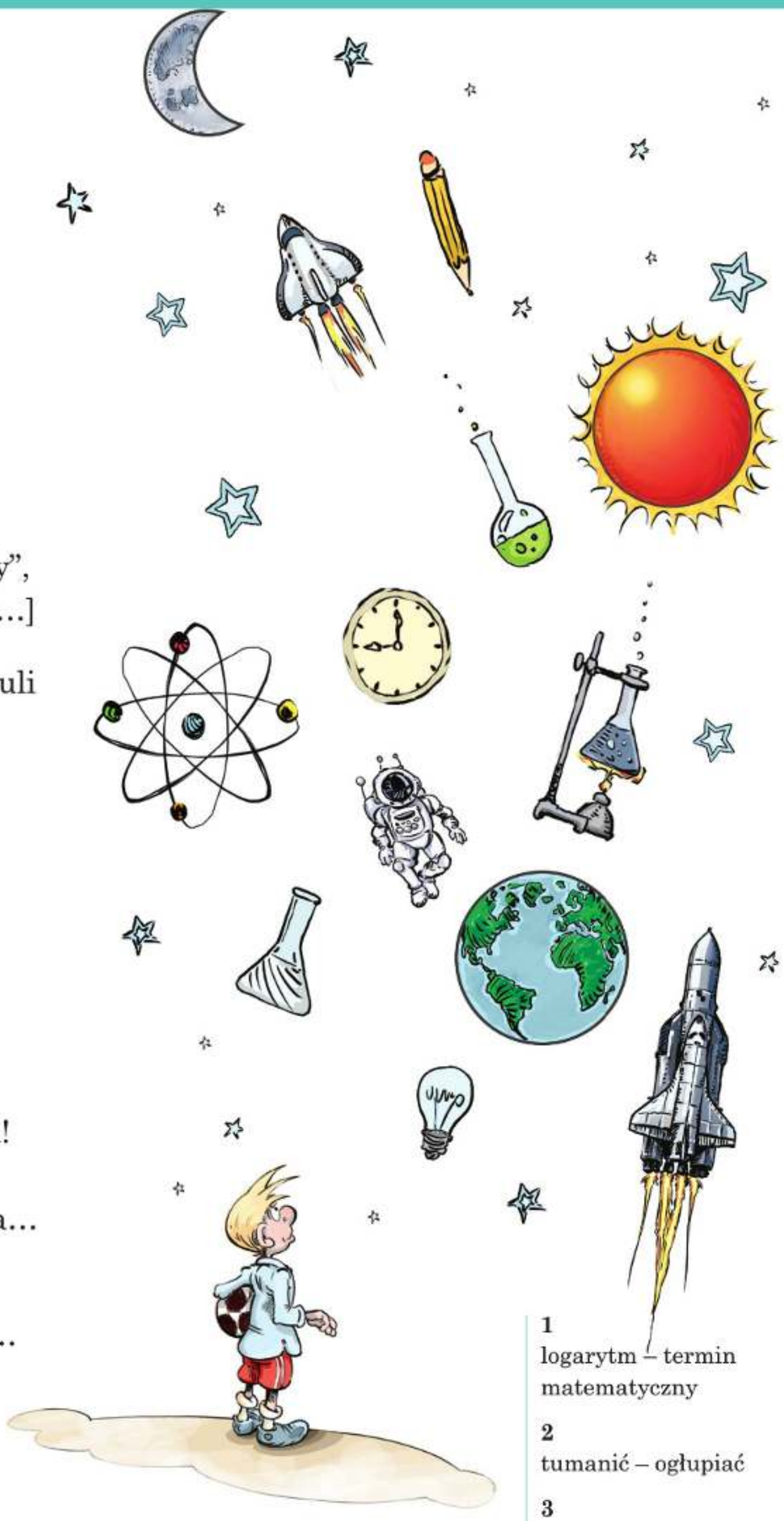

1 logarytm – termin matematyczny

2 tumanić – ogłupiać

3 wymawiać się – nie godzić się na coś

O tekście

1. Kto wypowiada się w wierszu? Uzasadnij swoje zdanie wybranym cytatem.

2. Zastanów się, co jest tematem utworu. Na co wskazuje jego tytuł?

E **3.** Uzupełnij poniższe zdanie. Wybierz odpowiedź A albo B oraz jej uzupełnienie C albo D.

Podmiot liryczny **A / B**, o czym świadczą słowa: **C / D**.

A. zdobył w szkole dużą wiedzę teoretyczną

B. niczego się w szkole nie nauczył

C. *I nic nie wiem, i nic nie rozumiem.*

D. *Nauczyli mnie mnóstwa mądrości.*

4. Czego dotyczyły wiadomości przekazywane na zajęciach przez nauczycieli? Jakich wskazówek brakowało podczas nauki w szkole?

5. Do kogo zwraca się podmiot liryczny w dwóch ostatnich strofach? O co prosi?

a) Jak ta prośba zmienia wymowę wiersza?

b) Zaproponuj, jak można by zmienić lub uzupełnić jego tytuł.

6. Jak się czujesz, gdy nauczyciel niespodziewanie każe Ci odpowiedzieć na pytanie? Wskaż stan najbliższy Twoim odczuciom.

strach • radość • stres • wstyd • euforia • pustka • panika • duma • złość

Tworzę

7. Wypisz tematy, które Cię interesują i o których chciałabyś / chciałbyś porozmawiać ze swoim nauczycielem lub wychowawcą.

8. Ułóż krzyżówkę. Jej rozwiązaniem powinno być słowo *nauka*. Postaraj się, aby pytania do kolejnych haseł dotyczyły różnych dziedzin wiedzy.

Sprawdź, co już umiesz

Wskaż właściwe uzupełnienia zdań dotyczących utworu. Wybierz poprawne odpowiedzi.

Podmiot liryczny uważa, że wiedza szkolna jest **wystarczająca / niewystarczająca**, by poradzić sobie w życiu. Trudną lekcją nazywa **umiejętność przejścia przez życie / przyswajanie sobie wiedzy**. Chciałby móc ponownie **wrócić do szkoły / przeżyć swoje życie**.

Szkoła – ten budynek pamięta się przez całe życie

Podczas lekcji:

- opowiesz o swojej szkole;
- dowiesz się, jak opisać budynek szkoły.

Na początek

- Przypomnij sobie swój pierwszy dzień w szkole. Opowiedz o nim. Jakie emocje towarzyszyły Ci tamtego dnia?
- Dokończ wypowiedzi.
  - W mojej szkole lubię szczególnie
  - Poza przedmiotami szkolnymi mogę się tu nauczyć
  - Atmosfera, jaka panuje w tym miejscu, jest
  - Zwykle przerwy między lekcjami spędzam na
- Kto jest patronem Twojej szkoły? Jakie są dokonania tej osoby? Zapisz w zeszycie krótką notatkę o tej postaci.

1. Czy wiesz, jak wyglądała szkoła Twoich rodziców, dziadków, a może pradziadków? Na podstawie zdjęć opowiedz, co zmieniło się w niej od tamtych czasów, a co jest takie samo do dziś.

2. Wyjaśnij, co w dawnej szkole oznaczały poniższe określenia.

- kaligrafia
- rachowanie
- siedzenie w kozie
- siedzenie w oślej ławce

3. Przygotuj się do opisu budynku Twojej szkoły. Pomogą Ci w tym podane wskazówki i zgromadzone słownictwo.

Mam lekkie pióro

Opisuję budynek mojej szkoły

Wstęp

Akapit 1.

a) Jak brzmi pełna nazwa szkoły, do której uczęszczasz?

b) Gdzie się znajduje budynek szkoły? (Podaj jej adres: nazwę miejscowości, ulicę i numer budynku).

Rozwinięcie

Akapit 2.

c) Jak budynek wygląda z zewnątrz?

wysoki • ogromny • niewielki • przestronny • nowoczesny • zabytkowy • ceglany • parterowy • piętrowy • zadbany • czysty • ogrodzony • otoczony zielenią

Akapit 3.

d) Jak to miejsce prezentuje się wewnątrz? Jak wyglądają pracownie / sale lekcyjne?

przyjazne dla uczniów • widne • jasne • przestronne • kolorowe • wyposażone w pomoce

e) Którą salę lekcyjną lubisz szczególnie i dlaczego?

Akapit 4.

f) Jakie inne pomieszczenia, oprócz pracowni, znajdują się w Twojej szkole?

gabinet dyrektora • sekretariat • pokój nauczycielski • sala gimnastyczna • sklepik • biblioteka • szatnia • toalety • korytarze • klatki schodowe

g) Czy w budynku są jakieś udogodnienia dla uczniów z niepełnosprawnościami?

winda • podjazdy dla wózków • ścieżki dotykowe • nisko zawieszone szafki

Akapit 5.

h) Opisz otoczenie szkoły.

dziedziniec • ławki • drzewa • krzewy • trawniki • klomby • stojaki na rowery • plac zabaw • boisko • hala sportowa • maszt z flagą • ogródek ekologiczny

Zakończenie

Akapit 6.

i) Twoja ocena. Napisz, czy podoba Ci się budynek, co byś zmieniła / zmienił w szkole, jak się czujesz w tym miejscu, czy lubisz spędzać tu czas.

Sprawdź, co już umiesz

Opisz swoją szkołę. Skorzystaj ze wskazówek i słownictwa zgromadzonego powyżej. Pamiętaj o akapitach i estetycznym zapisie.

Uwaga! Przyimek szuka pary

Podczas lekcji:

- dowiesz się, co to jest przyimek oraz wyrażenie przyimkowe;
- nauczysz się rozpoznawać przypadek rzeczownika, który zależy od przyimka;
- rozróżnisz przyimki proste i złożone.

Na początek

- Określ położenie biedronki na ilustracjach. Zapisz utworzone wyrażenia w zeszycie.

Przyimek to nieodmienna i niesamodzielna część mowy. Łączy się najczęściej z rzeczownikiem w określonym przypadku. Informuje o okolicznościach, np. położeniu czegoś, czasie, przyczynie, celu.

Wyróżniamy:

- **przyimki proste**,
  np. po, nad, z, za, na, do, w, przy, pod, przed
- **przyimki złożone**,
  np. ponad (po + nad), zza (z + za), spoza (z + po + za)

Pisownię przyimków złożonych sprawdzaj w słowniku ortograficznym.

1. Odgadnij, jakich przyimków brakuje w przysłowiach. Przeczytaj zdania uzupełnione właściwymi przyimkami.

- Kto ____ kim dołki kopie, ten sam ____ nie wpada.
- Lepszy wróbel ____ garści niż gołąb ____ dachu.
- Niedaleko pada jabłko ____ jabłoni.

2. Zaproponuj rzeczowniki do podanych zwrotów. Określ, którego przypadka rzeczownika wymaga każdy z przyimków.

iść do… • stać na… • wejść na… • stanąć nad… • myśleć o… • wejść pod…

Przyimek z rzeczownikiem to **wyrażenie przyimkowe.**

w parku — przyimek: w, rzeczownik: park

za domem — przyimek: za, rzeczownik: dom

3. W podanych wyrazach ukryły się przyimki proste i złożone. Znajdź je i zanotuj w zeszycie. Każdy przyimek zapisz tylko raz.

poznawać • sprzedana • zadowolić • ponadczasowy • upomnieć • międzynarodowy

4. W podanym fragmencie *Akademii pana Kleksa* Jana Brzechwy wskaż wyrażenia przyimkowe. O czym one informują?

Od tej chwili starannie począłem zbierać wszelkie guziki, jakie udawało mi się znaleźć, a nadto, będąc poza Akademią pana Kleksa – czy to w tramwaju, czy na ulicy, czy też wreszcie na terenach sąsiednich bajek – niepostrzeżenie obcinałem scyzorykiem guziki od palt, żakietów i marynarek napotykanych pań i panów. Miałem z tego powodu mnóstwo przykrości. Któregoś dnia pewien listonosz wrzucił mnie za karę do basenu z rakami […].

5. Wykonaj zabawną planszę, na której wypiszesz jak najwięcej przyimków prostych i złożonych. Powieś ją w swoim pokoju i czytaj, kiedy masz wolną chwilę.

Sprawdź, co już umiesz

Odpowiedz na pytania, używając jedynie wyrażeń przyimkowych.

- Gdzie najczęściej spędzasz wolny czas?
- Kiedy spotykasz się z koleżankami i kolegami?
- Gdzie przechowujesz swoje rzeczy osobiste i drobiazgi?
- Dokąd najchętniej wyjeżdżasz w czasie wakacji lub ferii?

Spośród, ponad, między, wkoło – z przyimkami jest wesoło!

Podczas lekcji:

- dowiesz się, jak poprawnie tworzyć przyimki złożone;
- nauczysz się poprawnie zapisywać wyrażenia przyimkowe.

Na początek

- Rozwiąż rebus, a dowiesz się, jak brzmi jeden z przyimków złożonych. Uzupełnij nim podane zdanie.

Słońce wyjrzało _____ chmur.

O LE

S = Z

Przyimki złożone, składające się z przyimków prostych, piszemy łącznie. Głoskę *z* lub *s* na początku przyimka złożonego piszemy tak, jak ją słyszymy.

z+po+śród → spośród

z+nad → znad

1. Z poniższych przyimków prostych zbuduj jak najwięcej przyimków złożonych. Przyimki proste możesz wykorzystać wielokrotnie.

nad • za • po • przez • z • pod • między

2. Dopasuj do zdań właściwe przyimki złożone. Wybierz je spośród podanych w ramce.

spod • zza • ponad • spośród • sprzed • wokoło • spomiędzy • spoza • znad

_____ rzeki wróciliśmy dopiero wieczorem.

Dron unosił się _____ polami.

Śmieciarka odjeżdża _____ budynku.

Piszę i mówię poprawnie

Wyrażenia przyimkowe piszemy rozdzielnie, np. *w pociągu*, *wśród kolegów*, *pomiędzy ławkami*, *zza budynku*, *ponad chmurami*.

3. Przyjrzyj się ilustracji i utwórz jak najwięcej wyrażeń przyimkowych z rzeczownikami: *dom, dach, komin, drzewo*.
Zanotuj je w zeszycie. Wykorzystaj wszystkie podane przyimki.

- na
- nad
- pośród
- między
- przez
- pod
- w
- do

4. Dopasuj do podanych zdań poniższe wyrazy.

naprawdę • natychmiast • wszerz • wzdłuż • wzwyż • zazwyczaj

Kasia zdobyła pierwsze miejsce w skoku _____.
Piotr je obiad _____ po przyjściu do domu.
_____ jedziemy na wycieczkę?
Przewędrowali świat _____ i _____.
Wracaj _____ do domu – obiad na stole!

Te dawne wyrażenia przyimkowe piszemy łącznie!

- donikąd
- naprawdę
- nareszcie
- natychmiast
- pojutrze
- powoli
- przedtem
- wcale
- wszerz
- wzdłuż
- wzwyż
- zaraz
- zazwyczaj
- zresztą

Sprawdź, co już umiesz

Zamień wyróżnione wyrazy na wyrażenia przyimkowe. Zapisz je poprawnie w zeszycie.

pasiasta koszula • **ceglany** dom • **przydomowy** ogródek • **szklany** wazon • **pożegnalny** obiad • **narożny** budynek

Chcę Ci podziękować...

Podczas lekcji:

- poznasz słownictwo potrzebne do napisania podziękowania;
- dowiesz się, jakie elementy są niezbędne w podziękowaniu pisemnym;
- przećwiczysz tworzenie tej formy wypowiedzi.

Na początek

- Zastanówcie się, komu i za co chcielibyście podziękować. Wymieńcie się pomysłami na forum klasy.

Podziękowanie to wyrażenie komuś wdzięczności. Można je przekazać ustnie lub pisemnie.

Mam lekkie pióro

Jak napisać podziękowanie?

Jeśli przygotowujesz podziękowanie w formie pisemnej, kieruj się następującymi wskazówkami:

1. W prawym górnym rogu podaj nazwę miejscowości oraz datę.
2. Na środku kartki wpisz nazwę adresata (imię i nazwisko, nazwę instytucji).
3. Poniżej (od akapitu) zapisz treść podziękowania. Używaj form grzecznościowych. Pisz szczerze i od serca.
4. Pod treścią podziękowania, w prawym dolnym rogu, wpisz zwrot grzecznościowy, a pod nim się podpisz.

Niespodziankowo, 16 lutego 2023 r.

Szanowna Pani Amelia Nowak

Serdecznie Pani dziękuję za przygotowanie do Ogólnopolskiego Konkursu Literackiego „W słowie siła". Dzięki Pani pomocy zdobyłam tytuł laureatki. Jestem wdzięczna za poświęcony mi czas, cenne wskazówki i cierpliwość.

Z wyrazami szacunku

Weronika Pawlak
uczennica klasy 4a

miejscowość i data

nazwa adresata

tekst podziękowań i powód ich składania

zwrot grzecznościowy

podpis autorki / autora

Bank słówek

Wprowadzenie do podziękowania	Sposób składania podziękowania	Określenie powodu podziękowania	Zwrot grzecznościowy kończący podziękowanie
▶ Serdecznie dziękuję ▶ Proszę przyjąć serdeczne podziękowania ▶ Jestem bardzo wdzięczna / wdzięczny	▶ serdecznie ▶ uprzejmie ▶ w imieniu wszystkich uczniów ▶ w swoim imieniu ▶ z całego serca	▶ za pomoc w… ▶ za przygotowanie mnie do… ▶ za wsparcie w… ▶ za umożliwienie mi…	▶ Łączę wyrazy szacunku ▶ Z wyrazami szacunku ▶ Z wdzięcznością

Piszę i mówię poprawnie

Pamiętaj o zapisie wielką literą wszelkich zwrotów do adresata. Zwróć też uwagę na uprzejmą treść podziękowania.

Chcę więcej

Jeśli Twoje podziękowanie będzie napisane odręcznie na kartce, pamiętaj o tym, aby było czytelne, a kartka czysta.

Jeśli wydrukujesz swoje podziękowanie, własnoręcznie je podpisz.

Podziękowanie możesz przygotować również przy pomocy komputera.

- W dowolnym programie graficznym zaprojektuj podziękowanie dla wybranej osoby. Pokaż je w klasie w postaci wydruku lub na tablicy multimedialnej.

1. Zapisz w zeszycie, kto, komu i za co mógłby podziękować w przedstawionych sytuacjach.

1

2

3

2. Wybierz jedną z sytuacji i przygotuj w zeszycie podziękowanie:

a) dla koleżanki lub kolegi, którzy pomogli Ci w poprawieniu sprawdzianu z historii;

b) dla rodziców lub dziadków za opłacenie kursu językowego;

c) dla kuzyna za to, że zabrał Cię w ciekawe miejsce (np. do muzeum techniki, zoo, ogrodu botanicznego).

3. Wypisz w zeszycie, komu możesz być wdzięczna / wdzięczny za coś pozytywnego, co Cię spotkało w ciągu ostatniego miesiąca.

Sprawdź, co już umiesz

Na kartce papieru przygotujcie podziękowania dla nauczycielki lub nauczyciela, których cenicie. Wręczcie je wybranej osobie na najbliższej lekcji.

Co robię? Odmieniam czasowniki

Podczas lekcji:

- przypomnisz sobie, na jakie pytania odpowiada i o czym informuje czasownik;
- dowiesz się, przez co się odmienia ta część mowy;
- poznasz bezokolicznik.

Na początek

- Wyobraź sobie, że jesteś na lekcji muzyki. Nazwij to, co robisz. Użyj tylko jednego wyrazu.

Czasownik to część mowy, która oznacza czynności oraz stany. Odpowiada na pytania: **co ktoś lub coś robi? co się z nim dzieje? w jakim jest stanie?**, np.

Ona **ćwiczy** grę na fortepianie.

On **cieszy się** z wykonanego zadania.

1. Przeczytaj poniższą wiadomość i znajdź w niej wszystkie czasowniki. Określ, na jakie pytanie odpowiada każdy z nich.

Nowa wiadomość

Do markoz@klasa4a.zamienmy.slowo DW UDW

Temat: Projekt z informatyki

Cześć, Marku,

piszę do Ciebie, ponieważ wyszukałam ciekawy projekt edukacyjny z informatyki. Tematyka dowolna. Myślałam już o tym i proponuję ekologię. Może przygotujemy film ze wskazówkami na temat dbania o czystość planety? Znalazłam nawet program – jest bezpłatny i ma wiele ciekawych funkcji.
Proszę Cię o szybką odpowiedź.

Pozdrawiam
Aśka

Wyślij

2. Odpowiedz, co robią osoby ukazane na zdjęciach. Użyj odpowiednich czasowników. Wskaż te, które opisują stany.

I

II

III

IV

3. Wyszukaj czasowniki w podanych zdaniach.

Kasia spędziła cały dzień w szkole. Piotrek przesiedział cały ranek na kanapie.

a) Zastanów się, czy mówiąc o Piotrku, możesz użyć tej samej formy czasownika, która odnosi się do Kasi. A na odwrót?

b) Przekształć czasownik użyty w zdaniu o dziewczynce, tak aby mógł się odnosić do chłopca. Dokonaj takiego samego przekształcenia także w drugim zdaniu, w odniesieniu do Kasi.

c) Zastosuj taką formę czasownika, aby można było poinformować o obojgu dzieciach.

▶ Czasownik to **odmienna** część mowy. Zmienia swoją formę w zależności od tego, kto i kiedy wykonuje daną czynność.

Czasownik odmienia się przez

osoby | **liczby** | **czasy** | **rodzaje**

▶ Odmiana przez **osoby i liczby**:

liczba pojedyncza (lp)

1. **ja** — powtarzam
2. **ty** — powtarzasz
3. **on**, **ona**, **ono** — powtarza

(mowa o jednej osobie)

liczba mnoga (lm)

1. **my** — powtarzamy
2. **wy** — powtarzacie
3. **oni**, **one** — powtarzają

(mowa o więcej niż jednej osobie)

▶ Formy czasownika, w których możemy określić osobę, to **formy osobowe**.

4. Dopasuj wyrazy z ramki do każdego ze zdań, tak aby można było określić wykonawcę czynności. Dzięki czemu jest to możliwe?

- Pisze blog o podróżach.
- Poznaliśmy się na czacie.
- Czy często korzystacie z e-booków?
- Dostałam SMS od przyjaciela.
- Obsługują dron.
- Wysyłasz kilka e-maili dziennie.

ty	my
on	oni
ja	wy

5. Wskaż gatunki drzew, które występują w Polsce. Rozpoznasz je po tym, że znajdziesz pod nimi czasowniki w liczbie pojedynczej.

buk lubiło	**heban** trafiliście	**baobab** zapłacą	**olcha** macha
modrzew podziwiasz	**jawor** zapłacze	**sekwoja** oszczędzili	**cis** minęła

6. Utwórz liczbę mnogą podanych czasowników. Skorzystaj z podpowiedzi w nawiasie.

- ja ważę – (my)
- ty podajesz – (wy)
- on pakował – (oni)
- ona liczyła – (one)

7. Przeczytaj podany tekst. Sprawdź, czy czasowniki w nawiasach informują o osobach, które się wypowiadają. Powiedz, czy da się określić ich liczbę.

W miniony weekend Witek, Ewelina, Ola, Łukasz i ja (*wybrać się*) do kina. Razem (*sprawdzić*) repertuar i (*dokonać*) wyboru filmu. Dziewczyny (*chcieć*) obejrzeć *Piękną i Bestię*, ale my (*woleć*) *Gwiezdne wojny*. Wtedy Witek (*zaproponować*) *Hobbita*. Pomysł (*spodobać się*) wszystkim. Ewelina (*kupić*) bilety. W dniu seansu tata Łukasza (*zawieźć*) nas do kina samochodem.

a) Przekształć czasowniki w nawiasach w taki sposób, aby można było w nich określić osobę i liczbę.

b) Czym się kierowałaś / kierowałeś, tworząc taką formę?

Formy czasownika, w których nie można określić osoby, to **formy nieosobowe**. Należą do nich m.in. **bezokoliczniki**. Można je rozpoznać po zakończeniach *-ć*, *-ść*, *-źć* lub *-c*.

8. Zamień czasowniki w formie osobowej na bezokoliczniki. Ułóż je w kolejności alfabetycznej.

kupuję • pisała • myślało • poszedł • namalowałaś • jesteśmy

9. Klaudia chce skorzystać z encyklopedii. Dziewczynka dotrze do książki drogą, którą wyznaczają czasowniki w bezokoliczniku.

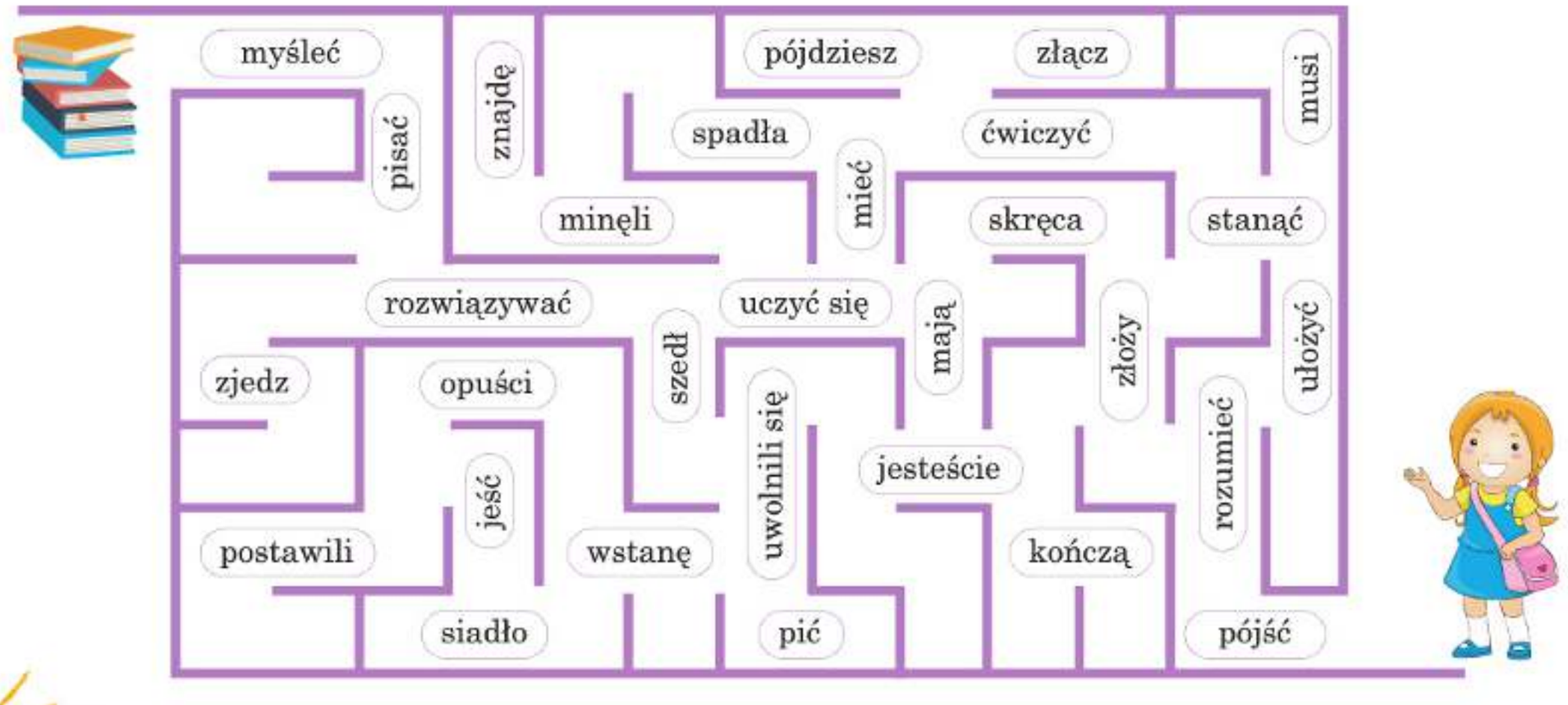

Chcę więcej

Czy wiesz, że w języku polskim są czasowniki, które nie mają bezokolicznika? To **czasowniki niewłaściwe**, np. *można*, *szkoda*, *trzeba*, *warto*, *wiadomo*, *wolno*.

▶ Napisz kilka wskazówek dla kogoś, kto chce się dobrze nauczyć języka polskiego. Użyj czasowników niewłaściwych.

Sprawdź, co już umiesz

Oceń prawdziwość podanych zdań. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	W zdaniu: *Dzieci wiedzą wszystko o bezokoliczniku*, czasownik nazywa stan.	P	F
2.	W zdaniu: *Pies głośno szczeka*, występuje nieosobowa forma czasownika.	P	F

Czasownik na dobry czas

Podczas lekcji:

- dowiesz się, w jakich czasach występuje czasownik;
- określisz, kiedy w czasowniku można wskazać rodzaj;
- nauczysz się mówić o przeszłości, teraźniejszości i przyszłości.

Na początek

- Opowiedz o sobie. Ułóż zdania z podanymi wyrażeniami.

w ostatnie wakacje • w tym momencie • w następnym tygodniu

Czasowniki występują w trzech czasach: **przeszłym**, **teraźniejszym** i **przyszłym**.

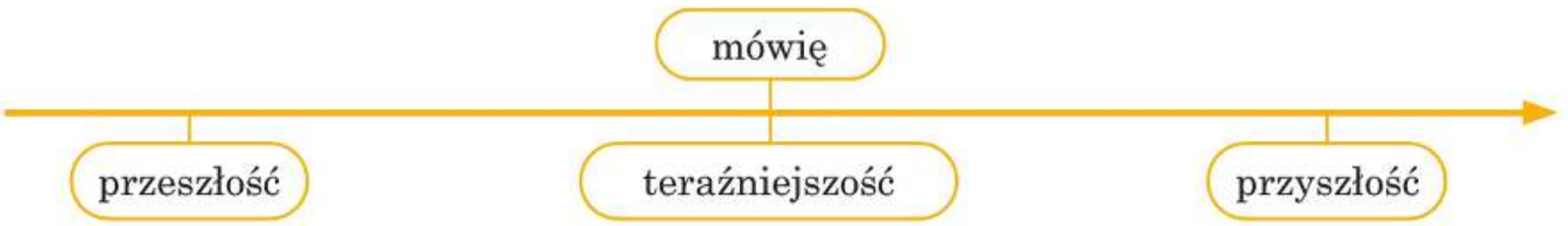

- **Czasowniki w czasie przeszłym** informują, że czynność była wykonywana wcześniej niż moment mówienia o niej.

liczba pojedyncza	**liczba mnoga**
1. umiałem / umiałam	1. umieliśmy / umiałyśmy
2. umiałeś / umiałaś	2. umieliście / umiałyście
3. umiał / umiała / umiało	3. umieli / umiały

- Czasowniki w czasie przeszłym odmieniają się przez **rodzaje**.

1. Przeczytaj rozmowę Kacpra z dziadkiem. Wskaż czasowniki w czasie przeszłym.

- W liczbie pojedynczej są trzy rodzaje:

rodzaj męski (r.m.)	**rodzaj żeński** (r.ż.)	**rodzaj nijaki** (r.n.)
umiał	umiała	umiało

- W liczbie mnogiej są dwa rodzaje:

r. męskoosobowy (r.mos.)	**r. niemęskoosobowy** (r.nmos.)
umieli	umiały

W rodzaju męskoosobowym występują te czasowniki, które mówią o czynności wykonywanej przez mężczyzn lub osoby różnej płci, np.

Chłopcy przyszli na boisko. Kuba i jego siostra zostali z tyłu.

Pozostałe czasowniki występują w rodzaju niemęskoosobowym, np.

Dzieci dostały dyplomy. Wszystkie książki spadły z półki.

2. Powiedz, jakie kwiaty uprawiają działkowcy. Przyporządkuj rabatki do imion, wiedząc, że Karol uprawia kwiaty na rabatce z czasownikami w rodzaju męskim, Ada – żeńskim, Amelia – nijakim, Rozalia – męskoosobowym, a Teresa – niemęskoosobowym.

Ada

Amelia

Karol

Rozalia

Teresa

I

II

III

IV

V

I będą szykowali, złapaliśmy, czytaliście

II zbierałyście, wycinały, będziecie kolorowały

III będę jadła, mieszkała, pościeliłaś

IV kupiłem, sklejał, wynająłeś

V zgasło, będzie tęskniło, mazało

▶ **Czasowniki w czasie teraźniejszym** wskazują, że czynność jest wykonywana w momencie mówienia o niej.

1. poznaję	1. poznajemy
2. poznajesz	2. poznajecie
3. poznaje	3. poznają

▶ Czasowniki w czasie teraźniejszym nie odmieniają się przez rodzaje.

Czasu teraźniejszego można użyć, gdy mówimy o czynności wykonywanej zwyczajowo, np. *Co tydzień powtarzam gramatykę.*

3. Opowiedz, co państwo Witkowscy robią na działce.

a) Przekształć tekst i opowiedz o ich pobycie na działce, jakby się wydarzył w ubiegły piątek.

b) Ułóż po jednym zdaniu wypowiadanym przez każdą z przedstawionych osób.

▶ **Czasowniki w czasie przyszłym** określają czynność, która będzie wykonywana później niż czas mówienia o niej.

▶ Czasowniki w czasie przyszłym odmieniają się na dwa sposoby:

w sposób **prosty** (jeden czasownik):

1. zbiorę	1. zbierzemy
2. zbierzesz	2. zbierzecie
3. zbierze	3. zbiorą

W tej formie czasownik nie odmienia się przez rodzaje.

w sposób **złożony** (dwa czasowniki):

1. będę zbierał / będę zbierała
2. będziesz zbierał / będziesz zbierała
3. będzie zbierał / będzie zbierała / będzie zbierało

1. będziemy zbierali / będziemy zbierały
2. będziecie zbierali / będziecie zbierały
3. będą zbierali / będą zbierały

W tej formie czasownik odmienia się przez rodzaje. Możemy jednak użyć bezokolicznika, który nie wskazuje na rodzaj, np. *będę zbierać*, *będziesz zbierać*, *będziemy zbierać*.

4. Utwórz odpowiednią formę czasownika *jeść* do każdego określenia czasu.

co dzień • przedwczoraj • za dwa tygodnie • teraz

a) Ułóż trzy zdania w 1. osobie liczby pojedynczej z czasownikami w różnych czasach. Zapisz je w zeszycie.

b) Przekształć zdania tak, żeby przekazywały informacje w 1. osobie liczby mnogiej.

c) Przekształć zdania tak, żeby informowały o czynności w 2. osobie liczby pojedynczej.

5. Wskaż, do którego otworu (łuzy) wpadnie kula bilardowa, jeśli wiesz, że na jej drodze zapisano kolejno czasowniki w następujących formach:

- 2. os. lp cz. przyszły
- 1. os. lm cz. teraźniejszy
- 3. os. lp cz. teraźniejszy
- 2. os. lm r. męskoosobowy cz. przeszły

I kopniesz, gonimy, obroni, wychylałeś się

II podciągniesz, przekraczamy, kozłuję, ślizgałyście się

III przeskoczysz, kryjemy, wspina się, żonglowaliście

IV spadłaś, siedzimy, pojechaliście, wzięli

V pójdziecie, nauczyłem się, poznamy, zaszła

VI siedziałyśmy, powtarzam, recytujesz, odejdzie

Stół do bilardu

6. Odgadnij, o jakie czasowniki chodzi. Sprawdź, w jakiej formie występują w słowniku ortograficznym.

- sprawić, żeby ktoś coś zrobił wbrew swojej woli
- ukąsić kogoś
- przegrać w walce
- udać się gdzieś

Sprawdź, co już umiesz

Zastosuj odpowiednie formy czasowników w podanych zdaniach.

Kasia i Ola (*pójść*) wczoraj na spacer. (*spotkać się*) w parku przy fontannie. Ola (*powiedzieć*), że jej rodzice wkrótce (*wyjeżdżać*) na wakacje we Włoszech. Na razie mama i tata (*kończyć*) wszystkie pilne projekty.

Nie jestem sam – w grupie siła

Podczas lekcji:

- dowiesz się, dlaczego warto współpracować;
- poznasz zasady komunikowania się z innymi.

Na początek

- Zastanówcie się, czy lepiej jest pracować w pojedynkę czy w grupie. Podajcie przykłady prac wykonywanych samodzielnie i takich, przy których wymagana jest współpraca.

Artur B. Chmielewski

Polski naukowiec, który pracuje w jednym z centrów badawczych NASA (agencji zajmującej się lotami kosmicznymi). Brał udział w pracach nad projektem łazika marsjańskiego oraz sond kosmicznych. Syn słynnego rysownika Papcia Chmiela, czyli Henryka Jerzego Chmielewskiego, autora komiksów z serii *Tytus, Romek i A'Tomek*.

Poznaj autora

Ewelina Zambrzycka-Kościelnicka

Dziennikarka i redaktorka. Pisze o odkryciach naukowych, o osobowościach świata nauki i o wszystkim, co ma związek z kosmosem. Współautorka książek *Człowiek – istota kosmiczna* (z Grzegorzem Broną) oraz *Kosmiczne wyzwania* (z Arturem B. Chmielewskim).

Poznaj autora

Artur B. Chmielewski, Ewelina Zambrzycka-Kościelnicka

Kosmiczne wyzwania

Jak budować statki kosmiczne, dogonić kometę i rozwiązywać galaktyczne problemy

fragmenty

Cześć. Nazywam się Artur Bartosz Chmielewski i jestem inżynierem[1]. Kiedy się urodziłem, mój tata pomyślał, że zabawnie będzie nadać mi imiona, które wraz z nazwiskiem dadzą inicjały[2] ABC.

Tata, którego być może znasz jako autora przygód Tytusa, Romka i A'Tomka, zawsze chciał, żebym zajmował się sztuką. Wysłał mnie nawet na warsztaty, na których miałem nauczyć się mieszać farby, zrozumieć, czym jest perspektywa[3] i co to właściwie ten światłocień[4]. Z tamtej nauki niewiele wyszło, ale zostało mi jedno: w miejscu, w którym pracuję, Jet Propulsion Laboratory[5] (JPL), czyli Laboratorium Napędu Odrzutowego NASA[6], wszyscy używają skrótu mojego imienia i mówią do mnie po prostu Art, co po angielsku oznacza właśnie „sztuka".

Wiecie, co jest najfajniejsze w pracy dla wielkiej agencji kosmicznej? Wyzwania. To, że muszę wymyślić, rozwiązać jakiś problem, którego jeszcze nikt nigdy nie rozwiązał. Na przykład jak zbudować nadmuchiwany teleskop kosmiczny i czym go nadmuchać, skoro w przestrzeni kosmicznej nie ma powietrza. […] Chciałbym ci pokazać, że nauką może być wszystko, co robisz, a wiedza jest wszędzie, dosłownie wszędzie. I że każdy problem da się rozwiązać, jeśli tylko będziesz starać się to zrobić, zamiast szukać powodów, by odpuścić. […]

Kiedy byłem mały, tata często zabierał mnie i moją siostrę do parku w Powsinie, po czym dawał nam zagadki do rozwiązania. Pytał, dlaczego liście różnych drzew mają odmienne kształty i jak to wpływa na ich sposób spadania. Albo dlaczego na górnej stronie liście są sztywne i jakby pokryte woskiem, a po wewnętrznej stronie delikatne. […]

Razem z tatą podglądaliśmy też ptaki i na podstawie kształtu i wielkości ich dziobów próbowaliśmy zgadnąć, czym się żywią. A gdy czasami natrafiliśmy na mrowisko, trudno było mnie oderwać od obserwowania jego pracowitych mieszkańców. Wiesz, dlaczego maleńkie mrówki potrafią budować wielkie mrowiska? Ponieważ są podzielone na „brygady"[7], które ściśle ze sobą współpracują. Tylko dzięki współpracy można pokusić się o tworzenie rzeczy większych od nas. […]

1
inżynier – osoba, która zajmuje się budowaniem i usprawnianiem maszyn

2
inicjały – pierwsze litery imienia i nazwiska

3
perspektywa – pokazanie trójwymiarowych obiektów i przestrzeni na płaskiej kartce

4
światłocień – technika malarska, która polega na pokazaniu zróżnicowanego światła i jego kontrastów

5
czytaj: dżet propalszn labratory

6
NASA (Narodowa Agencja Aeronautyki i Przestrzeni Kosmicznej) – agencja rządu Stanów Zjednoczonych zajmująca się programem lotów w kosmos

7
brygada – tu: drużyna, zespół

W JPL stale uczymy się, co należy robić, by umieć się ze sobą skutecznie komunikować, koncentrować się na problemie i nie odpływać myślami mimo zmęczenia. Mamy specjalne zajęcia – zupełnie takie jak w szkole – jak zachowywać się miło i uprzejmie wobec współpracowników, uważnie ich słuchać i pracować w dobrej atmosferze, nawet jeśli nie przepadamy za sobą. To konieczne, bo podczas konstruowania każdego statku, sondy czy łazika współdziałają setki osób. Aby wykonać zadanie, musimy być zgraną drużyną. Nie wolno nam unikać tych, których mniej lubimy, albo nie słuchać kogoś, do kogo chowamy urazę. Przecież gdybyśmy nie umieli się dogadać, bylibyśmy jak źle złożony instrument badawczy, który zamiast zbierać informacje, wariuje i przesyła zbędne dane.

Można roztrwonić wiele miliardów dolarów tylko z tego powodu, że dwoje ludzi zwyczajnie się nie lubi. Dlatego bardzo ważne jest, żeby uczyć się nie tylko fizyki, chemii i programowania, lecz także tego, jak rozmawiać z koleżankami i kolegami, jak się zachowywać, by nas lubili i chcieli z nami spędzać czas. Nie daj sobie wmówić, że w życiu trzeba stawiać tylko na siebie. Trzeba stawiać na drużynę, bo samotny badacz w tych czasach niczego nie osiągnie.

O tekście

E **1.** Oceń prawdziwość podanych zdań. Wybierz literę P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	Ojciec Artura B. Chmielewskiego chciał, aby jego syn został inżynierem.	P	F
2.	Autor często jeździł z ojcem i siostrą do parku w Powsinie.	P	F

2. Opowiedz, czym się zajmuje Artur B. Chmielewski i co uważa za najciekawsze w swojej pracy.

E **3.** Wskaż poprawną odpowiedź.

Jak koledzy z pracy nazywają Artura B. Chmielewskiego?

A. Jet.

B. ABC.

C. Art.

D. NASA.

4. Bohater tekstu stwierdza, że nauką może być wszystko, co robimy. Czy zgadzasz się z jego opinią? Uzasadnij swoje stanowisko.

5. Artur B. Chmielewski mówi, że sukces wielu projektów jest wynikiem współpracy ludzi, którzy je realizowali. Jakie widzisz zalety działania w grupie?

6. Wymień umiejętności, których autor uczy się podczas zajęć z komunikacji.

7. Wyjaśnij, dlaczego należy współpracować nie tylko z tymi osobami, które się lubi. Jaki jest cel współpracy?

8. Porozmawiajcie o tym, w jaki sposób można załagodzić konflikty w klasie.

Tworzę

9. Umiejętność komunikowania się ułatwia współpracę. Porozmawiaj z koleżanką lub kolegą z ławki, czy i dlaczego dzieci we współczesnej szkole powinny się uczyć takiego przedmiotu jak komunikacja. Wnioski zapiszcie w zeszycie.

10. Przygotujcie duży, ozdobny słoik z zakrętką oraz tyle karteczek dla każdego z Was, ilu jest uczniów w klasie. Napiszcie na kartkach pozytywną informację do każdej koleżanki i każdego kolegi z klasy. Podpiszcie się, złóżcie kartki, zaadresujcie je i wrzućcie do słoika. Następnie zakręćcie go i schowajcie w szafce w sali lekcyjnej. Otwórzcie słoik np. na ostatniej lekcji języka polskiego w czerwcu, przekażcie karteczki adresatom i przeczytajcie informacje przeznaczone dla siebie.

Sprawdź, co już umiesz

W trzyosobowych grupach przygotujcie w dowolnej formie kodeks skutecznej komunikacji w Waszej klasie. Przedyskutujcie Wasze pomysły z innymi zespołami.

Podczas lekcji:

Mam swoje zdanie

- poznasz zdanie i równoważnik zdania;
- dowiesz się, czym się różni zdanie od równoważnika.

Na początek

- Przeczytaj informacje dla podróżnych wyświetlane na dworcu kolejowym. Wskaż wypowiedzenia, w których występuje czasownik.

UWAGA, PODRÓŻNI!

- Odjazd pociągu pośpiesznego do Warszawy z peronu 2. o godzinie 16.15.
- Pociąg osobowy do Malborka przybędzie z opóźnieniem około 20 minut.
- Bilety na pociąg do Poznania w kasie nr 4.
- Pasażerowie z większym bagażem proszeni są o zajmowanie miejsc w pierwszym przedziale.

- **Zdanie** to wypowiedzenie zawierające czasownik w formie osobowej, np. *Uczniowie powtarzają wiadomości przed sprawdzianem.*
- **Równoważnik zdania** to wypowiedzenie bez osobowej formy czasownika, np. *Zakaz gry w piłkę w klasie.*

1. Jakich czasowników brakuje w poniższych zdaniach? Podaj je. Użyj odpowiedniej formy czasu teraźniejszego.

- Dziadek _____ znaczek na kopertę.
- Najświeższe warzywa mama _____ w budce obok domu.
- Nasza klasa często _____ na wycieczki krajoznawcze.
- Odważni strażacy _____ pożary i _____ ludzi z płonących budynków.

2. Ułóż wypowiedzenia z wyrazów zapisanych na drabinach.
Uwaga! Jedno słowo na każdej z drabin nie pasuje do zdania i trzeba je pominąć.
Wskaż czasowniki w powstałych wypowiedzeniach.

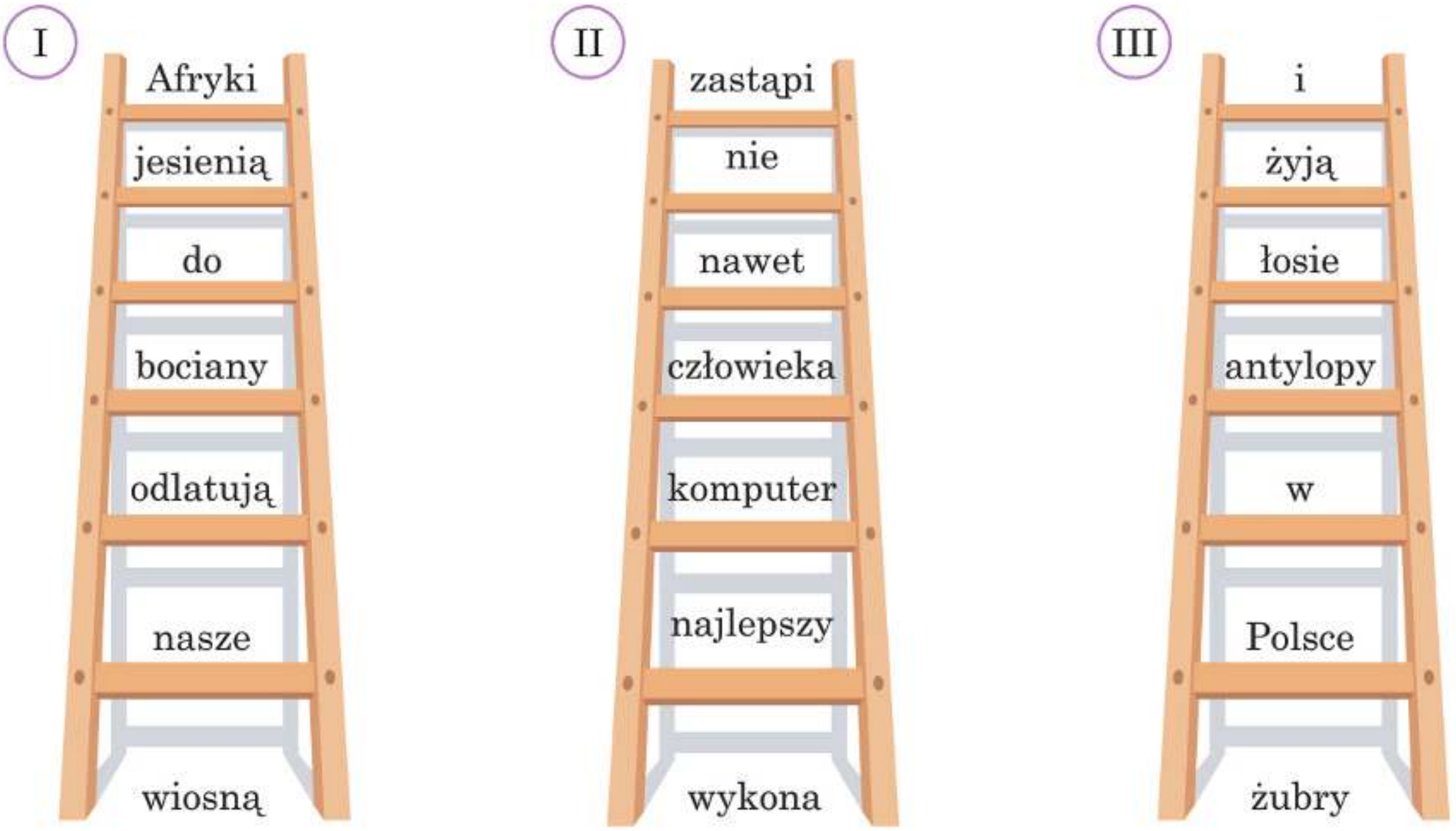

3. Dopasuj wypowiedzenia do zdjęć. Wybierz wyłącznie równoważniki spośród propozycji zapisanych obok zdjęć.

Trochę wolniej!

Smakuje ci?

Totalna porażka.

Zaczekajcie na mnie!

Zwycięstwo!

Jestem rozczarowany.

Wygraliśmy mecz!

Smaczne?

4. Przekształć równoważniki zdania w konstrukcje zawierające osobową formę czasownika.

- Zakup nowych butów.
- Wyprawa rowerowa Moniki i Zosi do parku.
- Dokarmianie ptaków przez dzieci.
- Zbiory jabłek w sadzie.
- Udany debiut naszych pływaków.
- Doskonała zabawa na świeżym powietrzu.

5. Jaką informację mogą przekazywać te znaki? Opisz je na dwa sposoby – tworząc równoważnik zdania i zdanie.

Wzór:

Zakaz wchodzenia z jedzeniem.

Wchodzenie z jedzeniem jest zabronione.

Sprawdź, co już umiesz

Dobierzcie się w 3–4-osobowe zespoły. Napiszcie na kartce sześć czasowników, a następnie przekażcie ją innej drużynie. Zadaniem każdej grupy jest ułożenie trzech zdań i trzech równoważników zdania. Wygrywa zespół, który jako pierwszy poprawnie wykona zadanie.

Dobry plan to podstawa!

Podczas lekcji:

- dowiesz się, czym jest plan wydarzeń;
- poznasz rodzaje planów;
- nauczysz się pisać plan wydarzeń utworu.

Na początek

- Wyobraź sobie, że musisz szybko opowiedzieć koleżance lub koledze ważną dla Ciebie historię. Które wydarzenia z niej wybierzesz i w jakiej kolejności je przedstawisz?

Plan wydarzeń to zapis najważniejszych elementów historii opowiedzianej np. w utworze literackim. Zapisuje się go w punktach.

- **Plan ramowy** – przedstawia się w nim tylko najważniejsze wydarzenia.
- **Plan szczegółowy** – najistotniejsze punkty uzupełnia się mniej ważnymi informacjami.

Mam lekkie pióro

Jak napisać plan wydarzeń?

Pisanie planu wydarzeń jest dobrym sposobem uczenia się. Dzięki niemu łatwiej można sobie przypomnieć lekturę. Plan przydaje się także wtedy, kiedy trzeba przygotować np. jakąś uroczystość. Ułatwia zaplanowanie kolejnych czynności.

Krok 1. Ustal, jakie formy wykorzystasz w zapisie planu. Mogą to być:

- zdania z czasownikami w formie osobowej, np. *Bohater wrócił z podróży*;
- równoważniki zdań, np. *Powrót bohatera z podróży*.

Pamiętaj, by podczas pisania planu nie mieszać obu form. Używaj tylko jednej z nich.

Krok 2. Ułóż wydarzenia w kolejności chronologicznej.

Krok 3. Zapisz w punktach główne wydarzenia. Te mniej ważne dopisz w podpunktach.

- Pisz zwięźle i krótko.
- Unikaj stosowania tych samych wyrazów w kolejnych punktach.

Tekst pisany prozą	Ramowy plan wydarzeń
Kacper wybrał się na zakupy do pobliskiego sklepu. Miał w ręku kartkę napisaną przez mamę, gdyż zdarzało mu się o czymś zapomnieć albo przynieść nie to, co trzeba. Chłopiec wszedł do sklepu i zaczął wybierać produkty. Gdy już miał pełen koszyk, podszedł do kasy. Szybko jednak się zorientował, że zapomniał o słoiku z papryką. Kacper wrócił do działu z przetworami. Te, o które prosiła mama, znajdowały się wysoko na półce. Chłopak stanął na palcach i dotknął dłonią słoika. Już miał go chwycić, gdy nagle potrącił ręką inny słoik, który spadł na ziemię i się potłukł. Kacper stanął jak wryty. Było mu okropnie wstyd. Chciało mu się płakać. Na szczęście kierowniczka sklepu pocieszyła go, mówiąc, że nic się nie stało. Chłopiec dołożył do koszyka słoik z papryką i zapłacił za zakupy. Kacper szybko wrócił do domu, a tam wszystko opowiedział mamie.	1. Pójście Kacpra na zakupy. 2. Skorzystanie z listy przygotowanej przez mamę. 3. Przeoczenie słoika z papryką. 4. Powrót po zapomniany produkt. 5. Strącenie słoika z półki. 6. Pocieszenie chłopca przez kierowniczkę sklepu. 7. Powrót do domu z zakupami. 8. Opowiedzenie mamie o zdarzeniu w sklepie.

1. Przekształć czasowniki w formie osobowej w rzeczowniki. Skorzystaj ze wzoru.

Wzór: wędrował – wędrówka

wyszedł • rozmawiał • poprosił • pomógł • napisał • zjadł

2. Zapisz podany plan wydarzeń w formie równoważników zdania. Zadanie wykonaj w zeszycie.

1. Uczniowie zbierają się przy wejściu do szkoły.
2. Dzieci wyjeżdżają do Torunia.
3. W mieście odwiedzają planetarium.
4. Wędrują przed dom Mikołaja Kopernika.
5. Na rynku uczniowie kupują toruńskie pierniki.
6. O 19.00 dzieci wyruszają w powrotną drogę do domu.

3. Zapisz plan szczegółowy Twojego dzisiejszego dnia. Użyj równoważników zdania.

Sprawdź, co już umiesz

Wyobraźcie sobie, że macie zorganizować Szkolny Piknik Naukowy. Zapiszcie przebieg tego wydarzenia w formie planu szczegółowego.

Co może się zdarzyć w bibliotece?

Podczas lekcji:

- napiszesz plan wydarzeń;
- opowiesz o zaletach czytania książek;
- poznasz sposoby wyszukiwania książek w bibliotece;
- dowiesz się, jak zamawiać książki online (czytaj: onlajn).

Na początek

- Rozszyfruj rebus. Wyjaśnij znaczenie powstałego hasła.

S = M

+ Ż

~~DZ~~

~~R~~

Dorota Bałuszyńska-Srebro

Pisarka, a wcześniej nauczycielka i reżyserka w teatrach dla dzieci i młodzieży. Autorka takich książek, jak *Ostatni rycerz, czyli opowieść o Mieście* oraz *Mikołaj i Droga św. Jakuba*.

Poznaj autora

Dorota Bałuszyńska-Srebro

Księga Julii

fragmenty

Julia znalazła się w ogromnej bibliotece. Wokół niej, z przodu i z tyłu, ciągnęły się długie, niekończące się regały z książkami. Biblioteka wyglądała jak ta szkolna, do której dziewczynka bardzo często przychodziła, lecz zdawała się dużo, dużo większa. […]

Dziewczynka zaczęła wodzić oczami po zapełnionych regałach. Książki na bibliotecznych półkach były jak zamknięte pudełko czekoladek: wabiły, kusiły niespodzianką, przygodami, nowymi możliwościami, nadzieją poznania nowych przyjaciół. Wprowadzały w nowe światy, umożliwiały podróż po krainach zrodzonych z niekończącej się wyobraźni. Miały mniej lub bardziej apetyczny kolor, zachęcającą lub odpychającą okładkę, postrzępione kartki, świadczące o częstym korzystaniu, lub masywność cegły, którą rzadko ruszano z miejsca. […]

Julia biegała do biblioteki, kiedy tylko mogła, a ponieważ czytanie książek szło jej dosyć szybko, wciąż musiała wracać po nowe. I tym razem dziewczynka nie mogła oprzeć się pokusie, aby ich dotknąć.

– O! *Mary Poppins*[1]! *Czarnoksiężnik z krainy Oz*! *O dwóch takich, co ukradli księżyc*! *Opowieść o Cebulku* – wyciągała z półki kolejne książki, czytając na głos tytuły.

Nagle do jej uszu zaczęły docierać jakieś szmery i szelesty. Najwyraźniej dochodziły one z trzymanych w rękach książek.

Przestraszona Julia upuściła je wszystkie na podłogę. Spadając, pootwierały się na przypadkowych stronach. Z kart jednej z nich wychyliła się jakaś postać. Potem jeszcze jedna i następna, i jeszcze kilka. Były dokładnie takie, jak je zapamiętała z ilustracji.

– O, to przecież Jacek i Placek! – Julia bez trudu poznała piegowatych bliźniaków. – I Dorotka! – dziewczynka z warkoczykami, ubrana w białą sukienkę, zgrabnie wyskoczyła ze swojej książki. […]

– Skąd się tu wzięłaś, dziewczynko? – zapytała Dorotka.

– Nie mam pojęcia. Szłam sobie po prostu ze szkoły i znalazłam się tutaj. Pewnie to dziwnie zabrzmi, ale mam wrażenie, że wpadłam w dziurę między płytami chodnika. To chyba dlatego, że zgubiłam klucz od domu. I nie mam pojęcia, co dalej robić.

1 czytaj: mery popins

O tekście

1. Zapisz w zeszycie plan wydarzeń opisanych we fragmencie utworu. Zastosuj równoważniki zdania.

2. Co przeżywała Julia, będąc w bibliotece? Czy Ty czujesz się podobnie? Opowiedz o swoich wrażeniach z wizyty w wypożyczalni książek.

3. Czy do Julii pasuje określenie z rebusu przedstawionego na początku lekcji? Dlaczego?

a) Wymień osoby ze swojego otoczenia, które można tak nazwać.

b) Jak sądzisz, czy Ciebie również można tak określić?

4. Co nastąpiło, kiedy dziewczynka zaczęła przeglądać książki? Określ, czy opisane wydarzenia mają charakter realistyczny czy fantastyczny.

5. Wyszukaj w dostępnych źródłach nazwiska autorów książek, które Julia wyjęła z półki. A może znasz te nazwiska?

Tworzę

6. Przygotujcie scenkę, w której zaprezentujecie, jak wyobrażacie sobie spotkanie Julii z postaciami z książek.

7. Zaproponujcie bohatera książki, którego chcielibyście zaprosić na spotkanie do biblioteki w Waszej szkole.

a) Przygotujcie plan tego wydarzenia.

b) Zapiszcie pytania, które chcielibyście zadać gościowi.

c) Wykonajcie plakat zachęcający do przyjścia na spotkanie.

8. Wymień przedstawione w tekście zalety czytania książek. Ułóż własną listę na podstawie swoich doświadczeń i przemyśleń.

9. Wejdź na stronę biblioteki w Twoim mieście i za pomocą katalogu online sprawdź, czy jest w niej lektura, którą będziecie wkrótce omawiać.

Biblioteka
jest miejscem,
w którym
wypożycza
się książki,
czasopisma, filmy,
płyty. Można
tam również
skorzystać
z internetu lub
przeczytać prasę.

Aby znaleźć potrzebną informację, należy skorzystać z katalogu. Katalog biblioteczny to spis zbiorów bibliotecznych uporządkowanych według alfabetu.

- Jeśli znamy nazwisko autora lub tytuł książki, możemy zajrzeć do **katalogu alfabetycznego**.
- Jeśli interesuje nas określony temat, sprawdzamy **katalog rzeczowy**.
- W wielu placówkach działa **katalog online**. Dzięki niemu można sprawdzić, czy książka, która nas interesuje, jest dostępna, oraz zamówić ją na stronie biblioteki.

Bank słówek

- **bibliofil** – miłośnik książek, znawca i zbieracz cennych egzemplarzy
- **e-book** (czytaj: ibuk) – cyfrowa wersja książki
- **audiobook** (czytaj: ałdiobuk) – wersja książki do słuchania
- **gazeta** – pismo, które ukazuje się zazwyczaj codziennie i zawiera aktualne informacje
- **czasopismo** – wydawnictwo, które ukazuje się w regularnych odstępach czasu (tygodnik, miesięcznik, kwartalnik)
- **prasa** – ogół gazet i czasopism

Piszę i mówię poprawnie

W tytułach gazet i czasopism wszystkie wyrazy oprócz przyimków zapisujemy wielką literą, np. „Kurier Codzienny", „Literatura na Świecie".

Chcę więcej

Jedną z najsłynniejszych bibliotek była Biblioteka Aleksandryjska. Powstała ona w starożytności, w I w. p.n.e. Przechowywano w niej ponad 700 tysięcy zwojów z rękopisami. Została całkowicie zniszczona w VII w. n.e.

- W Bibliotece Aleksandryjskiej można było znaleźć książki w formie zwojów. Dowiedz się, jaką formę mają obecnie zasoby biblioteczne.

Sprawdź, co już umiesz

Zaproponuj, jak powinna wyglądać współczesna biblioteka i co powinno się w niej znaleźć, żeby zachęcić młodego czytelnika do odwiedzin.

Nie trwoży mnie pisownia *nie* z rzeczownikami i czasownikami

Podczas lekcji:

- dowiesz się, jak pisać *nie* z rzeczownikiem i czasownikiem;
- poznasz wyjątki od zasady pisowni *nie* z czasownikami.

Na początek

- Przeczytaj przysłowia i powiedz, z jaką częścią mowy występuje *nie* w pierwszym zdaniu, a z jaką – w drugim.
  - Kto pyta, nie błądzi.
  - Zgoda buduje, niezgoda rujnuje.

Przeczenie *nie* piszemy

- łącznie – z rzeczownikami,
  np. **nie**ład, **nie**pokój, **nie**przyjaciel.

Zasada ta dotyczy także **rzeczowników nazywających czynności i pochodzących od czasowników** (rzeczowników odczasownikowych),
np. niewprowadzanie, niedotrzymanie, nieprzestrzeganie.

- rozdzielnie – z czasownikami,
  np. **nie** idę, **nie** wygrali, **nie** wchodzić.

Wyjątki:
niedowidzieć, niedosłyszeć, niedomagać, niewolić, niecierpliwić się, niepokoić się, nienawidzić

1. Dodaj do czasowników w poniższych zdaniach przeczenie *nie*, tak aby powstały informacje o przeciwnym znaczeniu. Zapisz przekształcone zdania w zeszycie.

Wzór: Na śniadanie jem tosty. Na śniadanie nie jem tostów.

- Jestem uczniem piątej klasy.
- W tym roku uczę się fizyki.
- Lubię wracać ze szkoły autobusem.

2. Na podstawie zdjęć odgadnij czasowniki nazywające czynności. Zapisz je w zeszycie z przeczeniem *nie*, a następnie utwórz od nich rzeczowniki.

3. Wyszukaj wyrazy z *nie* zapisane łącznie lub rozdzielnie. Określ, które z nich są rzeczownikami, a które – czasownikami.

Wczoraj szpak Mateusz obchodził swoje urodziny. Uroczysta kolacja miała się odbyć w czwartek o ósmej. Ale… o wyznaczonej godzinie nikt się nie pojawił! Mateusz niecierpliwił się, bo bardzo nie lubi niepunktualności. Co takiego się zdarzyło, że goście nie dopisali?

Otóż Artur niedomagał, Adaś nie napisał życzeń, Anatol walczył z nieporządkiem, a pan Kleks zgubił przez nieuwagę prezent dla jubilata!

Mateusz okazał swe niezadowolenie, zamknął się na klucz w pokoju na strychu i nie otwierał nikomu aż do kolacji.

4. Utwórz rzeczowniki i czasowniki, przestawiając odpowiednio sylaby. Zapisz wyrazy w zeszycie. Pamiętaj o poprawnym zapisie przeczenia *nie*.

dos	nie	łość	na	ko		nie	nie	dze	wcho
ność	nie	al	tu	punk		gał	ma	do	nie

5. Zapisz w zeszycie każdy wyraz z przeczeniem *nie*, a dowiesz się, z jakimi wadami walczy Jurek.

cierpliwość • uczciwość • uwaga • szczerość • odpowiedzialność

Sprawdź, co już umiesz

Zagrajcie w kalambury. Hasłami do odgadnięcia niech będą wyrazy z przeczeniem *nie*. Po odgadnięciu zapiszcie je na tablicy, pamiętając o poprawności ortograficznej.

Kalambury to gra polegająca na tym, że jej uczestnicy muszą odgadnąć hasło, które wybrana osoba pokazuje lub rysuje.

Sprawdź, co już umiesz

Sabine Städing[1]

Petronela z Jabłoniowego Sadu

Na tropie tajemnic
fragmenty

Pierwszą lekcją był język polski. Pani Wścieklińska zaczęła jak zwykle od wspólnego czytania. Polegało to na tym, że każdy w klasie musiał przeczytać na głos zdanie albo dwa.

Lilka uwielbiała tę grę. Cokolwiek by powiedzieć, była najlepsza w głośnym czytaniu w całej szkole. W przeciwieństwie do siostry Leon nie znosił tej części lekcji. Uważał, że głośne czytanie nie było do niczego potrzebne. Wręcz przeciwnie, [...] zawsze istniało niebezpieczeństwo, że się wyjdzie na głupka. Tym razem nauczycielka wybrała *Dżdżownicę na urlopie*. Jego zdaniem była to najnudniejsza lektura na świecie. Sprawa miałaby się nieco lepiej, gdyby przynajmniej była to książka *Dżdżownica ratuje świat* albo *leci na Księżyc*. Wówczas może nie byłoby to takie beznadziejne.

Uczniowie czytali jeden po drugim. Wreszcie przyszła kolej na Leona.

– Dla... Dla-cze-go chciałabyś umieć latać, mała dżdżownico...? – Chłopiec przerwał po pierwszym zdaniu. Prawdę mówiąc, nic go to nie obchodziło, dlaczego głupiej dżdżownicy zachciało się latania. Jednak pani Wścieklińska koniecznie chciała znać odpowiedź.

– Dlaczego przerwałeś? – zapytała nauczycielka, unosząc brwi.

[...] Leon czytał dalej:

– Gdyż chciałabym obejrzeć świat... [...]

Pani Wścieklińska znowu klasnęła i wskazała na Stellę. Ręce dziewczynki zacisnęły się na brzegach książki. Mimo to nie poradziła sobie nawet z jednym zdaniem. Wyglądało na to, że [...] dzieci miały poważne kłopoty z czytaniem.

Gdy wreszcie zadźwięczał dzwonek, nowi szybko poderwali się z miejsc i błyskawicznie opuścili klasę.

---

1 czytaj: zabine szteding

tłum. Urszula Pawlik

1. Napisz ramowy plan wydarzeń opisanych we fragmencie tekstu. Zastosuj równoważniki zdania.

2. Opisz krótko uczucia, które towarzyszyły dzieciom podczas głośnego czytania.

3. W imieniu Lilki napisz w zeszycie podziękowanie dla pani Wścieklińskiej. Wyraź w nim wdzięczność dla polonistki za rozwijanie umiejętności czytania.

E **4.** Uzupełnij poniższe zdanie.
Wybierz odpowiedź A albo B oraz jej uzupełnienie C albo D.

Tytuł książki *Dżdżownica na urlopie* jest **A / B**, o czym przesądza **C / D** czasownika w formie osobowej.

A. zdaniem

B. równoważnikiem zdania

C. obecność

D. brak

5. Przeczytaj poniższe wypowiedzenie, a następnie oceń prawdziwość podanych zdań. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

Cokolwiek by powiedzieć, była najlepsza w głośnym czytaniu w całej szkole.

1.	W przytoczonym wypowiedzeniu występują dwa rzeczowniki w miejscowniku.	P	F
2.	W przytoczonym wypowiedzeniu zostały użyte dwa czasowniki w formie nieosobowej.	P	F

6. Wskaż plecak, w którym znalazły się wyłącznie przyimki proste. Uzasadnij swój wybór.

I

II

III

7. Wyszukaj wyrażenia przyimkowe w przywołanych w tekście tytułach książek.

8. Z dwóch ostatnich akapitów tekstu wypisz do zeszytu:

a) czasownik w liczbie pojedynczej;

b) czasownik w rodzaju męskoosobowym;

c) czasownik w rodzaju nijakim;

d) czasownik w rodzaju niemęskoosobowym.

Jakiego czasu użyła autorka do opisania zdarzeń?

9. Od każdego czasownika z zadania 8. utwórz bezokolicznik.

10. Wyszukaj w tekście po jednym przykładzie czasownika i rzeczownika pisanych z *nie*. Przypomnij, jakie są zasady pisowni tych części mowy z cząstką *nie*.

11. Odgadnij poprawną kolejność wyrazów, tak aby powstały z nich przysłowia.

- nasiąknie • na • skorupka • tym • czym • starość • młodu • trąci • za
- kucharek • sześć • gdzie • co • ma • nie • jeść • tam
- sobie • pościelesz • tak • jak • wyśpisz • się
- ma • nie • utonie • wisieć • co

a) Przepisz do zeszytu odgadnięte przysłowia. Podkreśl w nich czasowniki. Który z nich ma formę bezokolicznika?

b) Wyjaśnij znaczenie przysłów.

12. Opisz na podstawie zdjęć starą szkołę, do której mogli chodzić Twoi pradziadkowie.

To już wiesz

Lektury obowiązkowe

Julian Tuwim • *Nauka*

Pojęcia

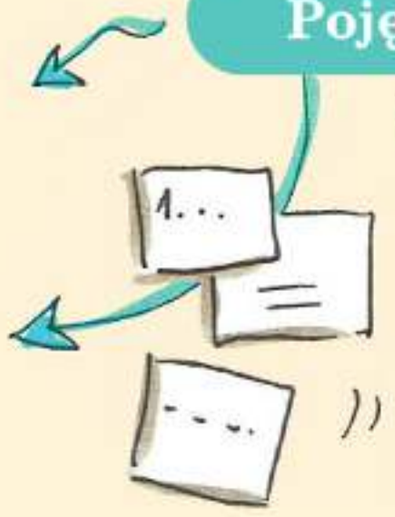

biblioteka

katalog
spis książek w bibliotece

plan ramowy
najważniejsze wydarzenia w punktach

plan szczegółowy
bardziej szczegółowe wydarzenia w podpunktach

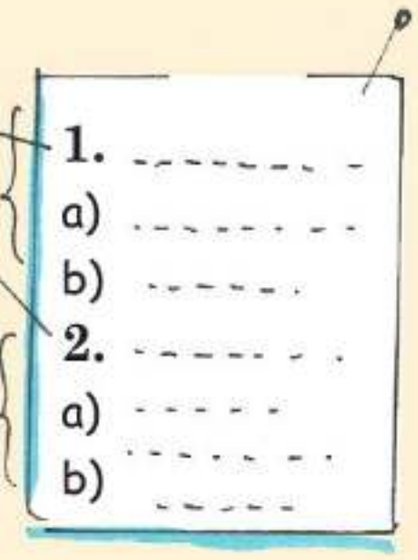

Formy wypowiedzi

OPIS BUDYNKU

- nazwa, adres
- wygląd zewnętrzny, otoczenie
- wygląd w środku
- opinia

PODZIĘKOWANIE

Sówkowo, 21 grudnia 2023 r.

Szanowna Pani Anna Kowalska

Dziękuję Pani za przygotowanie mnie do konkursu z historii.

Z wdzięcznością
Alicja z 4b

Nauka o języku

PRZYIMEK: prosty *nad* złożony *z + nad = znad*

WYRAŻENIE PRZYIMKOWE = przyimek + rzeczownik *nad stołem, znad stołu*

CZASOWNIK **co robi? co się z nim dzieje? w jakim jest stanie?**

forma osobowa odmiana przez osoby, liczby, czasy, rodzaje *stanęło*

bezokolicznik *stać*

równoważnik zdania
Stop!

zdanie
Stańcie!

Ortografia i interpunkcja

czasownik
nie pisać

rzeczownik
niepisanie

wyrażenia przyimkowe
piszemy rozdzielnie: *znad stołu*

przyimki złożone
piszemy łącznie: *znad*

ROZDZIAŁ **IV**

JA I TY

Całe prawdziwe życie jest spotkaniem.
Martin Buber

Podczas lekcji:

Po przyjacielską radę tylko do jeżozwierzy

- na przykładzie jeżozwierzy dowiesz się, jak tworzyć właściwe relacje z innymi;
- zastanowisz się nad tym, czy potrzebujemy innych ludzi.

Na początek

- Kogo można nazwać bliską osobą? Co jest potrzebne, aby można było tak o kimś powiedzieć?

Michel Piquemal[1] (ur. 1954)

Pisarz francuski, autor ponad dwustu książek. Był nauczycielem, ale zaczął pisać, ponieważ chciał zainteresować swoich uczniów ciekawymi lekturami. Uważa, że z dziećmi można rozmawiać o wszystkim.

Poznaj autora

1 czytaj: miszel pikmal

Michel Piquemal

Jeżozwierze

Był mroźny zimowy dzień. Zziębnięte jeżozwierze tuliły się do siebie, żeby się rozgrzać. Wkrótce jednak zaczęły odczuwać piekące wbijanie się kolców, ponieważ były zbyt mocno stłoczone. Musiały zatem się odsunąć. Kiedy chłód zaczął im dotkliwie dokuczać, znowu zbliżyły się do siebie, popychane instynktem…

Lecz i tym razem boleśnie poczuły kolce swych sąsiadów. Powtarzały te zabiegi jeszcze wielokrotnie, do chwili gdy udało się im znaleźć właściwą między sobą odległość.

Michel Piquemal, *Bajki filozoficzne* (fragment), Muchomor, tłum. Maria Braunstein

O tekście

E **1.** Oceń prawdziwość zdań dotyczących tekstu. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	Wydarzenia opisane w utworze rozgrywały się wczesną wiosną.	P	F
2.	Aby uniknąć zimna, jeżozwierze postanowiły się przytulić.	P	F

2. Jakie skojarzenia wywołuje w Tobie słowo *kolce*? Wskaż właściwe pojęcia.

bliskość • wrogość • ból • radość • niebezpieczeństwo • lenistwo • łagodność • zagrożenie • pośpiech • odwaga • lęk • obojętność • zaufanie • obrona

3. Opowiedz, jak się czuły zwierzęta, gdy przytulały się do siebie, a jak – gdy się oddalały.

4. Wybierz jedno z poniższych rozwiązań i wyjaśnij, jakie byłyby jego skutki, gdyby wybrały je jeżozwierze.

Może każdy pójdzie do swojej nory?	Może spytamy o radę inne zwierzęta?	Może dobierzemy się w mniejsze stada?	Może nie będziemy się przytulać?

5. Czego uczy utwór o jeżozwierzach?

6. Zastanów się, jak historię jeżozwierzy można odnieść do świata dzieci i dorosłych.

a) Kiedy ludzie wzajemnie „kłują się" swoją obecnością? Podaj przykłady takich sytuacji.

b) Sformułuj radę, jak mają postępować, żeby się nie ranić.

7. Określ znaczenie podanych sformułowań. Co je łączy z treścią *Jeżozwierzy*?

- chodzić własnymi drogami
- mieć swój własny świat
- mieć wolną rękę
- zgrany duet
- papużki nierozłączki
- bliski sercu

Tworzę

8. Do czego ludziom potrzebny jest dystans? Wyjaśnij, czy w bliskiej relacji warto go zachowywać. Porozmawiaj z bliskimi i spisz ich wnioski w formie tabeli.

Sprawdź, co już umiesz

Rozwiąż rebus – wyjaśnij, jak rozumiesz odgadnięte hasło.

P IS = OW

B Ż = D A

K

CERZE = S

Sąsiedzkie porachunki

Podczas lekcji:

- zrozumiesz motywy postępowania bohaterów i przemyślisz jego skutki;
- zastanowisz się, jak postępować, aby uniknąć konfliktów;
- dowiesz się, jak przygotować słuchowisko.

Na początek

- Utwórz wyrazy pokrewne od słowa *sąsiad*.
- Czy Twoim zdaniem dobrze mieć sąsiadów? Podaj zalety i wady życia w bliskim sąsiedztwie. Odwołaj się do własnych doświadczeń.

1793

1809

służba wojskowa

1815 debiut literacki

1834 pierwsze wystawienie *Zemsty*

1876

Aleksander Fredro (1793–1876)

Poznaj autora

Komediopisarz, bajkopisarz, pamiętnikarz i poeta. Hrabia. Wstąpił do wojska jako 16-latek. Został uhonorowany Orderem Virtuti Militari[1].

Jest autorem takich znanych utworów, jak: *Paweł i Gaweł*, *Małpa w kąpieli*, jednak największą sławę przyniosły mu komedie obyczajowe, m.in. *Zemsta*, *Mąż i żona*.

1 Virtuti Militari (czytaj: wirtuti militari) – najwyższe odznaczenie przyznawane za męstwo wojenne

Aleksander Fredro

Paweł i Gaweł

Paweł i Gaweł w jednym stali[2] domu,
Paweł na górze, a Gaweł na dole;
Paweł spokojny, nie wadził[3] nikomu.
Gaweł najdziksze wymyślał swawole[4].

Ciągle polował po swoim pokoju:
To pies, to zając – między stoły, stołki,
Gonił, uciekał, wywracał koziołki,
Strzelał i trąbił, i krzyczał do znoju.
Znosił to Paweł, nareszcie nie może;
Schodzi do Gawła i prosi w pokorze:
„Zmiłuj się waćpan[5], poluj ciszej nieco,
Bo mi na górze szyby z okien lecą!"
A na to Gaweł: „Wolnoć[6], Tomku,
W swoim domku".

Cóż było mówić? Paweł ani pisnął,
Wrócił do siebie i czapkę nacisnął.
Nazajutrz Gaweł jeszcze smacznie chrapie,
A tu z powały[7] coś mu na nos kapie.
Zerwał się z łóżka i pędzi na górę.
Stuk, puk! – zamknięto. Spogląda przez dziurę
I widzi... cały pokój w wodzie,
A Paweł z wędką siedzi na komodzie.
„Co waćpan robisz?" „Ryby sobie łowię"
„Ależ mospanie[8], mnie kapie po głowie!"
A Paweł na to: „Wolnoć, Tomku,
W swoim domku".

Z tej to powiastki[9] morał[10] w tym sposobie[11]:
Jak ty komu, tak on tobie.

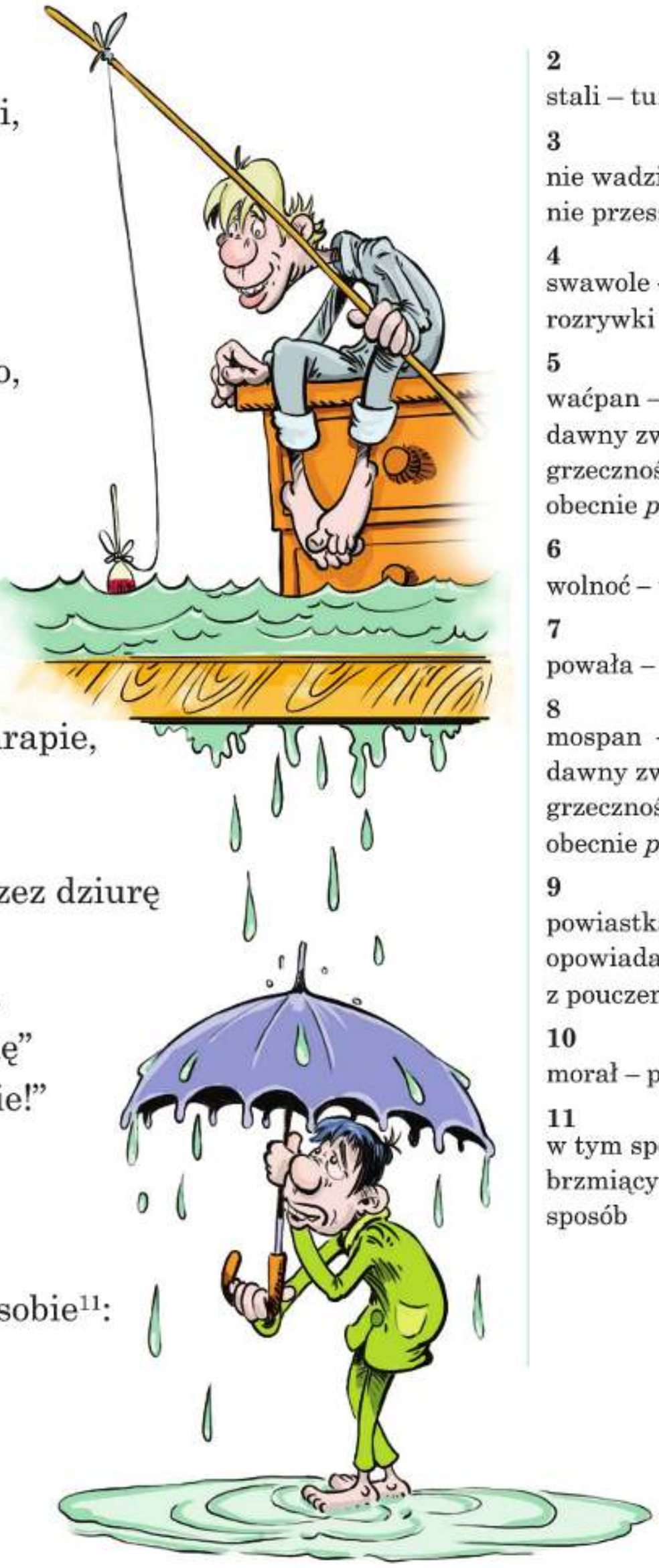

2
stali – tu: mieszkali

3
nie wadził – nie przeszkadzał

4
swawole – zabawy, rozrywki

5
waćpan – dawny zwrot grzecznościowy, obecnie *pan*

6
wolnoć – wolno ci

7
powała – sufit

8
mospan – dawny zwrot grzecznościowy, obecnie *pan*

9
powiastka – krótkie opowiadanie z pouczeniem

10
morał – pouczenie

11
w tym sposobie – brzmiący w ten sposób

O tekście

1. Określ, co jest tematem wiersza.

2. Wymień bohaterów utworu.

a) Jak układają się ich relacje?

b) Przyporządkuj podane cechy każdemu z nich.

egoistyczny • arogancki • łagodny • tolerancyjny • ugodowy • konfliktowy • grzeczny • pomysłowy • kulturalny • porywczy • cierpliwy • samolubny

3. Opisz, jak zachowuje się Gaweł.

a) Wskaż w tekście wyrazy nazywające czynności Gawła. Jaki efekt wywołuje takie nagromadzenie czasowników?

b) Co najbardziej przeszkadza Pawłowi?

E

4. Wskaż właściwe dokończenie zdania.

Fragment: *Paweł ani pisnął, / Wrócił do siebie i czapkę nacisnął*, mówi o tym, że bohater

A. starał się zmniejszyć hałas, zakrywając uszy czapką.

B. uznał, że sąsiad ma rację, dlatego się nie kłócił.

C. postanowił się ubrać i wyjść na spacer.

D. zdecydował, że nie chce przeszkadzać Gawłowi.

5. Odgadnij zaszyfrowane hasło – każdej cyfrze odpowiada zapisana nad nią litera.

a) Wyjaśnij, jak rozumiesz odgadnięte słowa.

b) Czy zgadzasz się z nimi? Podaj kilka argumentów na poparcie swojego zdania.

Ć	D	I	K	L	M	N	O	S	T	U	W
11	2	6	0	1	5	9	3	7	4	10	8

8	3	1	9	3	11		4	3	5	0	10
8		7	8	3	6	5		2	3	5	0	10

6. Jak mógł postąpić Paweł? Przeanalizuj problem zapisany na schemacie.

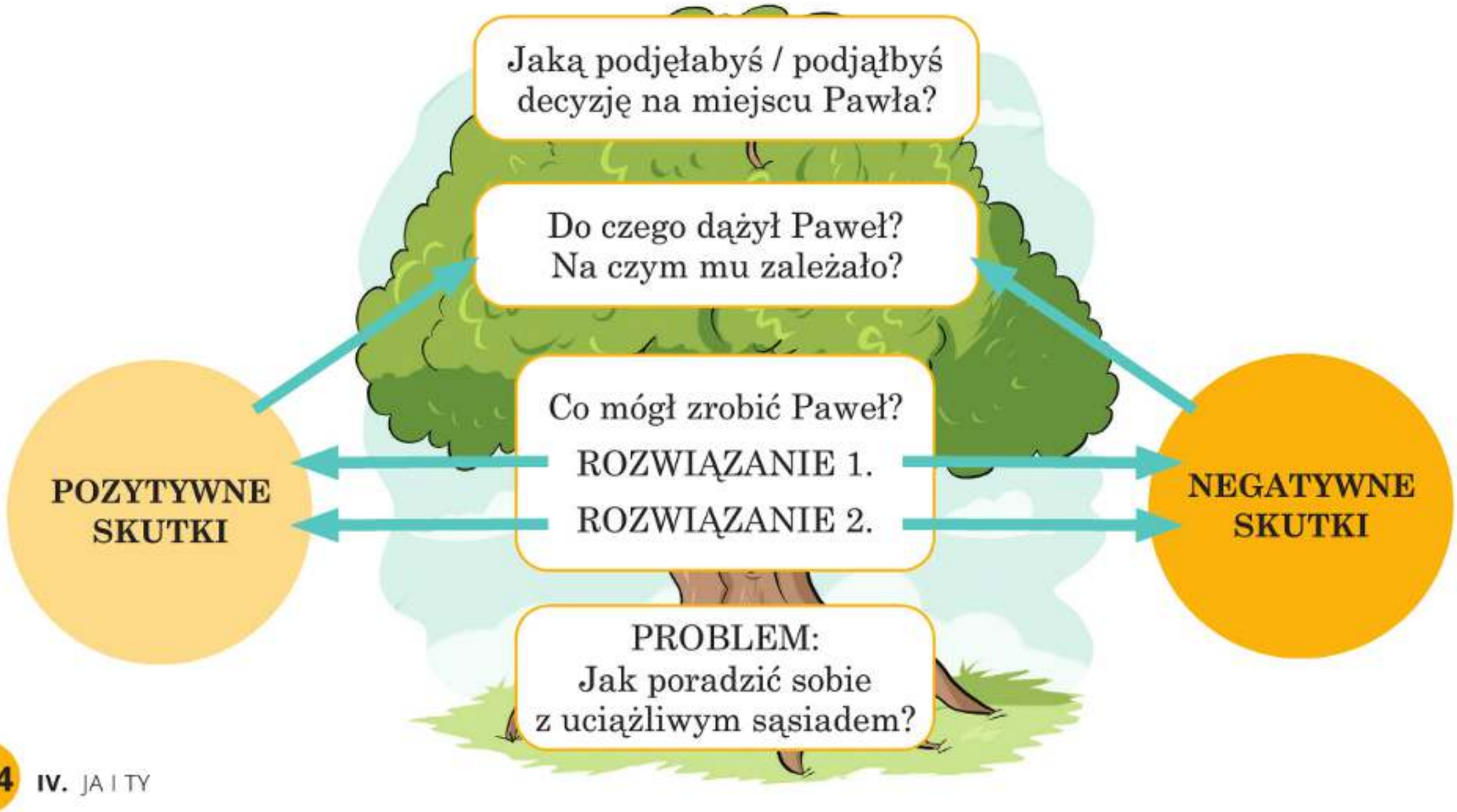

a) Podaj możliwe rozwiązania kłopotliwej sytuacji, w której znalazł się bohater, oraz spróbuj przewidzieć ich skutki.

b) Wskaż wartości ważne dla Pawła.

c) Wypowiedz się, jak Ty postąpiłabyś / postąpiłbyś na miejscu bohatera.

7. Które słowa w wierszu stanowią jego główne przesłanie? Wyjaśnij, jak je rozumiesz.

Tworzę

8. Sporządź regulamin sąsiedzki, który mógłby obowiązywać w domu Pawła i Gawła.

9. Nagrajcie słuchowisko pt. *Paweł i Gaweł*.

- Wybierzcie aktorów i przygotujcie teksty, które będą czytać.
- Zadbajcie o efekty dźwiękowe, dobierzcie odpowiednią muzykę.
- Połączcie wszystkie elementy w spójną całość.

Chcę więcej

Hałas, czyli zbyt głośne dźwięki, jest skutkiem rozwoju cywilizacji. Powoduje zmęczenie, prowadzi do chorób, wyzwala agresję.

- Podaj co najmniej trzy sposoby, które pozwolą Ci ograniczyć hałas w najbliższym otoczeniu.

Sprawdź, co już umiesz

Oceń prawdziwość podanych zdań. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	Początkowo Paweł cierpliwie znosił głośnego sąsiada.	P	F
2.	Gaweł w swoim domu zachowywał się swobodnie.	P	F
3.	Zachowanie Gawła było zemstą na uciążliwym sąsiedzie.	P	F

Co podarować przyjacielowi? Opis przedmiotu

Podczas lekcji:

- nauczysz się tworzyć opis przedmiotu;
- poznasz przydatne słownictwo.

Na początek

- Wymyśl, jaki prezent Tomek mógł zobaczyć w torbie. Podaj cechy tego przedmiotu bez wymieniania jego nazwy, tak aby Twoje koleżanki i Twoi koledzy mogli odgadnąć, co dostał chłopiec.

1. Wymień dwie sytuacje, w których konieczny jest opis przedmiotu.

Mam lekkie pióro

Aby jak najdokładniej opisać przedmiot, użyj wielu różnorodnych określeń.

Redagując opis przedmiotu, postępuj według planu.

OPIS PRZEDMIOTU

1. Podaj nazwę opisywanego przedmiotu, np. łyżwy, piórnik, lampa.

2. Napisz, do czego służy / jakie jest jego zastosowanie, do kogo należy.

3. Opisz jego cechy.

Słownictwo przydatne w opisie przedmiotu

Określ jego wielkość i kształt.

- mały, duży, niewielki, ogromny, niewysoki, podłużny, smukły, pękaty, okrągły, kwadratowy, owalny, kanciasty, wąski, szeroki, płaski, wypukły, długi, krótki

Podaj ciężar.

- ciężki, lekki, masywny

Wspomnij o materiale, z jakiego jest wykonany.

- szklany (ze szkła), porcelanowy, ceramiczny, plastikowy, skórzany, kamienny, mosiężny, drewniany, z tektury, z papieru, ze słomy, z marmuru, z metalu, z aksamitu, z bawełny, z wikliny

Określ jego kolor.

- żółty, jaskrawy, pastelowy, w odcieniu zieleni, ciemny, jasny, wielobarwny, różnokolorowy, przezroczysty, mieniący się, matowy, błyszczący, tęczowy, wyblakły

Napisz, jaki jest w dotyku, czy wydaje jakieś dźwięki bądź pachnie.

- miękki, twardy, delikatny, miły w dotyku, puszysty, szorstki, chropowaty, kłujący, ostry, porowaty, gładki, sypki, chłodny, ciepły, głośny, cichy, hałaśliwy, brzęczący, pachnący, wonny, słodki, aromatyczny

Podaj jego cechy szczególne.

- np. ręcznie wykonany, niepowtarzalny, zabawny, zaskakujący, ekologiczny, oryginalny, zabytkowy, rodzinna pamiątka, prezent od…

4. Dodaj własną ocenę przedmiotu / opinię o nim.

- według mnie, moim zdaniem
- odznacza się, wyróżnia się, charakteryzuje się, przypomina, zwraca uwagę
- jest piękny, ładny, oryginalny, cieszy oczy, przydatny, ma wiele zalet

nazwa przedmiotu

Zabytkowa lampa stoi w pokoju moich rodziców. Wieczorem jej światło przyjemnie oświetla pomieszczenie. Moja mama dostała ją od swojej prababci.

waga

kolor

wielkość

Lampa jest nieduża, ale dość ciężka. Na uwagę zasługuje jej abażur, który przypomina barwny parasol. Wykonano go z kolorowych szkiełek: żółtych, czerwonych i niebieskich, tworzących ciekawy wzór. Gdy lampka jest włączona, światło pięknie przebija przez kolorowe szkiełka. Zapala się ją przez pociągnięcie sznureczka zwisającego spod klosza.

materiał, z jakiego jest wykonana

kształt

Masywna podstawa lampy została wykonana z mosiądzu. Ma ona kształt młodej dziewczyny, która trzyma nad głową klosz z kolorowych szybek.

własna ocena przedmiotu

Bardzo lubimy naszą lampę. Wszyscy o nią dbamy, ponieważ ma prawie sto lat. Lampka przyciąga wzrok i pięknie wygląda na brązowej komodzie.

2. Wybierz dwa przedmioty i dodaj do nich po trzy cechy, tak aby można je było rozpoznać. Zadanie wykonaj w zeszycie.

zegarek • nożyczki • buty • piłka • maskotka • portfel • torba

3. Rozwiń zdania, tak aby stworzyć krótki opis przedmiotu.

a) Dostałem w prezencie kubek…

b) Mama kupiła mi fotel…

4. Wybierz jedną z roślin i opisz ją w taki sposób, aby Twoja koleżanka lub Twój kolega z ławki odgadli, które zdjęcie przedstawiasz.

Sprawdź, co już umiesz

Wybierz rzecz, która mogłaby być upominkiem dla Twojej przyjaciółki / Twojego przyjaciela. Przygotuj w zeszycie opis tego przedmiotu.

Opisujesz? Przymiotnika potrzebujesz!

Podczas lekcji:

- przypomnisz sobie wiadomości o przymiotniku;
- nauczysz się odmieniać przymiotnik przez liczby, rodzaje i przypadki.

Na początek

- Jakie cechy plecaka wymienia Tomek w czasie rozmowy z mamą? Określ, co dla chłopca jest ważne.

Tomku, chciałbyś kupić ten plecak?

Tak! Wydaje się wygodny, pojemny i solidny!

1. Podaj jedną, najbardziej widoczną Twoim zdaniem cechę tego, co jest przedstawione na poniższych zdjęciach. Zwróć uwagę na wielkość, kształt, barwę, smak.

Przymiotnik to odmienna część mowy.
Nazywa cechy osób, przedmiotów, zjawisk, roślin i zwierząt.

Odpowiada na pytania:

- **jaki? jaka? jakie?** (kamienna, kulturalne)
- **czyj? czyja? czyje?** (lisi, ojcowskie)
- **który? która? które?** (kolejny, następna)

2. Od podanych rzeczowników utwórz przymiotniki. Z jakimi wyrazami mogłabyś / mógłbyś je połączyć? Zaproponuj pięć takich związków wyrazowych.

- warzywo
- komputer
- przyjaciel
- żołnierz
- mgła
- deszcz
- róża
- herbata
- lis
- pogoda

Przymiotnik jest określeniem rzeczownika, np.

samochód (jaki?) ← **szybki** przygody (jakie?) ← **ciekawe**

3. Przeczytaj opisy. Jak myślisz, czy mowa w nich o tym samym parku? Czym różnią się oba teksty?

I Niedaleko mojego bloku znajduje się park. Rośnie w nim wiele drzew i krzewów. Przy alejkach ustawione są ławki. W centrum znajduje się plac zabaw: piaskownica, huśtawki, drabinki i zjeżdżalnie. Nieopodal stoi fontanna.

Chodzenie po parku jest przyjemnością o każdej porze roku.

II Niedaleko mojego bloku znajduje się duży, stary park. Rośnie w nim wiele drzew liściastych i niewysokich, gęstych krzewów. Przy żwirowych alejkach są ustawione wygodne drewniane ławki. W centrum znajduje się plac zabaw: ogromna kwadratowa piaskownica, czerwone, drewniane huśtawki, kolorowe drabinki i zjeżdżalnie. Nieopodal stoi stara, kamienna fontanna.

Chodzenie po wspaniałym parku jest wielką przyjemnością o każdej porze roku.

4. Dokończ wniosek. Zaproponuj właściwy przymiotnik.

Dzięki przymiotnikom opiszemy m.in. takie cechy, jak: kształt, wielkość, barwę. Bez przymiotników opis jest (jaki?) .

5. Spróbuj „ubrać" drzewo w przymiotniki, tak aby powstał ciekawy, barwny i szczegółowy opis. Zadanie wykonaj w zeszycie.

- **Przymiotnik** odmienia się przez liczby i rodzaje oraz przez przypadki.

W liczbie pojedynczej
odmienia się przez rodzaje:

- męski (jaki?) *wysoki* (chłopiec, dom)
- żeński (jaka?) *wysoka* (kobieta, ściana)
- nijaki (jakie?) *wysokie* (dziecko, okno)

W liczbie mnogiej
odmienia się przez rodzaje:

- męskoosobowy (jacy?)
  np. *wysocy* (chłopcy)
- niemęskoosobowy (jakie?)
  np. *wysokie* (dziewczęta, konie)

Liczba pojedyncza	Liczba mnoga
M. modny (plecak)	**M.** modne (plecaki)
D. modnego (plecaka)	**D.** modnych (plecaków)
C. modnemu (plecakowi)	**C.** modnym (plecakom)
B. modny (plecak)	**B.** modne (plecaki)
N. (z) modnym (plecakiem)	**N.** (z) modnymi (plecakami)
Ms. (o) modnym (plecaku)	**Ms**. (o) modnych (plecakach)
W. modny (plecaku)!	**W.** modne (plecaki)!

Uwaga! Przymiotnik dostosowuje swoją formę do rzeczownika, który określa.

6. Wyszukaj przymiotniki występujące w podanych wyrażeniach i określ ich rodzaj oraz przypadek.

z czaplą siwą • olbrzymie akwarium • dzikich zwierząt • ospy wietrznej • kolorowymi gazetami • sławnym Polakom • robotem kuchennym • kolorowe flagi

7. Dopasuj do podanych przysłów i powiedzeń odpowiednie formy przymiotników i rzeczowników w nawiasie. Wyjaśnij znaczenie tych sformułowań.

- W (*gorąca woda*) kąpany.
- (*Dobra chęć*) jest piekło wybrukowane.
- (*Mądra głowa*) dość dwie słowie.
- Z (*duża chmura*) (*mały deszcz*).

Sprawdź, co już umiesz

Zagrajcie wspólnie w grę „Co i jaki", polegającą na podawaniu na przemian rzeczownika i przymiotnika. Jedno z Was wymienia rzeczownik, np. *balon*. Kolejna osoba podaje przymiotnik, który jest określeniem rzeczownika, np. *lekki*. Potem należy podać rzeczownik nazywający przedmiot, którego cechą jest lekkość, np. *piórko*.

Wzór: balon – lekki – piórko – biały itd.

Urodziny Kłapouchego

Podczas lekcji:

- poznasz pomysł Puchatka na prezent dla Kłapouchego;
- dowiesz się, czym jest zdrobnienie;
- przygotujesz plan przyjęcia urodzinowego.

Na początek

- Zastanów się, jak się czuje osoba, o której urodzinach nikt nie pamiętał. Nazwij jej uczucia. Narysuj w zeszycie odpowiednią ikonkę.

Alan Alexander Milne[1] (1882–1956)

Angielski pisarz, autor książek dla dzieci *Kubuś Puchatek* oraz *Chatka Puchatka*. Pierwowzorem misia, bohatera obu utworów, była pluszowa zabawka, którą pisarz podarował swojemu synowi Christopherowi (czytaj: kristoferowi) na pierwsze urodziny. *Kubuś Puchatek* to jedna z najchętniej czytanych przez dzieci książek na świecie.

1 czytaj: alen alegzander miln

Poznaj autora

Alan Alexander Milne

Kubuś Puchatek

fragmenty

– Wydajesz mi się bardzo smutny, Kłapousiu!

– Smutny? Dlaczego miałbym być smutny? Dziś są moje urodziny. Najszczęśliwszy dzień w roku.

– Twoje urodziny? – zapytał Puchatek zdziwiony.

– Tak jest. Czy nie widzisz? Spójrz na prezenty, jakie dostałem. – To mówiąc, wskazał kopytem na prawo, a potem na lewo. – Spójrz na torcik urodzinowy. Na świeczki i na różowy lukier.

Puchatek spojrzał na prawo, a potem na lewo.

– Prezenty? – zapytał. – Torcik urodzinowy? – zapytał. – Gdzie?

– Czyż ich nie widzisz?

– Nie – odpowiedział Puchatek – nie widzę.

– I ja też nie widzę – rzekł Kłapouchy. – Żart – wyjaśnił. […]

– Czy naprawdę są dziś twoje urodziny?

– Tak jest.

– Ach, więc przyjmij ode mnie najserdeczniejsze życzenia, Kłapousiu! […]

– Jest już dostatecznie smutno – rzekł Kłapouchy zgnębionym głosem – że ja dziś jestem nieszczęśliwy, bez prezentów i bez torcika z różowym lukrem, zapomniany i opuszczony, ale czemu wszyscy inni mieliby dzisiaj czuć się nieszczęśliwymi?

Tego już Puchatek nie mógł znieść. – Zaczekaj tu na mnie! – zawołał, po czym obrócił się i ile sił w nogach pognał do domu. Czuł, że musi natychmiast zdobyć dla Kłapouchego jakiś upominek, a potem zawsze będzie mógł pomyśleć o czymś bardziej stosownym. […]

A ponieważ [w drodze powrotnej] przechodził właśnie przez Stumilowy Las, wstąpił do Sowy Przemądrzałej, która tam mieszkała.

– Dzień dobry, Sowo! – powiedział.

– Dzień dobry, Puchatku! – powiedziała Sowa.

– Najlepsze życzenia z okazji urodzin Kłapouchego – rzekł Puchatek.

– Czy w rzeczy samej[2] Kłapouchy obchodzi dziś swoje urodziny?

– Tak, a co mu dasz w prezencie, Sowo?

– A co ty mu dasz, Puchatku?

– Daję mu Praktyczną Baryłeczkę do Przechowywania Różnych Różności i właśnie chciałem cię prosić…

– Czy to to? – zapytała Sowa, wyjmując ją Puchatkowi z łapek.

– Tak, i właśnie chciałem cię prosić…

– Ktoś przechowywał w niej miód – rzekła Sowa Przemądrzała.

– Można w niej przechowywać wszystko – powiedział Puchatek z powagą. – Jest ona Bardzo Pożyteczna i właśnie chciałem cię prosić…

– Powinieneś na niej napisać: „Z powinszowaniem urodzin".

– O to właśnie chciałem cię prosić – rzekł Puchatek. – Bo ja piszę dobrze, tylko Koślawo. […] Więc czy nie zechciałabyś napisać dla mnie „Z powinszowaniem urodzin"? […]

Puchatek umył baryłeczkę, wytarł ją starannie, a Sowa polizała koniec ołówka i zaczęła medytować[3], jak się pisze „urodziny". […]

2 w rzeczy samej – naprawdę

3 medytować – zastanawiać się

I Sowa [...] napisała:

Z PĄWIĄSZĄWANIEM URORURODZIURODZIN [...].

– To powinszowanie jest śliczne i długie – rzekł Puchatek z wielkim podziwem.

– Bo, ściśle biorąc, napisałam, oczywiście, „Z serdecznym Powinszowaniem Urodzin od szczerze oddanego Ci przyjaciela Puchatka".

tłum. Irena Tuwim

O tekście

E **1.** Wskaż poprawną odpowiedź.
Podczas rozmowy z Puchatkiem Kłapouchy

A. mówi, że chciałby dostać prezenty.

B. jest szczęśliwy, bo obchodzi urodziny.

C. ma pretensje do przyjaciół, że zapomnieli o jego święcie.

D. jest przygnębiony, gdyż nikt nie pamiętał o jego urodzinach.

E **2.** Oceń prawdziwość podanych zdań. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	Kłapouchy dostał od przyjaciół prezenty i torcik z lukrem.	P	F
2.	Puchatek miał przygotowany prezent urodzinowy dla Kłapouchego.	P	F

3. Co Puchatek chciał podarować w prezencie Kłapouchemu? Jak wyglądał ten przedmiot? Opisz go w kilku zdaniach.

4. Czy prezent Puchatka był odpowiedni i sprawiłby przyjacielowi przyjemność? Uzasadnij swoją odpowiedź.

5. Jak Puchatek nazwał Kłapouchego? Wyszukaj odpowiednie słowo w tekście.

Zdrobnienie to wyraz określający kogoś lub coś jako mniejsze, drobniejsze, niż jest w rzeczywistości. Wyraża pozytywny stosunek do opisywanego obiektu. Zdrabnia się m.in. imiona, np. Kuba – Kubuś.

6. Znajdź we fragmencie utworu jeszcze inne wyrazy, które są zdrobnieniami. Wyjaśnij, co oznaczają.

7. Utwórz zdrobnienia od podanych wyrazów.

sowa • żart • kopyto • prezent • osioł

8. Gdzie Sowa Przemądrzała powinna sprawdzić, jak poprawnie zapisać życzenia dla osiołka?

Tworzę

9. Wyobraźcie sobie, że możecie przygotować urodziny dla Kłapouchego. Zaplanujcie w małej grupie (3–4-osobowej) przebieg wydarzenia oraz prezent urodzinowy.

10. Opowiedz o urodzinowej uroczystości, która byłaby dla Ciebie miłą niespodzianką. Wymyśl, kogo byś zaprosiła / zaprosił, co chciałabyś / chciałbyś dostać w prezencie, gdzie miałaby się odbyć impreza.

Sprawdź, co już umiesz

Utwórz zdrobnienia od kilku imion koleżanek i kolegów z Twojej klasy.

a) Wyjaśnij, jaki jest cel używania zdrobnień, gdy zwracamy się do bliskich osób.

b) Czy podoba Ci się zdrabnianie imion? Dlaczego?

Jak przygotować życzenia?

Podczas lekcji:

- dowiesz się, kiedy i komu składa się życzenia;
- nauczysz się pisać życzenia.

Na początek

- Przyjrzyjcie się poniższym zdjęciom. W której sytuacji składamy komuś życzenia? Co można powiedzieć w takich okolicznościach?

I

II

III

- **Życzenia** to krótka wypowiedź pisemna lub ustna, za pomocą której wyrażamy naszą sympatię do drugiej osoby. Są znakiem naszej pamięci o kimś. Składamy je z okazji urodzin, imienin, świąt, ślubu, narodzin dziecka i innych ważnych wydarzeń w życiu.
- Życzenia mogą mieć charakter oficjalny lub prywatny – zależy to od naszej relacji z adresatem. Koleżance z okazji imienin złożymy życzenia prywatne, a dyrektorowi szkoły z okazji Dnia Edukacji Narodowej – oficjalne.

Mam lekkie pióro

Jak napisać życzenia?

1. Przygotuj ładną kartkę, dopasowaną do okoliczności (np. urodzin).
2. W prawym górnym rogu wpisz nazwę miejscowości, a po przecinku datę.

3. Pod datą, na środku, umieść imię lub tytuł adresata z formą grzecznościową, np. *Droga Alicjo*, *Szanowny Panie Dyrektorze*.
4. Poniżej wpisz treść życzeń. Dostosuj ich styl, formę i język do okazji i odbiorcy.
5. Pod życzeniami, po prawej stronie, podpisz się imieniem i nazwiskiem (nawet jeśli drukujesz kartkę, złóż odręczny podpis).

Bank słówek

- Pragnę Ci złożyć serdeczne życzenia… • Z okazji Świąt Bożego Narodzenia życzę Ci… • W dniu ślubu życzę Wam… • Chcę Ci życzyć, Droga Mamo… • Drodzy Nowożeńcy • Kochani Jubilaci • Szanowni Państwo Młodzi
- życzę zdrowia • szczęścia • spokoju • sukcesów • spełnienia marzeń • uśmiechu • radosnych chwil • pomyślności

Piszę i mówię poprawnie

Pisząc życzenia, pamiętaj o kilku ważnych zasadach.

1. Pisz zwięźle.
2. Sprawdź poprawność zapisu.
3. Pamiętaj o używaniu wielkich liter w zwrotach grzecznościowych (*Cię*, *Ciebie*, *Tobie*, *Pani*, *Państwo*).

1. Sformułuj życzenia, które złożysz w sytuacjach przedstawionych na zdjęciach.

Dzień Babci

Wielkanoc

ślub

narodziny dziecka

2. Na której z przedstawionych kartek napiszesz życzenia z okazji imienin?

3. Dopasuj użyte sformułowania do okazji, z której składa się życzenia.

Do siego roku • Najlepsze życzenia na nowej drodze życia • Drogi Tato • Sto lat

urodziny • Dzień Ojca • ślub • Nowy Rok

Sprawdź, co już umiesz

W imieniu Kubusia Puchatka napisz kartkę urodzinową dla Kłapouchego.

Czas zaprzyjaźnić się z *rz*!

Podczas lekcji:

- przypomnisz sobie, na jakie głoski wymienia się *rz*, po których spółgłoskach i w jakich zakończeniach je zapisujemy;
- poznasz wyjątki od zasad;
- nauczysz się wykorzystywać reguły ortograficzne w praktyce.

Na początek

- Przeczytaj tekst wyliczanki na różne sposoby:
  - **a)** jak najszybciej,
  - **b)** wolno,
  - **c)** w rytmie rapu,
  - **d)** szeptem.

Trzej harcerze nietoperze
jadą szybko na rowerze!

- Wypisz z niej wyrazy z *rz*.

Rz piszemy

- gdy w innych formach wyrazu wymienia się na *r*, np.

traktor**z**ysta – traktor
na gór**z**e – góra
ka**rz**e – karać
wie**rz**yć – wiara

- w zakończeniach wyrazów: *-arz*, *-erz*, *-mierz*, *-mistrz*, np.

bramk**arz**	kołn**ierz**	kąto**mierz**	sztuk**mistrz**
kol**arz**	ryc**erz**	kroko**mierz**	zegar**mistrz**

- po spółgłoskach: *b, p, d, t, g, k, ch, j, w*, np.

b**rz**uch, p**rz**erwa, d**rz**wi, t**rz**miel, g**rz**yb, k**rz**emień, ch**rz**ąstka, doj**rz**eć, w**rz**os, b**rz**ask, p**rz**yjaźń, d**rz**azga, t**rz**askać, g**rz**ać, k**rz**ywy, ch**rz**ęst, podej**rz**liwy, w**rz**eć

Wyjątki: bukszpan (nazwa krzewu), kształt, pszczoła, Pszczyna (miasto na Śląsku), pszenica, gżegżółka (ludowa nazwa kukułki)

- w licznych wyrazach z *rz* niewymiennym, których pisownię należy zapamiętać, np. bu**rz**a, jar**z**ębina, kor**z**ystać, por**z**eczka, zo**rz**a

1. Ułóż poniższe wyrazy w kolejności alfabetycznej. Następnie wyjaśnij ich pisownię za pomocą poznanych reguł.

ujrzał · rzadki · stolarz · chrzan · brzuch · kształt · korzeń · zmierzch · skórzany · jarzyna

2. Ułóż krótką historyjkę z podanymi wyrazami. Użyj w niej także innych form lub wyrazów pokrewnych, które uzasadniłyby pisownię *rz*.

tworzyć • rowerzysta • orzeł • dworzec • zachmurzenie • morze

3. Znajdź w słowniku ortograficznym po dwa rzeczowniki rozpoczynające się podanymi literami: *brz*, *prz*, *drz*, *trz*, *grz*, *krz*, *chrz*, *wrz* i przepisz je do zeszytu.

a) Przedstaw za pomocą rysunku wyraz, którego pisownia sprawia Ci największą trudność.

b) Ułóż krzyżówkę lub diagram z użyciem kilku zapisanych wyrazów.

4. Dopasuj hasła do definicji. Nieznane Ci nazwy sprawdź w słowniku.

▶ Pracuje w radiu lub telewizji.	bednarz
▶ Leczy zwierzęta.	dekarz
▶ Dawniej wykonywał beczki.	ślusarz
▶ Naprawia zepsute zamki.	weterynarz
▶ Buduje, pokrywa i naprawia dachy.	dziennikarz

5. Odczytaj wyrazy zapisane wspak. Zapisz je starannie w zeszycie. Podkreśl *rz*.

atazrogłaM • atęzreiwz • ńeisezrw • zrogezrG • zreinłok • zreizdźom

Sprawdź, co już umiesz

Wskaż towary znajdujące się w sklepiku „Pod Modrzewiem", w których nazwie występuje *rz*.

Podczas lekcji:

Co nam ułatwi pisownię wyrazów z *ż*?

- poznasz zasady pisowni wyrazów z *ż*;
- nauczysz się wykorzystywać zasady ortograficzne w praktyce.

Na początek

- Odgadnij wyraz przedstawiony za pomocą rebusu. Zapisz go w zeszycie i podkreśl w nim literę *ż*.

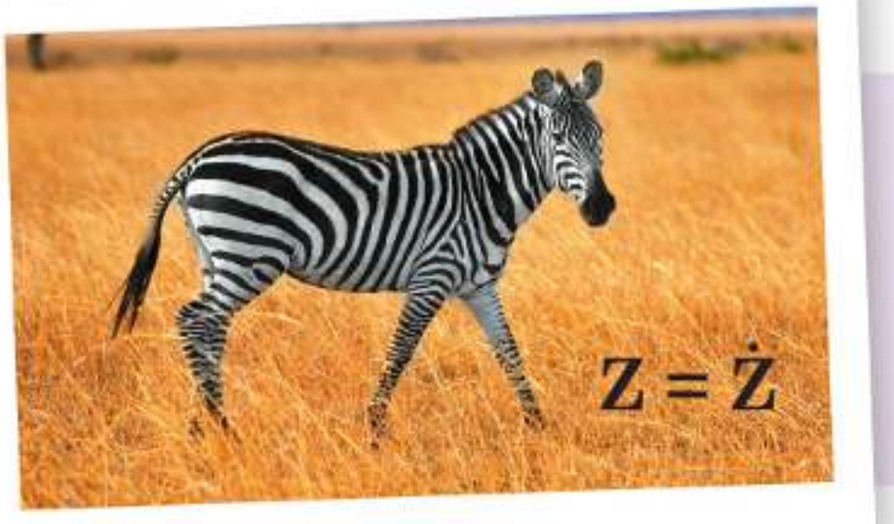

Ż piszemy

- gdy w innych formach danego wyrazu wymienia się na: *g, dz, h, z, ź, s*, np.

ż – g
dłużej – dłu**g**o

ż – h
dru**ż**yna – dru**h**

ż – ź
gro**ż**ę – gro**ź**ba

ż – dz
pieniąż**e**k – pieniąd**z**e

ż – z
wią**ż**ę – wią**z**ać

ż – s
ni**ż**ej – ni**s**ko

- po literach: *l, ł, n, r*, np.

lż**e**j, **ł**ż**e** (kłamie), ora**n**ż**a**da, sie**r**ż**a**nt

- w zakończeniach *-aż* w wyrazach obcego pochodzenia, np.
gara**ż**, banda**ż**, wira**ż**, witra**ż**, baga**ż**

- w zakończeniach *-aż, -eż* rzeczowników rodzaju żeńskiego, np.
stra**ż**, sprzeda**ż**, kradzie**ż**, młodzie**ż**, odzie**ż**

Wyjątek: twarz

- w licznych wyrazach, których pisownię należy zapamiętać, np.
abaż**u**r, drapież**n**ik, drożdż**ó**wka, dyż**u**r, filiż**a**nka, jeż, kałuż**a**, kożuch, łupież, łyż**w**a, nóż, pasaż**e**r, pożyczka

1. Dopasuj wyraz z *ż* do formy, która jest wyjaśnieniem jego pisowni. Jaka zasada ortograficzna została zastosowana w przykładach?

uważny — pierożki — waga — książka

łodyżka — dróżka — zważyć — łodyga

droga — uwaga — pierogi — księga

2. Wskaż, które połówki jabłek pasują do siebie. Znajdują się na nich pary: wyraz z *ż* i wyraz pokrewny, w których doszło do wymiany głosek. Znalezione pary wyrazów zapisz w zeszycie. Podkreśl wymieniające się głoski.

obrażać — mężny — wysoko — mosiężny — rozwaga — wozić — mażę

rozważać — obrazić — wożę — wyżej — mazak — męstwo — mosiądz

3. Jakich wyrazów brakuje w przysłowiach i powiedzeniach? Zapisz w zeszycie zdania w pełnym brzmieniu. Podkreśl w nich dopisane wyrazy.

- Kuj _____, póki gorące.
- Dość tego! _____ się skończyły!
- Ten mały chłopczyk to _____ srebro.
- _____ praca nie hańbi.

4. Ułóż tytuły do poniższych rysunków. Każdy tytuł powinien zawierać przynajmniej jeden wyraz z *ż*.

I

II

III

5. Wyrazy z okienek połącz w pary, tak aby się rymowały.

a) Z dwiema parami ułóż zabawne zdania.

b) Wymyśl krótki wiersz, w którym zastosujesz kilka rymujących się wyrazów.

nóżka	książka
smaży	koleżanka
duża	drążek
rożek	odważny
cążki	waży
posążek	papużka
poważny	twarożek
wstążka	krążki
filiżanka	kałuża

6. Wyszukaj w dostępnych źródłach znaczenia podanych wyrazów. Zapisz je w zeszycie.

szarża • małż • branżowy • zelżeć

7. Na swoim komputerze, smartfonie lub tablecie załóż własny słownik ortograficzny, w którym będziesz dopisywać w kolejności alfabetycznej wyrazy z trudnością ortograficzną. Skorzystaj z dowolnej aplikacji do tworzenia notatek.

Sprawdź, co już umiesz

Uzupełnij poniższe zdania. Wybierz odpowiedź A, B albo C.

I. Prawidłowe uzasadnienie pisowni wyrazów: *możesz, gnieżdżą się, niżej,* znajduje się w punkcie **A** / **B** / **C**.	II. Prawidłowe uzasadnienie pisowni wyrazów: *Elżbieta, rżysko, małżeństwo,* znajduje się w punkcie **A** / **B** / **C**.

A. Pisownię tych wyrazów należy zapamiętać.

B. *Ż* piszemy, gdy w innych formach danego wyrazu wymienia się na: *g, dz, h, z, ź, s*.

C. *Ż* piszemy po literach: *l, ł, n, r*.

Prawdziwych przyjaciół poznajemy w biedzie

Podczas lekcji:

- dowiesz się, kim był Adam Mickiewicz;
- zapoznasz się z historią bohaterów wiersza *Przyjaciele*;
- określisz, na czym polega przyjaźń.

Na początek

- Rozwiąż rebus. Zastanów się, czy spotkałaś / spotkałeś już osobę, którą możesz tak nazwać.

G = P ~~B~~

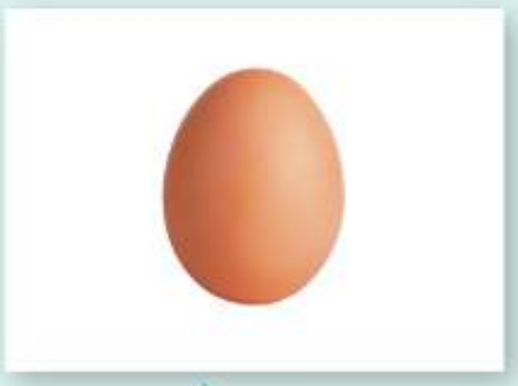

~~JKO~~

~~Ę~~

1798

1822
wydanie *Ballad i romansów*

1823
aresztowanie

1825
wyprawa na Krym

1829
wyjazd z Rosji

1832
osiedlenie się w Paryżu

1834
wydanie *Pana Tadeusza*

1855

Adam Mickiewicz (1798–1855)

Poeta uważany za najwybitniejszego twórcę polskiego romantyzmu (okresu w kulturze, który w Polsce przypadał na lata 1822–1863).

Urodził się na Litwie, w Zaosiu koło Nowogródka. Studiował w Wilnie, skąd za udział w tajnej organizacji młodzieżowej został zesłany w głąb Rosji. W 1829 r. udało mu się wyjechać do Niemiec. Resztę życia spędził na emigracji. Przez wiele lat mieszkał w Paryżu. Zajmował się pisaniem, tłumaczeniami, był wykładowcą uniwersyteckim, redaktorem, publicystą i działaczem politycznym. Zmarł w Stambule (Turcja), gdzie zaangażował się w tworzenie wojsk do walki z Rosją.

Do najważniejszych dzieł Mickiewicza należą liczne utwory poetyckie, m.in. cykl *Ballady i romanse*, a także *Dziady* oraz *Pan Tadeusz*.

Poznaj autora

Adam Mickiewicz

Przyjaciele

Nie masz teraz prawdziwej przyjaźni na świecie;
Ostatni znam jej przykład w oszmiańskim powiecie[1] .
Tam żył Mieszek, kum[2] Leszka, i kum Mieszka Leszek,
Z tych, co to: gdzie ty, tam ja, – co moje, to twoje.
Mówiono o nich, że gdy znaleźli orzeszek,
Ziarnko dzielili na dwoje;
Słowem, tacy przyjaciele,
Jakich i wtenczas[3] liczono niewiele.
Rzekłbyś: dwój duch[4] w jednym ciele.

O tej swojej przyjaźni raz w cieniu dąbrowy[5]
Kiedy gadali, łącząc swoje czułe mowy
Do kukań zozul[6] i krakań gawronich, –
Alić[7] ryknęło raptem coś koło nich.
Leszek na dąb; nuż po pniu skakać jak dzięciołek.
Mieszek tej sztuki nie umie,
Tylko wyciąga z dołu ręce: „Kumie!"
Kum już wylazł na wierzchołek.

Ledwie Mieszkowi był czas zmrużyć oczy,
Zbladnąć, paść na twarz: a już niedźwiedź kroczy,
Trafia na ciało, maca: jak trup leży;
Wącha: a z tego zapachu,
Który mógł być skutkiem strachu,
Wnosi, że to nieboszczyk, i że już nieświeży.
Więc mruknąwszy ze wzgardą, odwraca się w knieję[8],
Bo niedźwiedź Litwin miąs[9] nieświeżych nie je.

Dopieroż Mieszek odżył... „Było z tobą krucho[10]! –
Woła kum. – Szczęście, Mieszku, że cię nie zadrapał!
Ale co on tak długo tam nad tobą sapał,
Jak gdyby coś miał powiadać[11] na ucho?"
„Powiedział mi – rzekł Mieszek – przysłowie niedźwiedzie:
Że prawdziwych przyjaciół poznajemy w biedzie".

1
powiat oszmiański – ziemie położone na południe od Wilna

2
kum – dawniej: przyjaciel, towarzysz

3
wtenczas – wtedy

4
dwój duch – dwie osoby

5
dąbrowa – las dębowy

6
kukanie zozul – kukanie kukułek

7
alić – oto

8
knieja – gęsty las

9
miąs – mięs (mięsa)

10
krucho – niedobrze, marnie

11
powiadać – powiedzieć

O tekście

1. Ułóż wydarzenia we właściwej kolejności. Następnie na podstawie planu opowiedz, co się przydarzyło Leszkowi i Mieszkowi.

- Rezygnacja z nieświeżego posiłku.
- Prośba o pomoc.
- Niespodziewane pojawienie się niedźwiedzia.
- Wrażenia przyjaciół po przeżytej przygodzie.
- Ucieczka Leszka na czubek drzewa.
- Deklaracje przyjaźni Leszka i Mieszka.
- Spotkanie z niedźwiedziem.

2. Jak o bohaterach bajki *Przyjaciele* wyrażali się mieszkańcy powiatu? Wyjaśnij, dlaczego tak myśleli.

3. Wyszukaj w tekście opinię narratora na temat przyjaźni. Czy zgadzasz się z jego zdaniem, czy uważasz, że nie ma racji? Dlaczego?

4. Wyjaśnij, jak Ty rozumiesz przyjaźń. Jakie jej cechy, Twoim zdaniem, są najważniejsze?

5. Podaj po trzy cechy Leszka i Mieszka. Które z nich są ważne w przyjaźni?

6. Przyjrzyj się obrazowi Tadeusza Makowskiego *Dwaj mali przyjaciele* i wykonaj polecenia.

- Co jest tematem obrazu Tadeusza Makowskiego?
- Jak zostały przedstawione postacie? Co przypominają?
- Opisz relację między namalowanymi osobami.
- Jakie kolory dominują na obrazie? Jak to wpływa na nastrój dzieła?
- Udowodnij, że obraz mógłby być ilustracją do wiersza Adama Mickiewicza.

Tadeusz Makowski, *Dwaj mali przyjaciele*, 1929, Muzeum Narodowe, Kraków

Tworzę

7. Posługując się wyłącznie figurami geometrycznymi, narysuj ilustrację do wiersza.

8. W 3–4-osobowym zespole przygotujcie teatrzyk kukiełkowy na podstawie wiersza Adama Mickiewicza *Przyjaciele*.

- Wykonajcie postacie bohaterów, rekwizyty i scenę.
- Dostosujcie tekst utworu do wystawienia na scenie.
- Zastanówcie się nad oprawą dźwiękową.
- Wybierzcie aktorów.

9. Jak, Twoim zdaniem, potoczyły się losy bohaterów? Opisz historię ich dalszej znajomości.

Chcę więcej

Muzea poświęcone życiu i twórczości Adama Mickiewicza znajdują się m.in. w Nowogródku, Wilnie, Paryżu i Stambule. Można tam obejrzeć portrety, pamiątki i rzeczy osobiste poety.

- Skorzystaj z biografii Adama Mickiewicza znajdującej się na początku lekcji oraz z innych dostępnych źródeł i wyjaśnij, dlaczego wystawy poświęcone poecie powstały w wymienionych miejscowościach.

Muzeum Adama Mickiewicza w Nowogródku

Sprawdź, co już umiesz

Które z podanych zachowań można uznać za przyjacielską postawę? Podaj dwa argumenty jako uzasadnienie swojego wyboru. Odwołaj się też do treści wiersza Adama Mickiewicza.

pomoc przy odrabianiu lekcji • odwiedziny w czasie choroby • udostępnienie pracy domowej do odpisania • wspólne wyjście do kina • gra w jednej drużynie sportowej • stanięcie w czyjejś obronie • wspólne plotkowanie • powierzenie komuś tajemnicy

Podmiot i orzeczenie – najważniejszy związek w zdaniu

Podczas lekcji:

- dowiesz się, czym są podmiot i orzeczenie;
- nauczysz się wskazywać podmiot i orzeczenie w zdaniu.

Na początek

- Ułóż w zeszycie dwa zdania o tym, co Twoja klasa robi podczas lekcji. Pamiętaj, aby w każdym zdaniu poinformować o czynności i jej wykonawcy.

- **Podmiot** i **orzeczenie** to dwie główne części zdania.
- **Podmiot** oznacza kogoś lub coś, kto / co wykonuje czynność lub jej doświadcza. Odpowiada na pytania: **kto? co?**
- Podmiotem jest najczęściej **rzeczownik w mianowniku**.

Kto rozmawia przez telefon? Antek rozmawia przez telefon.

- **Orzeczenie** to najważniejsza część zdania. Informuje o czynności wykonywanej przez podmiot lub o stanie, w którym się on znajduje. Odpowiada na pytania: **co robi podmiot? co się z nim dzieje? w jakim jest stanie?**
- Orzeczeniem jest najczęściej **czasownik w formie osobowej**.

Co robi Antek? Antek rozmawia przez telefon.

- Podmiot w zdaniu podkreślamy jedną linią, a orzeczenie dwiema liniami.

Pamiętaj!

Wypowiedzenie może składać się z samego orzeczenia, np. *Powtarzam. Odpowiadali.* Bez orzeczenia nie ma zdania.

1. Przyjrzyj się zdjęciom i powiedz, kto na każdym z nich jest wykonawcą czynności i co robi. Zapisz w zeszycie utworzone zdania. Podmioty podkreśl w nich jedną linią, a orzeczenia dwiema liniami.

I

II

III

2. Ustal, której części zdania zabrakło w poniższych przykładach: podmiotu czy orzeczenia. Podaj propozycje uzupełnień. Zadanie wykonaj w zeszycie.

Robert _____ nową grę komputerową.

_____ dziękuje koleżankom za pomoc.

Samorząd szkolny _____ dyskotekę.

Adam _____ bilet do oceanarium.

_____ idą na trening.

_____ najchętniej słucha muzyki hip-hopowej.

3. Zagrajcie parami w grę „Kto się tym zajmuje?". Jedno z Was zadaje pytanie o wykonawcę jakiejś czynności, a druga osoba odgaduje, o kogo chodzi.

Wzór: Kto występuje na scenie? Aktor.

4. Przeczytaj fragment wiersza Jana Brzechwy *Skarżypyta*. Podziel tekst na osobne zdania, tak by każde z nich zawierało podmiot i orzeczenie. Zdania zanotuj w zeszycie.

„Piotruś nie był dzisiaj w szkole,
Antek zrobił dziurę w stole,
Wanda obrus poplamiła,
Zosia szyi nie umyła,
Jurek zgubił klucz, a Wacek
Zjadł ze stołu cały placek".

a) Ile zdań powstało? Wskaż poprawną odpowiedź.

A. 5 **B.** 6 **C.** 7 **D.** 8

b) Podkreśl w nich podmioty i orzeczenia. Zastosuj właściwy sposób zapisu.

5. Ułóż po trzy zdania na temat tego, co robisz rano i wieczorem. Użyj jedynie orzeczeń.

Sprawdź, co już umiesz

Każde zdanie z poniższego tekstu skróć jedynie do podmiotu i orzeczenia. Powstałe w ten sposób zdania przepisz do zeszytu. Podmiot podkreśl jedną linią, a orzeczenie dwiema liniami.

Dzień w szkole zaczyna się codziennie o ósmej rano. Parę minut wcześniej uczniowie wchodzą do szatni. Następnie dzieci gromadzą się przed salami. Już po chwili nauczyciele witają swoich uczniów. Młodzież siada w ławkach. Zajęcia obowiązkowe trwają najczęściej do wczesnego popołudnia. Czas w szkole płynie bardzo szybko.

Podczas lekcji:

Grupa podmiotu i grupa orzeczenia

- dowiesz się, które wyrazy należą do grupy podmiotu, a które – do grupy orzeczenia;
- nauczysz się wskazywać grupę podmiotu i grupę orzeczenia w zdaniu.

Na początek

- Wyjaśnij znaczenie słowa *grupa*.

- **Grupa podmiotu** to podmiot i jego określenia w zdaniu, np.

  brat (czyj?) mój
  brat (jaki?) starszy

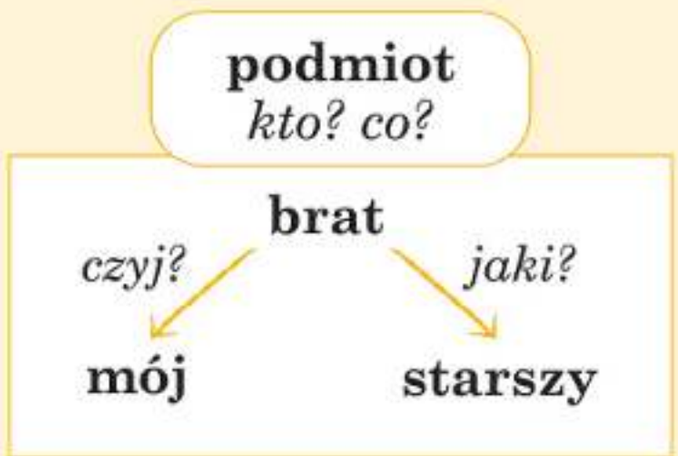

grupa podmiotu

Mój starszy brat

- **Grupa orzeczenia** to orzeczenie i jego określenia w zdaniu, np.

  gra (jak?) świetnie
  gra (w co?) w hokeja

grupa orzeczenia

świetnie gra w hokeja.

Uwaga!
W zdaniu może znajdować się tylko grupa orzeczenia.

1. Klasa 4a zamieściła notatkę na stronie szkoły. Wyszukaj w zdaniach podmiot i orzeczenie, a następnie wskaż grupę podmiotu i grupę orzeczenia.

> Wczoraj klasa 4a urządziła walentynki. Każdy uczeń otrzymał miłą kartkę z życzeniami. Chłopcy udekorowali klasę czerwonymi balonami. Cztery dziewczyny zorganizowały gry i zabawy. Nasz wychowawca przygotował ciekawe konkursy. Wszyscy uczniowie wspaniale się bawili!

2. Rozwiń zdanie pojedyncze. Dodaj określenia do podmiotu i orzeczenia zgodnie z instrukcją zapisaną obok każdego przykładu.

- Antek podarował – jedno określenie do podmiotu, dwa określenia do orzeczenia
- mama zaprosiła – trzy określenia do podmiotu, trzy określenia do orzeczenia
- tort stoi – dwa określenia do podmiotu, jedno określenie do orzeczenia

3. Poniższe zdania pojedyncze uzupełnij według własnego pomysłu, wpisując podmioty lub orzeczenia wraz z ich określeniami. Zadanie wykonaj w zeszycie.

_____ poszedł po lekcjach na trening koszykówki.

_____ zorganizowali charytatywny kiermasz książek.

Nasza drużyna harcerska _____.

Uczniowie ze szkoły muzycznej _____.

4. Do każdego z poniższych zestawów pytań dopasuj odpowiednie zdanie. Wskaż w nim grupę podmiotu i grupę orzeczenia.

A.	(kto?) (co zrobili?) (kiedy?) (gdzie?)	**1.**	Alek poszedł do biblioteki po lekturę szkolną.
B.	(jaki?) (co?) (jak?) (co robi?) (gdzie?)	**2.**	Koledzy spotkali się po lekcjach na lodowisku.
C.	(kto?) (co zrobił?) (gdzie?) (po co?) (jaką?)	**3.**	Sportowy samochód szybko porusza się po autostradzie.

Sprawdź, co już umiesz

Policz, ile określeń znajduje się w grupie podmiotu i grupie orzeczenia w każdym z poniższych zdań.

- Mikołaj do domów wchodzi nocą przez komin.
- Ten pogodny, hojny staruszek pozostawia upominki pod poduszką, w bucie lub w skarpecie.
- Wszystkie dzieci niecierpliwie czekają na niego szóstego grudnia.

O zdaniu pojedynczym, które możesz rozwijać

Podczas lekcji:

- dowiesz się, czym są zdania pojedyncze nierozwinięte i rozwinięte;
- odróżnisz zdanie pojedyncze nierozwinięte od zdania pojedynczego rozwiniętego.

Na początek

- Przeczytaj poniższe wypowiedzi. Która z nich przekazuje więcej informacji? Dzięki czemu?

- Wypowiedzenie z orzeczeniem nazywamy **zdaniem**. Zdania, które zawierają tylko jedno orzeczenie, to zdania pojedyncze.

Zdania pojedyncze dzielimy na

zdania pojedyncze nierozwinięte

- składają się z **samego orzeczenia**, np. *Recytuję,*
- lub tylko z **podmiotu i orzeczenia**, np. *Bartek recytuje.*

zdania pojedyncze rozwinięte

- składają się z **podmiotu i orzeczenia oraz ich określeń**, np.

  Mój przyjaciel Bartek pięknie recytuje wiersz Adama Mickiewicza.

- Określenia wzbogacają informacje o podmiocie i orzeczeniu.

1. Przyjrzyj się zamieszczonej obok reprodukcji dzieła Rafała Olbińskiego *Pokój dziecinny*. Opisz ją za pomocą dwóch zdań pojedynczych nierozwiniętych i dwóch zdań pojedynczych rozwiniętych. Zanotuj je w zeszycie. Podkreśl w każdym z nich podmiot i orzeczenie.

Rafał Olbiński, *Pokój dziecinny*, 1999, kolekcja prywatna

2. Przeczytaj i przeanalizuj poniższe zdania pojedyncze.

a) Od którego rzędu, patrząc od góry, rozpoczynają się zdania pojedyncze rozwinięte?

b) W pozostałych zdaniach wskaż grupę podmiotu i grupę orzeczenia.

Śpi.

Kot śpi.

Mały kot śpi.

Mały kot śpi w durszlaku.

Mały, biało-rudy kot śpi w durszlaku.

Mały, biało-rudy kot śpi w plastikowym durszlaku.

Mały, biało-rudy kot smacznie śpi w plastikowym durszlaku.

Mały, biało-rudy kot brata smacznie śpi w plastikowym durszlaku.

3. Która z osób – Olaf, Kamil czy Kaja – używa zdań w następującej kolejności: zdanie pojedyncze nierozwinięte, zdanie pojedyncze rozwinięte, zdanie pojedyncze nierozwinięte? Wskaż właściwą osobę.

Sprawdź, co już umiesz

Wymyśl zdania pojedyncze nierozwinięte i rozwinięte, zgodnie z wytycznymi w tabeli. Zadanie wykonaj w zeszycie.

1.	Zdanie pojedyncze rozwinięte, które będzie zawierało wyraz z *ż* wymiennym.
2.	Zdanie pojedyncze rozwinięte, które będzie zawierało rzeczownik z *rz*.
3.	Zdanie pojedyncze nierozwinięte z rzeczownikiem w rodzaju żeńskim.
4.	Zdanie pojedyncze nierozwinięte z czasownikiem w liczbie mnogiej.
5.	Zdanie pojedyncze rozwinięte, które w grupie orzeczenia będzie miało trzy określenia.

Sprawdź, co już umiesz

Magdalena Różczka, Marta Wysocka-Jóźwiak

Gabi. A właśnie, że jest pięknie!

fragmenty

– Ej! Gabi! – przerwał [Gabrysi i Bartkowi] Marcel, kolega z klasy, który też kierował się w stronę przystanku autobusowego. – Dlaczego nie mieszkasz z prawdziwą mamą?

Bartek pierwszy raz zobaczył u Gabrysi tak poważną minę.

– Jestem z moją prawdziwą mamą – odpowiedziała.

– Wszyscy wiemy, że pani Agnieszka cię nie urodziła – oświadczył Marcel.

W tym momencie Gabrysia już całkiem poczerwieniała ze złości i próbując opanować emocje, wykrzyczała:

– Ale mnie kocha i jestem jej córką!

– Może zapytaj, czy Gabrysia chce z tobą o tym rozmawiać – wtrącił się Bartek. – A poza tym śpieszymy się do domu. Pa.

Złapał przyjaciółkę za rękę i pomaszerowali do domu na skróty. Całą drogę nie odezwali się do siebie ani słowem. Dopiero na miejscu Gabrysia powiedziała cichutko:

– Dziękuję. […]

Po bardzo długiej pauzie Bartek poklepał ją po ramieniu […]. Gabrysia uśmiechnęła się z wdzięcznością, a w oku zakręciła się jej łza. Po chwili weszła do domu i zaraz wyciągnęła pudełeczko wspomnień. Mama wiedziała, co to oznacza.

– Chcesz porozmawiać, księżniczko?

1. Które z poniższych przysłów może odnosić się do historii Gabrysi i Bartka? Uzasadnij swój wybór odpowiednim cytatem. Sprawdź znaczenie podanych zdań.

A. Strach ma wielkie oczy.

B. Złość piękności szkodzi.

C. Jedna jaskółka wiosny nie czyni.

D. Kto znalazł przyjaciela, skarb znalazł.

2. Odgadnij na podstawie ilustracji, o jakie rzeczowniki chodzi, a następnie ułóż do nich zdrobnienia. Które z nich pojawiło się we fragmentach książki *Gabi. A właśnie, że jest pięknie!*?

3. Wskaż elementy niezbędne do zredagowania opisu przedmiotu.

wzrost	data	kolor	wielkość	cel spotkania
nazwa	materiał	sylwetka	adres	zainteresowania
waga	kształt	podpis	zapach	zastosowanie

4. Wyobraź sobie, jak mogło wyglądać pudełeczko wspomnień, które było własnością Gabi. Do czego jej służyło? Co skrywało? Opisz je.

5. Napisz życzenia, jakie Gabrysia mogłaby skierować do swojej mamy z okazji Dnia Matki.

6. Wymyśl tytuły opowiadań zgodnie z zaproponowaną tematyką i opisem. Zapisz je w zeszycie.

Opowiadanie nr 1:
- tematyka sąsiedzka
- równoważnik zdania

Opowiadanie nr 2:
- tematyka rodzinna
- zdanie składające się z podmiotu i grupy orzeczenia

7. Oceń prawdziwość zdań dotyczących cytatu: *Po bardzo długiej pauzie Bartek poklepał ją po ramieniu*. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

E

1.	Przywołany cytat to zdanie pojedyncze rozwinięte.	P	F
2.	Grupa podmiotu w przywołanym zdaniu składa się tylko z podmiotu.	P	F

8. Kim są wykonawcy czynności w każdym z podanych zdań? Zaproponuj uzupełnienia.

- Odważny _____ przez wiele lat pływał po morzach i oceanach.
- Znana _____ często śpiewa w domu kultury swoje piosenki.
- Uśmiechnięte _____ wypożyczają uczniom lektury szkolne.
- Od kilku lat dwaj młodzi _____ leczyli chore zwierzęta.

a) Wyodrębnij w każdym zdaniu grupę podmiotu i grupę orzeczenia.
b) Określ formę czasowników pełniących funkcję orzeczenia.

9. Wśród podanych wyrazów wskaż przymiotniki.

przyjaciel • przyjaźń • przyjazne • przyjaciółeczka • przyjacielski • przyjaźnić się • przyjaciółka

10. Z jakich utworów poznanych w rozdziale IV pochodzą poniższe zdania? Podaj ich tytuły i autorów.

- *Z tej to powiastki morał w tym sposobie:*
  Jak ty komu, tak on tobie.
- *Prawdziwych przyjaciół*
  poznajemy w biedzie.

11. Litery zaznaczone kolorem zmień na *rz* lub *ż*. Powstałe wyrazy zapisz do zeszytu w kolejności alfabetycznej.

tona • zebra • huk • czeka • dar • kucać • myć • pech • murek • wąs

To już wiesz

Lektury obowiązkowe

Adam Mickiewicz
• *Przyjaciele*

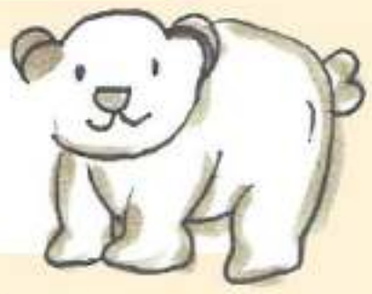

Pojęcia

zdrobnienie *bucik* pochodzi od *but*

Formy wypowiedzi

OPIS PRZEDMIOTU

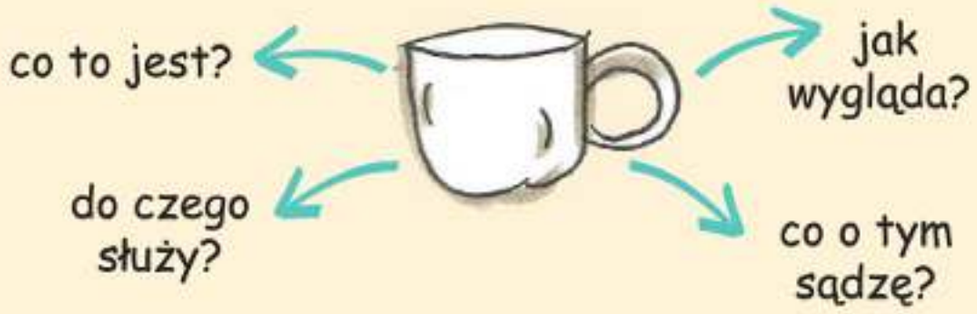

ŻYCZENIA

Stumilowy Las, 15 lipca

Drogi Kłapouszku,
życzę Ci szczęścia w dniu urodzin.

Twój Prosiaczek

Nauka o języku

PRZYMIOTNIK

jaki? jaka? jakie?

niedźwiedź (jaki?) *groźny*

odmiana przez rodzaje, liczby i przypadki

PODMIOT i ORZECZENIE

Niedźwiedź znalazł.

zdanie nierozwinięte

grupa podmiotu
Groźny niedźwiedź

grupa orzeczenia
znalazł Mieszka pod wysokim drzewem.

zdanie rozwinięte

Ortografia i interpunkcja

rz

ślusarz

burza

drzwi

filiżanka

ż

pieniążek

bandaż

ROZDZIAŁ V

JA W WOLNYM CZASIE

A to wielka umiejętność umieć odpoczywać.

Wiesław Myśliwski

Słońce, obłoki i wiatr, czyli czas na poetycki spacer

Podczas lekcji:

- zapoznasz się z poetyckim opisem wschodu słońca we fragmencie *Pana Tadeusza* Adama Mickiewicza;
- określisz, jakie środki artystyczne budują nastrój utworu.

Na początek

- Jakie znasz zjawiska przyrody? Opowiedz o takim, które szczególnie utkwiło Ci w pamięci.
- W jaki sposób można byłoby je utrwalić? Podaj kilka przykładów.

Adam Mickiewicz

Wschód słońca

Już też i słońce wschodzi, krwawo się czerwieni,
Brzegiem tępym, jak gdyby odartym z promieni,
Na wpół widne, na poły[1] w czerni chmur się chowa,
Jak rozżarzona w węglach kowalskich podkowa.
Wiatr wzmagał się i pędził obłoki ze wschodu,
Gęste i poszarpane jako bryły lodu;
Każdy obłok w przelocie deszczem zimnym prószy,
Z tyłu za nim wiatr leci i deszcz znowu suszy,
Za wiatrem znowu obłok nadbiega wilgotny:
I tak dzień na przemiany był chłodny i słotny[2].

Adam Mickiewicz, *Pan Tadeusz* (fragment)

1 na poły – niecałkowicie, niezupełnie

2 słotny – deszczowy

O tekście

1. Wyszukaj w wierszu fragmenty, które pozwolą Ci wykonać poniższe polecenia.

- Określ, jaki odcień czerwieni ma słońce. Jaki przedmiot przypomina? Opisz jego kształt. Wymień zjawisko atmosferyczne towarzyszące wschodowi słońca.
- Do czego poeta porównuje obłoki? Wskaż wyrazy, którymi je opisuje.
- Podaj, co wyróżnia dzień opisywany przez Adama Mickiewicza.

2. Jaką atmosferę budują zastosowane przez poetę środki językowe: porównania i epitety? Wyszukaj je w wierszu.

Epitet – wyraz określający rzeczownik. Jest najczęściej wyrażony przymiotnikiem, np.

czerwone ← *jakie?* **słońce**

epitet — określany rzeczownik

3. Które określenia pasują do języka poezji Adama Mickiewicza? Wybierz właściwe epitety.

niebanalny	potoczny	niecodzienny	elegancki	wyszukany
oryginalny	piękny	poetycki	młodzieżowy	zwyczajny

Chcę więcej

Wschód słońca jest fragmentem obszernego dzieła Adama Mickiewicza pt. *Pan Tadeusz*. Powstało ono w latach 1832–1834. Z pewnością zauważysz, że język, jakim posługuje się poeta, różni się nieco od współczesnej polszczyzny. Dzieje się tak dlatego, że wraz ze zmieniającą się rzeczywistością język również się przekształca.

rok wydania *Pana Tadeusza*

- Oblicz, ile lat upłynęło od pierwszego wydania *Pana Tadeusza*.

4. Zapoznaj się z reprodukcjami obrazów Claude'a Moneta (czytaj: kloda moneta) i Józefa Chełmońskiego. Który z obrazów mógłby lepiej zilustrować wiersz Adama Mickiewicza?

Józef Chełmoński, *Przed wschodem słońca. Jutrzenka*, 1891, Muzeum Narodowe, Kraków

Claude Monet, *Impresja. Wschód słońca*, 1872, Musée Marmottan Monet, Paryż

Tworzę

5. Warto spacerować w każdą pogodę. Zachęć przyjaciół do przechadzki w taki dzień, jaki opisał Adam Mickiewicz.

6. Wybierz jeden z pomysłów i przygotuj pracę.

a) Namaluj obraz pt. *Wschód słońca* lub wykonaj tę pracę w dowolnym programie graficznym.

b) Zrób zdjęcie wschodzącego słońca i zamieść je na grupie klasowej.

c) Nagraj filmik pt. *Wschód słońca* z własnym komentarzem.

d) Napisz krótki wiersz pt. *Wschód słońca*.

e) Skomponuj muzykę lub napisz piosenkę pt. *Wschód słońca*.

Sprawdź, co już umiesz

Uzupełnij poniższe zdanie. Wybierz odpowiedź A albo B oraz jej uzasadnienie C albo D.

Język poezji **A / B** od języka codziennego, ponieważ ma na celu **C / D**.

A. różni się

B. nie różni się

C. przekazanie czytelnikowi informacji

D. poruszenie i zachwycenie czytelnika

Jak miło otrzymać zaproszenie!

Podczas lekcji:

- nauczysz się, jak poprawnie napisać zaproszenie;
- samodzielnie napiszesz tekst zaproszenia.

Na początek

- Z jakiej okazji zazwyczaj wręczamy zaproszenia? Wybierz spośród podanych propozycji.

obiad u babci
ślub
przyjęcie urodzinowe
TRENING
wyjście na lody
premiera filmu
otwarcie restauracji
spotkanie po lekcjach

- Podaj inne okazje, które wymagają przekazania zaproszenia.

Zaproszenie to krótka pisemna prośba o przybycie na jakąś uroczystość lub karta upoważniająca do wzięcia udziału w jakimś wydarzeniu, skierowana do jednej osoby lub grupy osób.
W zaproszeniu należy napisać, kto, kogo, kiedy, gdzie i z jakiej okazji zaprasza.

Bank słówek

- serdecznie zapraszam Panią / Pana • mamy zaszczyt zaprosić Państwa • mam przyjemność zaprosić Cię
- z radością Cię oczekuję • spotkanie z Panią będzie dla mnie przyjemnością

Mam lekkie pióro

nagłówek (pośrodku na górze)

ZAPROSZENIE

zwrot grzecznościowy

Serdecznie zapraszam Pana Piotra Jaworskiego na premierę baletu „Dziadek do orzechów", która odbędzie się 16 maja 2023 r. o godz. 19.00 w Teatrze Małym w Choinkówku.

Po spektaklu zachęcamy do rozmowy z tancerzami oraz wykonania z nimi pamiątkowej fotografii.

tekst zaproszenia

dyrektor teatru

Paweł Nieznany

odręczny podpis (pod tekstem zaproszenia)

W zaproszeniu:

- muszą się znaleźć niezbędne informacje, czyli: **kto**, **kogo**, **kiedy**, **dokąd** i **z jakiej okazji** zaprasza;
- zwroty do adresata: *Ciebie*, *Cię*, *Was*, *Panią*, *Pana*, *Koleżankę* itp., zapisuj wielką literą;
- możesz podać argument zachęcający do udziału w wydarzeniu, np. *Każdy uczestnik będzie mógł zdobyć autograf noblistki*;
- jeśli to potrzebne, umieść dodatkową informację, np. *Prosimy o przybycie w strojach koloru niebieskiego*; *Prosimy o potwierdzenie przybycia.*

1. Z podanych fragmentów ułóż tekst zaproszenia. Pamiętaj o odpowiedniej kolejności. Zadanie wykonaj w zeszycie.

Pana Prezydenta Miasta Łukniewice • w budynku szkoły przy ul. Miłej 7 • które odbędzie się 21 czerwca 2024 r. • Uczniowie Szkoły Podstawowej nr 9 w Łukniewicach • o godz. 11.00 • Samorząd Uczniowski • na uroczyste zakończenie roku szkolnego • mają zaszczyt zaprosić

2. Dlaczego nie można skorzystać z poniższych zaproszeń? Podaj, jakich informacji w nich zabrakło.

I

Mamy zaszczyt zaprosić Uczestników Konkursu Fotograficznego na uroczyste wręczenie nagród, które odbędzie się 10 listopada 2023 r. o godz. 17.00.

Prosimy o przybycie w stroju galowym.

przedstawiciele Koła Fotograficznego „Obiektyw”

II

Koleżanki i Koledzy z klas czwartych!
Z całego serca zapraszamy Was na ognisko integracyjne, które odbędzie się w ośrodku Zagroda Kasztanki przy ul. Gawroniej 2b.

Dobra zabawa i pyszne jedzenie gwarantowane!

uczniowie z klas ósmych

III

Serdecznie zapraszam na przyjęcie imieninowe. Impreza odbędzie się 15 maja o godz. 15.00 w ogrodzie przy moim domu, ul. Zielna 4.
Proszę o potwierdzenie przybycia.

3. Jakie argumenty zachęciłyby Ciebie oraz Twoje koleżanki i Twoich kolegów do udziału w podanych wydarzeniach? Sformułuj po dwie propozycje.

Spotkanie ze znanym youtuberem (czytaj: jutuberem, osobą tworzącą filmiki do serwisu YouTube)

Turniej gier planszowych

Sprawdź, co już umiesz

Przygotuj własnoręcznie zaproszenie na spotkanie z bohaterem ulubionej książki. Zadbaj o poprawność formy oraz estetyczne wykonanie pracy.

Jak? Gdzie? Kiedy? Czyli słów kilka o ciekawskim przysłówku

Podczas lekcji:

- dowiesz się, co to jest przysłówek;
- określisz jego funkcje w zdaniu;
- utworzysz przysłówki od przymiotników.

Na początek

- Odpowiedz ustnym słowem na każde pytanie.
  - Jak się dziś czujesz?
  - Kiedy skończysz się uczyć?
  - W jaki sposób odrobiłaś pracę domową?

- Przysłówek jest określeniem czasownika i informuje o okolicznościach i sposobie wykonywania czynności.
- Odpowiada na pytania: jak? gdzie? kiedy?

jak?	wspaniale, niesamowicie
gdzie?	blisko, tutaj
kiedy?	rano, często

- Przysłówek to nieodmienna część mowy.

Wczoraj byłam ze znajomymi w parku niedaleko szkoły i świetnie się bawiliśmy.

1. Odgadnij, jakie przysłówki opisują poniższe zdjęcia. Liczba kropek oznacza liczbę brakujących liter.

W • • • O

P • • • O

Z • • • • O

L • • • O

S • • • • O

B • • • • O

B • • O

W • • • • • • E

C • • • • O

2. Wskaż poprawną odpowiedź.

Para przysłówków o znaczeniu przeciwnym opisuje ilustracje o numerach:

A. 3 i 6. **B.** 3 i 7. **C.** 1 i 5. **D.** 1 i 9.

3. Dopasuj podane w ramce przysłówki do poniższych pytań.

jak? gdzie? kiedy?

poprzednio • nudno • niedaleko • źle • blisko • krzywo • dzisiaj • elegancko

Przysłówki często są tworzone od przymiotników, np.

przymiotnik		przysłówek
słaby	⇨	słabo
głośny	⇨	głośno
odważny	⇨	odważnie

Większość z nich ma zakończenie *-e* lub *-o*.

4. Wyszukaj w poprzednim poleceniu przysłówki pochodzące od przymiotników. Ułóż z nimi zdania.

E **5.** Uzupełnij zdania. Wybierz odpowiedzi A albo B oraz C albo D.

W wypowiedzeniu: *Ćmy bezszelestnie przelatują nad jasnym płomieniem świecy*, przysłówkiem jest wyraz **A / B**. Informuje on **C / D**.

A. *jasnym*

B. *bezszelestnie*

C. o sposobie wykonywania czynności

D. o czasie trwania opisywanej czynności

6. Podzielcie się na cztery zespoły. W ciągu pięciu minut wypiszcie jak najwięcej przysłówków określających podane czasowniki.

- grupa I: *uczyć się*
- grupa II: *wyglądać*
- grupa III: *pracować*
- grupa IV: *mówić*

7. Z podanego zdania wypisz przymiotniki, a następnie utwórz od nich przysłówki.

Dzielni biegacze z klubu sportowego Spokojny Oddech pokonali w niedzielę długi dystans i dotarli do pięknej doliny, gdzie zorganizowali wspaniały piknik.

Sprawdź, co już umiesz

Oceń prawdziwość podanych zdań. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	Przysłówek odmienia się tak samo jak czasownik.	P	F
2.	Przysłówek *znośnie* został utworzony od przymiotnika *znośny*.	P	F

Słownik języka polskiego, czyli: SJP – wszystko wie!

Podczas lekcji:

- dowiesz się, co można sprawdzić w słowniku języka polskiego w tradycyjnej formie książkowej i w wersji online;
- wyjaśnisz niezrozumiałe słowa, korzystając ze słownika języka polskiego.

Na początek

- Przypomnij rodzaje słowników, które poznaliście do tej pory w szkole. Wyjaśnij, do czego one służą.

Słownik języka polskiego

debiutować *-uję, -ujesz*; «rozpoczynać karierę; występować gdzieś po raz pierwszy»

- **Słownik języka polskiego** wyjaśnia znaczenie słów występujących w języku polskim. Przy danym wyrazie są zwykle podane poprawne formy odmiany oraz definicja. Niektóre słowniki, np. internetowy *Wielki słownik języka polskiego*, podają też poprawne połączenia wyrazowe.
- Wyrazy w słowniku języka polskiego są ułożone alfabetycznie.

1. Skorzystaj ze słownika języka polskiego w formie książkowej i wyjaśnij znaczenie wyrazów: *adaptować*, *adoptować*, *importować*, *improwizować*.

2. Skorzystaj z internetowego *Wielkiego słownika języka polskiego*. Przeczytaj, jakie są połączenia wyrazów ze słowem *wypoczynek*.

3. Ułóż alfabetycznie podane wyrazy pokrewne.

słowniczek • słownikowy • słownik • słownictwo • słowo

4. Porównaj dwie wersje słownika: tradycyjną i elektroniczną. Wyjaśnij, z której wolisz korzystać. W uzasadnieniu wykorzystaj wybrane przysłówki.

łatwo • szybko • przyjemnie • praktycznie • pewnie • wygodnie

5. Dokończ zdanie.

Warto korzystać ze słownika języka polskiego, ponieważ...

Sprawdź, co już umiesz

Oceń prawdziwość podanych zdań. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	Poprawną odmianę i znaczenie wyrazu *rzeżucha* można sprawdzić w słowniku języka polskiego.	P	F
2.	Hasła słownikowe w słowniku języka polskiego są ułożone alfabetycznie.	P	F

Zawód: filmowiec

Podczas lekcji:

- dowiesz się, jakie są cechy filmu animowanego, filmu fabularnego i filmu dokumentalnego;
- nauczysz się poprawnie zapisywać tytuły filmów;
- poznasz zawody filmowe.

Na początek

- Porozmawiajcie o zaletach chodzenia do kina. Czy macie swoje ulubione filmy kinowe? Podajcie ich tytuły.
- Co Twoim zdaniem sprawia, że film jest ciekawy i dobrze się go ogląda?

Chcę więcej

Kino jest miejscem, w którym ogląda się filmy. Za ich pierwszych twórców uważa się braci Auguste'a i Louisa Lumière (czytaj: ogista i luisa lim**jer**) – wymyślili oni **kinematograf** (urządzenie, za pomocą którego wyświetlano na ekranie ruchome obrazy). Pierwszy pokaz filmu odbył się w 1895 roku i trwał dwie minuty. Obecnie filmy w kinie bywają znacznie dłuższe – trwają co najmniej kilkadziesiąt minut.

Kadr z filmu *Wyjście robotników z fabryki*, 1895

- Wyszukaj w internecie informacje na temat swojej ulubionej aktorki / swojego ulubionego aktora. W dowolnej formie (prezentacja, plakat, filmik) przedstaw je klasie.
- Znajdź w dostępnych źródłach informacje o najważniejszych nagrodach filmowych. Przygotuj notatkę na ten temat.
- Dowiedz się, w których miastach Polski znajdowały się wytwórnie filmów dla dzieci. Zrób notatkę o jednej z nich.

- **Film animowany** to film wykonany techniką animacji, np. fotografowania rysunków (lub innych obiektów) przedstawiających następujące po sobie fazy ruchu. Zdjęcia są utrwalone na taśmie, dzięki czemu w czasie projekcji przypominają ruchomy obraz.

Kadr z filmu *Odlot*, 2009

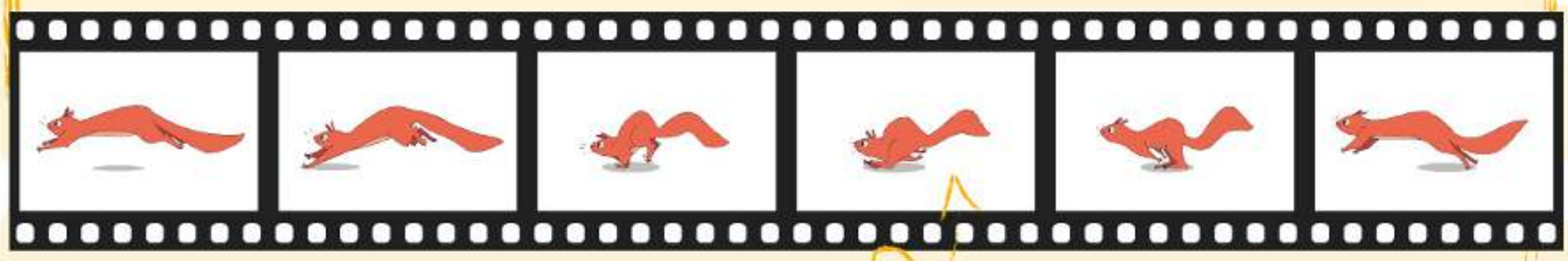

Kadr to jedna klatka na taśmie filmowej.

Kadr z filmu *Lassie* (czytaj: lessi), 2005

- **Film fabularny** to utwór filmowy opowiadający fikcyjną historię. Bohaterów grają aktorzy. Kolejność zdarzeń w świecie jest określona na podstawie scenariusza napisanego specjalnie do filmu.

- **Film dokumentalny** jest zapisem rzeczywistości, czyli tego, co działo się naprawdę. Pokazuje prawdziwe osoby i wydarzenia.

Nagrywanie zdjęć do filmu dokumentalnego na temat życia dzieci w Jemenie

1. Który z zawodów filmowych wydaje Ci się najciekawszy? Uzasadnij odpowiedź.

Scenarzysta pisze scenariusz, na podstawie którego powstaje film.

Producent filmowy zapewnia środki potrzebne do realizacji filmu.

Reżyser jest głównym realizatorem filmu. Kieruje pracami całego zespołu filmowego.

Kierownik produkcji organizuje pracę przy filmie, np. zarządza sprzętem i rekwizytami.

Aktor wciela się w bohatera filmowego, odtwarza jego sposób mówienia, zachowanie i emocje.

Scenograf przygotowuje dekoracje, rekwizyty i kostiumy opisane w scenariuszu, planuje też oświetlenie.

Operator obrazu nagrywa kamerą poszczególne sceny. Jest to obok reżysera główny realizator filmu.

Realizator dźwięku przygotowuje ścieżkę dźwiękową do filmu. Nadzoruje proces nagrywania dźwięku.

Montażysta zajmuje się połączeniem poszczególnych scen filmu w jedną całość. Pracuje przy komputerze.

2. Które filmy: animowane, fabularne czy dokumentalne, najczęściej oglądasz? Dlaczego? Odpowiedź wraz z uzasadnieniem zapisz w zeszycie.

3. Wyobraź sobie, że masz dwa bilety do kina. Napisz zaproszenie dla swojej koleżanki lub swojego kolegi z propozycją wspólnego wyjścia.

4. Przygotujcie klasową filmotekę (zbiór, spis filmów). Zaproponujcie zestaw filmów dla dzieci w Waszym wieku. W razie potrzeby skorzystajcie z internetu lub zasobów biblioteki.

Piszę i mówię poprawnie

W tytułach filmów wielką literą piszemy tylko pierwszy wyraz. Pozostałe zaczynają się małą literą, chyba że są to nazwy własne. Tytuł zapisujemy w cudzysłowie, a w druku – najczęściej pochyloną czcionką (kursywą), np.

Sceny z życia smoków, *Porwanie Baltazara Gąbki*, *Kung Fu Panda*, *Był sobie pies*.

5. Którym twórcom filmowym są potrzebne poniższe przedmioty? Dopasuj do każdego przykładu odpowiednią nazwę zawodu.

kamera

oświetlenie

mikrofon

rekwizyt

Sprawdź, co już umiesz

Wybierz P, jeśli dokończenie zdania jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

▶ Na tej lekcji można się było dowiedzieć...

kim byli pierwsi twórcy filmu.	P	F
jaki był przebieg pierwszego seansu filmowego.	P	F
co odróżnia film animowany od filmu fabularnego.	P	F
jakie osoby uczestniczą w procesie powstawania filmu.	P	F

Podczas lekcji:

Chodźmy do teatru!

- dowiesz się, co się dzieje w teatrze podczas przedstawienia;
- poznasz słownictwo związane z teatrem.

Na początek

- Podaj swoje skojarzenia z wyrazem *teatr*.
- Czy byłaś / byłeś kiedyś w teatrze? Opowiedz, jak wspominasz tę wizytę. Jakie wrażenie zrobił na Tobie spektakl? Co Ci się podobało?
- Która z ilustracji i dlaczego symbolizuje teatr? Wskaż odpowiedni rysunek.

Ewa Skarżyńska

Teatr

Gaśnie światło
bardzo
powoli.
Budzi
śpiące w kątach reflektory.

Ewa Skarżyńska (ur. 1946)

Pisarka, poetka,
autorka utworów dla
młodych czytelników.
Przez wiele lat współpracowała
z czasopismami dla dzieci.

Jej znane i lubiane książki to:
Babcia na hulajnodze, *Serafin*, *Kubuśka*, *Wampusia*, *Zielony księżyc dla osiołka* i *Toti*.

Poznaj autora

A kurtynę,
miękką jak aksamit
– niby grzywkę –
z oczu nam odgarnia
czyjaś ręka
cicha, niewidzialna.

I muzyka wokół nas zakwita,
choć
nie widać żadnego muzyka.

Światłem, gwarem
wypełnia się scena.
To początek
WIELKIEGO PATRZENIA.

O tekście

1. O jakim miejscu jest mowa w utworze? Które fragmenty na to wskazują? Wyszukaj je i przeczytaj.

2. Jaki jest nastrój wiersza? Wskaż fragmenty, które to potwierdzają.

E **3.** Uzupełnij poniższe zdanie. Wybierz odpowiedź A albo B oraz jej wyjaśnienie C albo D.

Podmiot liryczny jest **A / B**, o czym świadczą słowa: **C / D**.

A. aktorem

B. widzem

C. *To początek WIELKIEGO PATRZENIA*

D. *Światłem, gwarem wypełnia się scena*

4. Jakie etapy wizyty w teatrze opisuje poetka? Odtwórz je w zeszycie w postaci planu.

5. Na jakie zmysły – oprócz wzroku – oddziałuje to, co się dzieje na scenie? Przeczytaj fragmenty wiersza, które o tym mówią.

6. Wyszukaj niezwykłe zestawienia słów zastosowane przez poetkę.

a) Jak je rozumiesz? Jaki efekt wywołują?

b) Podaj nazwy środków poetyckich, które udało Ci się odnaleźć w wierszu.

7. Które słowo nie pasuje do pozostałych? Wskaż je. W razie wątpliwości zajrzyj do słownika języka polskiego.

sztuka • pokaz • spektakl • przedstawienie

8. Dopasuj terminy teatralne do ich objaśnień. W razie trudności poszukaj informacji w dostępnych źródłach.

kurtyna

rekwizyt

foyer
(czytaj: fłaje)

scenografia

kulisy

loża

antrakt

- Przedmiot używany w czasie przedstawienia.
- Oprawa wizualna sztuki, m.in. dekoracje, oświetlenie, kostiumy.
- Miejsce za sceną, niewidoczne dla publiczności.
- Przerwa między częściami spektaklu.
- Najlepsze miejsca w teatrze przeznaczone dla wybranych widzów.
- Gruba zasłona oddzielająca scenę od publiczności.
- Miejsce, w którym gromadzą się widzowie w trakcie przerwy w przedstawieniu.

Tworzę

9. Zabawcie się parami w lustra. Jedna osoba odgrywa rolę osoby przygotowującej się do wyjścia do teatru, a druga stoi naprzeciwko niej i naśladuje jej gesty i mimikę. Każda para ma minutę na wykonanie zadania.

Sprawdź, co już umiesz

Wskaż znaczenie słowa *scena*, które odnosi się tylko do teatru.

A. Część utworu tworząca pewną skończoną całość.

B. Miejsce, na którym występują aktorzy.

Wyraz, który liczy – liczebnik

Podczas lekcji:

- nauczysz się korzystać z liczebników głównych i porządkowych;
- poznasz zasady poprawnego zapisywania daty;
- dowiesz się, od czego zależy rodzaj liczebników.

Na początek

- Wymień kilka sytuacji, w których używamy wyrazów oznaczających liczbę albo kolejność.

- **Liczebnik** to odmienna część mowy. Oznacza liczbę albo kolejność osób, przedmiotów lub zjawisk.

Kupiłem (ile?) **sześć** bułek.

Najbardziej mi smakowała (która z kolei?) **czwarta** bułka.

- Liczebniki dzielą się między innymi na **główne** i **porządkowe**.

Liczebniki główne	Liczebniki porządkowe
▶ odpowiadają na pytania: ile? ilu?, np. *dwa*, *sześć*, *sto* ▶ określają liczbę ▶ odmieniają się przez przypadki ▶ mają rodzaj męskoosobowy lub niemęskoosobowy (poza liczebnikiem *jeden*, który ma rodzaj męski, żeński lub nijaki)	▶ odpowiadają na pytania: która, który, które (z kolei?), np. *drugi*, *szósta*, *setne* ▶ określają kolejność ▶ odmieniają się przez przypadki, liczby i rodzaje

1. Odpowiedz pełnym zdaniem na pytanie zamieszczone pod każdym zdjęciem. Użyj odpowiedniego liczebnika. Licz od lewej strony.

W których doniczkach rosną różowe kwiaty?

Ile płatków ma pomarańczowy kwiat?

Który samochód stojący na parkingu jest niebieski?

2. Podaj liczebniki, które oznaczają liczbę obiektów na ilustracjach, a następnie od liczebników głównych utwórz odpowiednie liczebniki porządkowe. Skorzystaj ze wzoru.

Wzór:

pięć rakiet – **piąta** rakieta

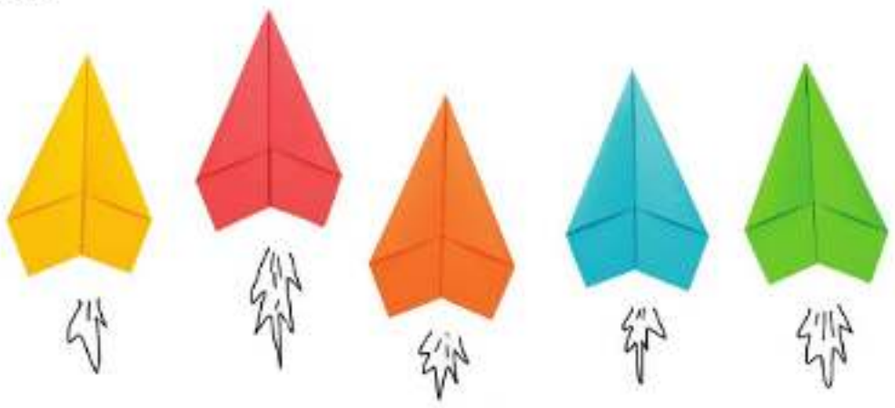

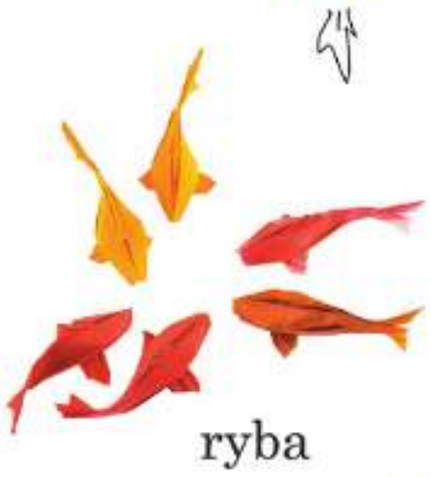

ryba

marchewka

drzewo

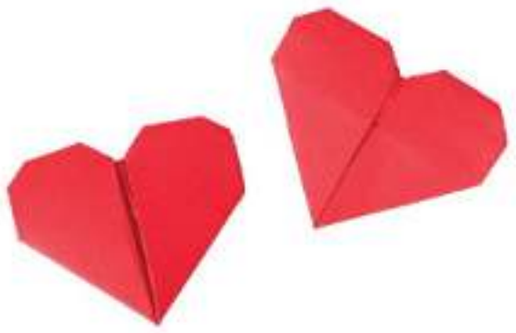

serce

liść

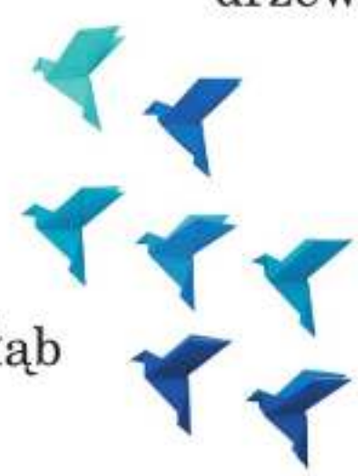

gołąb

zebra

a) Określ, jakie rodzaje mają liczebniki główne i porządkowe w utworzonych przykładach.

b) Wyjaśnij, od czego zależy rodzaj liczebników.

3. Odmień w zeszycie przez przypadki w liczbie pojedynczej i mnogiej wyrażenie *czwarta klasa*.

Piszę i mówię poprawnie

W liczebnikach określających rok odmieniają się dwie ostatnie cyfry, oznaczające dziesiątki i jednostki. Cyfry oznaczające tysiące i setki pozostają nieodmienne.

- *Moja szkoła powstała w tysiąc dziewięćset siedemdziesiątym ósmym roku.*
- *Urodziłam się w dwa tysiące siódmym roku.*

Wyjątkiem jest **rok dwutysięczny**. Każdy kolejny to: dwa tysiące pierwszy (niepoprawnie! dwutysięczny pierwszy), dwa tysiące drugi itd.

W datach dziennych stosujemy liczebniki porządkowe, np. *drugi* [dzień] *lutego*.

4. Zapisz słownie w zeszycie każdy wyróżniony liczebnik określający rok.

- W **1000** roku w Gnieźnie odbył się zjazd monarchów.
- Bolesław Chrobry koronował się w roku **1025**.
- Polska odzyskała niepodległość w **1918** roku.
- Polscy siatkarze zostali mistrzami świata w **2014** i **2018** roku.
- Maria Skłodowska-Curie (czytaj: ki**ri**) otrzymała Nagrodę Nobla w **1903** i **1911** roku.

5. Podaj daty obchodzenia nietypowych świąt wymienionych poniżej. Wyszukaj informacje na ten temat w dostępnych źródłach.

- Dzień Pozytywnego Myślenia
- Dzień Kolorowej Skarpetki
- Dzień Bibliotekarza i Bibliotek
- Dzień bez Telefonu Komórkowego
- Międzynarodowy Dzień Wolontariusza

Wolontariusz to osoba, która bezinteresownie pomaga potrzebującym.

Sprawdź, co już umiesz

Powiedz, jakimi liczebnikami należy uzupełnić podane przysłowia i powiedzenia.

Upiec _____ pieczenie przy _____ ogniu.
Gdzie _____ się bije, tam _____ korzysta.
Nie czyń _____, co tobie niemiłe.

a) Określ, który z podanych wyrazów jest liczebnikiem głównym, a który – porządkowym.
b) Określ rodzaj gramatyczny każdego z liczebników.

Piłka jest okrągła, a bramki są dwie

Podczas lekcji:

- dowiesz się, czym jest powtórzenie w wierszu;
- napiszesz, czego nie wolno robić podczas kibicowania.

Na początek

- Rozpoznaj na zdjęciach utytułowanych polskich sportowców. Powiedz, w jakich dyscyplinach się specjalizują.

- Jak sądzisz, co decyduje o tym, że niektóre sporty zyskują ogromną popularność?
- Czy uprawianie sportu to dobry sposób na spędzenie wolnego czasu? Uzasadnij odpowiedź. Podaj dwa argumenty.

Ludwik Jerzy Kern (1920–2010)

Poeta i satyryk, twórca piosenek, dziennikarz, tłumacz, kawaler Orderu Uśmiechu (1972). Autor wielu utworów dla dzieci, m.in. *Proszę słonia*, *Karampuk*. Do napisania znanej książki *Ferdynand Wspaniały* zainspirowała go jego suczka, bokserka Farsa.

Poznaj autora

Ludwik Jerzy Kern

46 nóg

W lecie,
Co niedzielę prawie,
Czterdzieści sześć nóg biega po murawie.
To tu,
To tam,
To w przód,
To w bok.
Czasem na trawie aż robi się tłok.

Nieraz noga w piłkę nie trafi okropnie,
Nieraz przez pomyłkę noga nogę kopnie,
Lecz najmilej nodze, kiedy strzeli gola,
Bo wtedy się spełnia chlubna nogi rola.

Ludzie zaraz krzyczą:
Hip! Hip!
Hura!
Cześć!
Gwizdek.
I znów biega nóg czterdzieści sześć.

Zaraz,
Zaraz,
Zaraz.
Co to wszystko znaczy?
W piłkę gra jedynie dwudziestu dwóch graczy.
Dwudziestu dwóch graczy, jeśli mam być szczery,
To czyni zaledwie nóg czterdzieści cztery.
Po cóż więc do licha po trawie się pląta
Ta czterdziesta szósta
I czterdziesta piąta?

Niektórzy na pewno z miejsca się oburzą,
Że jest na boisku dwie nogi za dużo.
Po co się oburzać od razu?
Dlaczego?

Te dwie zbędne nogi –
To nogi
Sędziego.

O tekście

1. Określ, czego można się dowiedzieć z wiersza. Wybierz poprawne uzupełnienie każdego zdania.

- Opisane wydarzenia rozgrywają się **po lekcjach / w niedzielę**.
- Miejscem zdarzeń jest **boisko / łąka**.
- Bohaterami tekstu są **piłkarze / nogi**.
- Wiersz ma charakter **humorystyczny / pouczający**.

2. Uzupełnij poniższe zdanie. Wybierz odpowiedzi A albo B oraz C albo D. E

Osoba mówiąca w wierszu zastanawia się, **A / B**. Uświadamia sobie, że noga czterdziesta piąta i czterdziesta szósta **C / D**.

A. kto wygra mecz
B. ile osób jest na boisku
C. są zbędne na murawie
D. to nogi sędziego

3. Zwróć uwagę na formę zapisu zastosowaną przez poetę w podanym fragmencie wiersza. Jaką cechę zawodników dzięki temu uwypuklił?

Czterdzieści sześć nóg biega po murawie.
To tu,
To tam,
To w przód,
To w bok.

Powtórzenie – ponowne użycie w wierszu tego samego słowa, wersu lub zwrotki, po to, aby podkreślić znaczenie tego fragmentu tekstu albo nadać mu odpowiedni rytm.

4. Wskaż przykład powtórzenia w wierszu Ludwika Jerzego Kerna.

5. Podaj informacje, których zabrakło w zdaniach. Użyj odpowiednich liczebników.

W meczu piłki nożnej biorą udział _____ zespoły.

W każdej drużynie gra _____ zawodników.

Mecz piłki nożnej zwykle składa się z _____ części, każda po ok. _____ minut.

Tworzę

6. Wyobraź sobie, jak wyglądałby mecz piłkarski, gdyby podczas spotkania nie było sędziego. Napisz krótką historyjkę na ten temat.

7. Z całą klasą wybierasz się na mecz. Napisz, czego nie wolno robić w trakcie kibicowania. Podaj pięć zasad. Zastosuj poprawną pisownię wyrazów z *nie*.

DROGI KIBICU!
PODCZAS MECZU…

8. Wyszukaj w dostępnych źródłach, kto jest autorem słów będących tematem lekcji. W jaki sposób ta osoba zapisała się w historii polskiego sportu?

Sprawdź, co już umiesz

Wymyśl hasło, które mogłoby dopingować Waszą klasę do uprawiania sportu. Zastosuj w nim powtórzenie.

Niewielkie *nie*. Pisownia *nie* z przymiotnikiem, przysłówkiem i liczebnikiem

Podczas lekcji:

- dowiesz się, jak pisać poprawnie przeczenie *nie* z poznanymi częściami mowy: przymiotnikiem, przysłówkiem i liczebnikiem;
- zastosujesz w praktyce zasady pisowni *nie* łącznej i rozdzielnej.

Na początek

- Przeprowadź test, by lepiej poznać samą / samego siebie. Jeśli wśród Twoich odpowiedzi znajdzie się jakiś wyraz z przeczeniem *nie*, zwróć uwagę na jego pisownię.

Ubierasz się w sposób	
tradycyjny.	nietradycyjny.
Kolor turkusowy uważasz za	
ładny.	nieładny.
Zadania domowe odrabiasz	
zawsze.	nie zawsze.
Śpiewasz piosenki	
często.	nieczęsto.

- Określ, jakie części mowy zostały użyte w poszczególnych odpowiedziach.

Przeczenie *nie* piszemy

- łącznie z przymiotnikami i przysłówkami pochodzącymi od przymiotników, np.

  niedobry – **nie**dobrze, **nie**ładny – **nie**ładnie, **nie**jasny – **nie**jasno

- rozdzielnie z przysłówkami niepochodzącymi od przymiotników, np.

  nie jutro, **nie** teraz, **nie** zawsze

Wyjątki: niezbyt, nieraz (w znaczeniu: często), niebawem

1. Odgadnij, jakie przymiotniki z przeczeniem *nie* opisują podane osoby lub przedmioty.

człowiek, który się spóźnia

pismo trudne do odczytania

rzecz, która mało kosztuje

buty, które obcierają

grzyby, których nie należy spożywać

owoce zerwane przedwcześnie

2. Do podanych wyrazów dodaj pasujące przymiotniki i przysłówki z przeczeniem *nie*. Określ, czy zapisujemy je łącznie czy rozdzielnie.

zupa (jaka?) • zachowywać się (jak?) • dotrzeć (kiedy?) • fotel (jaki?) • sprzątać (jak?) • widzieć (jak?) • wyprawa (jaka?) • jechać (kiedy?)

3. Poniższe wyrazy zapisz w zeszycie z przeczeniem *nie*.

duży • przyjemnie • groźnie • przyjazny • ufny • spokojnie • zwykły • znajomy • śmiało • łatwo • często • posłuszny

4. Wykorzystaj pięć wyrazów przygotowanych w poprzednim zadaniu i ułóż krótką historyjkę, której bohaterem będzie bezdomny kot.

Piszę i mówię poprawnie

Gdy cząstka *nie* oznacza nie tylko **zaprzeczenie**, lecz także **przeciwstawienie**, piszemy ją rozdzielnie z przymiotnikami i przysłówkami, np.

- Twoja sukienka jest nie czerwona, lecz purpurowa.
- Przyszliśmy nie późno, tylko wcześnie.

5. Określ kolor elementów ubioru przedstawionych na zdjęciach, tak aby każde zdanie podawało prawdziwą informację. Zadanie wykonaj w zeszycie.

Buty taty są _____ , ale _____ .
(granatowe, czarne)

Kapelusz mamy jest w kolorze _____ , a _____ .
(fioletowym, malinowym)

Bluzka Ani jest _____ , ale _____ .
(zielona, szara)

6. Dopasuj do podanych wyrazów słowa o podobnym znaczeniu, które będą zawierały cząstkę *nie*. Skorzystaj ze wzoru. Utworzone pary zapisz w zeszycie.

Wzór: źle – **nie**dobrze

tanio • krótki • trudne • brzydko • małe

Przeczenie *nie* z liczebnikami

- piszemy rozdzielnie, np.
  - **nie** jeden, **nie** dziesięć, **nie** drugi, **nie** trzeci

Wyjątek: niejeden (w znaczeniu: wiele, wielu, ten i ów)

7. Podane w nawiasach liczby zastąp dowolnymi liczebnikami głównymi lub porządkowymi z przeczeniem *nie*. Zapisz je w zeszycie.

- Adam dobiegł na metę drugi, a (3) _____ .
- Otrzymałem dziś dwie, a (4) _____ przesyłki.
- Urodziłem się trzynastego maja, a (23) _____ .
- Mam trzech, a (5) _____ braci.

8. Dopasuj odpowiednią formę liczebnika do każdego zdania.

niejeden • nie jeden

- Byłem tu _____ raz, ale dwa razy.
- _____ chciałby tu przyjeżdżać na wakacje.

E **9.** Oceń prawdziwość podanych zdań. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	Przymiotnik *wesoła* z przeczeniem *nie* zapiszemy rozdzielnie.	P	F
2.	W zdaniu: *Niejedna sroczka swój ogonek chwali*, liczebnik został zapisany niepoprawnie.	P	F
3.	Wszystkie przysłówki z przeczeniem *nie* zapisujemy łącznie.	P	F

10. Stwórz poprawne zdania. Do wyrazów A, B, C dopasuj odpowiednie reguły.

A.	Wyraz *wysoko*	należy zapisać z *nie*	rozdzielnie,	ponieważ jest to liczebnik.
B.	Wyraz *szczęśliwy*			ponieważ jest to przysłówek pochodzący od przymiotnika.
C.	Wyraz *trzeci*		łącznie,	ponieważ jest to przymiotnik.

Sprawdź, co już umiesz

Zagrajcie w grę polegającą na tym, że jej uczestnicy mają odgadnąć hasło, które wybrana osoba pokazuje lub rysuje. Hasłami do odgadnięcia niech będą wyrazy z przeczeniem *nie*. Rozwiązania zapiszcie na tablicy, pamiętając o poprawności ortograficznej.

JA W WOLNYM CZASIE
Podsumowanie rozdziału V

Sprawdź, co już umiesz

Astrid Lindgren

Spotkanie w lesie

fragmenty

Długa, okropna zima była poza nimi. Wilcza Pułapka od dawna była wolna od śniegu. Płynął tam teraz szumiący potok i woda pluskała spod końskich kopyt, gdy w pewien wczesny poranek Mattis i jego zbójcy przejechali konno przez ciasne przejście. Jadąc, śpiewali i pogwizdywali. Hej, teraz wreszcie znów zacznie się cudowne zbójnickie życie!

A Ronja wreszcie mogła pójść do swego lasu, do którego tak bardzo tęskniła. Powinna już tam być dawno temu, sprawdzić, co się działo na jej włościach[1], jak tylko śnieg stopniał i lody stajały[2]. Ale Mattis uporczywie trzymał ją przy domu. Wczesną wiosną las jest pełen niebezpieczeństw, twierdził, i puścił ją dopiero, kiedy uznał, że i jemu już pora wyruszyć ze swymi zbójcami. [...]

Mattis spojrzał na nią z troską.

– Ronja, dziecinko – powiedział z westchnieniem, a potem wskoczył na siodło i na czele swoich zbójców popędził w dół zbocza i zniknął.

Jak tylko Ronja zobaczyła, że ostatni zad[3] koński znika za Wilczą Pułapką, popędziła w tym samym kierunku. Przechodząc w bród[4] przez zimną wodę, także śpiewała i gwizdała. A potem już tylko biegła, biegła, biegła, póki nie znalazła się nad jeziorkiem.

A tam był Birk. Tak jak przyrzekł. Leżał w słońcu, wyciągnięty na dużym, płaskim kamieniu. [...]

– Długo czekałem – odezwał się, a ona znów poczuła ten dreszcz cichej radości, że ma brata, który na nią czekał i chciał, aby przyszła.

Uniosła głowę i powiodła wzrokiem dookoła. Wszystko wokół niej było takie cudowne, uczucie zachwytu wypełniało ją od stóp do głów. I nagle jej krzyk, donośny i przejmujący jak krzyk ptaka, rozdarł powietrze.

– Musiałam wydać z siebie wiosenny krzyk, inaczej rozsadziłoby mnie – wyjaśniła Birkowi. – Posłuchaj! Chyba słyszysz wiosnę!

Przez chwilę stali cicho, słuchając, jak w ich lesie świergotało, szeleściło, brzęczało, śpiewało i szemrało. Wszystkie drzewa, wszystkie wody, wszystkie zielone krzewy żyły, wszędzie rozbrzmiewała zdrowa, dzika pieśń wiosny.

Astrid Lindgren, *Ronja, córka zbójnika* (fragmenty), tłum. Anna Węgleńska

1 włości – tu: posiadane ziemie

2 stajały – roztopiły się

3 zad – tylna część zwierzęcego tułowia

4 przejść w bród – przejść przez płytką wodę

1. Która ilustracja – Twoim zdaniem – lepiej oddaje charakter utworu? Uzasadnij swoją odpowiedź.

I

II

2. Kiedy rozgrywają się wydarzenia opisane we fragmencie utworu? Wyszukaj odpowiednie cytaty.

3. Dlaczego Ronja tak bardzo chciała pójść do lasu? Podaj dwa powody przywołane w tekście.

4. Jak bohaterowie spędzali wolny czas w lesie? Znajdź w tekście jedno zdanie na ten temat i zapisz je w zeszycie.

E **5.** Oceń prawdziwość podanych zdań. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	W zdaniu: *Mattis uporczywie trzymał ją w domu*, przysłówek odpowiada na pytanie: gdzie?	P	F
2.	W zdaniu: *Teraz znów zacznie się cudowne zbójnickie życie*, przymiotniki są określeniem rzeczownika *życie*.	P	F

6. Wskaż epitety w zdaniu: *Wszystkie drzewa, wszystkie wody, wszystkie zielone krzewy żyły, wszędzie rozbrzmiewała zdrowa, dzika pieśń wiosny.*

☆ **7.** Wyjaśnij znaczenie słów: *poczuła* i *brat* w zdaniu: *A ona znów poczuła ten dreszcz cichej radości, że ma brata, który na nią czekał.*

Definicję zapisz podobnie jak w słowniku języka polskiego:

a) podaj formę podstawową każdego wyrazu oraz jego znaczenie,
b) przy czasowniku określ 1. i 2. osobę liczby pojedynczej czasu przyszłego,
c) przy rzeczowniku podaj formę D., C. i N. lm.

W razie wątpliwości zajrzyj do słownika tradycyjnego lub online.

8. Którym z wyrazów nie można zastąpić słowa *szemrało*? Wskaż poprawną odpowiedź. E

A. *mruczało*

B. *piszczało*

C. *szeptało*

D. *szumiało*

9. Wyszukaj zbójców należących do bandy Mattisa. Tylko pod rysunkami z ich podobizną znajdują się wyrazy pisane rozdzielnie z cząstką *nie*.

a) Określ, ilu zbójców z bandy Mattisa przedstawiono na rysunkach. Odpowiedz pełnym zdaniem z użyciem odpowiedniego liczebnika.

b) Zdecyduj, jak należy zapisać ten liczebnik z cząstką *nie*: łącznie czy rozdzielnie.

c) Utwórz liczebnik porządkowy od liczebnika głównego podanego w punkcie a).

tysiąc | opodal | teraz | pierwsze | wczoraj | groźny | daleko | chętni

10. Z podanych sylab ułóż nazwy zawodów filmowych. Wybierz jeden z nich i objaśnij, czym podczas produkcji filmu zajmuje się osoba, która go wykonuje.

TA	MON	KO	TOR	ŻY	RE	DŹWIĘ	SER	WIEC	ŻY	STA	AK

11. W imieniu Ronji przygotuj zaproszenie dla Birka na piknik na świeżym powietrzu. Pamiętaj o wszystkich elementach tej formy wypowiedzi i o odpowiednim wyglądzie kartki.

12. Zaproponuj, jak inaczej niż Ronja i Birk można byłoby spędzać czas w lesie. Użyj trzech przysłówków.

13. Wyobraź sobie, że będziesz reżyserem filmu o przygodach Ronji i Birka. Który rodzaj filmu wybrałabyś / wybrałbyś: animowany, fabularny czy dokumentalny? Uzasadnij swoją odpowiedź.

To już wiesz

Kultura

KINO

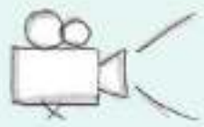

TEATR
spektakl = przedstawienie

FILM
- animowany
- fabularny
- dokumentalny

Formy wypowiedzi

ZAPROSZENIE

kto?
kogo?
kiedy?
gdzie?
z jakiej okazji?

Tato, zapraszam na ognisko do lasu 13 marca o 18.00.

Ronja

Lektury obowiązkowe

Adam Mickiewicz
- *Wschód słońca* (fragment *Pana Tadeusza*)

Pojęcia

powtórzenie
Na zielonej łące, ***raz, dwa, trzy,***
pasły się zające, ***raz, dwa, trzy.***

epitet
wolny *czas*

Nauka o języku

PRZYSŁÓWEK
- *wygodnie*
- *blisko*
- *dziś*

LICZEBNIK
- główny – *cztery*
- porządkowy – *czwarty*

SŁOWNIK JĘZYKA POLSKIEGO

podaje znaczenie wyrazów

Ortografia i interpunkcja

TYTUŁY FILMÓW
- *Chłopiec z chmur*

- *Jakub, Mimmi i gadające psy*

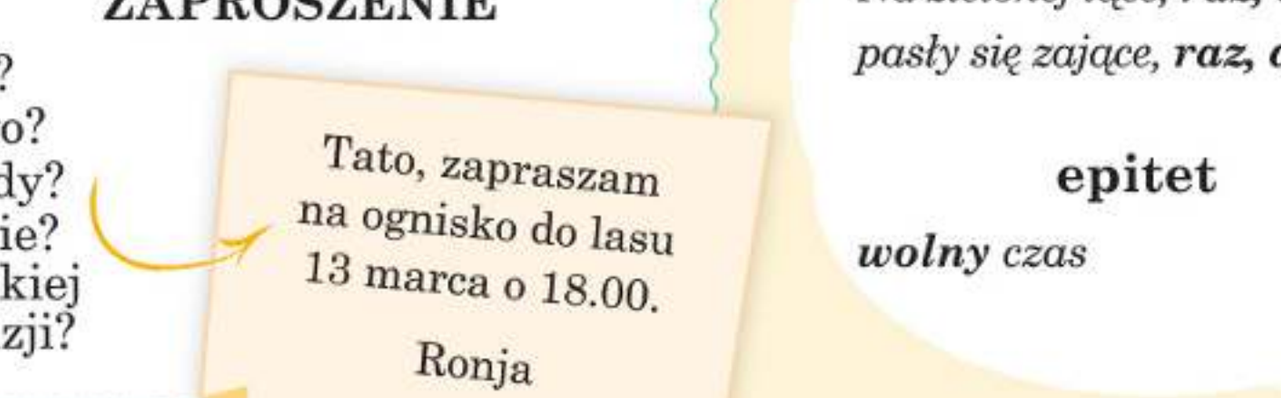

ROZDZIAŁ **VI**

JA I ŚWIAT WYOBRAŹNI

Wszystko, co możesz sobie wyobrazić,
jest prawdziwe.

Pablo Picasso

Dwie siostry i Pani Zima

Podczas lekcji:

- zapoznasz się z informacjami na temat braci Grimmów;
- poznasz cechy baśni;
- porozmawiasz o tym, jakimi wartościami warto kierować się w życiu.

Na początek

- Obejrzyj rysunki i odgadnij, jaką baśń zilustrowano na każdym z nich. Którą z nich szczególnie lubisz? Dlaczego?

- Jaką regułę ortograficzną zastosowano w zapisie wyrazu *pisarz*? Podaj przykłady trzech innych wyrazów zapisanych zgodnie z tą zasadą.

Jacob Grimm[1] (1785–1863)

Wilhelm Grimm (1786–1859)

Poznaj autorów

Pisarze i uczeni niemieccy. Bracia. Wspólnie zebrali ludowe opowieści i w latach 1812–1815 wydali je w formie zbioru baśni, który zawierał ponad dwieście utworów. Został on przetłumaczony na ponad sto języków!

Do najpopularniejszych baśni z tego zbioru należą: *Żabi król*, *O wilku i siedmiu koźlątkach*, *Roszpunka*, *Jaś i Małgosia*, *Muzykanci z Bremy*, *Czerwony Kapturek*, *Kot w butach*.

1 czytaj: jakob grim

Jacob i Wilhelm Grimmowie

Pani Zima

fragmenty

Pewna wdowa miała dwie córki. Jedna z nich była piękna i pracowita, druga zaś brzydka i leniwa. Jednak tę drugą córkę wdowa kochała o wiele bardziej, ponieważ była to jej rodzona córka. Dla pięknej i pracowitej była jedynie macochą i dlatego kazała jej ciągle wykonywać najcięższe prace. [...] Codziennie biedna dziewczynka musiała przesiadywać przy studni nieopodal gościńca, gdzie ciągle przędła[1] i przędła, aż krew lała jej się z paluszków.

Któregoś dnia tak się stało, że poplamiła krwią wrzeciono[2]. Chcąc je wypłukać, zanurzyła je w studni, ale ono wysunęło się jej z rąk i opadło na samo dno. Dziewczynka gorzko zapłakała i pobiegła do macochy, aby opowiedzieć jej o całym nieszczęściu. Lecz macocha zaczęła na nią krzyczeć i złorzeczyć. A że była bezlitosna, tak powiedziała do swojej przybranej córki:

– Jeśli upuściłaś wrzeciono do studni, to będziesz je musiała stamtąd wydobyć.

Tak więc dziewczynka podeszła z powrotem do studni [...] i wskoczyła do niej, aby wydobyć wrzeciono. W tej samej chwili straciła przytomność, a gdy się obudziła, spostrzegła, że leży na przepięknej łące, na której rosną tysiące barwnych kwiatów.

Ruszyła więc w drogę przez łąkę. Szła tak, aż wreszcie dotarła do piekarskiego pieca pełnego bochenków chleba. Wtem usłyszała:

– Och! Wyciągnij nas! Wyciągnij! Inaczej się spalimy! Już tak długo się pieczemy!

Dziewczynka podeszła do pieca i wyciągnęła wszystkie bochenki [...].

Potem udała się w dalszą drogę. Po chwili dotarła do jabłoni okrytej dojrzałymi jabłkami, które zawołały do niej:

– Och! Strząśnij nas! Strząśnij! Jesteśmy już wystarczająco dojrzałe!

Dziewczynka wstrząsnęła drzewem i jabłka zaczęły opadać. Trzęsła tak długo, aż opadły wszystkie [...], i ruszyła w dalszą drogę.

W końcu doszła do malutkiej chatki. Wyglądała z niej kobieta z ogromnymi zębami. Dziewczynka bardzo się wystraszyła i już miała uciekać, ale staruszka zawołała za nią:

2 prząść – przerabiać włókno na przędzę (nici)

3 wrzeciono – narzędzie do ręcznego przędzenia (skręcania włókien w nici)

– Czego się boisz, drogie dziecko? Zostań ze mną, a jeśli będziesz wykonywać sumiennie wszystkie prace domowe, niczego ci nie będzie brakować. Musisz tylko odpowiednio ścielić moje łóżko i dobrze trzepać pościel, bo gdy z niej lecą pióra, wtedy na ziemi sypie śnieg. Ja jestem Panią Zimą.

Ponieważ kobieta mówiła tak łagodnie i zachęcająco, dziewczynka zgodziła się zostać u niej na służbie. Robiła wszystko, by zadowolić swoją panią. […]

Pewnego dnia powiedziała […]:

– Bardzo tęsknię za domem. Chociaż jest mi tu wspaniale, nie mogę zostać dłużej. Muszę wracać do mojej rodziny.

– Cieszę się, że tęsknisz za domem – odpowiedziała Pani Zima. – A ponieważ wypełniałaś swoje obowiązki sumiennie, pomogę ci się do niego dostać.

Wzięła dziewczynkę za rękę i zaprowadziła ją pod wielkie drzwi. Otworzyły się one po chwili i ukazały dziewczynce drogę. Zaraz potem spadł na nią złoty deszcz, który przylgnął do niej […].

– To nagroda dla ciebie za to, że byłaś taka pracowita – powiedziała do niej Pani Zima. […]

Po tym drzwi się zamknęły, a dziewczynka znalazła się nagle niedaleko swojego domku. […] Dziewczynka weszła do domu. Gdy macocha z córką zobaczyły ją okrytą złotem, przyjęły ją z wielką radością.

Wysłuchały jej opowieści […], a matka natychmiast postanowiła, że również jej leniwą córkę powinno spotkać takie szczęście. Druga córka musiała więc usiąść obok studni i tkać. Na żądanie matki […] wrzuciła wrzeciono do studni i wskoczyła za nim.

Przybyła w to samo miejsce, w którym była jej siostra […]. Gdy dotarła do pieca, […] bochenki chleba zawołały:

– Och! Wyciągnij nas! Wyciągnij! Inaczej się spalimy! Już tak długo się pieczemy!

Ale leniwa dziewczyna odpowiedziała:

– Nie zamierzam brudzić sobie rąk.

I poszła dalej. Wkrótce dotarła do jabłoni, której jabłka zawołały:

– Och! Strząśnij nas! Strząśnij! Jesteśmy już wystarczająco dojrzałe!

Ale ona odpowiedziała:

– Po co? Żeby jedno z was spadło mi na głowę? – i ruszyła dalej.

Gdy dotarła do domku Pani Zimy, nie przestraszyła się jej wielkich zębów, ponieważ wcześniej opowiedziała jej o nich siostra. Szybko więc rozpoczęła pracę u Pani Zimy.

Pierwszego dnia zmusiła się do wykonania obowiązków i starała się pracować dobrze [...]. Jednak już drugiego dnia zaczęła być leniwa. Trzeciego [...] nie wstała nawet rano z łóżka. Nie ścieliła łóżka Pani Zimy i nie trzepała jej pościeli.

W końcu Pani Zimie przestało się to podobać i powiedziała do dziewczyny, że może już odejść. Ta bardzo się ucieszyła i z niecierpliwością oczekiwała na złoty deszcz. Pani Zima zaprowadziła ją do olbrzymich drzwi, a gdy stanęła za nimi, zamiast złotego deszczu wylano na nią pełen kocioł smoły.

– To jest nagroda za twoją pracę – powiedziała do niej Pani Zima i zatrzasnęła drzwi.

Jacob i Wilhelm Grimmowie, *Baśnie* (fragmenty), tłum. Karol Barzyk

O tekście

1. Gdzie i kiedy rozgrywają się wydarzenia opisane w utworze? Czy da się to dokładnie określić?

a) Jak dzięki temu można odbierać tekst?

b) Jak sądzisz, do kogo są skierowane słowa baśni?

2. Które z opisywanych zdarzeń określisz jako nieprawdopodobne? Wymień je.

3. Przedstaw postacie występujące w utworze. Jak dokładnie są one przedstawione?

4. Opowiedz, jak każda z córek zachowuje się wobec:

- pieca pełnego bochenków chleba,
- jabłonki,
- Pani Zimy proszącej o wykonanie obowiązków w jej domu.

Wyszukaj w tekście odpowiednie cytaty.

5. Na podstawie zadania 3. określ cechy sióstr. Na jakiej zasadzie zestawiono bohaterki? Czemu służy takie przedstawienie postaci?

6. Podaj swoje skojarzenia z pojęciami *złoto* i *smoła*.

7. Czy zakończenie baśni można uznać za zaskakujące? Dlaczego?

8. Jaki wniosek płynie z przeczytanego tekstu? Czego dzisiaj można się z niego nauczyć? Sformułuj w zeszycie przesłanie tego utworu.

9. Które cechy baśni można dostrzec w dziele braci Grimmów? Skorzystaj z definicji i schematu.

Baśń – niewielki utwór wywodzący się z literatury ludowej, w którym występują postacie fantastyczne i rozgrywają się cudowne wydarzenia.

Cechy baśni

- Magiczne przedmioty, np. latający dywan, zaczarowane buty, różdżka.
- Niezwykli bohaterowie, np. księżniczki, smoki, wróżki, wiedźmy, krasnoludki.
- Zwierzęta, rośliny, przedmioty obdarzone ludzkimi cechami, np. potrafiące mówić.
- Nieokreślone miejsce i czas wydarzeń.
- Obecność morału (przesłania, pouczenia).
- Zestawienie bohaterów na zasadzie kontrastu, np. dobra i zła siostra, dobra wróżka i zła macocha.
- Walka dobra ze złem: zło zostaje pokonane, a uczciwość wynagrodzona.
- Charakterystyczne sformułowania we wstępie i zakończeniu, np. *dawno temu*; *za górami*; *za lasami*, *żyli długo i szczęśliwie*.

Tworzę

10. Wybierz jedną z postaci z baśni: macochę, Panią Zimę, jedną lub drugą córkę, i opowiedz o wydarzeniach z jej perspektywy.

11. Wymyśl, jak mogło wyglądać dalsze życie obu sióstr.

12. Wyszukaj nazwiska innych niż bracia Grimmowie słynnych twórców baśni. Z jakich źródeł skorzystasz, żeby zdobyć wiedzę na ich temat?

a) Przygotuj plakat lub prezentację na temat wybranego twórcy.

b) Przedstaw w formie sketchnotki treść jednej z jego baśni. Uwzględnij cechy takiego utworu wymienione na s. 228.

13. Dobierzcie się w zespoły. Za pomocą pantomimy przedstawcie fragment baśni pt. *Pani Zima*.

Pantomima – widowisko sceniczne, w którym treść jest przekazywana przez aktorów bez użycia słów, jedynie za pomocą gestów i mimiki.

Sprawdź, co już umiesz

Oceń prawdziwość podanych zdań. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	Bohaterkami baśni *Pani Zima* są dwie dziewczyny o bardzo podobnych cechach charakteru.	P	F
2.	Z utworu wypływa morał, że warto być dobrym, ponieważ można zostać za to nagrodzonym.	P	F

Zdanie złożone – przynajmniej z dwóch orzeczeń utworzone

Podczas lekcji:

- dowiesz się, jak jest zbudowane zdanie złożone;
- nauczysz się odróżniać zdanie pojedyncze od zdania złożonego.

Na początek

- Oblicz, ile orzeczeń jest w każdym ze zdań wypowiadanych przez Marka i Kasię.

Co robisz po lekcjach? Może pojedziesz ze mną do Adama? Jego tata pokaże nam stadninę koni.

Marek

Przepraszam, ale dziś nie dam rady. Przygotowuję prezentację na przyrodę i kończę wypracowanie.

Kasia

- Zdanie, które zawiera jedno orzeczenie, jest nazywane pojedynczym. W wypowiedzeniu może też pojawić się więcej niż jedno orzeczenie. Takie zdanie nazywamy **zdaniem złożonym**, np.

Wiał silny wiatr, a deszcz uderzał o parapet.

Piotr wyprowadził psa na spacer, chociaż przyszedł zmęczony ze szkoły.

- Zdanie złożone składa się ze **zdań składowych**, z których każde ma własne orzeczenie.

1. Wyszukaj orzeczenia w tekście baśni. Wskaż zdania pojedyncze i zdania złożone.

Dawno, dawno temu na krańcu świata żył bardzo bogaty i szlachetny król. Miał on przepiękną córkę, na którą zła wiedźma rzuciła zaklęcie. Dziewczynka wciąż była smutna. Siedziała i płakała. Król obiecał wydać córkę za tego, kto ją rozbawi. Do zamku przyjechało wielu gadatliwych rycerzy i towarzyskich błaznów. Dopiero ostatniemu przybyszowi udało się uwolnić królewnę dzięki opowiedzeniu magicznego żartu.

2. Uzupełnij zdania złożone pasującymi orzeczeniami.

? płytę, o której ? od dawna.

? relaksującej muzyki lub ? gorącą kąpiel.

Chłopcy ? do kina, ale ? już biletów.

Mama ? przepisy w internecie, a tata ? w warsztacie.

3. Dobierz do każdego zdania odpowiednie drugie zdanie składowe: A albo B.

1.	Mama obiera ziemniaki	**A.**	i jeździ na rowerze.
		B.	i słucha radia.
2.	Wojtek poszedł do dentysty,	**A.**	bo miał umówioną wizytę.
		B.	bo od rana padał deszcz.
3.	Wybraliśmy się na pocztę,	**A.**	jednak nie wzięliśmy listów.
		B.	jednak odebraliśmy przesyłkę.

4. Dokończ wypowiedzenia w taki sposób, aby powstały zdania złożone.

- Gdy czytam książki…
- Zgubiłem klucz…
- Ponieważ nie odebrała telefonu…
- Słuchamy śpiewu ptaków…

5. Z podanych wyrazów utwórz trzy zdania złożone. Pamiętaj o wielkiej literze na początku każdego zdania i kropce na końcu.

zaszło dlaczego nie zabieramy plażę

powiedz pada więc chcesz parasol

gdy słońce deszcz opuściliśmy jechać

6. Zgadnij, gdzie Klara planuje spędzić sobotnie popołudnie – w kinie, w muzeum czy w teatrze. Przy zdjęciu miejsca, do którego wybiera się dziewczynka, znajdują się przysłowia w formie trzech zdań złożonych i jednego zdania pojedynczego.

- Nieszczęścia chodzą parami.
- Chleb stracił, a bułki nie znalazł.
- Cicha woda brzegi rwie.
- Nie pamięta wół, jak cielęciem był.

- Kto późno przychodzi, sam sobie szkodzi.
- Na pochyłe drzewo wszystkie kozy skaczą.
- Co ma wisieć, nie utonie.
- Gdy kota nie ma, myszy harcują.

- Bez pracy nie ma kołaczy.
- Apetyt rośnie w miarę jedzenia.
- Jeśli wejdziesz między wrony, musisz krakać jak i one.
- Nie mów hop, póki nie przeskoczysz.

Sprawdź, co już umiesz

Napisz, co zwykle robisz w wolnym czasie. W swojej wypowiedzi użyj dwóch zdań pojedynczych i trzech złożonych.

Spójnik spaja, czyli łączy

Podczas lekcji:

- nauczysz się, co to jest spójnik;
- dowiesz się, jaką funkcję pełni w zdaniu;
- poznasz wybrane zasady poprawnego stosowania przecinków przed spójnikami.

Na początek

- Zapisz w zeszycie zdania, które powstaną po zastosowaniu każdego z wyrazów znajdujących się na puzzlu z prawej strony.

Spójnik to niesamodzielna i nieodmienna część mowy, która **łączy**:

a) **wyrazy w zdaniu pojedynczym**, np.

Film był krótki, ale bardzo ciekawy. Mama kupiła nam bluzy, koszule i nowe buty.

b) **zdania składowe w zdaniu złożonym**, np.

Wygra lub zremisuje. Adam zaspał, więc spóźnił się na lekcje.

1. Połącz zdania pojedyncze w zdania złożone. Zastosuj właściwe spójniki.

- Była głodna. Zjadła obiad.
- Źle się poczuł. Nie poszedł do lekarza.
- Idzie ulicą. Rozmawia przez telefon.
- Nie wyjdę z domu. Jestem zajęty.

2. Dobierz w pary spójniki o podobnym znaczeniu.

albo | toteż | bo | iż | więc | aby | żeby

że | lecz | ale | oraz | i | ponieważ | lub

a) Wybierz dwie pary spójników i ułóż z nimi zdania.

b) Przeczytaj podaną niżej informację i sprawdź poprawność zapisu.

Piszę i mówię poprawnie

Zapamiętaj, przed którymi spójnikami stawiamy przecinek, a przed którymi go pomijamy.

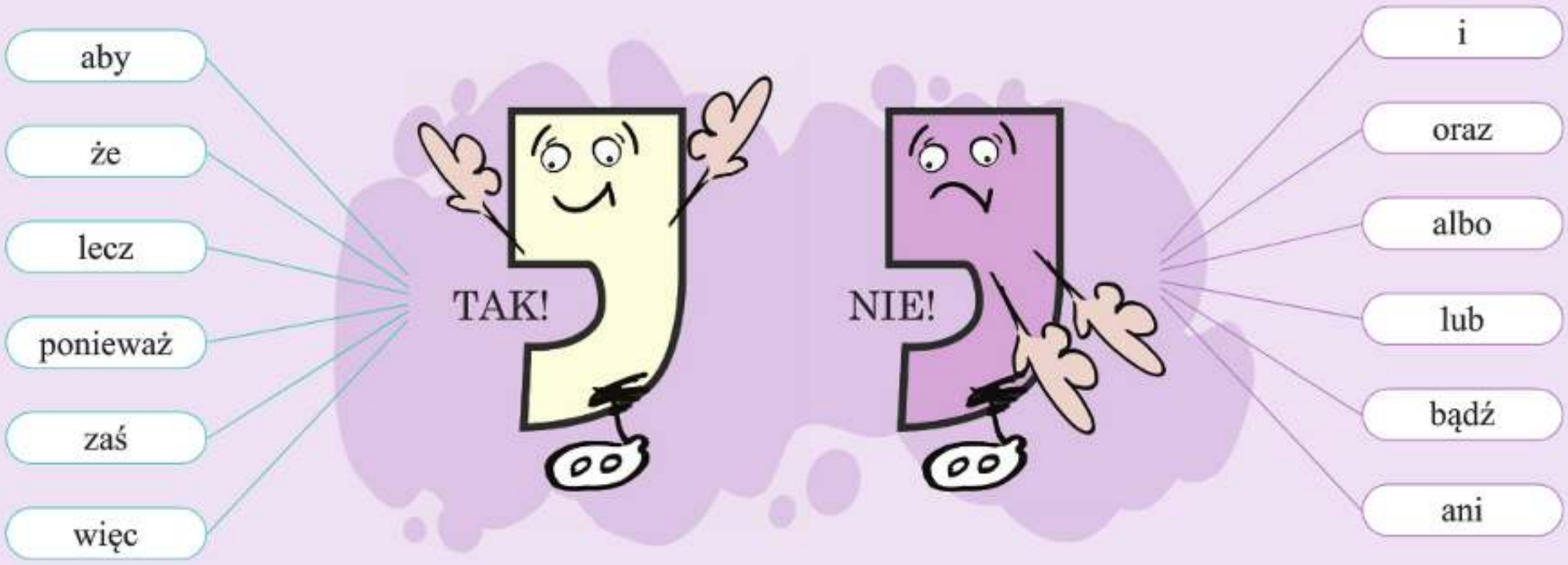

Wyjątkiem są sytuacje, gdy spójnik **powtarza się w tej samej funkcji**, np.

- *Przyjadę do ciebie albo w piątek, albo w sobotę.*
- *Oddam na makulaturę i stare gazety, i zapisane zeszyty.*

Nie rozdziela się przecinkiem połączeń: *mimo że, podczas gdy, chyba że*; przecinek umieszcza się wówczas przed całym wyrażeniem, np.

- *Wziął udział w zawodach, mimo że był przeziębiony.*

Sprawdź, co już umiesz

Wejdź w rolę nauczyciela i przed tablicą objaśnij swoim koleżankom i kolegom, co to jest spójnik.

Zaprzyjaźnij się z przecinkiem

Podczas lekcji:

- dowiesz się, kiedy stosować przecinek w zdaniu;
- zapamiętasz spójniki, przed którymi należy postawić przecinek.

Na początek

- Przyjrzyj się uważnie zdjęciom i przeczytaj zdania znajdujące się pod nimi. Jak przecinek zmienił ich znaczenie?

Operować nie można, czekać!

Operować, nie można czekać!

1. Wskaż, przed którymi spójnikami należy postawić przecinki.

Nie zjem obiadu bo nie jestem głodny. Pouczę się najpierw albo matematyki albo historii. Potem zadzwonię do Jacka żeby się z nim umówić na trening.

Przecinek w zdaniu stawiamy

- przed niektórymi spójnikami, m.in.: *ale*, *lecz*, *bo*, *ponieważ*, *czyli*, *a* (w znaczeniu przeciwstawnym), np.
  - *Jesteś szybki, ale ja dobiegnę pierwszy! On biega, a ja chodzę.*
- kiedy wyliczamy wyrazy odpowiadające na to samo pytanie, np.
  - *W czasie ferii zimowych pójdę* (gdzie?) *na łyżwy, na sanki, na narty.*
- gdy oddzielamy formę wołacza, np.
  - *Agnieszko, chodźmy już do kina!*

2. Dokończ zdanie co najmniej na trzy sposoby, używając różnych spójników. Zadanie wykonaj w zeszycie. Pamiętaj o przecinkach.

Przeczytam baśń o brzydkim kaczątku…

3. Poprowadź Gerdę do zamku Królowej Śniegu. Bezpieczna droga prowadzi tylko po ścieżce ze spójnikami, przed którymi nie stawiamy przecinków.

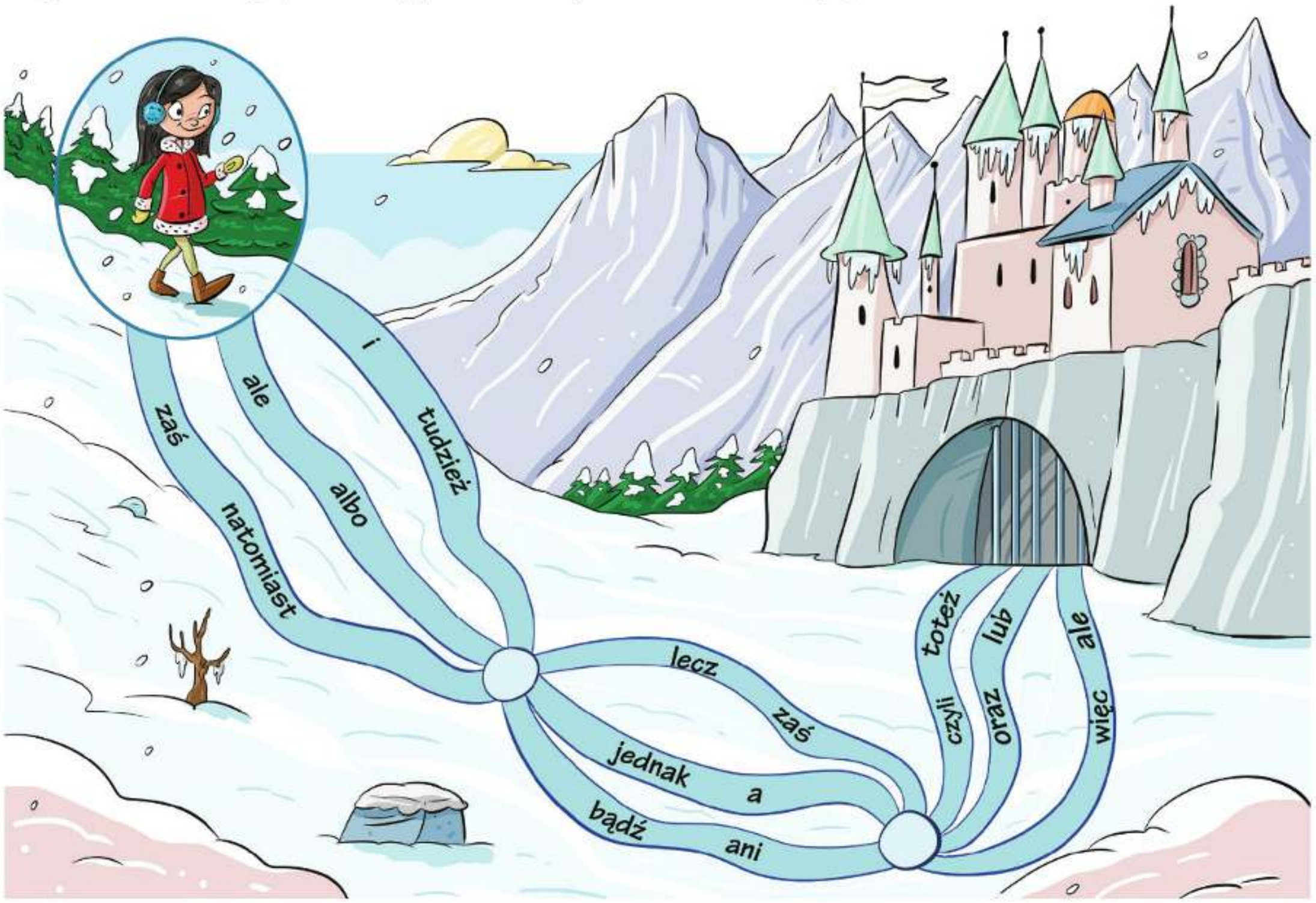

4. Napisz w zeszycie krótką prośbę do koleżanki lub kolegi z ławki. Użyj wołacza i zastosuj przecinek w odpowiednim miejscu.

5. Podaj po pięć rzeczowników, które można zaliczyć do podanych kategorii. Wyrazy z wybranej grupy zapisz w zeszycie. Pamiętaj o przecinkach.

pojazdy • figury geometryczne • owoce • stolice państw • zwierzęta

Sprawdź, co już umiesz

Wymyśl i zapisz w zeszycie zdanie, które będzie zabawnym komentarzem do ilustracji. Zdanie musi zawierać przecinek.

Podczas lekcji:

Gdy marzenia się spełniają...

- uzupełnisz plan wydarzeń *Bajki o rybaku i rybce*;
- opiszesz język, jakim posługują się bohaterowie utworu;
- nauczysz się tworzyć grzeczne prośby.

Na początek

- Czy zgadzasz się ze słowami, że marzenia się spełniają, kiedy się o nich intensywnie myśli? Uzasadnij odpowiedź.
- Zastanów się, w jaki sposób można dążyć do realizacji marzeń. Jaka metoda jest dozwolona, a jaka nie?
- Dlaczego nie wszystkie marzenia mogą się spełnić?

Aleksander Puszkin (1799–1837)

Jeden z najwybitniejszych twórców literatury rosyjskiej, poeta, autor bajek dla dzieci. Przyjaźnił się z Adamem Mickiewiczem, którego kilka wierszy (np. *Czaty*) przetłumaczył na język rosyjski.

Poznaj autora

Aleksander Puszkin

Bajka o rybaku i rybce

Żyli raz sobie dziadek i babcia,
Sami nad ciemnym, błękitnym morzem;
W biednej lepiance[1]
razem mieszkali.
Równych trzydzieści lat i trzy lata.

1
lepianka – uboga chata wykonana z gliny i słomy

Stary co rano chodził rybaczyć[2],
Babcia w tym czasie przędła swą przędzę[3].
Rzucił raz dziadek sieci na wodę –
Sieć pełna mułu z morza wróciła.
Drugi raz rzucił sieci na wodę,
Sieć z trawą morską morze zwróciło.
Trzeci raz rzucił sieci na wodę –
Sieć z jedną rybką z wody wróciła,
Ale z niezwykłą, bo całą złotą.
Jak zacznie błagać rybka ta złota!
Ludzkim językiem dziadunia prosi:
«Wypuść mnie, starcze, z powrotem w morze,
Jeśli to zrobisz, nie pożałujesz:
Dam ci, co zechcesz, tylko mi powiedz».
Zdumiał się dziadek, a i wystraszył:
Jak długo mieszkał nad morzem ciemnym,
Nie słyszał jeszcze rybiego słowa.
Wypuścił rybkę znowu do wody,
A przy rozstaniu życzył jej z serca:
«Niech cię Bóg strzeże, rybeczko złota!
Nie potrzebuję twojej zapłaty;
Woła cię morze ciemne, błękitne,
Pływaj tam sobie wolno, szczęśliwa».

I wrócił dziadek do swej babuni,
Rzekł jej o cudzie, wszystko jak było.
«Dasz wiarę, żono? Złowiłem rybkę,
Ale niezwykłą, bo całą złotą;
Gadała ze mną tak jak ja z tobą,
Pragnęła wrócić w morze głębokie,
Za swoją wolność chciała dać wykup:
Mogłem mieć wszystko, gdybym poprosił.
Ja nic nie wziąłem, trochę się bałem,
Puściłem rybkę w morze głębokie».
Lecz wtedy babcia sklęła dziadunia:

2
rybaczyć – łowić ryby

3
przędza – nitka z włókien, z której wyrabia się tkaniny

«Gdzie miałeś rozum, głupi prostaku!
Czemuś nie żądał jakiej zapłaty!
Przydałoby się chociaż koryto[4],
Widzisz, że stare już się rozbiło».

I poszedł dziadek nad morze ciemne;
Widzi, że morze lekko się marszczy.
Zaczął przyzywać złociuchną rybkę,
Ta przypłynęła i zaraz pyta:
«Czego ci trzeba, dziadku rybaku?»
Dziadek pokornie rybce się kłania:
«Zlituj się, proszę, szanowna rybko!
Staruszka moja dziś mnie zrugała[5],
Piekli się[6] strasznie, żyć mi nie daje:
Chciałaby, mówi, nowe koryto;
Bo stare całkiem już się rozbiło».
Na to mu rzekła rybeczka złota:
«Nie smuć się dziadku, idź, wracaj z Bogiem,
Dostanie babcia nowe koryto».
I poszedł dziadek do swej babuni,
Koryto stoi, jak obiecano.
Ale babunia piekli się straszniej:
«Gdzie miałeś rozum, głupi prostaku!
Wyprosił dureń samo koryto!
Wielka mi korzyść! Ach, ty łamago!
Zawracaj zaraz do swojej rybki;
Pokłoń się nisko i żądaj chaty».

I poszedł dziadek nad ciemne morze,
(Wzburzyło się trochę morze ciemne).
Zaczął przyzywać złociuchną rybkę,
Ta przypłynęła i zaraz pyta:
«Czego ci trzeba, dziadku rybaku?»
Dziadek pokornie rybce się kłania:
«Zlituj się, proszę, szanowna rybko!

4
koryto – podłużne naczynie do karmienia zwierząt

5
rugać – krzyczeć na kogoś, strofować tę osobę

6
pieklić się – złościć się, awanturować

Jeszcze okropniej sklęła mnie stara,
Piekli się strasznie, żyć mi nie daje:
Kłótliwej babie marzy się chata».
Na to mu rzekła rybeczka złota:
«Nie smuć się dziadku, idź, wracaj z Bogiem,
Tak właśnie będzie: dostanie chatę».
I wrócił dziadek do swej lepianki,
A po lepiance nie ma już śladu;
Zobaczył chatę – z widną izdebką[7],
Świeżo bielony komin ceglany,
Z dębowych bali drzwi wyciosane.
Babunia w złości czeka na progu
I klnie starego na czym świat stoi.
«Gdzie miałeś rozum, głupi prostaku!
Patrzcie go, dureń zażądał chaty!
Wracaj do rybki i się jej pokłoń:
Nie chcę być dłużej zwyczajną chłopką,
Chcę zostać herbową szlachcianką».

I poszedł dziadek nad ciemne morze,
(Niespokojne było morze ciemne).
Zaczął przyzywać złociuchną rybkę,
Ta przypłynęła i zaraz pyta:
«Czego ci trzeba, dziadku rybaku?»
Dziadek pokornie rybce się kłania:
«Zlituj się, proszę, szanowna rybko!
Żonka szaleje coraz okropniej,
Piekli się strasznie, żyć mi nie daje:
Nie chce być dłużej zwyczajną chłopką,
Chce zostać herbową szlachcianką».
Na to mu rzekła rybeczka złota:
«Nie smuć się dziadku, idź, wracaj z Bogiem».

I wrócił dziadek do swej babuni.
Patrzy, a tam dwór szlachecki stoi.

7
izdebka – niewielki pokoik

Na ganku widzi żonkę swą starą
W drogim serdaku z sobolich futer[8],
Z głową zwieńczoną czepcem z brokatu[9],
Na szyi ciężkich ma pereł sznury,
Złote pierścienie błyszczą na palcach,
Na nogach czerwone lśnią buciki.
Czapkują[10] przed nią pokorni słudzy;
Ona ich chłoszcze, wlecze za włosy.
I mówi dziadek do swojej żonki:
«Witaj, wielmożna jaśnie pani!
Jak widzę, duszko, masz teraz wszystko».
Babcia go znowu strasznie skrzyczała,
Za karę poszedł pracować w stajni.

Tak minął tydzień jeden i drugi,
Aż jeszcze bardziej zgłupiała stara:
Znowu wysyła dziadka nad morze.
«Wracaj do rybki, pokłoń się nisko:
Nie chcę być dłużej wielmożną panią,
Chcę być całego kraju carycą[11]».
Zląkł się dziadunio, żonę zaklina:
«Czyś ty się, babo, czego najadła?
Toż trzeba wiedzieć, jak mówić, chodzić,
Ośmieszysz się na całe cesarstwo».
Rozsierdziła się[12] strasznie babunia,
W twarz bez namysłu trzasnęła męża.
«Jak śmiesz, ty chamie, mi się sprzeciwiać –
Szacunek jesteś winien szlachciance.
Ruszaj nad morze, nie marnuj czasu,
Bo cię przymuszę, słowo honoru».

Zatem wyruszył dziadek nad morze,
(Poczerniało całkiem morze ciemne).
Zaczął przyzywać złociuchną rybkę,
Ta przypłynęła i zaraz pyta:

8
serdak z sobolich futer – długa kamizelka z futra soboli

9
czepiec z brokatu – nakrycie głowy zamężnych kobiet wykonane z grubej tkaniny przetykanej złotą lub srebrną nitką

10
czapkować – kłaniać się komuś na znak uniżenia

11
caryca – władczyni w dawnej Rosji

12
rozsierdzić się – rozgniewać się

«Czego ci trzeba, dziadku rybaku?»
Dziadek pokornie rybce się kłania:
«Zlituj się, proszę, szanowna rybko!
Żonka mi znowu się zbuntowała:
Nie chce być dłużej wielmożną panią,
Chce być całego kraju carycą».
Na to mu rzekła rybeczka złota:
«Nie smuć się dziadku, idź, wracaj z Bogiem!
Wedle życzenia – będzie carycą!»

Wrócił znów dziadek do swej babuni.
Dwór zniknął, stoją carskie komnaty.
W komnatach widzi swoją staruszkę –
Siedzi za stołem jako caryca,
Szlachta, bojarzy[13] jej nadskakują,
Zamorskie trunki leją jej strugą;
A ta zajada tłoczone pierniki;
Jej straż w milczeniu stoi półkolem,
Lśnią w gotowości groźne toporki.
Widzi to stary i jak się zlęknie!
Do nóg upada swojej babuni
I woła: «Witaj, moja wszechwładna!
Teraz masz, duszko, naprawdę wszystko».
Lecz nie spojrzała na niego babcia,
Kazała tylko precz go przepędzić.
Podbiegła szlachta, za nią bojarzy,
Dziadka obili, potem pognali.
Na końcu jeszcze straż go dopadła,
Na szczapy[14] omal nie porąbali.
Carscy poddani śmieli się nad nim:
«Słusznie dostałeś, ty stary głupcze!
Będziesz pamiętał do końca życia:
To nie są progi na chłopskie nogi».

Tak minął tydzień jeden i drugi,
Aż znowu bardziej zgłupiała stara:

13
bojarzy – dawniej: wielcy właściciele ziemscy w państwie rosyjskim

14
szczapy – kawałki rozłupanego drewna

Dworaków swoich śle szukać męża,
Znaleźli starca, przed tron przywiedli.
Mówi do dziadka jego babunia:
«Wracaj nad morze, pokłoń się rybce:
Nie chcę być kraju tego carycą,
Chcę być władczynią wszystkich mórz świata,
Zamieszkać w wielkim Oceanie
I złotą rybkę mieć na usługi
Na każde moje zawołanie».

Dziadunio nie śmiał się jej sprzeciwić,
Więc nie odezwał się ani słowem.
I oto idzie nad morze ciemne,
A tam na morzu szaleje burza,
Wzdęły się gniewem pieniste fale,
Pędzą do brzegu z hukiem i wyciem.
Zaczął przyzywać złociuchną rybkę,
Ta przypłynęła i zaraz pyta:
«Czego ci trzeba, dziadku rybaku?»
Dziadek pokornie rybce się kłania:
«Zlituj się, proszę, szanowna rybko!
Nie wiem, co począć z przeklętą babą.
Nie chce być dłużej kraju carycą,
Chce być władczynią wszystkich mórz świata,
Zamieszkać w wielkim Oceanie
I ciebie, pani, mieć na usługi
Na każde swoje zawołanie».
Rybka tym razem nic nie odrzekła,
Tylko ogonkiem złotym plusnęła
I odpłynęła w morze głębokie.
Długo stał dziadek, czekał na słowo,
Aż wreszcie z niczym do żony wraca,
Patrzy i własnym oczom nie wierzy:
Znowu lepianka, znowu babunia,
A przed nią rozbite koryto.

tłum. Renata Lis

wolnelektury.pl
Bajka pochodzi z serwisu Wolne Lektury, znajdziesz ją pod adresem https://wolnelektury.pl/katalog/lektura/puszkin-bajka-o-rybaku-i-rybce.html. Utwór udostępniony na Licencji Wolnej Sztuki 1.3

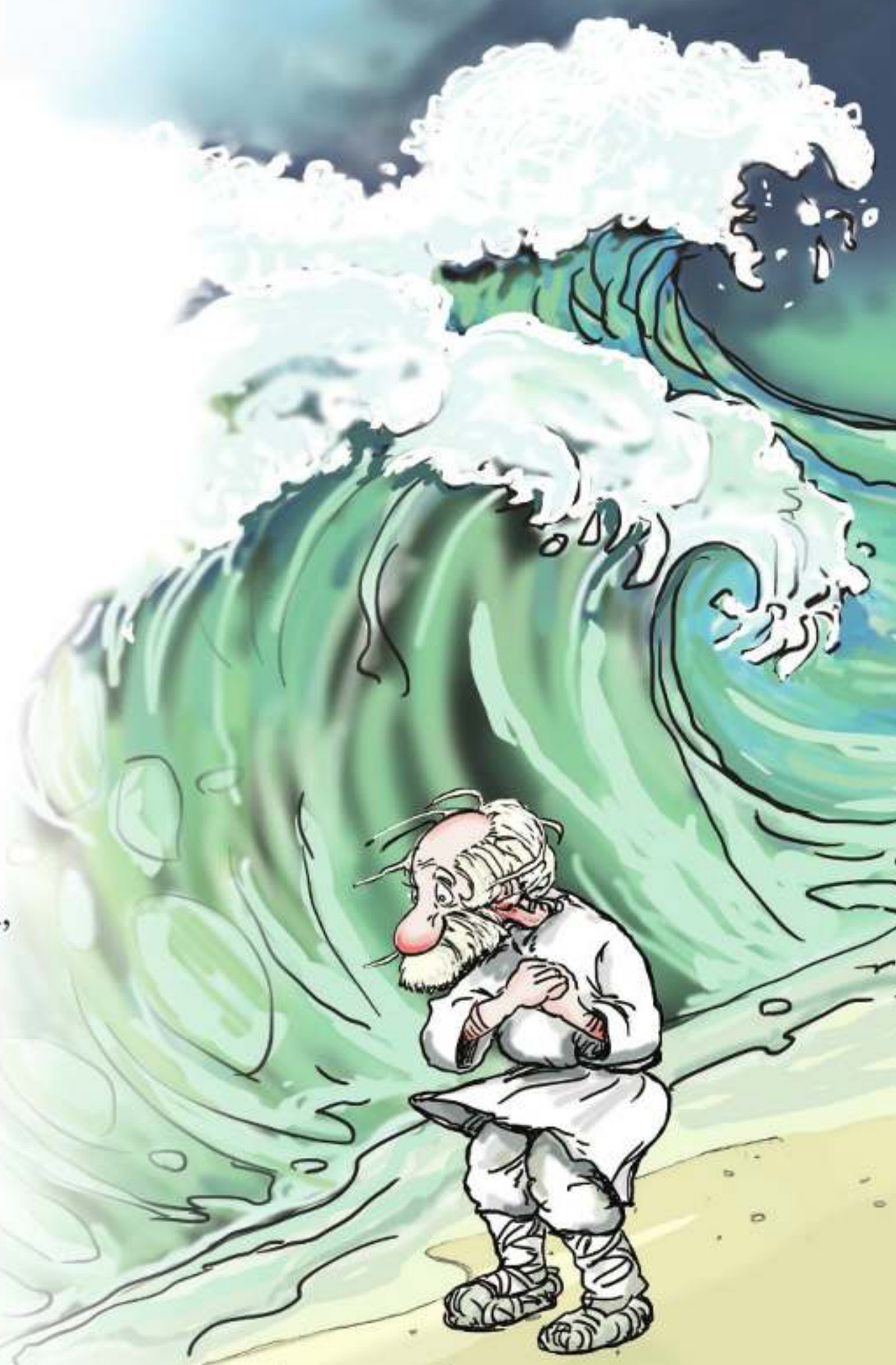

O tekście

E **1.** Uzupełnij poniższe zdanie. Wybierz odpowiedź A albo B i jej uzupełnienie C albo D.

Historia opowiedziana w *Bajce o rybaku i rybce* rozgrywa się **A / B**, o czym świadczą **C / D**.

A. w czasach współczesnych

B. w bliżej nieokreślonej przeszłości

C. opisane w utworze przedmioty, które wyszły z użycia

D. nieprawdopodobne zdarzenia, których doświadczył rybak

2. Gdzie rozgrywają się wydarzenia? Wyszukaj i przytocz słowa z tekstu, które o tym świadczą.

3. Wskaż rybki, przy których zapisano prawdziwe stwierdzenia.

I O wydarzeniach w bajce opowiada narrator.

II Bohater wyruszył na połów wieczorem.

III Rybak ucieszył się, gdy złowił złotą rybkę.

IV W bajce wypowiada się troje bohaterów.

V Małżeństwo mieszkało razem ponad 30 lat.

4. Fale zmyły zapisane na piasku fragmenty planu wydarzeń. Zaproponuj, jak mogłyby brzmieć brakujące punkty.

1. Spokojne życie rybaka i jego żony.

2.

3. Prośba rybki o zwrot wolności.

4. Powrót do chaty i złość żony rybaka.

5.

6. Niezadowolenie staruszki i przedstawienie kolejnej zachcianki.

7.

8. Awantura i nowe żądania kobiety.

9. Spełnienie trzeciego życzenia gospodyni.

10. Ponowna wyprawa rybaka nad morze.

11.

12. Ostatnia prośba kobiety.

13.

5. O co rybak prosił złotą rybkę? Wymień życzenia, które miała spełnić.

a) Wyszukaj fragmenty mówiące o wyglądzie morza podczas kolejnych wypraw dziadka nad brzeg.

b) Zastanów się, jaki związek z żądaniami kobiety miało zmienianie się morza.

6. Dopasuj podane nazwy cech do rybaka i do jego żony. Przedstaw zachowania bohaterów potwierdzające Twój wybór.

7. Jak reagował mężczyzna na postępowanie żony? Czy Twoim zdaniem zachowywał się właściwie? Uzasadnij odpowiedź.

8. Jak oceniasz postawę żony rybaka? Podaj argumenty uzasadniające Twoje zdanie.

9. Dlaczego rybka nic nie powiedziała, gdy usłyszała ostatnie życzenie? Nazwij uczucia, jakie mogły jej towarzyszyć w tamtym momencie.

10. Przedstaw morał płynący z *Bajki o rybaku i rybce*.

a) Oceń, czy we współczesnych czasach jest on wciąż aktualny. O czym to świadczy?

b) Podaj przykład sytuacji, która uzasadnia Twoją opinię.

11. Które słowa wypowiadane przez bohaterów świadczą o grzeczności i kulturze mówiącego, a które o ich braku? Wyszukaj w utworze odpowiednie fragmenty.

Tworzę

12. O co mogliby poprosić złotą rybkę wymienieni bohaterowie baśni? Podaj po jednym przykładzie takich życzeń.

Jaś i Małgosia • brzydkie kaczątko • Calineczka

13. O co Ty poprosiłabyś / poprosiłbyś złotą rybkę? Zapisz swoje życzenie w zeszycie w taki sposób, aby było zgodne z zasadami savoir-vivre'u (czytaj: sa**włar** wiwru).

Savoir-vivre (franc.) – dobre maniery, właściwe zachowanie w określonych miejscach i sytuacjach oraz w czasie rozmów z innymi, ogłada, bon ton (franc., czytaj: bą tą). Znajomość zasad savoir-vivre'u świadczy o kulturze człowieka.

14. Przekształć wybraną niegrzeczną wypowiedź z zadania 11. w taki sposób, aby była kulturalna.

▶ Przyjrzyj się reprodukcji dzieła Leona Wyczółkowskiego *Rybak*.

a) Co mógłby pomyśleć mężczyzna na obrazie?

b) Wymyśl zabawny tekst nawiązujący do *Bajki o rybaku i rybce*.

Leon Wyczółkowski, *Rybak*, 1911, Muzeum Sztuki, Łódź

15. Wyobraź sobie, że żona rybaka idzie nad brzeg morza porozmawiać z rybką. Ułóż dialog, w którym bohaterka przyzna się do winy i przeprosi za swoje zachowanie.

Sprawdź, co już umiesz

Oceń prawdziwość podanych zdań. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	Z utworu Aleksandra Puszkina płynie morał, że nie należy dążyć do poprawienia swojej sytuacji życiowej.	P	F
2.	Złota rybka była złośliwa i mściwa, ponieważ nie spełniła ostatniego życzenia staruszka.	P	F
3.	Wyrazy *rybeczko*, *staruszka* świadczą o pozytywnym stosunku rybaka do świata.	P	F

Dobry, czyli jaki?

Podczas lekcji:

- opowiesz o marzeniach głównej bohaterki baśni;
- ocenisz postępowanie członków rodziny Kopciuszka;
- określisz, jaki morał został zawarty w baśni;
- dowiesz się, czym są związki frazeologiczne.

Na początek

- Porozmawiajcie o tym, co jest potrzebne, żeby w rodzinie każdy czuł się dobrze.

Charles Perrault[1] (1628–1703)

Francuski pisarz, autor zbioru baśni. Jego najbardziej znane utwory to: *Kopciuszek*, *Czerwony Kapturek*, *Kot w butach*, *Śpiąca Królewna*, *Tomcio Paluch*, *Wróżki*.

Poznaj autora

Charles Perrault

Kopciuszek

Dawno temu był sobie dom, który rozbrzmiewał radością. Mieszkało w nim pewne małżeństwo z córką jedynaczką, którą oboje rodzice kochali nad życie. Niestety, pewnego dnia matka dziewczynki zmarła, a ojciec po kilku latach ożenił się powtórnie. Niegodziwa macocha i jej dwie leniwe córki na każdym kroku wysługiwały się sierotą. Nazywały ją Kopciuszkiem, gdyż od ciągłego sprzątania miała twarz umorusaną kurzem i sadzą.

Pewnego dnia rozeszła się wieść, że młody książę urządza w pałacu wielki bal, na który zaprasza wszystkie panny z okolicy. Szpetne[2] siostry natychmiast zabrały się do przymierzania kosztownych strojów i upinania wymyślnych fryzur. Biedny Kopciuszek miał oczywiście pozostać w domu i… oddzielać proso[3] od ziaren maku.

1
czytaj: szarl pe**ro**

2
szpetne – brzydkie

3
proso – roślina uprawna, kiedyś powszechnie występująca na terenie Europy; z ziarna prosa robi się m.in. kaszę jaglaną

Gdy nastał wieczór, wystrojone pannice udały się wraz z matką do pałacu.

– Och, jaka szkoda, że nigdy nie pójdę na bal – westchnął Kopciuszek i gorzko zapłakał.

– Nigdy? To wcale nie jest takie pewne – obok stała matka chrzestna, dobra wróżka, uśmiechając się tajemniczo. – Spójrz tylko.

I machnęła zamaszyście kryształową różdżką. Ku swemu zdziwieniu dziewczyna spostrzegła, że ma na sobie przepyszną[4], złocistą suknię i godne królowej czerwone pantofelki.

Za kolejnym dotknięciem magicznej różdżki proso zostało oddzielone, a leżąca na stole dynia przemieniła się we wspaniałą karetę! Z polnych myszy dobra wróżka wyczarowała zaprzęg, a z leniwego kota – usłużnego stangreta[5].

– A teraz na bal! – zawołała do oniemiałej z zachwytu dziewczyny. – Pamiętaj jednak, moje dziecko, że musisz wrócić przed północą. Potem czar pryśnie, a twoja sukienka znów zamieni się w łachmany.

Uradowany Kopciuszek skinął głową i pomknął w stronę rozświetlonego pałacu.

Kiedy śliczna dziewczyna wkroczyła na salę balową, wokół zaległa cisza, a wszystkie oczy zwróciły się w jej kierunku.

Książę natychmiast podbiegł do nieznajomej, ukłonił się szarmancko[6] i poprowadził ją na środek sali. Od tej chwili nie odstępował Kopciuszka na krok. Oczarowani sobą tańczyli i tańczyli, a macocha i jej dwie brzydule zgrzytały zębami z zazdrości.

Ani się spostrzegli, gdy nagle zegar na wieży zaczął wybijać północ. Przerażony Kopciuszek wybiegł co tchu z pałacu. Zastukały na schodach czerwone pantofelki i dziewczyna zniknęła w ciemnościach. Książę, który rzucił się za nią w pogoń, usłyszał tylko turkot[7] odjeżdżającej karety i ujrzał na schodach porzucony w pośpiechu maleńki bucik. Podniósł go ostrożnie, jak najcenniejszy skarb. Postanowił odszukać właścicielkę zgubionego pantofelka. Pragnął bowiem, aby została jego żoną.

Gdy pewnego razu do chaty Kopciuszka zawitał książę z orszakiem, brzydule natychmiast rzuciły się przymierzać spoczywający na poduszce pantofelek. W żaden sposób nie mogły jednak wcisnąć w niego swych dużych, niezgrabnych stóp. Ku wielkiemu zdumieniu niegodziwych sióstr okazało się, że pasuje on jak ulał[8] na drobną nóżkę Kopciuszka!

Nazajutrz przystojny książę poślubił dziewczynę i żyli długo i szczęśliwie. A czerwony pantofelek zachowali na pamiątkę.

oprac. Danuta Wróbel

4
przepyszny – wspaniały, przepiękny

5
stangret – służący kierujący końmi w karecie

6
szarmancko – z nadzwyczajną grzecznością

7
turkot – stukot

8
jak ulał – idealnie

O tekście

1. Na podstawie baśni przedstaw członków rodziny Kopciuszka (po powtórnym ślubie ojca dziewczynki).

2. Opowiedz o atmosferze, jaka panowała w domu bohaterki. Co należałoby zrobić, żeby wszyscy w rodzinie dziewczynki czuli się dobrze? Wykorzystaj pytania z ramki.

Jak było w rodzinie Kopciuszka?	**Jak powinno być?**
Dlaczego nie było tak, jak powinno być?	
Co należałoby zrobić, żeby poprawić sytuację?	

3. Dlaczego dziewczynkę nazwano Kopciuszkiem? Odpowiedź wpisz do zeszytu.

a) Jak myślisz, co czuła bohaterka, kiedy słyszała przezwisko zamiast własnego imienia?

b) Wymyśl, jak można by było nazwać dziewczynkę, żeby czuła się kochana.

4. Podaj cechy Kopciuszka i cechy jego sióstr. Wyjaśnij, na jakiej zasadzie zostały zestawione bohaterki. W jakim celu użyto tego zabiegu?

5. O czym marzył Kopciuszek? Jak myślisz, z czego wynikały te marzenia?

6. Książę wybrał Kopciuszka ze względu na urodę. Czy uważasz, że to właściwe kryterium wyboru bliskiej osoby? Dlaczego?

7. Co oznacza przysłowie: *Nie szata zdobi człowieka*? Powiedz, czy można je zastosować do opisania sytuacji przedstawionej w baśni. Uzasadnij swoje stanowisko.

8. Jakie cechy najbardziej cenisz w drugim człowieku? Wymień je. W którym miejscu piramidy wartości je umieścisz (najważniejsza powinna się znaleźć na szczycie)? Podaj dwa argumenty na uzasadnienie swojego wyboru.

9. Wyjaśnij znaczenie podanych związków frazeologicznych. Wskaż bohaterów baśni o Kopciuszku,do których można odnieść podane słowa.

stracić głowę z miłości • być bez serca • mieć dwie lewe ręce • oniemieć z zachwytu • zgrzytać zębami

a) Zastanów się, czy te sformułowania można odczytywać w sposób dosłowny. Co by wtedy znaczyły?

b) Wybierz jeden zwrot i przedstaw go za pomocą rysunku.

Związek frazeologiczny (frazeologizm) – stałe połączenie wyrazów, którego znaczenie jest inne, niż wynika to ze znaczenia jego poszczególnych elementów,
np. *mieć oczy dookoła głowy* znaczy: być uważnym i czujnym;
żyć jak pies z kotem oznacza: żyć w niezgodzie.

10. Wymień elementy fantastyczne przedstawione w *Kopciuszku*. Jakie inne cechy baśni zauważasz w tym utworze?

Tworzę

11. Jak inaczej mogłyby się ułożyć losy Kopciuszka i macochy? Przygotuj ustną wypowiedź na ten temat.

12. Przygotujcie plakat do filmu pt. *Kopciuszek*. Zapiszcie na nim najważniejsze informacje (np. tytuł, nazwiska aktorów i reżysera). Zadbajcie o ciekawą szatę graficzną.

Sprawdź, co już umiesz

Na podstawie podanych cech odgadnij, o którą postać z baśni *Kopciuszek* chodzi. Przytocz przykłady potwierdzające te cechy.

- niemiła, niesprawiedliwa, okrutna
- hojna, kreatywna, opiekuńcza

Czym są synonimy i antonimy?

Podczas lekcji:

- dowiesz się, czym są synonimy i antonimy;
- odróżnisz synonim od antonimu;
- wyszukasz synonimy i antonimy podanych wyrazów.

Na początek

- Przeczytaj rozmowę Ali i Tomka. Co można zrobić, aby odpowiedź chłopca nie zawierała tylu powtórzeń? Zaproponuj nową wersję tekstu.

Cześć, Tomku. Jak było na wycieczce we Wrocławiu?

Świetnie. Pogoda była piękna. Świeciło słońce, a my oglądaliśmy piękny spektakl o Królowej Śniegu. Widzieliśmy też mnóstwo świetnych krasnali. Mają takie piękne twarze. A poza tym przywiozłem Ci świetny prezent. Dam Ci jutro w szkole.

- Wyszukaj wyraz, który nie pasuje do pozostałych. Jak myślisz – dlaczego?

władca • monarcha • poddany • panujący • król

Synonimy to wyrazy o takim samym albo o bardzo podobnym znaczeniu (wyrazy bliskoznaczne), np.

- kot – kiciuś, mruczek, dachowiec
- radosny – wesoły, rozbawiony, uśmiechnięty

1. Podaj po dwa wyrazy, którymi można nazwać przedmioty przedstawione na zdjęciach.

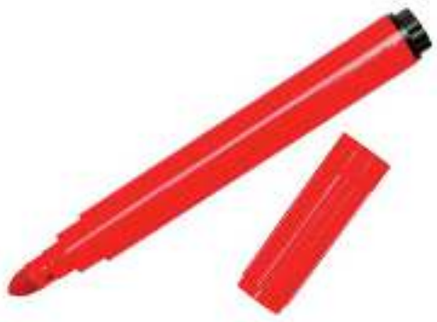

2. Wskaż, który przymiotnik z pary łączy się z podanym rzeczownikiem.

zła / fatalna macocha

poprawna / dobra siostra

brązowa / piwna suknia

niewysoka / drobna stópka

Dzięki synonimom unikamy powtarzania w wypowiedziach tych samych wyrazów. Nasze prace są wtedy ciekawsze i ładniej brzmią.

3. Przeczytaj podane zdania i znajdź użyte w nich synonimy. Czy ich znaczenie jest identyczne? Zastanów się, czy tych zdań można użyć w każdych okolicznościach.

▶ Spożyliśmy kolację. Zjedliśmy kolację. Spałaszowaliśmy kolację.

4. Ułóż rozmowę, jaka mogłaby się odbyć między Kopciuszkiem a księciem. Wykorzystaj podane synonimy. Zadanie wykonaj w zeszycie.

wyjaśnić • powiedzieć • stwierdzić • rzec

5. Do każdego wyrazu w ramce podaj słowo o przeciwnym znaczeniu.

głęboko • sytość • pracować • biały

a) Określ, jakimi częściami mowy są wyrazy w ułożonych przez Ciebie parach.

b) Wybierz parę słów i wykonaj zabawny rysunek, który pomógłby wskazać przeciwieństwa między tymi wyrazami.

Antonimy to wyrazy o znaczeniu przeciwstawnym, np.

- dzień – noc
- radosny – smutny
- wejść – wyjść

Antonimów używamy, aby podkreślić, jak bardzo różnią się opisywane osoby, zwierzęta, przedmioty lub sytuacje. Mówimy, że są ze sobą zestawione na zasadzie **kontrastu**.

6. Znajdź w rozsypance antonimy podanych wyrazów.

niski • piękny • suchy • duży • słoneczny

brzydki fioletowy kolorowy mokry pochmurny wysoki

przepiękny zawsze trochę mały suchutki

7. Zestaw ze sobą pary antonimów. W razie wątpliwości sprawdź znaczenie wyrazów w słowniku języka polskiego.

- hojność
- ostrożność
- punktualność
- szczerość
- lekkomyślność
- obłuda
- skąpstwo
- spóźnialstwo

8. Wybierz parę antonimów i ułóż z nimi zdanie złożone.

Sprawdź, co już umiesz

- Podaj jak najwięcej synonimów słowa *czerwony*.
- Wymień bohaterów książki lub filmu, którzy zostali zestawieni na zasadzie kontrastu. Zapisz w zeszycie ich imiona i podaj kilka przeciwstawnych cech.

Jak korzystać ze słownika synonimów?

Podczas lekcji:

- poznasz słownik synonimów papierowy i internetowy;
- dowiesz się, jak korzystać ze słownika wyrazów bliskoznacznych.

Na początek

- Porozmawiajcie o tym, co można zrobić w sytuacji, kiedy zbyt często używacie w rozmowie lub w swoich pracach tych samych wyrazów.

Gdy potrzebujesz pomocy w zastępowaniu jednych słów innymi, możesz skorzystać ze **słownika synonimów**, zwanego też **słownikiem wyrazów bliskoznacznych**. Dzięki niemu unikniesz powtórzeń w tekście, który piszesz lub wygłaszasz.

Słownik synonimów

Wyszukaj słowo *baszta* w spisie wyrazów, a następnie znajdź hasło, przy którym są zapisane synonimy.

Sprawdź, co proponuje słownik.

Dobierz odpowiedni synonim.

baszta – zob. **budowla**
baśń – klechda, opowieść, utwór
baśniowy – czarodziejski, magiczny, niewiarygodny
bohater (ktoś odważny) – śmiałek, heros, zuch, rycerz
bohater (w utworze literackim lub w filmie) – osoba, postać, uczestnik
budowla – gmach, budynek, dom, mur, wieża, baszta, strażnica, barbakan

Słownik internetowy

Ze słownika synonimów możesz również skorzystać za pomocą internetu.
Wpisz w wyszukiwarkę adres strony,

np. synonim.net lub synonimy.pl.

Następnie w okno wyszukiwarki wpisz wybrane słowo.
Po chwili program poda Ci zestaw synonimów.

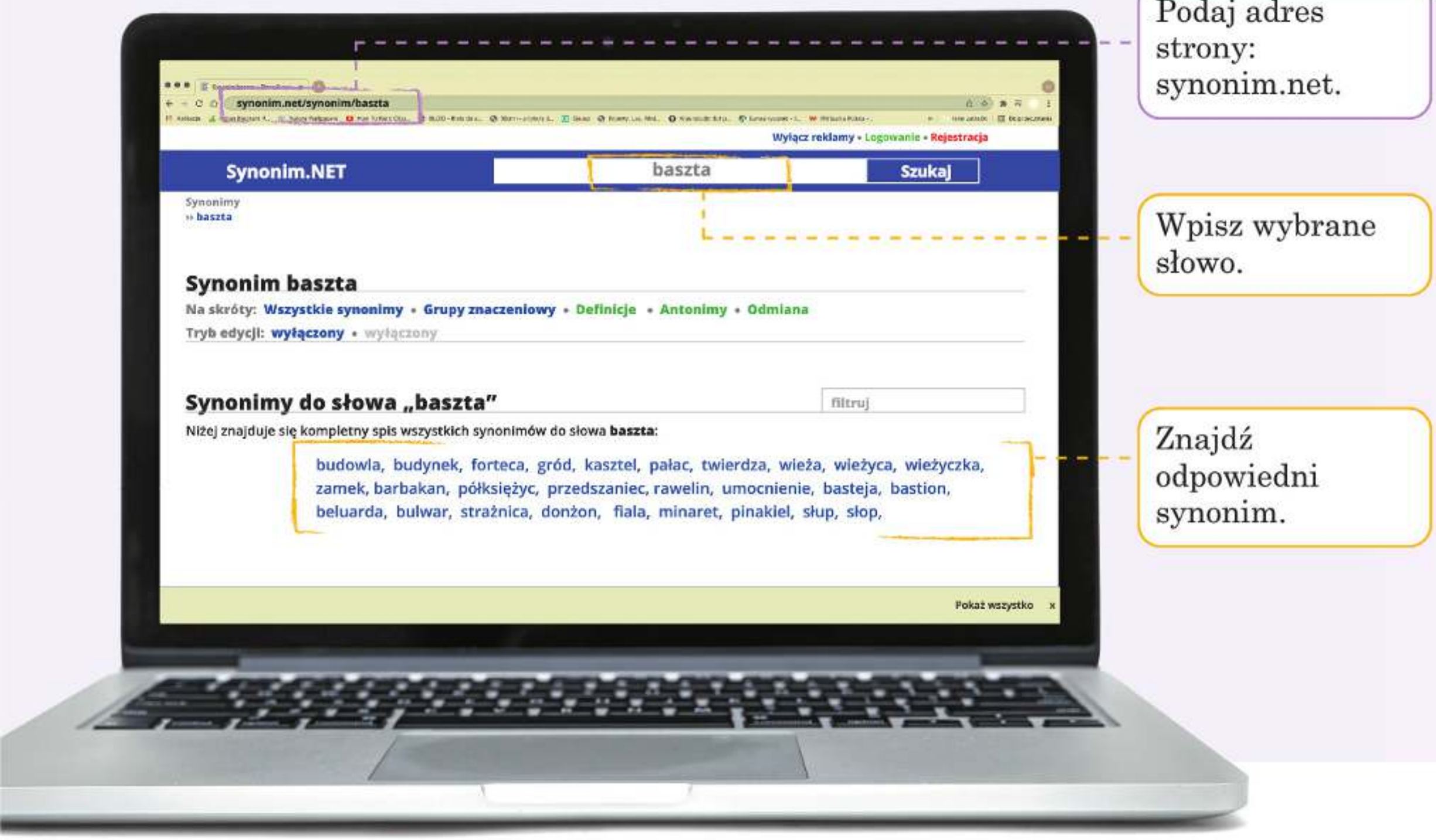

1. Podzielcie się na grupy i wybierzcie jedno ze słów: *bohater*, *opowiadać*, *baśniowy*, *dobrze*. Niech każda grupa znajdzie w słowniku wyrazy, którymi można zastąpić wybrane słowo.

2. Przeczytaj tekst, a powtarzające się słowa zastąp odpowiednimi synonimami. Skorzystaj ze słownika wyrazów bliskoznacznych.

   Widziałam wczoraj bardzo ciekawy film. Fabuła była bardzo ciekawa. Aktorzy grali naprawdę w ciekawy sposób. Najbardziej podobała mi się scena, w której główny bohater wygrał ciekawą nagrodę. Lubię chodzić do kina. To ciekawy sposób spędzania czasu.

3. Do podanych par wyrazów dodaj po jeszcze jednym synonimie. W razie potrzeby skorzystaj ze słownika. Zadanie wykonaj ustnie.

samochód – auto • interesujący – ciekawy • czysto – schludnie • stukać – pukać

4. Ułóż odpowiedzi do podanych pytań. Odpowiadając, użyj synonimu wyróżnionego słowa.

- Dzisiejszy trening był **wyczerpujący**, prawda?
- Jadłaś już ten **smaczny** chleb?
- Czy ta gra też cię **wciągnęła**?
- Idziemy do jakiegoś **przyjemnego** miejsca?

5. Wskaż, który z podanych wyrazów nie jest synonimem wyróżnionego słowa.

zdolny – utalentowany, szybki, mądry

żartobliwy – dosłowny, zabawny, dowcipny

miły – genialny, sympatyczny, przyjemny

maluch – dziecko, nastolatek, dzidziuś

kolczyk – błyskotka, ciężarek, biżuteria

telefon – maszyna, urządzenie, smartfon

6. Napisz 2–3 zdania o postaciach przedstawionych na rysunkach. Użyj zarówno synonimów, jak i antonimów.

Sprawdź, co już umiesz

Wybierz poprawne uzupełnienie każdego zdania. W razie wątpliwości skorzystaj ze słownika wyrazów bliskoznacznych.

- Artykuł **ukazał się / wystąpił** w dzisiejszym wydaniu gazety.
- Podana wiadomość rozproszyła moje **zastrzeżenia / wątpliwości**.

Napiszę list do...

Podczas lekcji:

- dowiesz się, jakie elementy powinien zawierać list;
- nauczysz się poprawnie komponować list prywatny;
- wyjaśnisz, co oznacza tajemnica korespondencji.

Na początek

- Czy zdarzyło Ci się otrzymać list przesłany tradycyjną pocztą? Kto był jego nadawcą? Z jakiej okazji go otrzymałaś / otrzymałeś?
- Czy wiesz, jaką drogę musi pokonać list papierowy, zanim dotrze od nadawcy do odbiorcy? Opowiedz o tym, stosując następujące wyrazy: *najpierw*, *potem*, *zanim*, *następnie*, *później*, *na koniec* itp.

- Co, Twoim zdaniem, oznacza tajemnica korespondencji?

List to pisemna wypowiedź jednej osoby (**nadawcy**) skierowana do innej osoby (**adresata**), w której nadawca informuje o jakichś wydarzeniach, dzieli się przeżyciami i refleksjami lub nakłania do czegoś. Listy najczęściej mają charakter prywatny.

Mam lekkie pióro

Wrocław, 3 maja 2024 r.

Kochana Babciu!

W ubiegłym tygodniu przyjechałam z Rodzicami do Wrocławia, miejsca Twojego urodzenia. Z pewnością jesteś ciekawa, jak upływa nam czas.

Jak wiesz, Tata postanowił odwiedzić naszych krewnych i zdobyć informacje potrzebne do dokończenia drzewa genealogicznego. Dzięki temu wczoraj poznałam Ciocię Wandę i Wujka Konstantego. Przekazują Ci najserdeczniejsze pozdrowienia. Pokazali mi Twoje fotografie z dzieciństwa! Wujek to prawdziwe źródło wiedzy o rodzinie Dąbrowskich. Nasze drzewo genealogiczne z dnia na dzień się rozrasta!

Czas upływa nam bardzo przyjemnie. Popołudniami spacerujemy po pięknym Starym Mieście, byliśmy też w zoo, a w niedzielę oglądałam z Rodzicami Panoramę Racławicką. Zrobiła na mnie ogromne wrażenie. Oczywiście szukam także wrocławskich krasnali.

Gdy wrócę, wszystko Ci opowiem!
Pozdrawiam serdecznie, do zobaczenia wkrótce –

Basia

PS Kupiliśmy Ci album o Wrocławiu, o który prosiłaś.

nagłówek (zwrot do osoby, do której piszesz)

miejscowość, data (miejsce i czas pisania listu)

wstęp (rozpoczęcie listu)

akapity

rozwinięcie (właściwa treść listu; w tej części możesz opowiedzieć o zdarzeniach, w jakich uczestniczysz, i o swoich przeżyciach)

zakończenie (pożegnanie; pozdrowienia)

własnoręczny podpis nadawcy listu (np. Twój)

post-scriptum (dopisek pod podpisem)

Piszę i mówię poprawnie

W liście stosuj wielką literę w wyrazach odnoszących się do adresata i osób mu bliskich, np. *Jak się czuje **T**wój **B**rat? Pozdrowienia dla **C**iebie i **T**woich **R**odziców!*

Pamiętaj o starannym zapisie! Zawsze sprawdzaj pisownię, żeby nie popełnić błędu.

Bank słówek

- Kochany Tato · Droga Babciu · Cześć, Marku · Szanowna Pani
- Dziękuję za Twój ostatni list · Przepraszam, że nie pisałam / pisałem tak długo · Co nowego u Ciebie / u Was? · Piszę, aby zaprosić Cię na...
- Czekam na Twoją odpowiedź · Czekam z niecierpliwością na wiadomość od Ciebie · Mam nadzieję, że wkrótce się odezwiesz · Pozdrawiam · Całuję · Z wyrazami szacunku · Z poważaniem
- Przekaż pozdrowienia · Pozdrów ode mnie…

1. Na podstawie listu Basi odpowiedz na pytania.

- Jaki był cel wyjazdu rodziny Dąbrowskich do Wrocławia?
- Kogo poznała dziewczynka i co zobaczyła w tym mieście?

2. Sprawdź, czy Basia umieściła na kopercie wszystkie niezbędne informacje.

Nad. Barbara Dąbrowska
ul. Krasnalkowa 112 m. 656
50-048 Kosodrzewów

Sz.P.

Łucja Dąbrowska
ul. Kogucia 12
28-300 Szarobór

3. Wskaż, które skróty stosuje się na kopertach. Wyjaśnij, co one oznaczają.

m.in.	Kol.	ul.	Sz.P.	itd.
m.	np.	woj.	p.n.e.	kl.
nr	str.	WP	tel.	nad.

Tworzę

4. Wybierz jedną reprodukcję, a następnie wymyśl treść listu czytanego przez przedstawioną na niej osobę. Określ, kim mógł być jego nadawca.

Leon Wyczółkowski, *Czytająca list*, 1889

Rembrandt (czytaj: rembrant), *Titus czytający*, ok. 1657–1658, Muzeum Historii Sztuki, Wiedeń

Thomas (czytaj: tomas) Kennington, *Czytająca list*, 1885, własność prywatna

Chcę więcej

Czy wiesz, że na świecie jest wielu hobbystów, którzy kolekcjonują znaczki pocztowe? Nazywamy ich filatelistami. Umieszczają oni znaczki w specjalnych albumach, zwanych klaserami.

▶ Zaprojektuj swój znaczek pocztowy, który mogłabyś / mógłbyś naklejać na listy.

Sprawdź, co już umiesz

Wybierz jeden z tematów i napisz list z perspektywy wybranej postaci z baśni.

a) Jesteś Kopciuszkiem. Napisz do matki chrzestnej, aby opowiedzieć o swoim życiu na zamku.

b) Jesteś rybakiem. Napisz do przyjaciela o spotkaniu ze złotą rybką.

O sprytnym lisku, który przechytrzył fokę

Podczas lekcji:

- przedstawisz wydarzenia w baśni *Sprytny lisek*;
- określisz cechy bohaterów;
- dowiesz się, czym jest uosobienie.

Na początek

- Jak należy się zachować, gdy ktoś potrzebuje pomocy?
- Czy Twoim zdaniem ludzie chętnie pomagają innym? Uzasadnij odpowiedź.
- Do kogo zwrócisz się o pomoc w podanych okolicznościach?
  - Z powodu choroby nie było Cię w szkole i potrzebujesz informacji, co było na lekcjach.
  - Jesteś w obcym mieście i nie wiesz, jak dotrzeć do dworca.
  - Podczas zakupów w sklepie zginęły Ci klucze od domu.
- Wybierz jedną z powyższych sytuacji i przygotuj grzeczną prośbę o pomoc.

Maria Niklewiczowa (1892–1985)

Poetka, autorka utworów dla dzieci i młodzieży, m.in. zbiorów baśni i legend, np. *Dlaczego woda morska jest słona*, *Dary zajęczego króla*.

Poznaj autora

Maria Niklewiczowa

Sprytny lisek

baśń ałtajska[1]

Kiedy przyszła wiosna i lody spłynęły, młody lis pomyślał, jak by to zrobić, żeby zjeść świeżą rybkę.

Wtem patrzy: strumieniem płynie belka, a na niej siedzą dwie mewy.

– Co wy tam robicie? – zapytał lisek.

– Łowimy ryby.

– Weźcie mnie z sobą.

– To skacz!

Lisek skoczył. Belka się odwróciła, mewy poleciały, a lisek wpadł do wody. Strumień płynął do morza i poniósł liska z sobą.

Płynie lisek po morzu, rozgląda się – nic, tylko woda dookoła.

– No, moje łapy, wiosłujcie – mówi odważnie. – A ty ogonie, steruj.

Płynie lis jak łódka, łapy wodę zagarniają, ogon kręci się to w tę stronę, to w tamtą. Ale steruje na pełne morze, bo lis zapomniał ogonowi powiedzieć, żeby skierował go do brzegu.

Rozgląda się lis, a ziemi wciąż nie widać. Wypłynął na środek morza i wcale nie wie, co dalej. Wtem patrzy: zbliża się foka.

– Gdzieżeś ty zapłynął? – pyta foka. – Chyba zabłądziłeś na morzu.

– Tak sobie pływam – mówi lis. – Ale zmęczyłem się już. Może mnie podwieziesz do brzegu? Jesteś taka duża, to ci nie będzie ciężko.

– Kiedy mi nie po drodze, śpieszę się w inną stronę. Płyń sam.

Popatrzył zmęczony lisek naokoło, nigdzie żywego stworzenia, tylko ta foka nieżyczliwa. A on tak nie chciał utonąć!

Foka zapytała:

– Czego się rozglądasz?

– Chciałem zobaczyć, czy nikt inny tu nie pływa, tylko ty jedna. Widać morskie zwierzęta wyginęły.

– Nieprawda! – zawołała foka obrażona. – Pełno nas w morzu, fok i morsów, i wielorybów, tylko nas nie widać, bo pływamy głębiej albo gdzieś daleko. Z pewnością nas jest więcej niż lisów.

– Naprawdę? Nie uwierzę, póki sam nie zobaczę. Płynę tyle czasu, byłbym kogoś spotkał, ktoś by mi pomógł.

– Jak nie wierzysz, to ci pokażę i sam nas policzysz.

1 baśń ałtajska – baśń pochodząca z rejonu gór Ałtaj, leżących w Azji (na terytorium Rosji, Kazachstanu, Chin i Mongolii)

– Dobrze – zgodził się lisek. – Zwołaj wszystkie morskie zwierzęta z tej okolicy, niech się ustawią rzędem aż do brzegu.

Foka dała nurka i po chwili wypłynęło nieprzeliczone mnóstwo morsów z wielkimi kłami, fok, olbrzymich wielorybów. Wszystkie ustawiły się szeregiem, a lisek pobiegł po ich grzbietach jak po moście i liczył:

– Jedna foka, dwie foki, trzy foki... Jeden mors, dwa morsy, trzy morsy... Jeden wieloryb, dwa wieloryby, trzy wieloryby...

Tak dobiegł do brzegu. Wyskoczył na ląd, prychnął, otrząsnął się z wody i zawołał do tej foki, która nie chciała go przenieść:

– Prawdę powiedziałaś! Dużo was tu w morzu mieszka i dużo macie czasu, kiedy mogłyście zrobić taki długi most. Tylko jak ktoś potrzebuje pomocy, to albo nikogo nie ma, albo mu nie po drodze.

Zdjął kożuszek i rozłożył na kamieniu, a ogon zawiesił na krzaku, żeby prędzej wyschły.

Maria Niklewiczowa, *Bajarka opowiada. Zbiór baśni z całego świata* (fragment)

O tekście

1. Na które z podanych pytań nie znajdziesz odpowiedzi w treści baśni o lisku?

A. O jakiej porze roku rozgrywały się wydarzenia?

B. Dokąd płynęła foka?

C. Z jakich powodów lis znalazł się na belce?

D. Dzięki czemu udało mu się nie zatonąć?

E. Ile morskich stworzeń ustawiło się w szeregu, aby lis mógł je policzyć?

2. Wyszukaj akapity, w których znajdziesz odpowiedzi na pozostałe pytania.

3. Wymień uczestników wydarzeń. Które postacie odgrywają najważniejszą rolę w utworze? Uzasadnij odpowiedź.

4. Opowiedz treść bajki, korzystając z poniższego schematu.

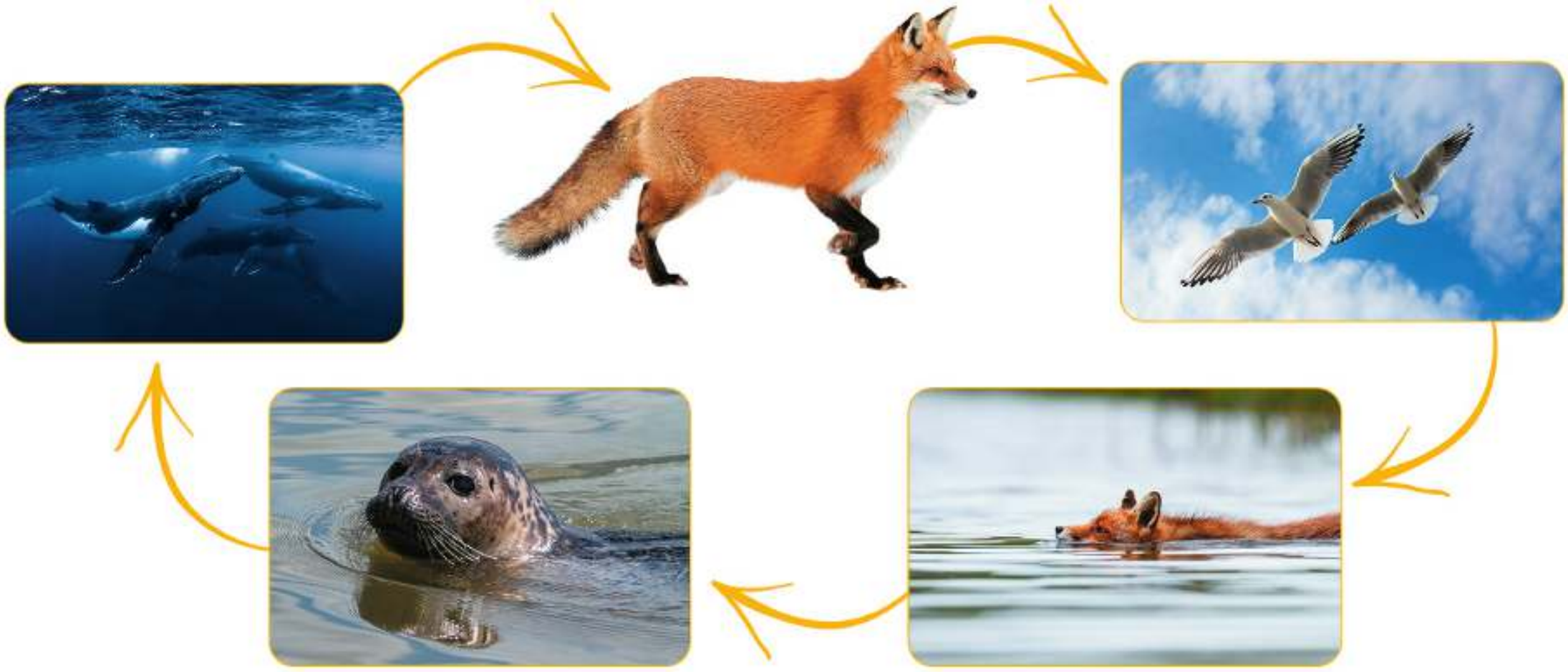

5. Jak zachowywały się lis i foka? Zastanów się, czy w ten sposób zachowują się zwierzęta.

W utworach literackich przedstawia się czasem zjawiska przyrody, zwierzęta, rośliny, przedmioty zachowujące się w sposób typowo ludzki, mające ludzkie cechy, np. niebo **się gniewa**, lis **pomyślał**, foka **zapytała**. Taki środek stylistyczny to **uosobienie** (inaczej **personifikacja**).

6. Jakimi cechami charakteru wykazał się lis? Nazwij je na podstawie przykładów jego zachowania.

Zachowanie lisa	Cecha charakteru
Wskoczył na płynącą belkę.	?
Zapomniał powiedzieć ogonowi, żeby sterował do brzegu.	?
Ukrył przed foką powód pływania w morzu.	?
Oznajmił foce, że morskie zwierzęta pewnie już wyginęły.	?

7. Oceń postępowanie foki. Jakie były prawdziwe powody, dla których nie chciała pomóc liskowi? Czym się kierowała, zwołując morskie zwierzęta?

8. Sprawdź w słowniku języka polskiego, co oznacza słowo *znieczulica*. W jaki sposób wiąże się ono z historią bohatera bajki? Zastanów się, w jaki sposób można się przeciwstawić takiej postawie.

9. Która z cech baśni nie występuje w utworze o lisku? Wybierz poprawną odpowiedź spośród podanych.

E

A. Zwierzęta obdarzone cechami ludzkimi.
B. Bliżej nieokreślone miejsce wydarzeń.
C. Przesłanie dla czytelnika.
D. Magiczne przedmioty.

10. Zastanów się, co mogła odpowiedzieć foka na słowa liska. Swoją propozycję zapisz w zeszycie.

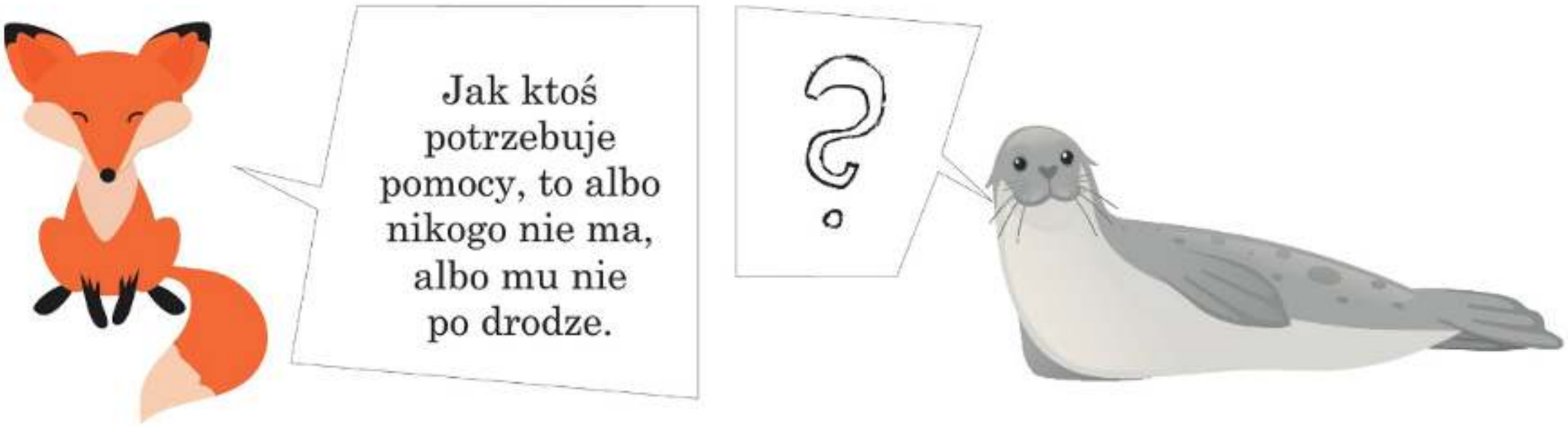

11. Podaj przykłady sytuacji ze współczesnego świata, które pokazują, że wniosek liska mógł być nieprawdziwy.

Tworzę

12. Przedstaw baśń *Sprytny lisek* za pomocą krótkiego komiksu. Wykonaj ilustracje i umieść dymki komiksowe z wpisanym tekstem.

Sprawdź, co już umiesz

Oceń prawdziwość podanych zdań. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	W utworze wykorzystano uosobienie do przedstawienia liska i foki.	P	F
2.	Foka była nieuprzejma i zarozumiała.	P	F
3.	Z baśni wypływa przesłanie, że w trudnych sytuacjach należy liczyć na siebie.	P	F

JA I ŚWIAT WYOBRAŹNI
Podsumowanie rozdziału VI

Sprawdź, co już umiesz

Jacob i Wilhelm Grimmowie

Królowa pszczół

Dwaj bracia królewicze wybrali się na poszukiwanie przygód i popadli w tak rozpustne i występne[1] życie, że długo nie wracali do domu. Najmłodszy ich brat, zwany Głuptaskiem, wyruszył na poszukiwanie starszych. Kiedy ich wreszcie znalazł, wyśmiali go, że przy swojej głupocie chce sobie dać radę w świecie, w którym oni dwaj, znacznie mądrzejsi, nie mogli sobie poradzić.

Idąc przez las, ujrzeli nagle mrowisko. Starsi bracia chcieli je zburzyć, aby zobaczyć, jak się przerażone mrówki rozbiegną, ale Głuptasek rzekł:

– Zostawcie stworzonka w spokoju, nie pozwolę, abyście im zburzyli dom!

Poszli więc dalej, aż przybyli nad wielkie jezioro, po którym pływało mnóstwo kaczek. Starsi bracia chcieli schwytać kilka z nich i upiec, ale Głuptasek rzekł:

– Zostawcie stworzonka w spokoju, nie pozwolę, abyście je zabijali!

Ruszyli więc dalej i przybyli wreszcie do wielkiego ula, tak pełnego miodu, że aż kapało z pnia. Dwaj bracia chcieli podłożyć ogień pod drzewo, aby wykurzyć pszczoły i podebrać im miód. Ale Głuptasek rzekł:

– Zostawcie stworzonka w spokoju, nie pozwolę, abyście je podpalili!

Wreszcie trzej bracia przybyli do zaczarowanego zamku. W stajniach stały kamienne konie, a ludzi nigdzie nie było widać. Przeszli przez wszystkie sale, aż na samym końcu przybyli przed drzwi zamknięte na trzy zamki. W środku drzwi było małe okienko, przez które można było zajrzeć do wnętrza. Bracia zajrzeli i zobaczyli szarego karzełka[2] siedzącego przy stole. Zawołali nań raz i drugi, ale karzełek nie słyszał. Wreszcie za trzecim razem wstał, otworzył trzy zamki i wyszedł. Nie rzekł jednak ani słowa, lecz zaprowadził braci do bogato nakrytego stołu; a kiedy sobie podjedli i popili, powiódł każdego do oddzielnej sypialni.

Nazajutrz przyszedł szary karzełek do najstarszego z braci, kiwnął nań palcem i poprowadził do kamiennej tablicy, gdzie wypisane były trzy zadania, dzięki którym zamek mógł być wyzwolony od czaru. Pierwsze zadanie było takie: w lesie zamkowym leży pod mchem tysiąc pereł najmłodszej królewny, trzeba je wyszukać, a jeśli przed zachodem słońca brakować będzie choć jednej, śmiałek, który się podjął zadania, zamieniony będzie w kamień.

Najstarszy brat poszedł do lasu i szukał przez cały dzień, ale nie znalazł więcej jak sto pereł, toteż gdy słońce zaszło, zamieniony został w kamień.

Nazajutrz średni brat ruszył do lasu, ale i jemu nie lepiej się powiodło. O zachodzie słońca miał dopiero dwieście pereł, został więc zamieniony w kamień.

Wreszcie przyszła kolej na Głuptaska. Począł on skrzętnie szukać we mchu, ale tak trudno było wynajdować maleńkie perełki, że Głuptasek siadł na kamieniu i zapłakał gorzko. Wtem zjawił się przed nim król mrówek, któremu uratował życie, wraz z pięciuset mrówkami, które w krótkim czasie zebrały wszystkie perły.

Drugie zadanie polegało na tym, aby wyłowić z jeziora złoty kluczyk do sypialni najmłodszej królewny. Kiedy Głuptasek przybył nad jezioro, podpłynęły doń kaczki, którym uratował życie, wyłowiły kluczyk i przyniosły mu go.

Ale najtrudniejsze było trzecie zadanie – należało poznać, która z trzech uśpionych królewien jest najmłodsza. A były one do siebie bardzo podobne i można je było rozpoznać po tym tylko, że przed zaśnięciem najstarsza zjadła kawałek cukru, średnia trochę syropu, a najmłodsza łyżkę miodu. Wówczas nadleciała królowa pszczół, której Głuptasek niegdyś uratował życie, siadła po kolei na ustach każdej królewny, a wreszcie zatrzymała się przy tej, która jadła miód, i w ten sposób poznał Głuptasek najmłodszą królewnę.

Wówczas skończył się czar i cały zamek zbudził się ze snu, a wszyscy zaklęci w kamień odzyskali ludzką postać. Głuptasek ożenił się z najmłodszą i najpiękniejszą królewną i został po śmierci jej ojca królem całej krainy. Starsi zaś bracia pożenili się z pozostałymi królewnami i wszyscy żyli długo w szczęściu i zgodzie.

1 występne – nieuczciwe

2 karzełek – baśniowa istota niewielkiego wzrostu

tłum. Marceli Tarnowski

1. Wymień zdarzenia fantastyczne występujące w utworze *Królowa pszczół*. Określ, co w nich jest nieprawdopodobne.

2. Wymyśl, co mogłyby powiedzieć zwierzęta w podanych sytuacjach. Ich wypowiedzi ułóż zgodnie z zasadami savoir-vivre'u.

wskazanie Głuptaskowi najmłodszej królewny

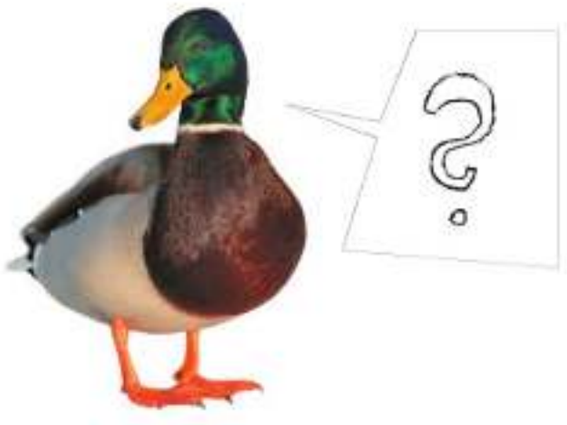

reakcja na chęć upieczenia kaczek przez starszych braci

ocalenie mrowiska przez Głuptaska

3. Jak nazywamy zabieg przywołany w zadaniu 2.?

4. Kilkoro bohaterów baśni wybiera się na uroczystość zaślubin Głuptaska z najmłodszą królewną. Rozpoznasz ich po tym, że zapisano przy nich informacje zgodne z treścią baśni *Królowa pszczół*. Wskaż te postacie.

Głuptasek był królewiczem.

Każdy z braci podjął dwie próby wykonania zadań.

Kaczki pomogły Głuptaskowi wyłowić perły najmłodszej królewny.

Zamek, do którego przybyli bracia, był zaczarowany.

Bracia Głuptaska pomogli potrzebującym zwierzętom.

Karzeł milczał, ale wykazał się gościnnością.

E **5.** Które ze zdań jest zdaniem złożonym? Wybierz poprawną odpowiedź.

A. Dwaj bracia wiedli rozpustne i występne życie.

B. Zjawił się przed nim król mrówek wraz z pięciuset mrówkami.

C. Czar przestał działać i cały zamek zbudził się ze snu.

D. Głuptasek ożenił się z najmłodszą i najpiękniejszą królewną.

6. Dokończ zdanie na cztery sposoby, używając za każdym razem innego spójnika wybranego spośród podanych. Określ, przed którym z nich stawiamy przecinek.

albo • ale • więc • ponieważ • i

▶ Ujrzeli mrowisko…

7. Z którymi baśniami kojarzysz poniższe ilustracje? Uzasadnij, co na to wskazuje. Podaj, jaki morał wypływa z każdego z tych utworów.

8. Które z podanych cech baśni występują w *Królowej pszczół* braci Grimm? Litery zapisane przy poprawnych odpowiedziach, czytane kolejno, utworzą hasło. Kto w baśni został w ten sposób przedstawiony?

Nieokreślony czas wydarzeń.	**KO**
Magiczne przedmioty.	**RA**
Dobro wynagrodzone.	**NT**
Przesłanie dla czytelnika.	**RA**
Zwierzęta mówiące ludzkim głosem.	**LI**
Tradycyjna formuła na początku.	**KI**
Szczęśliwe zakończenie.	**ST**

9. Do każdego związku frazeologicznego dopasuj poprawne znaczenie.

I	II
mieć głowę na karku	mieć zły humor
mieć olej w głowie	być serdecznym
mieć dwie lewe ręce	zbankrutować
wstać lewą nogą	unikać pracy
mieć serce na dłoni	być zaradnym
pójść z torbami	być mądrym

10. Napisz list do jednego z twórców baśni i podziel się wrażeniami z przeczytanego utworu.

To już wiesz

Lektury obowiązkowe

BAŚNIE

Aleksander Puszkin

- *Bajka o rybaku i rybce*

Charles Perrault

- *Kopciuszek*

Kultura

SAVOIR-VIVRE
zasady grzeczności

Formy wypowiedzi

list

Zamek, jesień

Drogi Książę!

Serdecznie pozdrawiam

Twój Kopciuszek

Pojęcia

UOSOBIENIE
nadawanie zwierzętom, przedmiotom itp. cech ludzkich

Nauka o języku

SŁOWNIK SYNONIMÓW
podaje wyrazy o podobnym znaczeniu

Nauka o języku

SYNONIM
wyraz bliskoznaczny

- *król – władca, monarcha*

ANTONIM
wyraz o przeciwstawnym znaczeniu

- *duży – mały*

ZDANIE ZŁOŻONE

Siedzę **i** *marzę.*

zdanie składowe + zdanie składowe

ZWIĄZEK FRAZEOLOGICZNY
ma sens niedosłowny

- *być brzydkim kaczątkiem*

Ortografia i interpunkcja

SPÓJNIK
łączy wyrazy i zdania

PRZECINEK i SPÓJNIKI

, ale • gdyż • więc

~~,~~ oraz • i • albo

ROZDZIAŁ VII

JA I ŚWIAT WOKÓŁ MNIE

Codziennie patrz na świat, jakbyś go oglądał po raz pierwszy.

Éric-Emmanuel Schmitt

Być człowiekiem – jakie to uczucie?

Podczas lekcji:

- określisz postawę bohatera wobec świata;
- zastanowisz się, co można zrobić, żeby świat pachniał, dźwięczał i był przyjemny w dotyku;
- poznasz znaczenie słów: *optymista*, *realista*, *pesymista*.

Na początek

- Jaki nastrój zazwyczaj towarzyszy Ci zaraz po przebudzeniu?
- Co, Twoim zdaniem, decyduje o tym, że dzień będzie udany albo nudny?

Lubisz utwory, które bawią do łez? Taka właśnie jest książka *Masło przygodowe*! To pełna humoru historia perypetii Kasi Koniec, która uczy się przeciętnie, ale o zwierzętach wie prawie wszystko. No i… wciąż mierzy sobie temperaturę, aby w porę zdiagnozować ewentualną chorobę. Warto poznać tę intrygującą postać!

Barbara Stenka, *Masło przygodowe*, Wydawnictwo Literatura, Łódź 2020

- Czy tytuł i opis książki zachęcają do lektury? Powiedz, jak rozumiesz słowa: *masło przygodowe*.

Barbara Stenka

Współczesna polska pisarka, poetka, autorka piosenek i scenariuszy, laureatka wielu nagród literackich. Tworzy także choreografie (układy ruchów podczas tańca) do widowisk teatralnych. Jej książka *Masło przygodowe* otrzymała I nagrodę w Konkursie Literackim im. Astrid Lindgren.

Poznaj autora

Barbara Stenka

Ten cały nudny świat

fragment

Na początku muszę wam powiedzieć, że ten cały świat w ogóle mnie nie interesuje. Bo cały świat wygląda jak brudna piłka, z przewagą koloru niebieskiego i z żółto-zielonymi plamami. Ta piłka jest trochę spłaszczona, taka jak do gry w rugby[1].

Jak posłuchać całego świata, to słychać tylko wielojęzyczny bełkot, strzały, wybuchy i brzęczenie pojazdów i urządzeń mechanicznych.

Jak powąchać cały świat, to ogólną spaleniznę się czuje, świeży plastik, wyziewy samochodowe, bo samochodów jest więcej niż drzew, więc drzew nie czuje się przy ogólnym wąchaniu.

Kiedy dotknąć całego świata, to może być albo twardo od skał lub budynków, albo mokro od wody. Jest też mała szansa na to, że trafi się na sierść lub liście.

Taki cały świat niewiele mówi o sobie samym. Dlatego mnie nie interesuje.

Jedyne, co mnie interesuje, to szczegóły.

Szczegóły czego?

Szczegóły wszystkiego.

Bo zobaczcie, na przykład takie... jezioro. Z daleka, ogólnie, to szara płaszczyzna, pewnie nieraz widzieliście. Ale gdy podejść bliżej, to już coś widać i słychać. Płaszczyzna marszczy się i bulgocze, woda ma różne odcienie. Zbliżcie się jeszcze bardziej. Kucnijcie. A tam – prawdziwy zwierzęcy lunapark[2]! Najlepsze są białawe kiełże[3], które zasuwają, leżąc na boku, dziwaki – no bo kto się tak przemieszcza! Ślimaki falują swoimi miękkimi ciałami i skrobią gębami liście podwodnych sałatek. Kamienie są różniaste: jak kryształy albo cegiełki, albo jak kanciaste nie wiadomo co. Oczywiście widać butelki wbite w piaszczyste dno i – obowiązkowo – reklamówki jak welony wydymające się w rytm fal. I wyplute pety i naddartą pieluchę... Być człowiekiem – to straszny obciach.

Barbara Stenka, *Masło przygodowe*, Wydawnictwo Literatura, Łódź 2020

1
rugby (czytaj: ragby lub rugby) – gra owalną piłką, która jest podawana ręką lub nogą przez zawodników dwóch drużyn

2
lunapark – wesołe miasteczko

3
kiełże – niewielkie skorupiaki o spłaszczonym ciele wygiętym w łuk

O tekście

1. Jak w utworze został opisany świat? Podaj brakujące odpowiedzi na pytania.

Świat został porównany do _____ (czego?), która jest _____ (jaka?).

Kolor niebieski oznacza _____ (co?), a żółto-zielone plamy _____ (czym są?).

2. Kim jest narrator? Czego się o nim dowiadujesz z tekstu?

3. Wyszukaj słowa, które się do niego odnoszą. Jakich form czasownika używa w swoich wypowiedziach?

- **Narrator** – wymyślona przez autora postać opowiadająca o wydarzeniach rozgrywających się w utworze.
- **Narrator pierwszoosobowy** jest uczestnikiem wydarzeń, o których opowiada. Wypowiada się w 1. osobie. Może być bohaterem występującym w utworze.

E **4.** Jaką postawę wobec świata prezentuje narrator? Wybierz właściwą odpowiedź.

A. Jest obojętny wobec świata.

B. Fascynują go szczegóły świata.

C. Dąży do zmiany świata na lepsze.

D. Uważa świat za mało interesujący.

5. Wyszukaj w tekście fragmenty mówiące o tym, jak bohaterka – Kasia Koniec – odbiera świat. Jakie bodźce z otoczenia do niej docierają?

Co odczuwa przez dotyk?

Dlaczego tak się dzieje?

Jakie zapachy czuje?

Skąd pochodzą te zapachy?

Co słyszy?

Skąd pochodzą te dźwięki?

6. Podaj swoje postulaty dotyczące tego, jak powinno być w naszym świecie.

7. Uzupełnij zdanie. Wybierz odpowiedzi A albo B oraz C albo D.

E

Synonimem wyrazu *obciach* jest słowo **A / B**, a jego antonimem słowo **C / D**.

A. *kompromitacja*

B. *przykrość*

C. *radość*

D. *chluba*

8. Wyjaśnij, jak w kontekście utworu rozumiesz słowa: *Być człowiekiem – to straszny obciach*. Czy zgadzasz się z takim stwierdzeniem?

9. Dowiedz się, w jaki sposób można podchodzić do życia. Dopasuj każde pojęcie do definicji oraz do odpowiedniego związku frazeologicznego.

optymista

realista

pesymista

osoba dostrzegająca głównie złe strony życia

osoba z nadzieją patrząca w przyszłość

osoba obiektywnie patrząca na świat

trzeźwo patrzeć na świat

widzieć wszystko w czarnych barwach

patrzeć przez różowe okulary

a) Powiedz, którym z podanych słów można określić bohaterkę tekstu *Masło przygodowe*. Dlaczego?

b) Które z powyższych określeń najtrafniej oddaje Twoje podejście do życia? Podaj kilka przykładów swoich zachowań.

Tworzę

10. Podzielcie się na 4–5-osobowe zespoły. Zastanówcie się nad tym, jakich niezwykłych rzeczy dokonał człowiek. Wspólnie zbierzcie argumenty na potwierdzenie słów: *Być człowiekiem – to brzmi dumnie.*

Chcę więcej

Być może słyszałaś / słyszałeś o siedmiu cudach świata. Czy wiesz, co kryje się pod tą nazwą? Jest to lista niezwykłych budowli powstałych w starożytności, które zachwycały swoim rozmachem i pięknem. Niestety, do naszych czasów przetrwała tylko piramida Cheopsa. Pozostałe budowle uległy zniszczeniu.

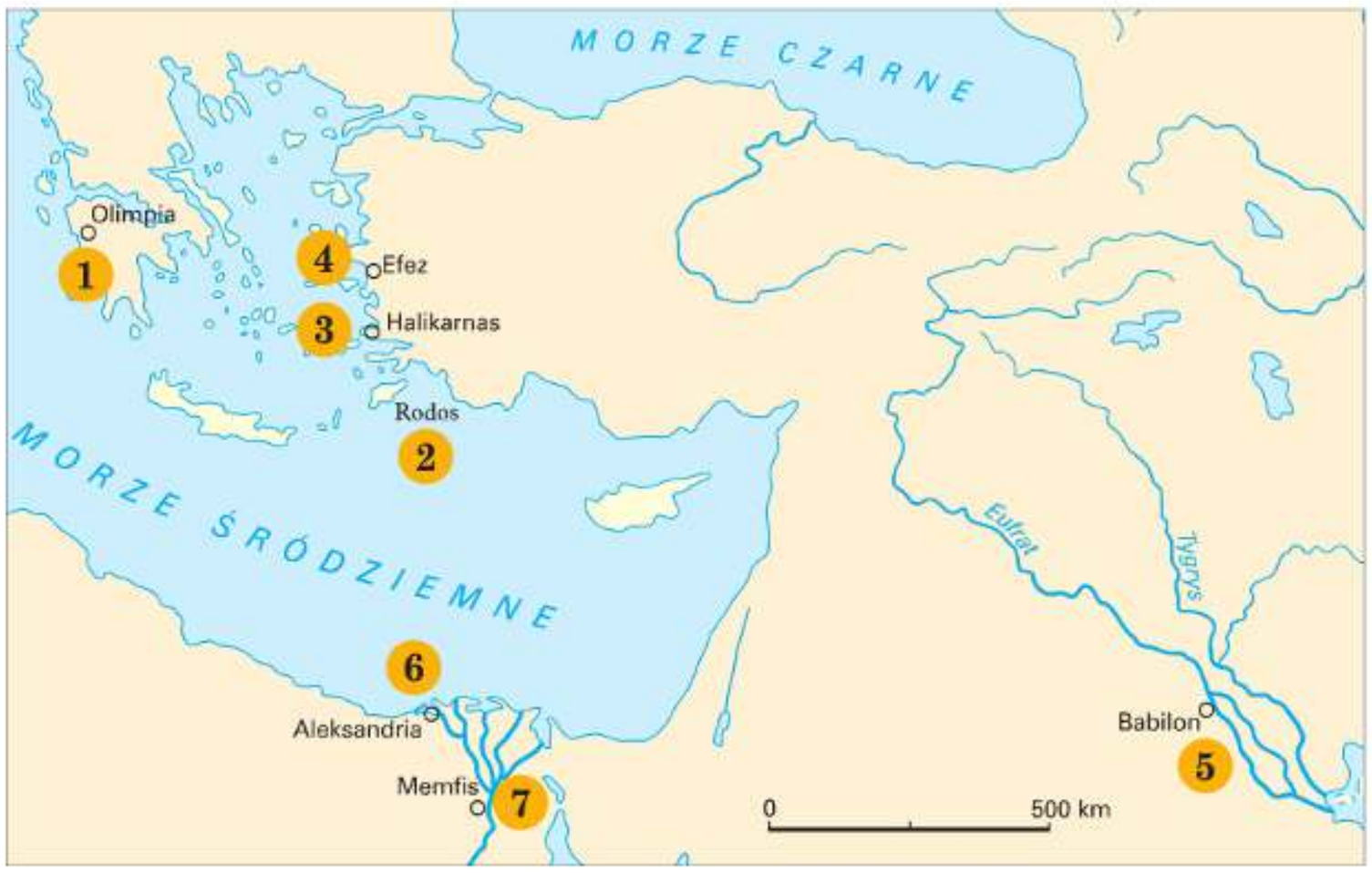

1. posąg Zeusa w Olimpii
2. Kolos Rodyjski
3. Mauzoleum w Halikarnasie
4. świątynia Artemidy w Efezie
5. wiszące ogrody Semiramidy w Babilonie
6. latarnia morska na Faros
7. piramida Cheopsa w Gizie

- Wyszukaj w dostępnych źródłach informacje na temat jednego z siedmiu cudów świata. Sporządź krótką notatkę.
- Czy którąś ze współczesnych budowli można by nazwać ósmym cudem świata? Jeśli tak, to którą? Opisz ją.

Sprawdź, co już umiesz

Oceń prawdziwość podanych zdań. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F, jeśli jest fałszywe.

1.	Bohaterka *Masła przygodowego* to jednocześnie narratorka utworu.	P	F
2.	Tekst ma formę dialogu narratorki z czytelnikiem.	P	F

Podczas lekcji:

Dbamy o dobro lasu

- dowiesz się, jak ludzie zachowują się w lesie;
- poznasz zasady postępowania w środowisku leśnym.

Na początek

- Czy zdarzyło Ci się zbierać grzyby albo spacerować po lesie wczesnym rankiem? Opowiedz o swoich wrażeniach.

Rafał Klimczak

Autor popularnych książek dla dzieci. Twórca cyklu *Poznaję świat i kropka!*, a także serii przygód nudzimisiów oraz leśnych skrzatów.

Poznaj autora

Rafał Klimczak

Grzybobranie

fragmenty

Jesienne mgły wzięły w swe objęcia Szczawińską Kratę, snując się po łąkach i leśnych polanach. Raz osiadały lekko na wilgotnej ziemi, to znów unosiły się nad trawami oraz krzewami. [...] Kondzio i Lubawa wybierali się właśnie na grzybobranie, które zapowiadało się obiecująco po niedawnych deszczach. [...]

Pierwsze promienie słońca tańczyły po kroplach rosy, tworząc przepiękne naszyjniki i korale na liściach pajęczyny. Liście paproci skrzyły się niczym drogocenne skarby, a mech wyglądał, jakby ktoś rozsypał na nim perły. [Ekoludki rozejrzały się i weszły między drzewa].

– Las jest piękny o każdej porze – stwierdził Kondzio. – Nawet podczas najbrzydszej jesieni. [...] Obyśmy tylko zdążyli przed grzybiarzami. [...]

Grzybiarze byli istnym utrapieniem w lasach o tej porze roku. Zazwyczaj chodzili jeden obok drugiego i niszczyli, co popadło,

a najczęściej właśnie grzyby. Oczywiście byli przy tym przekonani, że postępują słusznie, bo kopali i deptali te, które są dla ludzi niejadalne. Zupełnie nie brali pod uwagę potrzeb mieszkańców lasu [...].

Słoneczko przyjemnie grzało, budząc leniwe jeszcze o tej porze meszki i komary. Tymczasem ekoludki dobrały się w pary. Każda pilnowała jednego z wyznaczonych miejsc i cierpliwie wyglądała grzybiarzy. Pierwsi doczekali się gości Jagna i Sprytek, ukryci na skraju polany w pękniętym pniu starej brzozy. Najpierw dało się słyszeć trzask gałęzi, potem sapanie, aż wreszcie ich oczom ukazał się bardzo chudy człowiek w okularach na nosie. Był tak wysoki, że wprawił ekoludki w zdumienie. W ręku trzymał książkę i notes, co nie było częstym widokiem u grzybiarzy.

– Jak on widzi grzyby z takiej wysokości? – nie rozumiał Sprytek.

– I po co mu ta książka? – zastanawiała się Jagna.

Szybko jednak się okazało, że mężczyzna przeprowadzał jakieś badania. Zapisywał nazwy grzybów, które napotkał. Odnotowywał, ile ich jest i pod jakimi drzewami rosną. Książka zaś pomagała mu rozpoznawać bardzo rzadkie okazy. Najdziwniejsze i zaskakujące było jednak to, że... nie kopnął ani jednego muchomora. Wręcz przeciwnie. Cieszył się wyraźnie z każdego napotkanego egzemplarza.

– Miło popatrzeć na ludzi, którzy szanują przyrodę – powiedział Sprytek z uznaniem. [...]

Tymczasem badacz natknął się na sztucznego muchomora ustawionego przez skrzaty. Przyklęknął przy nim i obejrzał uważnie. Wreszcie zaczął cmokać i dotknął go ręką.

Ekoludki były przekonane, że się rozzłości i zniszczy ich pułapkę. Ten jednak uśmiechnął się tylko i pokręcił głową.

– A to dowcipnisie – powiedział sam do siebie. I zwyczajnie poszedł dalej.

W tym czasie Nastka i Gacek ukryli się w kępie paproci [...]. Siedzieli tak dosyć długo i bardzo im się nudziło. Wreszcie po niemal dwóch godzinach nadeszli wyczekiwani goście. Byli to babcia i dziadek z wnuczkiem. Oni także nie kopali żadnych grzybów i nie niszczyli roślin. Co więcej, uczyli chłopca, jak należy zachowywać się w lesie i czego nie wolno robić. Babcia tłumaczyła dziecku, żeby nie krzyczało, bo płoszy zwierzęta. Z kolei dziadek pokazał wnuczkowi muchomory i po chwili już obaj podziwiali, jakie są piękne. Nastka zaniemówiła z wrażenia i tylko szturchała Gacka w bok.

Rafał Klimczak, *Leśne skrzaty walczą ze smogiem* (fragmenty)

O tekście

1. Opowiedz, jak zachowywali się ludzie z opowieści Rafała Klimczaka.

2. Co trzymał w ręku chudy pan w okularach? Wybierz właściwą odpowiedź.

E

A. Scyzoryk do wycinania grzybów.
B. Silnie powiększającą lupę.
C. Koszyk na zbiory.
D. Książkę i notes.

3. Co zdziwiło Jagnę i Sprytka w zachowaniu tego człowieka? Wyjaśnij, czego się spodziewały ekoludki.

4. Czy ekoludki mogły być dumne z gości, którzy odwiedzili las? Dlaczego? Zapisz odpowiedź składającą się z kilku zdań rozwiniętych.

5. Zastanów się, po co ekoludki zostawiły w lesie sztucznego muchomora. Jak myślisz, co chciały osiągnąć?

Tworzę

6. Wyobraź sobie, jak wyglądają ekoludki. Opisz ich wygląd i zachowanie w lesie.

7. Z niepotrzebnych opakowań, starych gazet, szmatek, torebek itp. wykonaj postać ekoludka lub jego portret.

8. Na podstawie zdjęć opowiedz, co można, a czego nie wolno robić w lesie.

9. Dobierzcie się w pary i stwórzcie na dużym arkuszu plakat z zasadami właściwego zachowania się w lesie. Wykorzystajcie swoje wnioski z zadania 8.

10. Jak sądzisz, dlaczego każdy z nas powinien dbać o las? Przygotuj prezentację na ten temat. Potrzebne materiały wyszukaj w bibliotece lub w internecie.

11. Wybierz się z rodzicami lub opiekunami do lasu. Poobserwuj, jak wygląda. Czy jest w nim czysto, czy może leżą tam śmieci? Swoje spostrzeżenia zapisz w zeszycie.

12. Przyjrzyj się poniższemu zdjęciu. Zaproponuj, jak można zadbać o różne rośliny i zwierzęta leśne.

Sprawdź, co już umiesz

Podaj trzy przykłady ekologicznych zachowań, które pomogą chronić lasy.

W świecie znaków

Podczas lekcji:

- dowiesz się, jak możemy się komunikować za pomocą znaków;
- poznasz definicję znaku.

Na początek

- Przyporządkuj poszczególnym znakom litery i rozszyfruj hasło. Rozwiązanie zapisz w zeszycie.

● – A	⌂ – E	■ – R	♥ – Y
☼ – C	† – Ę	◀ – S	☺ – Z
♣ – Ć	∞ – I	♫ – T	
Σ – D	Ω – M	◊ – W	

☼	☺	♥	♫	●	♣

Ω	∞	†	Σ	☺	♥

◊	∞	⌂	■	◀	☺	●	Ω	∞

- Wyjaśnij, co oznacza odgadnięte powiedzenie.

1. Przyjrzyj się ilustracjom i powiedz, z jakimi znakami zetknęła się Marysia, zanim jej klasa wyruszyła na wycieczkę do lasu. Wyjaśnij, o czym one informują.

2. Jak myślisz, dlaczego ludzie często używają znaków graficznych zamiast słów?

Na co dzień spotykamy się z wieloma **znakami**. To nie tylko wyrazy i zdania, lecz także dźwięki i formy graficzne, które zastępują słowa i służą do szybkiego przekazywania informacji. Są zrozumiałe dla osób posługujących się różnymi językami.

Znaki mogą oddziaływać na różne zmysły. Najczęściej są odbierane za pomocą wzroku, słuchu i dotyku.

Znaki:

- wyrazy —

- sygnały świetlne —
- emotikony —
- flagi —
- znaki drogowe —

- gesty —
- symbole —

- dźwięki —
- mimika —

3. Powiedz, na które zmysły oddziałują przedstawione znaki. O czym informują?

4. Dopasuj piktogramy związane z turystyką do właściwych objaśnień w ramce.

I

II

III

IV

V

schronisko • punkt informacji turystycznej • zakaz rozpalania ognisk i grilla • pole namiotowe • parking

- **Piktogram** to schematyczny rysunek, który pozwala przedstawić informację bez słów.

- **Emotikon** to znak graficzny przedstawiający wyraz twarzy człowieka.

:-) :0 :(:/

5. Które emotikony odzwierciedlają uczucia uczniów po wycieczce? Dopasuj odpowiednią ikonę do każdego zdjęcia.

6. Posługując się wyłącznie gestami i mimiką, pokaż emocje wymienione w ramce.

znudzenie • zaskoczenie • poczucie zwycięstwa

7. Po powrocie z wycieczki Twoje ubranie wymaga czyszczenia. Sprawdź, co oznaczają podane symbole.

Chcę więcej

Kod Morse'a (czytaj: morsa) to system znaków służący do komunikowania się na odległość. Znaki można przekazywać za pomocą sygnałów świetlnych lub dźwiękowych.

Alfabet Braille'a (czytaj: brajla) umożliwia osobom niewidomym zapisywanie i odczytywanie tekstów.

- Wyszukaj w dostępnych źródłach kod Morse'a lub alfabet Braille'a. Zapisz w zeszycie dowolne słowo związane z dzisiejszą lekcją, posługując się tymi znakami. Następnie wymieńcie się zeszytami z koleżanką lub kolegą z ławki i rozszyfrujcie swoje hasła.

Sprawdź, co już umiesz

Zaprojektuj jeden ze znaków graficznych:

- dzień wolny od sprawdzianów,
- miejsce rozmów z koleżankami i kolegami,
- informacja o zapomnianym zeszycie.

Kupię, sprzedam, zamienię – więc niezbędne ogłoszenie!

Podczas lekcji:

- nauczysz się, jak poprawnie napisać ogłoszenie;
- samodzielnie ułożysz tekst ogłoszenia.

Na początek

- Co mogą zrobić dziewczynki, żeby odzyskać bransoletkę?

Ogłoszenie – krótka wypowiedź mająca na celu poinformowanie kogoś o czymś, np. o zgubie, chęci kupna, sprzedaży czegoś, wydarzeniu, które się odbędzie. Należy je zamieścić np. na tablicy ogłoszeń, słupie informacyjnym, stronie internetowej, w mediach społecznościowych. Szczególnie ważne ogłoszenia mogą być przekazywane przez radio i telewizję.

Bank słówek

- poszukuję • sprzedam • oddam • kupię • zamienię • zgubiono • zaginęła • ostatnio był widziany
- tanio • cena do negocjacji • okazyjnie • na raty • za darmo
- przewidziana nagroda • znalazca zostanie nagrodzony • znalazca otrzyma
- więcej informacji pod numerem • w wiadomości prywatnej • w celu uzyskania szczegółowych informacji proszę dzwonić wieczorem

Mam lekkie pióro

nagłówek, np. *Uwaga* lub *Ogłoszenie*

określenie czasu i miejsca zdarzenia

cel ogłoszenia – np. kupno, sprzedaż, poszukiwanie pracy, zguby

Ogłoszenie

12 maja około godz. 12 w autobusie nr 22 zgubiłam srebrną bransoletkę. Jest wysadzana niebieskimi kryształkami i ma wygrawerowaną literę M na zapięciu.

Dla znalazcy przewidziana nagroda.

Telefon: 123 123 1234

zachęta dla osoby, która np. pomoże w poszukiwaniach

tekst ogłoszenia – niezbędne informacje o przedmiocie ogłoszenia

dane kontaktowe – np. numer telefonu, adres, e-mail

Pamiętaj o tym, aby w ogłoszeniu:

- podać dokładne dane na temat przedmiotu, wydarzenia, pracy itp.;
- wskazać, w jaki sposób można się z Tobą skontaktować;
- pisać precyzyjnie, zwięźle i rzeczowo.

Ogłoszenie musi być **czytelne**, dlatego należy je napisać bezbłędnie. Ważne informacje warto **podkreślić** lub **zaznaczyć kolorem**.

1. Uzupełnij poniższe ogłoszenie, tak aby można było na jego podstawie dowiedzieć się jak najwięcej o psie i poznać okoliczności jego zaginięcia. Zadanie wykonaj w zeszycie.

UWAGA!

Wczoraj około godziny _____ zaginął pies rasy _____.
Ma _____ sierść oraz _____ obrożę z _____.
Reaguje na imię _____. Ostatnio widziano go
w okolicach _____. Ktokolwiek widział _____, jest proszony
o kontakt pod numerem telefonu _____.

2. Jakich informacji brakuje w podanych ogłoszeniach? Przekształć je w taki sposób, aby można było z nich skorzystać.

I. Kupię podręcznik do języka polskiego. Tel. 245 245.

II. Sprzedam stary fotel bujany w kolorze orzechowym. Mebel wymaga odświeżenia. Cena do negocjacji.

III. Znaleziono pęk z brelokiem.
Kontakt pod adresem e-mailowym:
marek1@zamienmy.slowo

3. Wyobraź sobie, że chcesz sprzedać jeden z poniższych przedmiotów. Napisz ogłoszenie. Podaj szczegółowe informacje na temat wybranej rzeczy. Ze względów bezpieczeństwa wpisz fikcyjne dane kontaktowe.

Sprawdź, co już umiesz

Napisz ogłoszenie o planowanej na koniec maja wycieczce do lasu. Podaj wszystkie niezbędne informacje. Użyj wymyślonych danych kontaktowych.

Bo przez lasy i przez knieje pędzą onomatopeje

Podczas lekcji:

- dowiesz się, co to są wyrazy dźwiękonaśladowcze (onomatopeje);
- nauczysz się je wskazywać w tekście.

Na początek

- Wymień odgłosy (przyjemne i nieprzyjemne), które towarzyszą Ci zwykle w ciągu dnia.

Małgorzata Strzałkowska (ur. 1955)

Poetka i ilustratorka, autorka ponad stu książek dla dzieci, m.in. *Wierszyków łamiących języki*, *Wierszy, że aż strach!*, *Rymowanych przepisów na kuchenne popisy*. W dzieciństwie chciała zostać baletnicą.

Poznaj autora

Małgorzata Strzałkowska

Gwałtu! Rety! Co się dzieje?!

Gwałtu! Rety! Co się dzieje?!
Co tak pędzi poprzez knieje?!
Tak szeleści, chrzęści, trzeszczy,
jęczy, stęka, zgrzyta, wrzeszczy, [...]
chrupie chrup, chrup! łupie łup, łup!,
dzyń, dzyń! dzwoni, tupie tup, tup!
czasem klapie klap, klap, klap!
to znów człapie człap, człap, człap!
Co tak warczy, miauczy, gdacze?!
Tak rechocze, szczeka, kracze?!
Echo się na nogach słania,
bo już dość ma powtarzania –
zapiszczało coś żałośnie
i uciekło gdzie pieprz rośnie!

Pochowały się zwierzaki
i umilkły wszystkie ptaki,
bo przez lasy i przez knieje
pędzą onomatopeje!!!
Każda robi bum! i brzdęk!
naśladując jakiś dźwięk,
każda szura, szumi, skrzypi
i chichocze – cha, cha! chi, chi!

Gdy już miały dość hałasu,
zbiegły się na skraju lasu
i wrzasnęły: „Pa! cmok, cmok!
Zobaczymy się za rok!”.

Małgorzata Strzałkowska, *Gimnastyka dla języka* (fragmenty)

O tekście

1. Wskaż w wierszu przykład:

a) wyrazu naśladującego odgłos zwierzęcia;

b) zapisu głośnego dźwięku;

c) zapisu nieprzyjemnego dźwięku.

Wyrazy dźwiękonaśladowcze (inaczej **onomatopeje**) to słowa naśladujące dźwięki natury, odgłosy ludzi, zwierząt i urządzeń, np. *brzęczeć*, *brzękliwy*, *brzdęk*. Wyrazy dźwiękonaśladowcze często stosują poeci, którzy chcą w swoich utworach oddać jakieś doznania słuchowe, np. szum deszczu, lub wywołać określony nastrój.

2. Niech każdy z was, kolejno, przeczyta po jednym wersie utworu. Starajcie się dobitnie i jak najwyraźniej odczytać onomatopeje.

3. Zagrajcie w grę. Wybierzcie kod zadania, np. A1. Waszym zadaniem będzie zapisać dany dźwięk jako rzeczownik. Pierwszego ucznia i kod dla niego wskazuje nauczyciel, kolejnego – osoba, która jako ostatnia odgadła wyraz.

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
A.	chrup, chrup	puk, puk	kra, kra	człap, człap	gę, gę	beee	kle, kle
B.	kuku	chlup, chlup	sssssssss	bzzz, bzzz	piii, piii	kwa, kwa	kap, kap
C.	meee, meee	kłap, kłap	miau, miau	cmok, cmok	plum, plum	tup, tup	szur, szur

4. Zapisz w zeszycie po trzy przykłady wyrazów dźwiękonaśladowczych według wzoru.

Zapis dźwięku	Czasownik (co robi?)	Rzeczownik (co?)
szszszsz…	szumi	szum / szumienie

5. Jakie dźwięki wydają pokazane przedmioty? Jak byś zapisała / zapisał te odgłosy?

Tworzę

6. Jakie dźwięki mogłyby wydawać postacie ukazane na obrazkach? Wymyśl oryginalne onomatopeje.

Chcę więcej

Czy wiesz, że każdy język tworzy własne wyrazy dźwiękonaśladowcze? Przeczytaj, jak zapisuje się szczekanie psa w różnych językach.

albański → ham-ham

czeski → haff-haff

holenderski → blaf-blaf

indonezyjski → guk-guk

- Napisz krótką historyjkę z psem w roli głównej. Zastosuj w niej cztery wyrazy dźwiękonaśladowcze.

Sprawdź, co już umiesz

Oceń prawdziwość podanych zdań. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	Z fragmentu wiersza: *Każda robi bum! i brzdęk! / naśladując jakiś dźwięk*, można wywnioskować, jaką funkcję pełnią onomatopeje.	P	F
2.	W zdaniu: *Deszcz pluszcze koło domu i drzewa szeleszczą mokrymi liśćmi*, onomatopejami są słowa: *mokrymi liśćmi*.	P	F

Świat pod lupą

Podczas lekcji:

- wskażesz środki stylistyczne użyte w wierszu *Mrówko ważko biedronko*;
- utworzysz związki frazeologiczne z nazwami owadów.

Na początek

- Czym się różni patrzenie na świat przedstawione na ilustracjach A i B? Który sposób obserwacji wydaje Ci się ciekawszy? Dlaczego?

Jan Twardowski (1915–2006)

Poznaj autora

Ksiądz i poeta, jeden z najpopularniejszych autorów wierszy. Zdobywca wielu nagród i wyróżnień, m.in. Orderu Uśmiechu (1996). W swojej twórczości głosił szacunek wobec drugiego człowieka, miłość do świata i wszelkiego stworzenia. Wiersze ks. Twardowskiego są pełne humoru i optymizmu. Jego najbardziej znane tomiki to *Zeszyt w kratkę* oraz *Patyki i patyczki*.

Jan Twardowski

Mrówko ważko biedronko

Mrówko co nie urosłaś w czasie wieków
ćmo od lampy do lampy
na przełaj i najprościej
świetliku mrugający nieznany i nieobcy
koniku polny
ważko nieważka[1]
wesoło obojętna
biedronko nad którą zamyśliłby się
nawet papież z policzkiem na ręku

człapię po świecie jak ciężki słoń
tak duży że nic nie rozumiem
myślę jak uklęknąć
i nie zadrzeć nosa do góry

a życie nasze jednakowo
niespokojne i malutkie

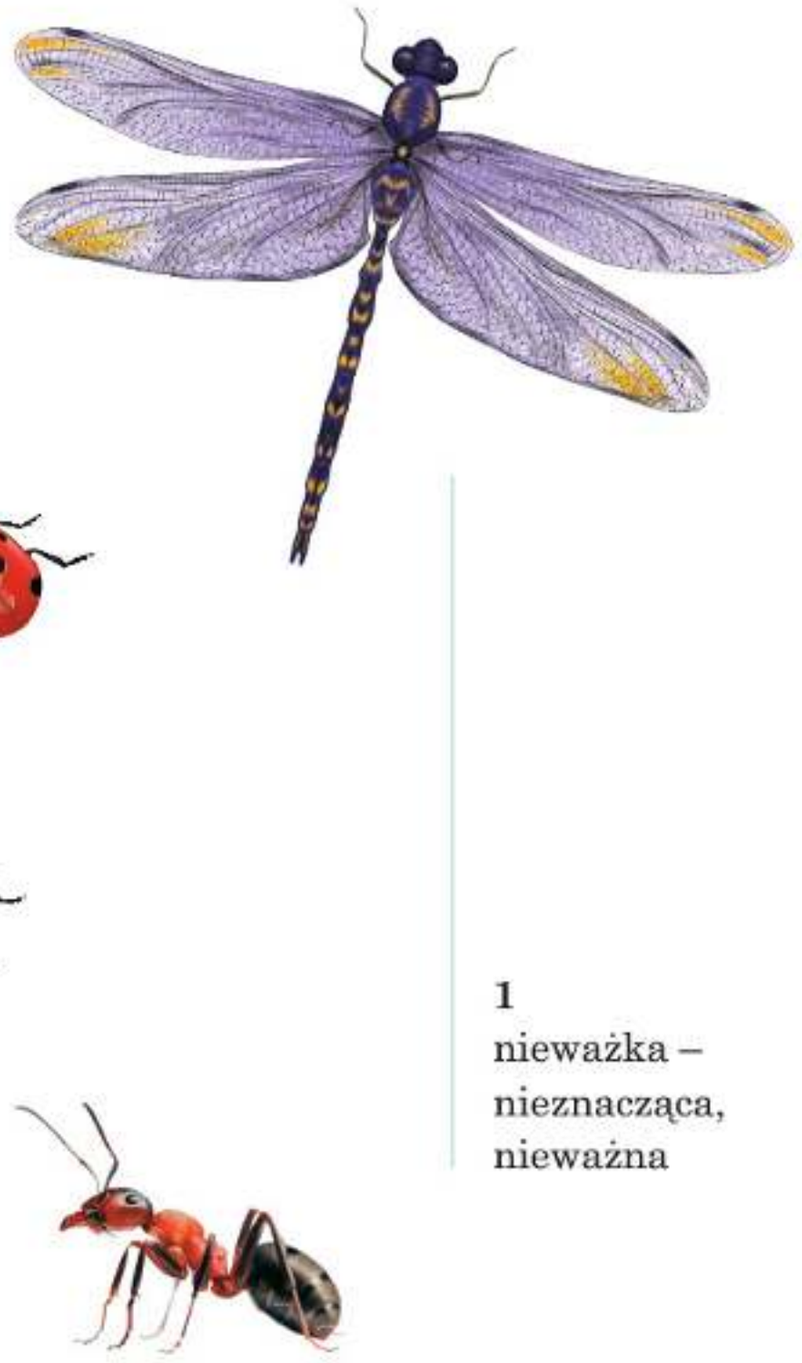

1 nieważka – nieznacząca, nieważna

O tekście

1. Wskaż właściwe dokończenie zdania.
Podmiot liryczny zwraca się do

A. Boga – Stwórcy świata.
B. każdego czytelnika.
C. małych owadów.
D. wszystkich zwierząt.

2. Jaką osobą jest podmiot liryczny? Wybierz jego cechy spośród podanych propozycji. Wskaż fragmenty wiersza, które potwierdzą Twój wybór.

dobroduszny • zgorzkniały • poważny • łagodny • spostrzegawczy • skromny • pewny siebie • pesymistyczny • optymistyczny • wrażliwy • obojętny • czuły

3. Jakim stworzeniom jest poświęcony utwór? Wymień je. W jaki sposób podmiot liryczny wypowiada się o zwierzętach? Opisz opinie i emocje, które temu towarzyszą.

E **4.** Uzupełnij zdania. Wybierz odpowiedzi A albo B oraz C albo D.

Słowa: *świetliku mrugający* <u>nieznany</u> *i* <u>nieobcy</u>, zwracają uwagę na to, że **A / B**.
Podkreślone wyrazy to części mowy **C / D**.

A. wszyscy słyszeli o świetliku, ale niewiele o nim wiedzą

B. wszyscy wiedzą, że świetlik wyłącznie świeci

C. nieodmienne

D. odmienne

5. Wyjaśnij znaczenie słów: *człapię po świecie jak ciężki słoń / tak duży że nic nie rozumiem*. Czy można je potraktować dosłownie?

6. Wyszukaj w utworze związek frazeologiczny. Wyjaśnij jego znaczenie. O jakiej postawie ludzi wobec świata przyrody świadczą te słowa?

7. Które z wymienionych środków poetyckich występują w wierszu Jana Twardowskiego? Podaj przykłady z tekstu potwierdzające Twój wybór.

epitet • porównanie • powtórzenie • zdrobnienie • onomatopeja

8. Wyjaśnij, jaką funkcję pełnią te środki w utworze. Jak wpływają na postrzeganie opisanego świata?

E **9.** Oceń prawdziwość podanych zdań. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	Zestawienie papieża i biedronki miało podkreślić znaczenie małych stworzeń.	**P**	**F**
2.	Podmiot liryczny stawia znak równości między życiem człowieka a życiem owadów.	**P**	**F**

Tworzę

10. W imieniu Szkolnego Koła Przyrodniczego napisz ogłoszenie o poszukiwaniu ochotnika do nagrywania dźwięków wydawanych przez owady. W ogłoszeniu poinformuj, jakimi cechami powinna się odznaczać taka osoba.

Sprawdź, co już umiesz

Czego można się dowiedzieć o ludziach na podstawie wiersza Jana Twardowskiego? Sformułuj trzy refleksje, jakie Ci się nasunęły po przeczytaniu utworu.

Z druhami się nie waham

Podczas lekcji:

- powtórzysz, na jakie głoski wymienia się *h* i po jakich literach występuje;
- przećwiczysz poprawne pisanie wyrazów z literą *h*.

Na początek

- Rozwiąż rebus. Podaj znaczenie hasła.

FA

ET=I

H piszemy

- gdy w wyrazach pokrewnych wymienia się na *g*, *ż*, *z*, np.

wahać – waga, druh – drużyna, błahy – błazen

- po literze *z*, np.

zhardzieć, zhańbić, zharmonizować

- w cząstkach: *hipo-*, *higro-*, *hydro-*, *hiper-*, *hekto-*, *helio-*, np.

hipodrom, higrometr, hydrofor, hiperaktywny, hektolitr, heliocentryczny

- w wyrazach, których pisownię trzeba zapamiętać, np.

ohyda, harcerz, czyhać, huta, hydrauliczny, higiena

1. Dopasuj po dwa określenia do podanych wyrazów. Użyj ich w odpowiedniej formie. Ułóż zdania z trzema wybranymi związkami.

hałaśliwy honorowy

- druh
- wahadło — rozhuśtany — hardy
- wataha — hoży — mahoniowy

- **hoży** – wyglądający młodo i zdrowo
- **wataha** – stado drapieżnych zwierząt, a także duża i niebezpieczna grupa ludzi

2. Na czym polega dowcip w opisanej rozmowie? Dlaczego doszło do nieporozumienia?

Helena: Co powiedziała ciocia, gdy zobaczyła ciebie i Huberta?

Henryk: Powiedziała, że jesteśmy hoży chłopcy.

Helena: To może powinniście pojechać do lekarza?

E **3.** Uzupełnij poniższe zdanie. Wybierz odpowiedź A albo B oraz jej uzupełnienie C albo D.

Słowo ***hart*** ma **A / B** wyraz ***chart*** i oznacza **C / D**.

A. takie samo znaczenie jak

B. inne znaczenie niż

C. siłę fizyczną i psychiczną człowieka

D. rasę psa myśliwskiego

4. Zastąp wyróżnione wyrazy słowami z *h* po literze *z*.

- Hania **rozbujała** się na hamaku.
- Bohater tego horroru **splamił** swoje dobre imię.
- Dziadek Horacy **wygładził** strugiem blat mahoniowego stołu.

☆ **5.** Wyjaśnij znaczenie słów z cząstkami: *hipo-*, *higro-*, *hydro-*, *hiper-*, *hekto-*, *helio-*, podanych w definicji na s. 293. W razie potrzeby skorzystaj ze słownika.

6. Jakie zawody wykonują osoby ukazane na zdjęciach? Dopasuj nazwy do fotografii.

higienistka • hostessa • hydraulik • rehabilitantka • hutnik • hejnalista

1

2

3

Sprawdź, co już umiesz

Złośliwy chochlik pozamieniał środkowe sylaby wyrazów. Odgadnij te słowa. Zastosuj odgadnięte wyrazy w krótkiej historyjce o wyjeździe w Himalaje.

HA	WE	HER	HO	HAR	WA	BO
BA	MI	HO	MU	HA	HI	RO
LEC	KUŁ	TA	SKOP	DER	DŁO	MAZ

Uśmiech od ucha do ucha

Podczas lekcji:

- dowiesz się, na jakie głoski wymienia się *ch* i po jakich literach występuje;
- nauczysz się wykorzystywać w praktyce zasady pisowni *ch*.

Na początek

- W przywołanych żartach wyszukaj i przeczytaj wyrazy z *ch*.

– Dlaczego długopisy nie chodzą na treningi?

– Bo się wypisały.

– Co robi zaatakowany kucharz?

– Wzywa posiłki.

– Jak się śmieje las?

– Mech, mech, mech!

Ch piszemy

- gdy w wyrazach pokrewnych wymienia się na *sz*, np.

du**ch** – du**sz**ek, ci**ch**o – ci**sz**a, głu**ch**y – ogłu**sz**yć

- na końcu wyrazów, np. słu**ch**, pro**ch**, śmie**ch**

Wyjątek: **druh**

- po literze *s*, np. s**ch**odzić, ws**ch**ód, os**ch**ły
- w wyrazach, których pisownię trzeba zapamiętać, np.

szla**ch**ta, **ch**orować, **ch**rzan, **ch**ałwa, **ch**ytry

1. Na podstawie ilustracji odgadnij wyrazy z *ch* wymiennym. Podaj słowa uzasadniające ich pisownię.

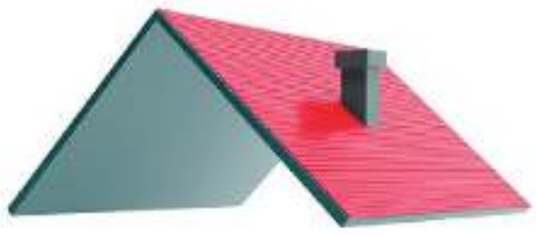

2. Zmień formę wyróżnionych wyrazów tak, aby powstały słowa z *ch*.
Wzór:

Wiktoria naszyła na sweter **serduszko** z zamszu. → serducho

- Moja mama zawsze zdejmuje **kożuszek** z mleka.
- Piotruś się skarży, że boli go **brzuszek**.
- Kelnerka sprzątnęła **okruszki** ze stołu.
- **Muszka** to dodatek idealnie uzupełniający stylowy męski garnitur.

3. Utwórz w zeszycie formy miejscownika liczby mnogiej podanych rzeczowników. Jakie zakończenia mają utworzone wyrazy? Podkreśl je.

gra • program • komputer • sieć • dysk

E **4.** Wybierz poprawne dokończenie zdania.

Taką samą regułą ortograficzną możemy wytłumaczyć pisownię wyrazów:

A. *cecha, schab.*
B. *trochę, muchomor.*
C. *poducha, suchy.*
D. *gmach, echo.*

E **5.** Który z wyrazów nie pasuje do pozostałych? Wskaż poprawną odpowiedź.

A. *schować* **B.** *wschód* **C.** *suchary* **D.** *wyschnąć*

6. Odgadnij wyrazy z *ch* przedstawione w rebusach.

+ HR +

~~Q~~ A = C ~~G~~

S +

+

~~MIK~~ L = W ~~I~~

7. Za pomocą pantomimy przedstaw dwie czynności, w których nazwach występuje *ch* po literze *s*.

8. Oceń prawdziwość podanych zdań. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe. E

1.	Pisowni wyrazów: *charakter*, *chaos*, *ochrona*, nie wyjaśnia żadna zasada.	P	F
2.	W słowie *ropucha* występuje *ch* wymienne na *sz*.	P	F

Chcę więcej

HEŁM

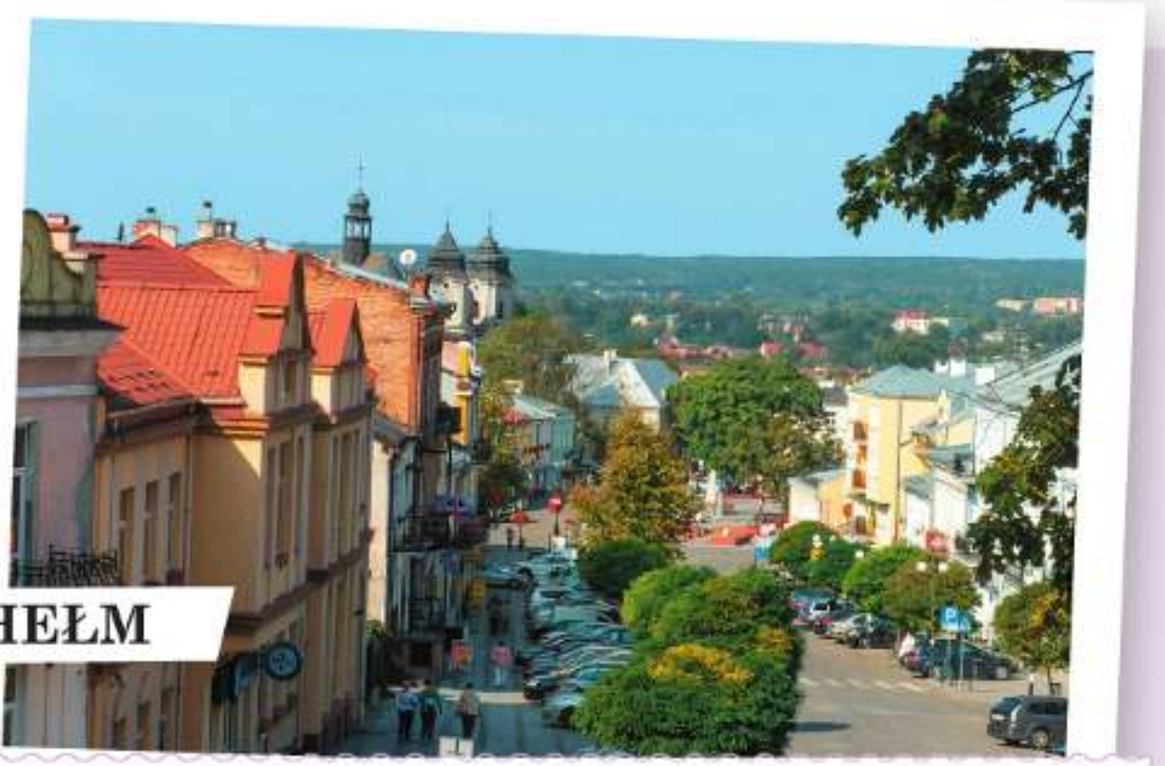

CHEŁM

Pisownia podanych wyrazów może być kłopotliwa. Oba wymawiamy tak samo, choć zapisujemy inaczej. Rozbieżności w pisowni są spowodowane pochodzeniem wyrazów.

Nazwa miejscowości Chełm pochodzi od prasłowiańskiego słowa oznaczającego wzgórze, pagórek. Z kolei hełm, czyli nakrycie głowy chroniące przed urazami, to wyraz, który zapożyczyliśmy z języka niemieckiego.

- Ułóż jedno zdanie, w którym użyjesz wyrazów *Chełm* i *hełm*. Ze zdania powinno wynikać znaczenie obu słów.

Sprawdź, co już umiesz

Z podanych liter ułóż wyrazy nazywające rzeczy, które można znaleźć w kuchni. Wyjaśnij ich pisownię. Wykorzystaj je w krótkiej kulinarnej historyjce.

CHBLE CHEKAWMAR ARTUCHF

RYCAUCH CAŁHKA ŁODCHNIK

Chrońmy dziką przyrodę!

Podczas lekcji:

- dowiesz się, jak powinniśmy dbać o naszą planetę;
- poznasz zalety dzikiej przyrody;
- wypowiesz się na temat korzyści z podróżowania.

Na początek

- Spójrz na mapę świata. Który rejon globu chciałabyś / chciałbyś odwiedzić? Dlaczego?

- Czy Twoim zdaniem warto podróżować? Czego cennego można się nauczyć podczas zwiedzania różnych zakątków świata?

Nela Mała Reporterka (ur. 2005)

Nastoletnia podróżniczka i autorka książek dla dzieci. Na pierwszą wyprawę wyruszyła jako pięciolatka, a trzy lata później wydała pierwszą książkę. Do 2022 roku ukazało się 19 publikacji. Nela jest zaangażowana w wiele akcji związanych z ochroną Ziemi, np. misję ratunkową w Australii.

Poznaj autora

Nela Mała Reporterka

Nela i wyprawa do serca dżungli

fragmenty

Dajakowie[1] wstają bardzo wcześnie. Budzą się wraz z pierwszymi promieniami słońca. Ja też musiałam wstać o świcie :) . Nie mogłam przecież spać dalej pośrodku korytarza długiego domu :) .

Wstałam, ubrałam się, umyłam i poszłam na drewniane molo[2] nad rzeką. Usiadłam na jego końcu i wsłuchiwałam się w dzikość.

Słońce powoli wschodziło i otulało swoim blaskiem tę całą krainę zwierząt, na którą patrzyłam. Gdzieś tam są słonie karłowate, czyli najmniejsze słonie na świecie, które „zmniejszyły się" po epoce lodowcowej. Skarłowaciałe nosorożce, które mają futro w różnych miejscach na ciele i wyglądają przesłodko! Pantery mgliste, nosacze[3], orangutany... A wszystko to, co je otacza, należy do nich. Nie niszczą tego, biorą z przyrody tylko to, czego naprawdę potrzebują. Jakby ludzie tacy byli, świat wyglądałby inaczej. Ostatnio, niedaleko Borneo, bo w Papui-Nowej Gwinei, nurkowałam w morzu. Na komputerze nurkowym wyświetlała mi się temperatura wody. To było 30 stopni Celsjusza! Wiesz, co to oznacza? Koralowce, ukwiały[4], cała rafa ginie w temperaturze około 32 stopni Celsjusza. Jeżeli nie zadbamy o naszą planetę, wszystkie niesamowite zwierzęta [...], ten cudowny świat, który zwiedzamy pod wodą, przestanie istnieć... Zostaną tylko filmy i zdjęcia. Każdy z nas może bardzo dużo [...] zrobić – wyłączając światło, kiedy nie jest potrzebne, nie otwierając bez potrzeby lodówki, wyłączając urządzenia z kontaktów, segregując śmieci, zakręcając wodę, by niepotrzebnie nie leciała podczas mycia zębów. Jeżeli wszyscy będziemy się starać, to nam się uda je ocalić...

Siedziałam i patrzyłam w dal. To niesamowite znaleźć się w tak dzikim jeszcze miejscu na Ziemi. Dzikość mnie przyciąga i fascynuje... Czasami zastanawiam się, jak by to było przenieść się na chwilę w epokę dinozaurów. Czy potrafisz sobie wyobrazić, jak musiały pachnieć wtedy lasy? Drzewa były ogromne, powietrze niesłychanie czyste. Nie było fabryk, ludzi, samochodów...

Rozmyślałam tak i nagle usłyszałam kroki. Ktoś zbliżał się do mnie, a drewniane deski molo skrzypiały jedna za drugą. To był mój przewodnik.

© Nela Mała Reporterka

1 Dajakowie – plemię żyjące na wyspie Borneo

2 molo – długi pomost wychodzący w wodę

3 nosacz – gatunek małpy z charakterystycznym nosem

4 ukwiał – zwierzę żyjące w ciepłych morzach

O tekście

1. Wyszukaj na mapie miejsce opisane przez Nelę Małą Reporterkę.

Reporter – osoba relacjonująca wydarzenia, których była uczestnikiem lub naocznym świadkiem.

2. Które ze zwierząt na zdjęciach Nela spotkała na Borneo? Dopasuj podane nazwy do fotografii. Wybierz jedno ze zwierząt i przygotuj krótką notatkę na jego temat.

słoń karłowaty • nosacz • orangutan • koralowiec • dinozaur • ukwiał

1

2

3

4

5

6

3. Co dziewczynka mówiła o zachowaniu zwierząt wobec natury? Wyszukaj w tekście zdanie, które o tym informuje.

4. Nad czym zastanawiała się Nela? Do czego zachęcała w przytoczonych fragmentach książki?

Tworzę

5. Co może się stać z Ziemią, jeśli ludzie nie pomyślą o jej dobru? Napisz krótką historię przedstawiającą konsekwencje zmian, o których wspominała Nela.

6. Co każdy z nas może robić codziennie, aby zadbać o planetę? Podaj co najmniej dwie propozycje, inne niż przytoczone w tekście.

7. Który z krajobrazów na zdjęciach kojarzy się z dziką przyrodą? Wymień elementy, które na to wskazują.

8. Wyobraźcie sobie, że Nela odwiedzi Waszą klasę. Zaproponujcie kilka tematów, o których będziecie mogli z nią porozmawiać.

9. Przygotuj prezentację na temat miejsca na świecie, które, Twoim zdaniem, warto zobaczyć. Przedstaw ją na forum klasy.

Sprawdź, co już umiesz

Podaj trzy argumenty na poparcie opinii, że warto dbać o Ziemię.

Podczas lekcji:

Jaki cudowny widok… Opisujemy krajobraz

- dowiesz się, czym jest opis krajobrazu;
- nauczysz się opisywać krajobraz.

Na początek

- Przyjrzyj się fotografii i wyobraź sobie, że musisz opisać to, co widzisz. Od czego zaczniesz? Skupisz się na ogólnych wrażeniach czy na szczegółach? Co, według Ciebie, jest na tym obrazku najważniejsze? Jakie emocje budzi w Tobie przedstawiony widok?

Opis krajobrazu to przedstawienie w tekście widoku rozciągającego się przed osobą opisującą. Należy wymienić jego charakterystyczne elementy. Można także opisać krajobraz ukazany na zdjęciu lub na obrazie.

Bank słówek

- Określenia miejsca, pory roku i dnia oraz kolorów:
  błękitne niebo • zielony las • srebrne góry • rozświetlone miasto • zimowy poranek • ciepły wieczór • upalny dzień
- Usytuowanie elementów krajobrazu:
  nad morzem • w górach • za lasem • na wsi • przed skrzyżowaniem
  widać • wznosi się • znajduje się • można zauważyć
  po prawej stronie • po lewej stronie • obok • w oddali • na środku • na pierwszym planie • na drugim planie
- Określenie nastroju:
  radosny • pogodny • smutny • przygnębiający

Mam lekkie pióro

Opis krajobrazu krok po kroku

1. Przyjrzyj się uważnie okolicy, którą chcesz opisać, i podaj ogólne informacje na jej temat. Pamiętaj, aby określić porę dnia lub roku.
2. Opisz to, co widzisz, np. przechodząc od lewej do prawej strony. Rozpocznij od ogółu i przejdź do szczegółu. Możesz też zacząć od centralnej części widoku. Następnie zwróć uwagę na to, co widzisz po prawej i po lewej stronie oraz w oddali.
3. Zastosuj przymiotniki, tak aby Twój opis był jak najbardziej plastyczny i pobudzał wyobraźnię czytającego. Zwróć uwagę na szczegóły. Uwzględnij kolorystykę.
4. Określ uczucia, które wywołuje w Tobie opisywany krajobraz.

informacje wstępne

Fotografia przedstawia górski krajobraz w ciepły letni dzień.

elementy krajobrazu

W centralnej części zdjęcia znajduje się rozległa łąka porośnięta kolorowymi kwiatami. W głębi, prawie u podnóża gór, widać pojedyncze drzewa. Po prawej stoi kilka domów. Za nimi wznoszą się potężne szarogranatowe góry. Na zboczu szczytu znajdującego się z lewej strony widać białe linie, które wyglądają jak strome ścieżki. Ponad szczytami, na błękitnym niebie, kłębią się chmury przypominające dym z ogniska.

kolorystyka

opis uczuć

Żywe kolory na zdjęciu wywołują uczucie radości. Jest to miejsce, w którym każdy na pewno chętnie by się znalazł.

1. Do każdego z elementów krajobrazu dodaj po dwa epitety.

Wzór: rzeka – kręta, wartka

góra | łąka | puszcza | plac | park

2. Wybierz jedno zdjęcie i je opisz. Weź pod uwagę podane wskazówki.

a) Jeśli to możliwe, wskaż porę roku lub dnia.

b) Wymień elementy krajobrazu i ich rozmieszczenie.

c) Skup się na kolorach, ale też na możliwych dźwiękach i zapachach.

d) Określ nastrój fotografii.

1

2

3

4

3. Przekształć podane zdania w taki sposób, aby uniknąć powtarzającego się wyrazu *widać*.

- Po prawej stronie widać las.
- Po lewej stronie widać jezioro.
- W głębi lasu widać leśniczówkę.
- W oddali widać jadące auta.

4. Wyjrzyj przez okno. Opisz, co widzisz.

Sprawdź, co już umiesz

Przygotuj pisemny opis widoku ukazanego na fotografii omawianej na początku lekcji.

Wybierzmy się gdzieś w świat. Pisownia nazw geograficznych

Podczas lekcji:

- przećwiczysz pisownię nazw geograficznych;
- dowiesz się, które wyrazy zapisujemy wielką, a które małą literą.

Na początek

- Określ, co przedstawia para poniższych zdjęć. Zapisz poprawnie w zeszycie odgadnięte wyrazy.

  a) Zwróć uwagę na związek znaczenia z zapisem wielką lub małą literą.

  b) Podaj dwa inne przykłady takich słów.

Wielką literą zapisujemy	Małą literą zapisujemy
▸ nazwy planet, państw, miast, regionów, dzielnic, ulic, gór, rzek, np. Piła, Wielkopolska, Wola, Książęca, Brda ▸ wielowyrazowe nazwy geograficzne, np. Morze Śródziemne, Góra Kościuszki	▸ nazwy mieszkańców miast, dzielnic i wsi, np. torunianin, płaszowianin, zalesianin ▸ przymiotniki utworzone od nazw kontynentów, państw, miast, np. europejski, polski, łódzki

- **rzecz. + rzecz. w M.**
  - jezioro Śniardwy
  - wyspa Uznam
- **rzecz. + rzecz. w D.**
  - Morze Barentsa
- **rzecz. + przym.**
  - Wyżyna Śląska

1. Wypisz z rozsypanki wyrazy, które zapisujemy wielką literą.

SZCZECINIANIN NIL WIEŚ STAW MARS CYPR

ULICA WŁOCH CZECHY ŁOMŻA NAREW WILNO

ALPY GÓRA SAN CHINY BELG RZEKA

2. Rozpoznaj państwo po fladze. Dopasuj do rzeczownika przymiotnik pochodzący od jego nazwy. Pamiętaj o właściwej kolejności wyrazów w utworzonym związku.

pralinki

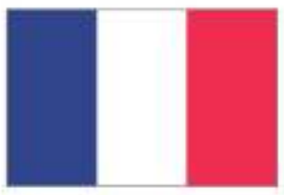

ciasto

wiatrak

bufet

barszcz

strajk

3. Dopasuj nazwy miast do popularnych powiedzeń. Wyjaśnij ich znaczenie.

Kraków • Rzym • Madryt

życie jak w … • wszystkie drogi prowadzą do … • nie od razu … zbudowano

4. Jakie wyrazy związane z nazwami krajów powinny się znaleźć w pustych miejscach? Odgadnij je, a następnie wyjaśnij znaczenie całych sformułowań.

- siedzieć jak na ____ kazaniu
- zapanowały ____ ciemności
- chodzić jak ____ zegarek
- latający ____

5. Wybierz jedno zdjęcie i zapisz w zeszycie dialog między osobami, które na nim widać. Użyj dwóch nazw geograficznych pisanych wielką literą i dwóch pisanych małą.

6. Rozpoznaj miasta po charakterystycznych elementach. Zapisz nazwy tych miast w zeszycie. Dopisz do każdej z nich nazwę mieszkańca i mieszkanki. W razie wątpliwości skorzystaj ze słownika.

- bursztyn, Westerplatte, stocznia
- Sukiennice, smok, hejnał
- wieża, Luwr, bagietka
- brama, mur, Wyspa Muzeów

Sprawdź, co już umiesz

Aby zdobyć Puchar Wielkiej i Małej Litery, musisz poprawnie zapisać co najmniej 14 wyróżnionych wyrazów. Przepisz je do zeszytu i sprawdź poprawność zapisu w słowniku.

1. Mieszkaniec FRANCJI to FRANCUZ.
2. Mieszkanka POZNANIA to POZNANIANKA.
3. W AZJI mieszkają AZJACI.
4. Najwyższe góry w POLSCE to TATRY.
5. WISŁA wpada do MORZA BAŁTYCKIEGO.
6. Niektórzy LONDYŃCZYCY mówią po HISZPAŃSKU.
7. Potrawa popularna na ŚLĄSKU to kluski ŚLĄSKIE.
8. W wakacje odwiedzimy BORY TUCHOLSKIE.

JA I ŚWIAT WOKÓŁ MNIE
Podsumowanie rozdziału VII

Sprawdź, co już umiesz

Daniel Defoe[1]

Przypadki Robinsona Kruzoe[1]
fragmenty

Smutek i niewypowiedziana tęsknota ogarnęły całą moją istotę. Z początku ucieszyłem się niezmiernie ocaleniem, ale gdym się ujrzał sam, w nieznanej okolicy świata, wpadłem w dziką rozpacz. Rzuciłem się na ziemię i jak szaleniec wyrywałem włosy garściami. […]

Ochłonąwszy z pierwszego żalu, pomyślałem o moich biednych towarzyszach… A może który z nich został ocalony, podobnie jak ja, może nawet i kilku… Zbiegłem więc z pagórka i udałem się wzdłuż wybrzeża, wypatrując nieszczęśliwych rozbitków[3]; począłem wołać i krzyczeć na nich po imieniu, ale głos mój powtarzało tylko echo lasów. […] Zacząłem się przyglądać z uwagą okolicy. […]

Położenie moje było w istocie okropne. Przemokły do nitki, drżałem od zimna, a nie miałem się gdzie osuszyć. Cała garderoba składała się z drelichowego kaftana[4], koszuli, spodni, wełnianego pasa i pary pończoch; kapelusz zdarły mi fale, trzewiki[5] nawet straciłem w walce z rozhukanymi bałwanami. Usiadłszy pod drzewem, zacząłem rewidować kieszenie, czy choć kawałka chleba nie znajdę, bo mi głód srogo dokuczać począł. W jednej kieszeni znalazłem mały woreczek z jęczmieniem […]. W roztargnieniu rzuciłem workiem i rozsypałem ziarno, jako na nic nieprzydatne, lecz w tej chwili gorzko pożałowałem nieuwagi. […]

Sięgnąłem powtórnie do kieszeni i […] doznałem niewypowiedzianej radości, znalazłszy w kieszeni duży nóż składany. Nie mógł mi on zastąpić broni, ale w mym położeniu był nieoceniony.

tłum. i oprac. Władysław Ludwik Anczyc

1 czytaj: daniel di**foł**
2 czytaj: kru**zo**
3 rozbitek – osoba uratowana z rozbitego statku
4 drelichowy kaftan – robocza kurtka z grubej tkaniny
5 trzewiki – sznurowane buty ze skóry

E **1.** Wybierz poprawne dokończenie zdania. Narratorem w przytoczonym tekście jest

A. ktoś wszechwiedzący.
B. tłumacz książki.
C. bohater utworu.
D. autor dzieła.

2. Z jakim rodzajem narracji mamy do czynienia w tekście? Wymień słowa, które na to wskazują.

3. Wybierz poprawne dokończenie zdania.

Z tekstu wynika, że Robinson

A. liczył na znalezienie towarzyszy podróży.

B. optymistycznie ocenił swoje położenie.

C. rozpoznał miejsce, gdzie wylądował.

D. miał na sobie porządne ubranie.

E

4. Wybierz poprawne dokończenie zdania.

Zwrot: *rwałem sobie włosy garściami*, oznacza, że Robinson

A. analizował swoje położenie.

B. zadawał sobie pytania.

C. dokonywał wyboru.

D. popadał w rozpacz.

E

5. Jakie odgłosy mogą towarzyszyć burzy na morzu i katastrofie statku? Opisz je za pomocą onomatopei.

- wiatr
- fale
- maszt
- żagle
- deszcz
- pioruny

6. Zaproponuj, za pomocą jakich znaków Robinson mógłby dać znać ekspedycji ratunkowej, że żyje.

7. Wyobraź sobie, jak wyglądała wyspa, na którą trafił bohater. Opisz ją.

8. Napisz zaproszenie dla Robinsona, w którym zachęcisz go do obejrzenia jakiegoś pięknego miejsca w Polsce. Użyj w nim co najmniej dwóch nazw geograficznych.

9. Jakich informacji zabrakło w poniższym ogłoszeniu? Popraw tekst.

OGŁOSZENIE

30 września 1659 r. zaginął nasz przyjaciel Robinson. Ubrany był w drelichowy kaftan, koszulę, spodnie, trzewiki, wełniany pas i pończochy. Na głowie miał kapelusz.

To już wiesz

Lektury obowiązkowe

Jan Twardowski
- *Mrówko ważko biedronko*

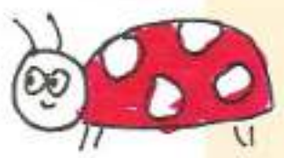

Formy wypowiedzi

OGŁOSZENIE

13 maja znaleziono białego misia.
Do odbioru w kasie zoo, ul. Sowia 1.

OPIS KRAJOBRAZU

Nauka o języku

ZNAK
przekazuje informację

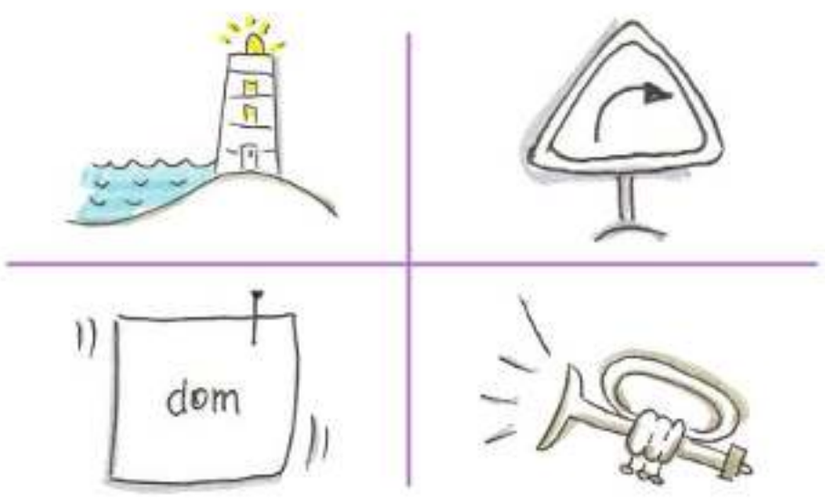

Pojęcia

NARRATOR
fikcyjna osoba opowiadająca w utworze o wydarzeniach

NARRATOR PIERWSZOOSOBOWY
wypowiada się w 1. osobie;
może być bohaterem utworu

WYRAZ DŹWIĘKONAŚLADOWCZY

Ortografia i interpunkcja

huśtawka
hipodrom
zheblowany
druh
wahadło

schody
brzuch
uśmiech
mucha
bochenek

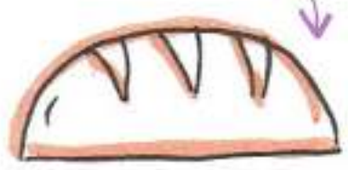

Wielka i mała litera

Azja → *kuchnia azjatycka*
Polska → *polski hymn*
Lublin → *województwo lubelskie*
Góra Kościuszki → *wysoka góra*

LEKTUROWNIK

Czytanie książek to najpiękniejsza zabawa, jaką sobie ludzkość wymyśliła.
Wisława Szymborska

Biblioteka zaprasza!

AKADEMIA PANA KLEKSA

Jaką szkołę wybrać?

- Wykwalifikowana kadra
- Program autorski
- Nowatorskie metody
- Nauka oparta na doświadczeniach
- Indywidualne podejście do ucznia
- Pozytywna dyscyplina

- Wycieczki
- Internat, całodobowa opieka i wyżywienie
- Bezpieczny budynek szkoły dostosowany do potrzeb uczniów, w otoczeniu zieleni

Profil absolwenta:

- szczęśliwy
- samodzielny
- pomysłowy
- otwarty

PROJEKTY NA NAJBLIŻSZY ROK SZKOLNY:

- **Koło detektywistyczne:** Kim naprawdę jest pan Ambroży?
- **Wolontariat:** Jak pomóc szpakowi Mateuszowi?
- **Debata:** Czy można było pokrzyżować plany golarza Filipa?

KONTAKT:
ul. Czekoladowa 15
ak.pa.kl.@szpak.pl

ZAPRASZAMY NA DNI OTWARTE

Szczegółowe informacje:

www.akademiapanakleksa.osobliwosci.paj_chi_wo

A może by tak polatać?

Podczas lekcji:

- zapoznasz się z opinią na temat lektury i wyrazisz własną;
- porozmawiasz o marzeniach.

Na początek

1. Przedstaw swoją opinię na temat *Akademii pana Kleksa*.

a) Co Ci się szczególnie podobało w książce Jana Brzechwy?

b) Co sprawiło Ci trudność, a co Ci się nie podobało?

2. Zapoznaj się z opinią zamieszczoną na jednym z portali czytelniczych, a następnie dokończ podane zdania. Zadanie wykonaj w zeszycie.

czytamy.pl

Dodany: 2023-09-15 18:25 | Autor: **Patka_OK**

Książka: **Akademia pana Kleksa**
Brzechwa Jan (właśc. Lesman Jan Wiktor), pseudonim „Szer-Szeń”

Akademia pana Kleksa, czyli dlaczego dobrze mieć imię na literę A...

Jan Brzechwa to autor nie tylko wierszy, których odbiorcami są dzieci, lecz także pełnej humoru i tajemnic książki *Akademia pana Kleksa*. Opowiada ona o Adasiu Niezgódce, który trafia do szkoły prowadzonej przez profesora Ambrożego Kleksa. Wszyscy uczniowie noszą imiona zaczynające się na literę A. (Z wyjątkiem szpaka Mateusza – on jednak nie jest uczniem. A kim jest...? Dowiesz się o tym z jednego z rozdziałów).

Adaś przeżywa wiele wspaniałych przygód, poznaje osobliwe postacie oraz historię Mateusza... Pobyt chłopca w Akademii obfituje w wiele zaskakujących wydarzeń.

Jest to jedna z najwspanialszych książek, jakie dotychczas przeczytałam.

Polecam
192 osoby polecają ten tekst.
Podziel się:
Wyświetleń: 31 984
Dodaj komentarz

- Książka Jana Brzechwy mówi o…
- Uczniów opisanej szkoły wyróżnia…
- Zdaniem autorki opinii *Akademia pana Kleksa* jest utworem…

1898

1938
opublikowanie tomu
Tańcowała igła z nitką

1939
wydanie zbioru wierszy
Kaczka dziwaczka

1939–1945
II wojna światowa

1946
wydanie książki
Akademia pana Kleksa

1966

Jan Brzechwa (1898–1966)

Poeta, autor książek dla dzieci i tekstów kabaretowych, tłumacz, prawnik.

Najbardziej znane utwory Brzechwy to m.in. *Akademia pana Kleksa, Tańcowała igła z nitką, Kaczka dziwaczka, Przygody Pchły Szachrajki, Na wyspach Bergamutach, Szelmostwa lisa Witalisa, Na straganie, Pomidor*.

Wiele utworów ilustrował przyjaciel poety – grafik Jan Marcin Szancer.

Poznaj autora

O lekturze

1. Przeczytaj podany fragment. Co przydarzyło się bohaterowi? O czym marzył chłopiec? Jakie uczucia towarzyszyły mu podczas lotu? Co przeżył, gdy wylądował?

Zawsze wydawało mi się, że latanie jest rzeczą całkiem łatwą i że wystarczy tylko unieść się w powietrze, a już można poszybować wzorem ptaków aż pod samo niebo.

Tymczasem jednak przypuszczenia moje zawiodły mnie zupełnie.

Gdy idąc w ślad pana Kleksa, nabrałem w płuca pewną ilość powietrza i poczułem wewnątrz niezwykłą lekkość, zrozumiałem, że już gotów jestem do lotu. Wydąłem więc policzki i począłem natychmiast się unosić. Ujrzałem pod sobą Akademię pana Kleksa, która oddalała się ode mnie z wielką szybkością, park malał i jakby uciekał w dół, koledzy poczęli gwałtownie się zmniejszać. Gdy tak zupełnie pomimo woli wznosiłem się coraz wyżej, ogarnęło mnie uczucie lęku i postanowiłem jak najprędzej lądować, okazało się jednak, że nie mam najmniejszego pojęcia o kierowaniu sobą w powietrzu. […] Z nastaniem nocy ogarnęła mnie trwoga niedająca się opisać. Dokoła widziałem już tylko gwiazdy. Wreszcie, nie wiedząc kiedy i jak, wyczerpany lotem, płaczem i strachem, zapadłem w głęboki sen.

Jan Brzechwa, *Akademia pana Kleksa* (fragmenty)

2. O jakich innych marzeniach możemy przeczytać w lekturze?

3. Co Ci się podobało w świecie opisanym przez Jana Brzechwę? Jakie elementy chciałabyś / chciałbyś przenieść z utworu do prawdziwego świata?

Tworzę

4. Na podstawie lektury opowiedz o najzabawniejszej, Twoim zdaniem, przygodzie Adasia.

5. Opisz bohatera, który zrobił na Tobie najgorsze wrażenie. Odwołaj się do lektury.

6. Dlaczego ludzie marzą o lataniu? Zapisz swoje przemyślenia na ten temat.

Chcę więcej

Marzenie o lataniu można spełnić m.in. dzięki urządzeniu pokazanemu na zdjęciu. Chodzi o tunel aerodynamiczny. Korzystają z niego ludzie pragnący oderwać się od ziemi. Jest to możliwe dzięki strumieniowi powietrza, który jest kierowany z odpowiednią prędkością i unosi człowieka.

- Opisz maszynę latającą z przyszłości lub zbuduj jej model z klocków albo innych materiałów.

Sprawdź, co już umiesz

Oceń prawdziwość podanych zdań. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	Przywołana na s. 313 opinia o książce zawiera informacje o tym, co jest treścią lektury.	P	F
2.	Adaś był podekscytowany i ucieszony lotem.	P	F
3.	Przygoda Adasia z lataniem skończyła się pobytem chłopca na Księżycu.	P	F

Jedyna taka Akademia!

Podczas lekcji:

- dowiesz się, gdzie się znajdował i czym się wyróżniał budynek szkoły pana Ambrożego Kleksa;
- poznasz skróty przydatne przy zapisywaniu nazwy szkoły i jej adresu.

Na początek

Mam na imię Maciek.

Chodzę do Szkoły Podstawowej **nr** 23 **im.** Jana Brzechwy na Bergamutach.

Znajduje się ona przy **ul.** Miłej 16.

Piszę i mówię poprawnie

Co oznaczają poniższe skróty?

im. – imienia ul. – ulica nr – numer

Ważne! Po skrócie ***nr*** (czyli numer) nie stawiamy kropki!

- Do jakiej szkoły uczęszczasz? Zapisz poprawnie jej nazwę w zeszycie.

O lekturze

1. Znajdź pary wyrazów o podobnym znaczeniu. Dopasuj każdy przykład z lewej tabeli do właściwego słowa z tabeli po prawej stronie.

1.	bramka
2.	budynek
3.	jadalnia
4.	sala lekcyjna

A.	gmach
B.	pracownia
C.	furtka
D.	stołówka

2. Wyszukaj w lekturze fragment opisujący budynek Akademii i odpowiedz na pytania zamieszczone na rysunku.

3. W którym pomieszczeniu Akademii czułabyś / czułbyś się najlepiej? Dlaczego?

4. Czy lubisz spędzać czas w swojej szkole? Które ze szkolnych pomieszczeń budzi Twoją największą sympatię, a w którym nie lubisz przebywać? Z jakiego powodu?

Tworzę

5. Jak sobie wyobrażasz szkołę swoich marzeń? Opisz ją lub wykonaj jej makietę.

6. Zaproponuj, jak wyglądałaby Akademia, gdyby chodziły do niej także dziewczynki.

Sprawdź, co już umiesz

Wybierz właściwe uzupełnienie każdego zdania.

Budynek Akademii miał **trzy** / **cztery** kondygnacje. Pan Kleks z Mateuszem mieszkali na **drugim** / **trzecim** piętrze.

Nauka w Akademii

Podczas lekcji:

- zapoznasz się z zasadami, jakie panowały w Akademii;
- dowiesz się, czego uczyli się Adaś i jego koledzy;
- określisz prawa i obowiązki ucznia.

Na początek

Opowiedz krótko, jakie zasady panują w Twojej szkole. Czy jako uczeń znasz swoje prawa i obowiązki? Wymień najważniejsze.

O lekturze

1. Dlaczego Adam Niezgódka trafił do niezwykłej szkoły pana Ambrożego?

2. Na podstawie przeczytanej lektury określcie zasady obowiązujące w Akademii pana Kleksa. Przedstawcie je na forum klasy.

1. ***Zasady przyjęć do Akademii***
2. ***Plan dnia***
3. ***Strój obowiązujący w szkole***
4. ***Nagrody i kary***
5. ***Posiłki***

3. Obejrzyj ilustracje i podaj nazwy lekcji prowadzonych w Akademii pana Kleksa. Opisz, jak wyglądała nauka tych przedmiotów.

4. Którą z lekcji w szkole Adasia polubiłabyś / polubiłbyś szczególnie? Co Ci się w niej podoba? A jaki jest Twój ulubiony przedmiot w szkole? Dlaczego?

5. Wyjaśnij, co miał na myśli pan Kleks, mówiąc: *Pamiętajcie chłopcy* […], *że nie będę was uczył ani tabliczki mnożenia, ani gramatyki, ani kaligrafii, ani tych wszystkich nauk, które są zazwyczaj wykładane w szkołach. Ja wam po prostu pootwieram głowy i naleję do nich oleju.*

a) Co oznacza zwrot: *mieć olej w głowie*?

b) Na czym powinno polegać nalewanie uczniom oleju do głowy?

Tworzę

6. Czego chciałabyś / chciałbyś się uczyć w swojej szkole? Podaj propozycje nowych przedmiotów i tematów lekcji.

Sprawdź, co już umiesz

Przygotuj się do nagrania filmiku, w którym pokażesz jedną z lekcji w Akademii pana Kleksa. Zapisz tekst, który wypowiesz.

Ach, bo pan Kleks potrafi wszystko! – opisujemy wyjątkowego profesora

Podczas lekcji:

- opowiesz o cechach dobrego nauczyciela;
- na podstawie lektury opiszesz pana Kleksa;
- przedstawisz swoją ulubioną nauczycielkę / swojego ulubionego nauczyciela.

Na początek

- Podaj jak najwięcej słów, którymi można zastąpić wyraz *nauczyciel*.
- Wymień, jakie cechy powinien mieć, Twoim zdaniem, dobry nauczyciel.

O lekturze

1. Kto opowiada o panu Kleksie? Jak ocenia nauczyciela?

2. Wyszukaj w lekturze fragmenty opisujące wygląd pana Kleksa i na ich podstawie oceń prawdziwość podanych zdań. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	Pan Kleks nosi długą siwą brodę.	P	F
2.	Jego twarz jest pełna piegów.	P	F
3.	Pan Kleks ma gęste czarne włosy.	P	F
4.	Ubiera się w spodnie dopasowane do figury.	P	F
5.	Ma oryginalne ubranie w kolorze cytrynowym.	P	F

Należy zapisywać:
- oryginał,
- oryginalny,
- oryginalnie,

mimo że w wymowie nie zawsze słychać głoskę *y*.

3. Wymień umiejętności pana Ambrożego. Jak myślisz, czy takie uzdolnienia przydałyby się Twoim nauczycielom? Do czego mogliby je wykorzystać?

4. Czy pana Kleksa można nazwać dobrym nauczycielem? Uzasadnij odpowiedź.

Tworzę

5. Opisz swoją ulubioną nauczycielkę / swojego ulubionego nauczyciela. Skorzystaj z podpowiedzi na planszy. Pamiętaj o akapitach i starannym piśmie.

1. Imię i nazwisko
2. Przedmiot, którego uczy
3. Sylwetka, wzrost
4. Fryzura, twarz
5. Strój
6. Umiejętności
7. Relacje z uczniami
8. Inne informacje oraz ciekawostki o przedstawianej osobie
9. Opinia na jej temat

Sprawdź, co już umiesz

Jakie pytania zadałabyś / zadałbyś panu Kleksowi? Wymyśl cztery i zadaj je koleżance / koledze z ławki. Poproś o udzielenie odpowiedzi zgodnych z treścią lektury.

Podczas lekcji:

Nie jestem zwykłym szpakiem

- ułożysz wydarzenia w kolejności chronologicznej;
- opowiesz o losach Mateusza.

Na początek

- Kto z Was hoduje w domu ptaki? Opowiedzcie o ich zwyczajach.

O lekturze

1. Przeczytaj tekst. Odgadnij brakujące cząstki wyrazów.

Nie ▪ estem ▪ ykłym ▪ akiem, ale ▪ ynem ▪ óla ▪ mienionym w ▪ aka.

a) Kto jest autorem tych słów?
b) Co go wyróżniało?

2. Co należało do obowiązków Mateusza w Akademii? Wskaż poprawną odpowiedź.

A. Otwierał szatnię.

B. Budził chłopców rano.

C. Odbierał telefony w szkole.

D. Przygotowywał posiłki dla uczniów.

3. W jaki sposób Adaś namówił Mateusza, żeby opowiedział mu historię swojego życia?

4. Dobierzcie się w pary i uporządkujcie wydarzenia, tak aby zachować kolejność chronologiczną. Zadanie wykonajcie w zeszytach.

Przybycie doktora Paj-Chi-Wo.

Szczęśliwe życie księcia na dworze ojca.

Napaść wilków.

Choroba następcy tronu.

Zakaz ojca.

Zabicie przez Mateusza króla wilków podczas tajemnej wyprawy.

Otrzymanie przez księcia czapki bogdychanów.

Nabycie niezwykłego ptaka przez pana Kleksa.

Zamiana Mateusza w szpaka.

chronologiczny – zgodny z kolejnością, w jakiej występuje

5. Dokończ zdanie: *Opowieść szpaka była...* Skorzystaj z wybranych określeń.

zabawna • przerażająca • smutna • pouczająca • nudna • ciekawa • wzruszająca • mrożąca krew w żyłach • żartobliwa • tajemnicza • skomplikowana • pogodna

6. Opowiedz o wydarzeniu z życia Mateusza, które szczególnie zapadło Ci w pamięć.

7. Przypomnij, co najbardziej zaskoczyło Adasia, gdy Akademia zaczęła znikać.

Tworzę

8. Napisz, jakie mogły być dalsze losy guzika, w który zamienił się pan Kleks.

9. Wykonajcie proste kukiełki i odegrajcie historię Mateusza. Możecie posługiwać się własnym tekstem.

Chcę więcej

W Łowiczu znajduje się Muzeum Guzików, najmniejsze muzeum w Europie. Jego siedzibą jest… XIX-wieczny kuferek. Zbiory liczą ponad 4 tysiące eksponatów. Można tu znaleźć m.in. guziki św. Jana Pawła II, polskich noblistów: Czesława Miłosza i Wisławy Szymborskiej, oraz tenisistki Agnieszki Radwańskiej.

- Wykonaj plakat reklamujący Muzeum Guzików. Umieść na nim informację o godzinach otwarcia i eksponatach.

Sprawdź, co już umiesz

Zagrajcie w kalambury związane z historią Mateusza. Przedstawcie koleżankom i kolegom z klasy kilka scenek do odgadnięcia.

To już wiesz

Akademia pana Kleksa

Jan Brzechwa

BOHATEROWIE

Mateusz
- książę zamieniony w szpaka

Ambroży Kleks
- właściciel Akademii
- wchodzi przez komin
- ogląda sny
- powiększa jedzenie
- wysyła oko w kosmos

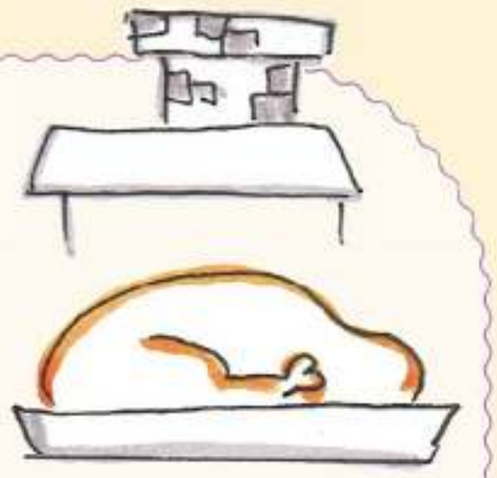

Adam Niezgódka

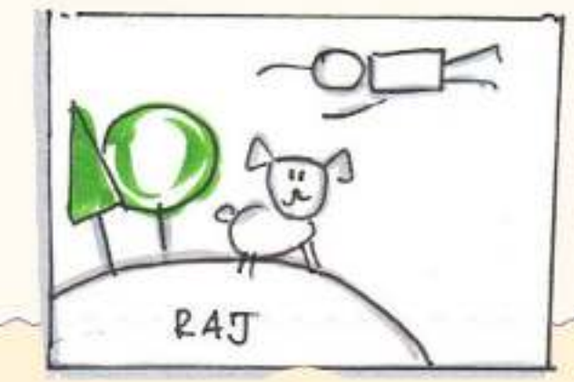

golarz Filip
i jego synowie

+ inni chłopcy,
których imiona zaczynały się na literę A,
łącznie 24 uczniów

otoczona jest murem, w którym są FURTKI do innych bajek

III piętro	• sekrety pana Kleksa
II piętro	• pokój pana Kleksa • zamknięte pokoje
I piętro	• sypialnia • jadalnia
parter	• pracownie

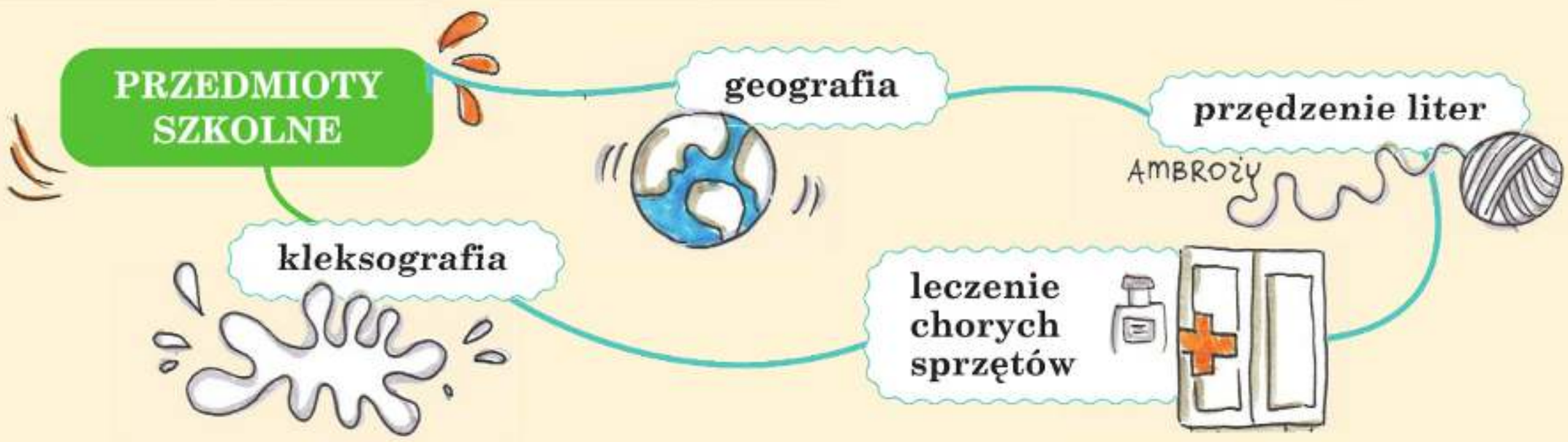

Biblioteka zaprasza!

„Szkolny Ekspress"

René Goscinny
Mikołajek

Nauczyciele łapią się za głowy

Co tym razem zrobią chłopcy?

Czy będą się uczyć?

Wizyta inspektora w szkole Mikołajka

Co chce sprawdzić?
Mamy wiadomości
z pierwszej ręki.

Skąd ten dym?

Co się wydarzyło w domu Ananiasza?

Czy wszyscy są bezpieczni?

Szczegóły na temat chłopców i ich przygód znajdziesz w książce *Mikołajek*.
Zachęcamy do zapoznania się z lekturą i czekamy na Twoje opinie.

Kontakt: szkolnyekspress@zamienmyslowo.pl

Podczas lekcji:

Świat przygód Mikołajka

- dowiesz się, kiedy i w jaki sposób powstała książka *Mikołajek*;
- opowiesz o czasie i miejscu wydarzeń, bohaterach oraz ich przygodach.

Na początek

- Wybierz określenie, którym opisałabyś / opisałbyś lekturę. Uzasadnij swoją opinię.

zabawna • pouczająca • wzruszająca • baśniowa • prawdziwa • nudna • interesująca

René Goscinny[1] (1926–1977)

Francuski pisarz, którego rodzice mieli polskie korzenie. W szkole był uważany za wesołka. Sławę przyniósł mu komiks *Asterix*, który jako scenarzysta i reżyser filmowy przeniósł na ekran. Ogromną popularność zdobył dzięki książce *Mikołajek* i jej kolejnym częściom. Początkowo *Mikołajek* był komiksem. Dopiero od 1959 roku Goscinny zaczął tworzyć krótkie opowiadania. Zostały one przetłumaczone na wiele języków i doczekały się ekranizacji.

Poznaj autora

1 czytaj: rene gosini

O lekturze

1. Do każdego bohatera dopasuj rysunek. Opowiedz sytuację z lektury, która jest z nim związana.

Mikołaj • Ludeczka • Alcest • Ananiasz • tata Mikołaja • mama Mikołaja

a) Którą z sytuacji uważasz za najśmieszniejszą? Co Cię w niej rozbawiło?
b) Wykonaj rysunek odnoszący się do innej postaci i innej sytuacji z książki.

2. Korzystając z książki, zbierz informacje na temat świata przedstawionego w *Mikołajku*.

Świat przedstawiony – wszystko, co zostało opisane w dziele literackim. Elementami świata przedstawionego w utworze są: czas i miejsce akcji, bohaterowie oraz zdarzenia, w których biorą oni udział.

Tworzę

3. Na podstawie materiału zebranego w zadaniu 2. przygotujcie w grupach grę planszową według podanych wskazówek.

- Narysujcie na kartonie planszę z polami.
- Ułóżcie i zapiszcie na kartonikach pytania i polecenia dotyczące świata przedstawionego w *Mikołajku*, dopasujcie je do poszczególnych pól.
- Zaproponujcie reguły (punktację i sposób poruszania się po polach).
- Z pomocą koleżanek i kolegów z innej grupy przetestujcie poprawność zasad.

4. Przygotuj tekturowe pudełko, np. po butach. Włóż do niego rzeczy, które kojarzą Ci się z treścią *Mikołajka*. Pudełko ozdób również z zewnątrz. Po omówieniu lektury zaprezentuj koleżankom i kolegom efekt swojej pracy.

Sprawdź, co już umiesz

Dokończ zdania.

- Tematem książki René Goscinnego jest...
- Biorą w nich udział...
- Opisane wydarzenia rozgrywają się w...

Mikołajek i przyjaciele

Podczas lekcji:

- dowiesz się o cechach Mikołajka i jego przyjaciół;
- porozmawiasz o znaczeniu przyjaźni.

Na początek

- Odmień przez przypadki (w liczbie pojedynczej i mnogiej) rzeczownik *przyjaciel*.

O lekturze

1. Oto Mikołajek. Wskaż stwierdzenia, które go charakteryzują, a następnie za ich pomocą opisz chłopca. Zadanie wykonaj w zeszycie. Pamiętaj o akapitach i poprawnej pisowni.

uwielbia zabawy z kolegami

ma dobre serce

lubi swoją nauczycielkę

kocha swoich rodziców

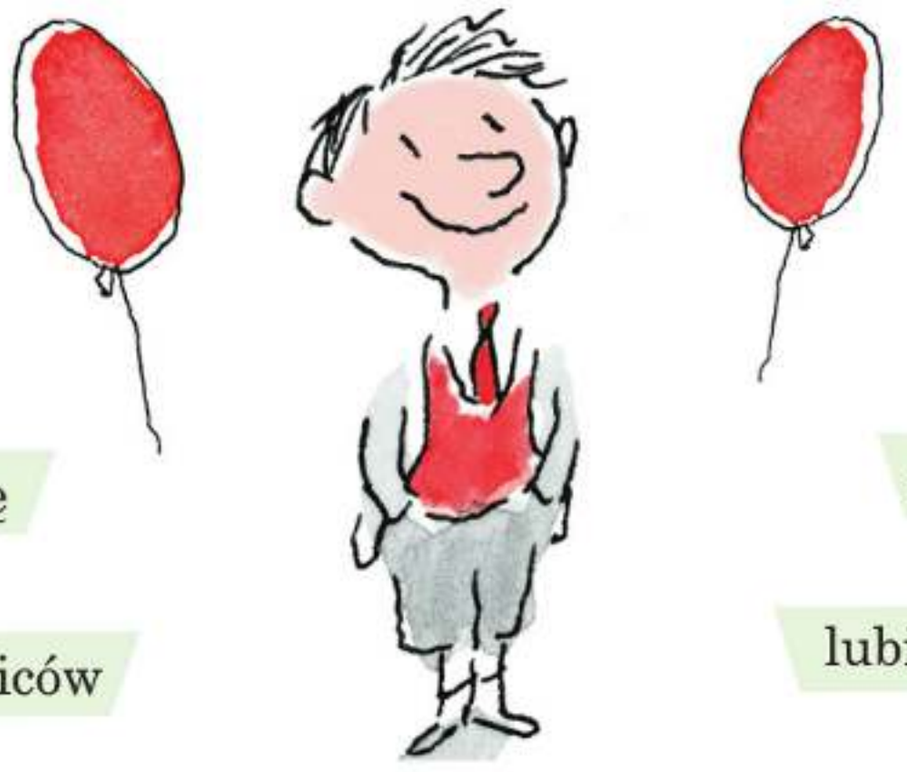

często psoci

trzyma się na uboczu

rozpiera go energia

lubi arytmetykę

2. Odgadnij imiona koleżanki i kolegów Mikołajka. Odczytaj pomieszane litery w odpowiedniej kolejności.

FGOYDRT

NIASZANA

CZAKDULE

ETSCAL

OSFALEK

3. Do każdego z przedstawionych opisów dopasuj imię postaci odgadnięte w poprzednim zadaniu.

- Ma bogatego tatę, od którego dostaje wszystko, co chce.
- Choć jest najlepszym uczniem w klasie, często płacze.
- To najlepszy kolega Mikołajka i bardzo lubi jeść.
- Nie lubi się uczyć i kiedy pani go pyta, nigdy nie zna odpowiedzi.
- Gwiżdże na kwiaty i mocno kopie piłkę.

4. Które cechy i zachowania Mikołajka i jego przyjaciół uznasz za pozytywne, a które – za negatywne? Zacytuj odpowiednie fragmenty.

poczucie humoru • częste bójki • przezywanie • pomoc w potrzebie • chwalenie się • współdziałanie • pomysłowość • dążenie do zgody • skarżenie • wybaczanie sobie

5. Jakie znaczenie w życiu Mikołajka mieli przyjaciele? Czy mógł na nich liczyć? Podaj odpowiednie przykłady z książki.

Tworzę

6. Którego z kolegów Mikołajka polubiłaś / polubiłeś najbardziej? Opowiedz o tej postaci z jej perspektywy.

7. Wybierz przygodę chłopców, która wydała Ci się najciekawsza. Opisz ją w zeszycie w postaci planu wydarzeń.

8. Jak spędzasz czas ze swoimi przyjaciółmi? Przedstaw to w ciekawej formie, np. zrób zdjęcia, wykonaj kolaż, przygotuj sketchnotkę (notatkę graficzną).

Sprawdź, co już umiesz

Oceń prawdziwość podanych zdań dotyczących Mikołajka. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	Najlepszy kolega Mikołajka bardzo lubił grać w piłkę.	P	F
2.	Chłopiec dostał rower, ponieważ był najlepszy z arytmetyki.	P	F

Podczas lekcji:

Mikołajek i jego szkoła

- poznasz nauczycieli pracujących w szkole Mikołajka;
- ocenisz zachowanie chłopców i ich postępy w nauce.

Na początek

- Jak wyglądała sala lekcyjna chłopców? Opisz ją na podstawie zdjęcia.
- Wymień co najmniej pięć różnic między tą salą a klasą, w której Ty się uczysz. Co jeszcze zmieniło się w szkole od czasów Mikołajka?

O lekturze

- Rozpoznaj osoby ze szkoły Mikołajka przedstawione na zdjęciu. Jak się nazywają?
- Którego ze swoich nauczycieli Mikołajek lubił najbardziej? Dlaczego?

Kadry z filmu *Mikołajek*, 2009

1. Jak Mikołajek i jego koledzy zachowywali się w szkole? Oceń ich postępowanie.

a) W jaki sposób nauczyciele na nie reagowali? Czy stosowane kary były skuteczne?

b) Zastanów się, co należałoby zrobić, żeby chłopcy zachowywali się inaczej. Przygotuj kodeks dobrych manier w szkole.

2. Rozszyfruj zdanie, które pani wpisywała chłopcom do dzienniczków. Na jego podstawie określ, jaki był stosunek Mikołajka i jego kolegów do nauki.

A	Ą	B	C	Ć	D	E	Ę	F	G	H	I	J	K	L
◄	◊	○	●	◘	☺	☻	☼	♀	♂	♠	♣	♥	♦	♪
Ł	M	N	O	Ó	P	R	S	Ś	T	U	W	Y	Z	Ż
⌂	∞	⊤	↔	†	‡	■	□	Ω	Δ	£	╞	═	Σ	♫

∞ † ♂ ⌂ ○ ═ Ω □ ♣ ☼ ♪ ☻ ‡ ♣ ☻ ♥ £ ● Σ ═ ◘

3. W jaki sposób chłopcy z klasy Mikołajka spędzali przerwy między zajęciami?

4. Jak wyglądają przerwy w Twojej szkole? Zaproponuj atrakcyjne sposoby ich spędzania.

Tworzę

5. Stwórzcie sketchnotkę z odpowiedzią na pytanie: Co lubicie w swojej szkole, a co chcielibyście w niej zmienić?

Chcę więcej

Kiedyś w szkołach we Francji dzieci miały dzień wolny od nauki – czwartek, który był poświęcony na sport i zajęcia artystyczne.

- Czy takie rozplanowanie zajęć pomaga w nauce, czy przeszkadza? Wypowiedz się na ten temat.

Sprawdź, co już umiesz

Czy chciałabyś / chciałbyś uczyć się w szkole Mikołajka? Dlaczego? Podaj trzy argumenty.

Podczas lekcji:

Świat dorosłych w *Mikołajku*

- poznasz dorosłych bohaterów;
- zastanowisz się, jak oceniają Mikołajka i jego kolegów.

Na początek

- Sprawdź, kto opowiada o wydarzeniach w lekturze. Jaki to ma wpływ na sposób pokazywania dorosłych?

O lekturze

1. O jakich dorosłych z opowiadań René Goscinnego jest mowa? Przyporządkuj cytaty w dymkach do odpowiednich osób.

A. *Jest strasznie miła, kiedy jej nie denerwujemy.*

B. *Przyszła, pocałowała mnie, zapytała, czy w szkole wszystko dobrze poszło.*

- **mama Mikołajka**
- **tata Mikołajka**
- **pani nauczycielka**
- **pan Bordenave** (czytaj: **bor**denaw)
- **dyrektor szkoły**
- **inspektor**
- **Rosół**

C. *Ma duże wąsy, często wlepia kary, nie ma z nim żartów.*

D. *Modlę się co dzień rano, żeby padało, a kiedy [...] nie pada, jestem zrozpaczony.*

E. *Wiem, że lubicie żartować, a ja także lubię się pośmiać.*

F. *Wypruwa sobie żyły, żeby mi dać staranne wykształcenie.*

G. *Pracuję w szkolnictwie od wielu lat, ale nigdy jeszcze nie spotkałem tak rozhukanej klasy.*

2. Wyobraź sobie, że jesteś dorosłym bohaterem książki. Opowiedz o sobie i o tym, co myślisz o Mikołajku i jego kolegach.

3. Wybierz cechy, którymi charakteryzują się dorośli opisani w lekturze.

pomocni • spóźnialscy • komiczni • kłótliwi • obowiązkowi • zazdrośni • pracowici • śmieszni • rywalizujący • obrażalscy

a) Dopasuj do wybranych cech osoby.

b) Podaj zachowania dorosłych, które świadczą o wskazanej zalecie lub wadzie.

4. Oceń, czy w podanych sytuacjach dorośli słusznie złościli się na Mikołajka i jego kolegów.

- Pan inspektor przychodzi na lekcje do klasy Mikołajka.
- Pan dyrektor przychodzi do klasy z dzienniczkami chłopców.
- Do szkoły przyjeżdża pan minister.
- Chłopcy są na przerwie z panem Bordenave.

5. Czy zachowanie dzieci wobec dorosłych jest obecnie inne niż w opowiadaniach o Mikołajku? O czym to świadczy?

Tworzę

6. Czasami dzieciom trudno porozumieć się z dorosłymi. Przygotujcie zestaw rad dla dzieci i dorosłych na temat skutecznego komunikowania się.

7. Wyobraź sobie, że chłopcy z opowiadań nie są już dziećmi. Wybierz jednego z bohaterów i opowiedz o jego dorosłym życiu.

Sprawdź, co już umiesz

Wybierz poprawne dokończenie zdania.

Tata Mikołajka pracował

A. w szkole. **B.** w biurze. **C.** w policji. **D.** w fabryce.

To już wiesz

Mikołajek

René Goscinny

ZBIÓR OPOWIADAŃ
dla dzieci

- przygody
- humor
- psoty

BOHATEROWIE

Mikołajek – główny bohater

KOLEDZY

Ananiasz
najlepszy uczeń

Alcest
najlepszy przyjaciel

Euzebiusz
najsilniejszy w klasie

Rufus
syn policjanta

Gotfryd
najbogatszy chłopiec

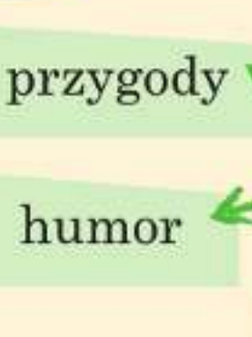

Ludeczka
córka przyjaciółki mamy

Kleofas
najgorszy uczeń

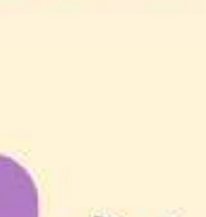

NAUCZYCIELE

- pani nauczycielka
- Rosół
- pan Bordenave
- pan dyrektor
- pan inspektor

RODZICE

mama
zajmuje się domem

tata pracuje w biurze

PRZYGODY

W DOMU

- znalezienie psa

- kwiaty dla mamy
- wizyta Ludeczki

W SZKOLE

- przerwa między lekcjami
- wizyta inspektora

- pamiątkowe zdjęcie

ZABAWY Z KOLEGAMI

- wagary
- mecz piłkarski
- wizyta u Ananiasza

Biblioteka zaprasza!

Zapraszamy do *Szkoły latania*

Podczas lekcji:

- dowiesz się, kim był Janusz Christa, autor komiksu *Kajko i Kokosz. Szkoła latania*;
- zapoznasz się z budową komiksu;
- poznasz cechy charakterystyczne komiksów.

Na początek

▶ Rozwiąż rebusy, a poznasz tytuły niektórych komiksów z serii *Kajko i Kokosz*.

ZŁ + AR

~~K~~ D = P

SZ = WI

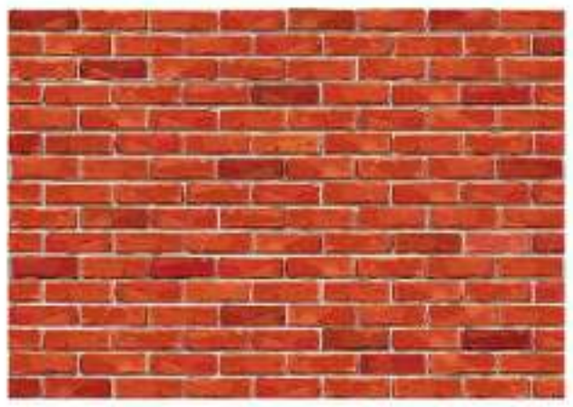 M = T

BO = J

▶ Jeśli znasz jakieś inne serie komiksów, to podaj ich tytuły.

Janusz Christa (1934–2008)

Polski rysownik i autor komiksów. Narysował ok. 4700 komiksowych pasków i wydał ok. 40 albumów. Największą sławę zyskał dzięki serii *Kajko i Kokosz*, która początkowo ukazywała się w czasopiśmie dla młodzieży „Świat Młodych".

Szkoła latania doczekała się wydania po śląsku (*Szkoła furganio*).

Poznaj autora

O lekturze

1. Z wypowiedzi uczestników forum wynotuj najważniejsze informacje na temat komiksu *Kajko i Kokosz*.

INTERNETOWY KLUB MŁODYCH CZYTELNIKÓW

Malwa_10 dzisiaj 11.25

Cześć, Klubowicze! Dziś pani od polskiego poprosiła nas o przeczytanie *Kajka i Kokosza. Szkoły latania*. Zdziwiłam się, gdy się okazało, że to komiks! Czytaliście? Polecacie?

Odpowiedz _____

Wiesz_cz dzisiaj 11.43

Witaj, Malwa_10! Jestem fanem Kajka i Kokosza. Wiesz, że pierwsze przygody bohaterów ukazały się w 1972 roku? A *Szkoła latania* została wydana w „Świecie Młodych" w 1975 roku. Na podstawie tego komiksu powstały gry planszowe i komputerowe oraz serial animowany.

Odpowiedz _____

Luka dzisiaj 12.05

Hej! Moja rodzina pochodzi z Sopotu. Janusz Christa też tam mieszkał. Niedawno powstał plac zabaw inspirowany przygodami Kajka i Kokosza. A co do komiksu – moim zdaniem *Szkoła latania* to najlepsza część przygód dzielnych wojów.

Uważam, że Janusz Christa, obok Papcia Chmiela, był najwybitniejszym polskim autorem komiksów. Wymyślone przez niego historie są oryginalne, wciągające i zabawne.

Odpowiedz _____

Malwa_10 dzisiaj 12.57

Dziękuję bardzo. Po takich zachętach nie mogę się doczekać spotkania z lekturą ;-)

2. Czym się wyróżnia książka *Kajko i Kokosz. Szkoła latania*? Jakie zawiera elementy, których nie miały inne lektury?

Komiks to historyjka opowiedziana za pomocą obrazków, ułożonych jeden za drugim. Krótkie wypowiedzi lub myśli bohaterów są umieszczone w dymkach.

W komiksie:

- wypowiedzi bohaterów są ograniczone do minimum i pojawiają się w dymkach o charakterystycznym kształcie, np.

- komentarze narratora znajdują się w prostokątnych ramkach umieszczanych zwykle w górnej części obrazka, np.

Tymczasem rycerze...

- występuje wiele wyrazów naśladujących dźwięki, np. *Bum! Trzask! Łup! Aaaa!*; często są one zapisane wielkimi, drukowanymi literami, np.

3. Wyszukaj w *Kajku i Kokoszu* po jednym przykładzie każdego rodzaju dymku.

4. Przyporządkuj teksty do odpowiednich dymków.

- TRZASK!!!
- Aż któregoś dnia ujrzeli cel swojej wyprawy.
- Miałeś rację! Zgubiliśmy się!
- Gdyby znał prawdę, nie rozmawiałby teraz ze mną tak spokojnie.

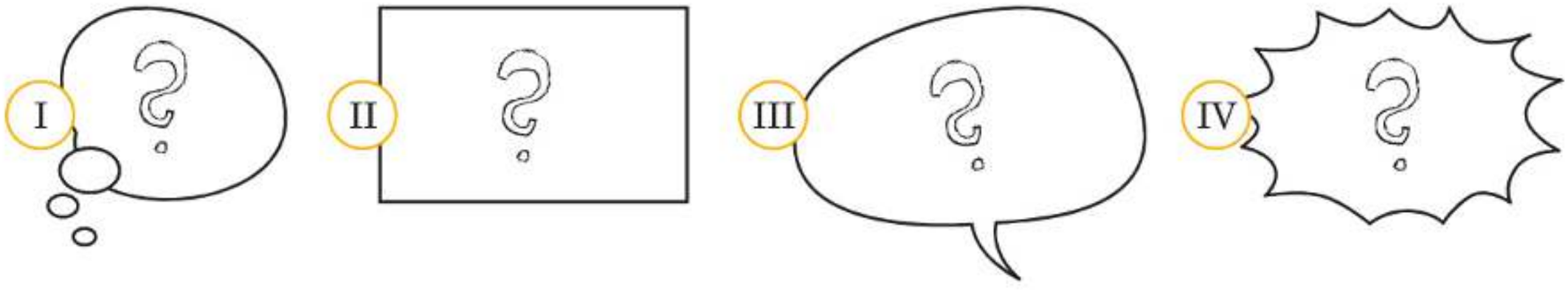

Tworzę

5. Zaproponuj wypowiedzi, które mogłyby się pojawić w poniższych dymkach.

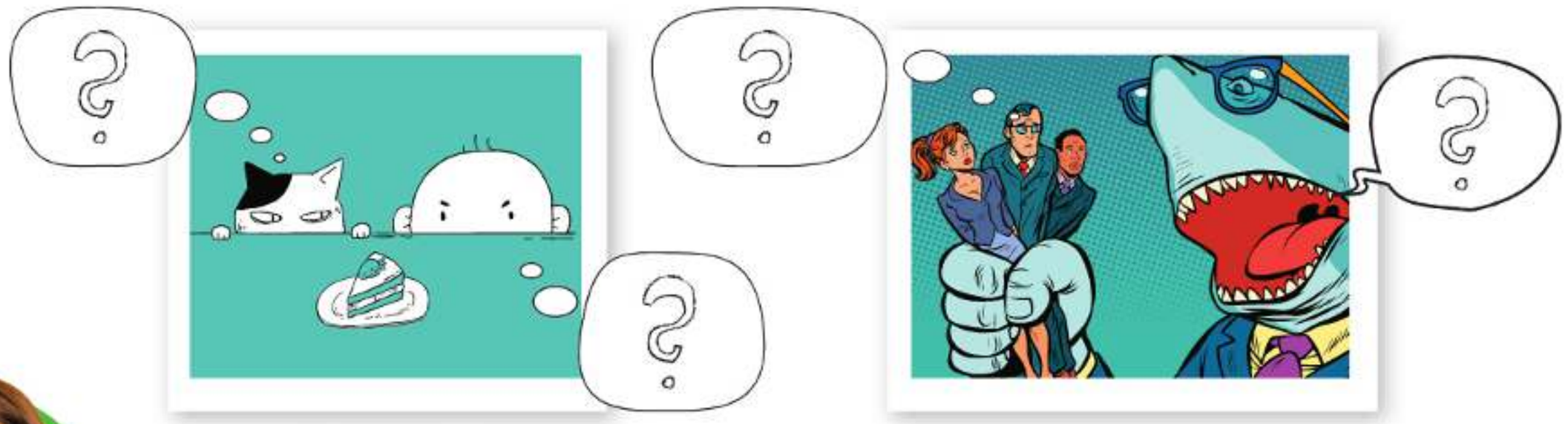

Chcę więcej

Popularność przygód Kajka i Kokosza wykorzystano podczas pandemii w akcji społecznej mającej na celu przypominanie pasażerom o konieczności noszenia maseczek w komunikacji miejskiej. Fundacja Kreska im. Janusza Christy przygotowała odpowiednie plakaty i filmy, które pojawiły się we wszystkich autobusach i tramwajach jeżdżących w Gdańsku.

- Wykonaj rysunek zachęcający Twoje koleżanki i Twoich kolegów do czytania. Wykorzystaj na nim postacie z komiksu Janusza Christy.

Sprawdź, co już umiesz

Oceń prawdziwość podanych zdań. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	Komiks przedstawia wydarzenia za pomocą rysunków uzupełnionych tekstem.	P	F
2.	Słowa bohaterów w komiksach umieszcza się w prostokątnych ramkach.	P	F

W czasach zbójcerzy i... latających dywanów!

Podczas lekcji:

- określisz czas i miejsce wydarzeń opisanych w *Szkole latania*;
- wskażesz główny wątek komiksu Janusza Christy.

Na początek

- Oceń komiks *Szkoła latania* w poniższych kategoriach. Przydziel odpowiednią liczbę gwiazdek. Zadanie wykonaj w zeszycie.

źle ★ słabo ★★ przeciętnie ★★★ dobrze ★★★★ fantastycznie ★★★★★

- ogólne wrażenie
- przygody
- bohaterowie
- humor
- ilustracje
- dialogi

O lekturze

1. Sprawdź w słowniku języka polskiego, co oznaczają terminy *woj* i *gród*.

2. Uzupełnij poniższe zdanie. Wybierz odpowiedzi A albo B oraz C albo D. E

Akcja komiksu rozgrywa się w czasach **A / B**, na ziemiach zamieszkiwanych przez **C / D**.

A. współczesnych **B.** dawnych **C.** Słowian **D.** Rzymian

3. Wymień elementy, które pomogły Ci określić czas wydarzeń.

4. Gdzie rozgrywają się wydarzenia? Rozpoznaj miejsca na podstawie zagadek.

Niezwykła uczelnia –
sami to przyznacie,
zamiast siedzieć w ławce,
na miotle latacie!
I

Strudzony wędrowiec
zje w niej sute danie,
jeśli szef tam najpierw
zapłatę dostanie.
II

Miejsce pospolite,
w którym konie kują,
czasem też i ludzkie
bóle pokonują.
III

5. Wybierz poprawne dokończenie zdania. Główny wątek w komiksie to E

A. napad zbójcerzy na Mirmiłowo.
B. zmagania Łamignata z wiosenną utratą siły.
C. wizyta u karczmarza.
D. wyprawa bohaterów do szkoły latania.

Wątek – ciąg wydarzeń związanych zwykle z jednym bohaterem i tworzących całość.

6. Z jakimi wydarzeniami w lekturze kojarzysz Łysą Górę? Omów je.

Chcę więcej

Łysa Góra znana jest również pod nazwami Święty Krzyż oraz Łysiec lub Święty Łysiec. Z tym miejscem są związane liczne legendy, ponieważ w dawnych czasach oddawano tu cześć pogańskim bóstwom słowiańskim.

▶ Wyszukaj w dostępnych źródłach odpowiedzi na podane pytania i wykonaj notatkę w dowolnej formie.

- W jakim paśmie górskim znajduje się Łysa Góra?
- W którym województwie jest położona ta atrakcja turystyczna?
- Ile ma metrów wysokości?

Tworzę

7. Sporządźcie mapę Mirmiłowa i jego okolic. Oznaczcie wszystkie ważne miejsca występujące w komiksie. Narysujcie trasę, jaką przebyli Kajko, Kokosz i kasztelan od momentu opuszczenia przez nich grodu.

8. Wyszukaj jedną z legend odnoszących się do Łysej Góry. Przedstaw jej treść w formie komiksu.

Sprawdź, co już umiesz

Uzupełnij notatkę o *Szkole latania* – wybierz w każdym zdaniu właściwą informację.

Szkoła latania jest książką w formie **plakatu / komiksu**. Opowiada o nauce latania **kasztelana Mirmiła / czarownicy Jagi**. Bohaterowie do latania używali **dywanu / mioteł**.

Podczas lekcji:

Bohaterowie, jakich mało!

- dowiesz się, jacy bohaterowie są przedstawieni w lekturze *Kajko i Kokosz. Szkoła latania*;
- rozpoznasz bohaterów pierwszoplanowych, drugoplanowych i epizodycznych.

Na początek

- Porozmawiajcie o tym, jacy powinni być bohaterowie lektur, aby wzbudzili Wasze zainteresowanie.

O lekturze

1. Rozpoznaj bohaterów występujących w komiksie. Dopasuj do nich podane cechy. Następnie wybierz jedną z postaci i dokładnie ją opisz.

© J. Christa/Story House Egmont

łakomstwo • marudzenie • chciwość • mądrość • odwaga

W utworze literackim występują bohaterowie mający różne znaczenie dla rozwoju wydarzeń.

- **Bohater pierwszoplanowy** – odgrywa główną rolę w utworze, ma największe znaczenie, opisywane zdarzenia są z nim bezpośrednio związane.
- **Bohater drugoplanowy** – jest związany z głównym bohaterem, ale odgrywa mniej ważną rolę w utworze.
- **Bohater epizodyczny** – występuje rzadko, w pojedynczych sytuacjach.

2. Wyobraź sobie, że w klubogospodzie odbywa się uczta na cześć mieszkańców Mirmiłowa. Którzy bohaterowie spośród podanych w ramce usiądą przy stolikach z napisami:

Bohaterowie pierwszoplanowi | Bohaterowie drugoplanowi | Bohaterowie epizodyczni

Kajko • Lubawa • Łamignat • Gdaś • kowal • Jaga • Mirmił • Semko

3. Odszyfruj hasło. Do jego utworzenia użyto szyfru Cezara: każda litera tekstu szyfrowanego jest zastępowana inną, przesuniętą o kilka pól (oznaczoną kolorem zielonym).

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L
T	U	W	Y	Z	A	B	C	D	E	F	G
Ł	M	N	O	P	R	S	T	U	W	Y	Z
H	I	J	K	L	Ł	M	N	O	P	R	S

W S T Ł J R W C T Ł T F N Z Ł

a) Wyjaśnij, co oznacza odszyfrowane wyrażenie.

b) Których bohaterów można byłoby tak nazwać? Wymień tę postać / te postacie. Wyjaśnij, dlaczego to określenie do niej / do nich pasuje.

E

4. Uzupełnij zdania. Wybierz odpowiedzi A albo B oraz C albo D.

Lelum polelum – tak określa się kogoś **A / B**. Pojawia się ono często w wypowiedziach **C / D**.

A. powolnego, ślamazarnego
B. odważnego, walecznego
C. Kaprala
D. Łamignata

5. Dokończ zdania, tak aby powstały poprawne informacje na temat bohaterów komiksu.

- Kajko był…
- Jaga mieszkała…
- Kokosz pochłaniał…
- Łamignat okradał…

Tworzę

6. Kto mógłby odwiedzić Mirmiłowo w kolejnej serii przygód? Stwórz plakat przedstawiający nowego bohatera. Wypisz jego cechy i niezwykłe umiejętności.

Sprawdź, co już umiesz

Oceń prawdziwość podanych zdań. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	Hegemona i Kaprala zaliczamy do bohaterów drugoplanowych.	P	F
2.	Kajko i Kokosz mają podobne usposobienie.	P	F

Kurs latania dla każdego!

Podczas lekcji:

- przedstawisz dążenia Mirmiła, aby spełnić marzenie o lataniu;
- opowiesz o zajęciach w szkole latania;
- opiszesz swój lot nad Mirmiłowem.

Na początek

- Czy masz jakieś doświadczenia związane z lataniem? Opowiedz o nich.
- W jakich sytuacjach człowiek korzysta z poniższych sposobów poruszania się w powietrzu? Który z nich wydaje Ci się najbardziej atrakcyjny?

- Jakimi cechami powinien się odznaczać pilot?

O lekturze

1. Wybierz właściwe dokończenie zdania.

Mirmił zapragnął latać

A. za sprawą podstępu Hegemona.

B. w wyniku wypicia czarodziejskiego eliksiru.

C. po wizycie u czarownicy Jagi.

D. w efekcie przebytej choroby.

E

2. Kto odwodził kasztelana od realizacji marzenia? Wybierz właściwą odpowiedź.

A. Kajko. **B.** Jaga. **C.** Kokosz. **D.** Lubawa.

E

3. Jaki przebieg miały podejmowane przez Mirmiła kolejne próby wzbicia się ponad ziemię? Weź pod uwagę:

a) rodzaj pojazdu, z jakiego korzystał bohater;

b) kiedy i gdzie odbywał się lot;

c) w jaki sposób kasztelanowi udało się unieść w powietrze;

d) jaki był przebieg lotu oraz jego konsekwencje.

4. Porozmawiajcie o tym, czy warto dążyć do celu za wszelką cenę. Podajcie argumenty za i przeciw.

5. Ułóż plan wydarzeń związanych z pobytem w szkole latania. Pamiętaj o kolejności chronologicznej. Opowiedz, jaka przygoda przydarzyła się bohaterom w tej niezwykłej uczelni.

- Nocna przejażdżka.
- Udział w zajęciach teoretycznych i praktycznych.
- Twarde lądowanie wojów.
- Otrzymanie dyplomu.
- Sąd czarownic nad winowajcami.
- Włamanie Kajka i Kokosza do garażu szkoły latania.
- Zgłoszenie się Mirmiła na kurs przyśpieszony.
- Naprawa dachu i szyldu.

6. Jak wyglądały zajęcia w szkole latania? Czym wyróżniała się ta uczelnia spośród innych?

7. Uzupełnij zdania. Wybierz odpowiedzi A albo B oraz C albo D.

Instruktorki w szkole latania były **A / B**. Pani dyrektor **C / D**.

A. surowe i niemiłe

B. doświadczone i pomocne

C. gratulowała wojom odwagi

D. wyrzuciła Kajka i Kokosza za palisadę

Tworzę

8. Zaprojektuj dyplom ukończenia kursu latania dla Mirmiła. Zapisz na tym dokumencie następujące informacje:

- dla kogo jest przeznaczony,
- za jakie osiągnięcie,
- gdzie odbywał się kurs,
- kto wydał zaświadczenie.

9. Wymyśl magiczne zaklęcie, które sprawiłoby, że miotła Mirmiła zaczęłaby latać.

10. Wyobraź sobie, że latasz nad Mirmiłowem. Opisz, jak wygląda ten lot.

Sprawdź, co już umiesz

Przygotuj ulotkę zachęcającą do udziału w jednodniowej wycieczce klasowej do szkoły latania. Zapisz kolejne punkty zwiedzania oraz uwzględnij przewidziane atrakcje.

To już wiesz

Kajko i Kokosz. Szkoła latania

Janusz Christa

CZAS AKCJI

czasy dawnych Słowian

MIEJSCE AKCJI

ziemie dawnych Słowian

- **kuźnia**
- **chata Jagi**
- **karczma**
- **SZKOŁA LATANIA**
  - prowadzona przez czarownice
  - znajduje się na Łysej Górze
  - stanowi cel wyprawy kasztelana i jego wojów
- **warownia zbójcerzy**
- **MIRMIŁOWO**

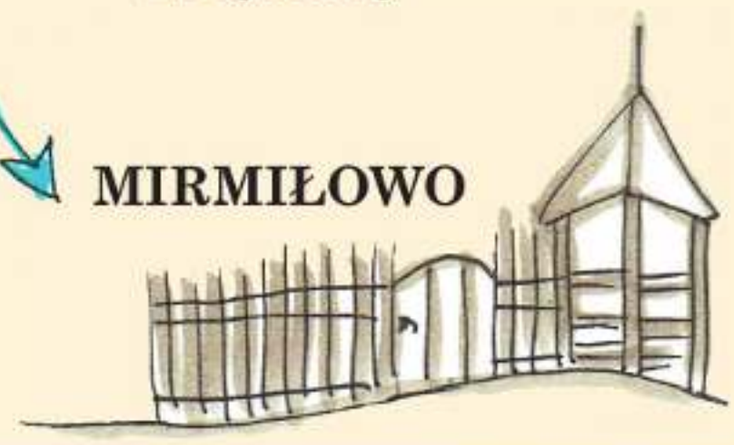

- niewielka osada otoczona wałami
- w pobliżu lasy pełne zwierzyny
- zagrożenie: oddział zbójcerzy dowodzony przez Hegemona

GATUNEK

KOMIKS

BOHATEROWIE PIERWSZOPLANOWI

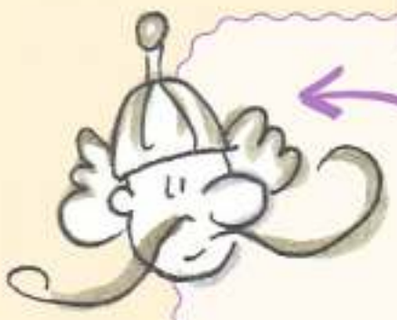

kasztelan MIRMIŁ – przewrażliwiony na swoim punkcie

woj KAJKO – inteligentny i odważny

woj KOKOSZ – tchórzliwy, lubi jeść

WĄTEK GŁÓWNY

- wyprawa Mirmiła i jego druhów do szkoły latania

INNE WĄTKI

- napad zbójcerzy na Mirmiłowo
- przygody Łamignata i Jagi

Biblioteka zaprasza!

Andrzej Maleszka, *Magiczne drzewo. Czerwone krzesło*

START

Skąd się wzięło czerwone krzesło, które spełnia marzenia?

Jak mebel trafił do mieszkania rodziny Rossów?

W jaki sposób doszło do wyjazdu rodziców Tosi, Filipa i Kukiego?

Co się stało z ciotką Marylą?

Dlaczego dzieci zdecydowały się pojechać do Kopenhagi?

Dokąd prowadził tęczowy most?

META

Magia, nieprawdopodobne przygody, wydarzenia mrożące krew w żyłach... Ta historia naprawdę wciąga! Nie czekaj! Zabawa gwarantowana!

Magiczne moce czerwonego krzesła

Podczas lekcji:

- dowiesz się, w jaki sposób powstało czerwone krzesło i jakie posiada moce;
- przypomnisz rolę magicznych przedmiotów w literaturze.

Na początek

- Wskaż w swoim otoczeniu przedmiot, który mógłby mieć magiczną moc. Opisz, jak wygląda, jaką moc mógłby posiadać, do czego dałoby się go użyć.

Andrzej Maleszka (ur. 1955)

Polski reżyser, scenarzysta i pisarz, twórca wielu sztuk teatralnych i filmów dla młodych widzów. Zdobywca licznych nagród, także zagranicznych. Autor wielu filmów, takich jak *Maszyna zmian* czy cykl *Magiczne drzewo*, oraz sztuk teatralnych, m.in. *Wielkoludów* czy *Mechanicznej Magdaleny*. Jako dziecko lubił oglądać filmy, czytał książki i komiksy, wymyślał i zapisywał różne historie, jego pasją było też fotografowanie.

Poznaj autora

O lekturze

1. Dokończ zdanie. Wybierz właściwą odpowiedź spośród podanych. E
Czerwone krzesło zyskało czarodziejską moc, ponieważ zostało

A. wrzucone do rzeki.

B. wykonane ze starego dębu.

C. trafione przez piorun podczas burzy.

D. posmarowane klejem podczas drogi na targi.

2. W jaki sposób krzesło dostało się w ręce Kukiego? Zapisz w zeszycie przebieg tego zdarzenia w postaci planu.

3. Wyjaśnij, co trzeba było zrobić, by krzesło zaczęło czarować.

4. Wymień kilka życzeń wypowiedzianych przez dzieci.

a) Które z nich uważasz za pożyteczne? Powiedz dlaczego.

b) Czy wszystkie życzenia zostały spełnione tak, jak tego oczekiwały dzieci? Podaj negatywne skutki tych życzeń.

5. Dokończ zdanie.

Kiedy wypowiadasz jakieś życzenie, pamiętaj o…

Tworzę

6. Magiczne przedmioty często pojawiają się w literaturze. Z jakimi utworami kojarzą Ci się te, które przedstawiono poniżej? Który z tych przedmiotów warto byłoby mieć i dlaczego?

7. Wyobraź sobie, że krzesło może spełnić jedno z Twoich życzeń. O co byś je poprosiła / poprosił? Odpowiedź zapisz w zeszycie.

Chcę więcej

Cykl *Magiczne drzewo* składa się z 11 części (poniżej kilka okładek kolejnych tomów).

- Wskaż okładkę, która wydaje Ci się najbardziej intrygująca i która zachęca Cię do czytania.
- Na podstawie grafiki oceń, jaka może być tematyka tych książek.

Okładki projektu Andrzeja Maleszki

Sprawdź, co już umiesz

Dokończ zdanie. Wybierz właściwą odpowiedź spośród podanych.

Kuki znalazł czerwone krzesło

A. na moście. **B.** w rzece. **C.** na ulicy. **D.** w samochodzie.

Kiedy nagle znikają rodzice...

Podczas lekcji:

- określisz czas i miejsce wydarzeń opisanych w książce;
- uporządkujesz przedstawione wydarzenia;
- wyjaśnisz, z czego wynikały problemy bohaterów.

Na początek

- Porozmawiajcie o tym, co warto zrobić, kiedy w życiu zdarzy się trudna sytuacja. Zapiszcie do zeszytu swoją refleksję na ten temat.

O lekturze

1. Na podstawie poniższych zdjęć określ, w jakich miejscach rozgrywa się historia opisana w utworze.

1

2

3

4

5

6

2. Jak myślisz, dlaczego Andrzej Maleszka opisał tak wiele miejsc? Czy – Twoim zdaniem – takie rozwiązanie jest atrakcyjne, czy raczej zbyt skomplikowane i utrudnia czytanie? Odpowiedź wraz z uzasadnieniem zapisz w zeszycie.

3. Wyszukaj w książce Andrzeja Maleszki fragmenty, które określają czas wydarzeń. Spróbuj obliczyć, ile czasu minęło od znalezienia krzesła do dotarcia dzieci na statek w Kopenhadze.

4. Uzupełnij oś czasu kolejnymi informacjami, tak aby powstał ramowy plan wydarzeń. Zadanie wykonaj w zeszycie.

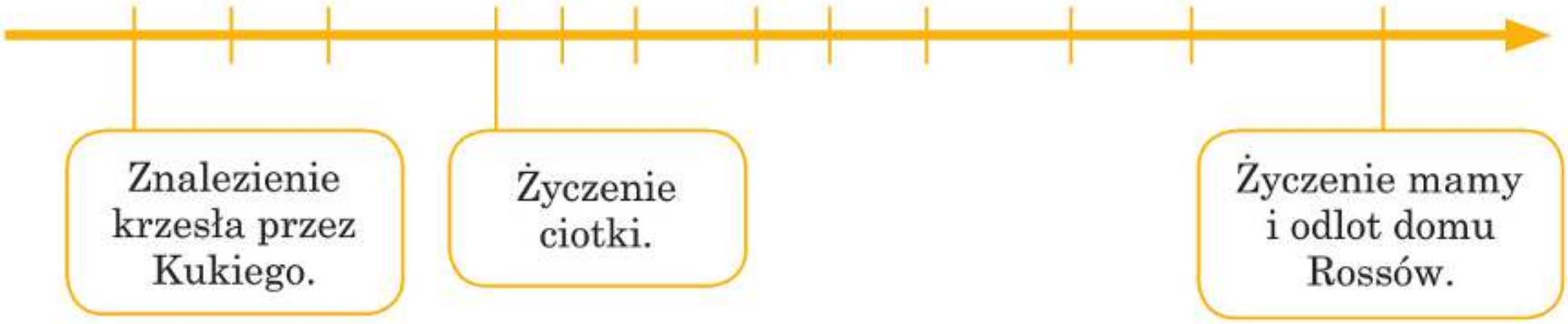

5. Co czuły dzieci, kiedy zamieszkały u ciotki Maryli?

6. Dlaczego Tosia, Filip i Kuki wyruszyli do Kopenhagi? Opisz, co do tego doprowadziło.

7. Bohaterowie książki Andrzeja Maleszki wskazani w ramce przeżyli wiele trudnych sytuacji. Opowiedz, z czego wynikały ich problemy i jak sobie z nimi poradzili.

dzieci	rodzice	ciotka	Max	Marcelina

8. Tosia, Filip i Kuki przeżyli wiele różnych przygód. Która z nich nauczyła ich najwięcej? Opowiedz o niej.

Tworzę

9. Dzieci po spotkaniu z rodzicami na statku Queen Victoria (czytaj: kłin wiktoria) popłynęły na Karaiby. Skorzystaj z dostępnych źródeł i opisz jedno z miejsc, które zobaczyły podczas rejsu: Galapagos, Togo, Haiti lub Wenezuelę. Znajdź je na mapie.

Sprawdź, co już umiesz

W czteroosobowych grupach ułóżcie po pięć pytań dotyczących treści książki *Magiczne drzewo*. Następnie wymieńcie się nimi z inną grupą i odpowiedzcie na pytania z otrzymanego zestawu.

Podczas lekcji:

Jak wyprawa do Kopenhagi zmieniła bohaterów książki?

- poznasz i opiszesz postacie z utworu Andrzeja Maleszki;
- opowiesz, czego można się nauczyć z lektury.

Na początek

- Wyobraź sobie, że jesteś jednym z bohaterów książki. Opowiedz o sobie bez podawania imienia w taki sposób, aby koleżanki i koledzy z klasy mogli odgadnąć, jaką postać przedstawiasz.

O lekturze

1. Odgadnij, które osoby z powieści Andrzeja Maleszki zostały przywołane poniżej.

a) Przypomnij, w jakich sytuacjach się pojawiły.

b) Przyporządkuj każdą postać do odpowiedniej grupy: bohaterów głównych lub epizodycznych.

	1.	2.	3.	4.
A.	K	D	W	E
B.	A	I	U	L
C.	Z	N	R	M
D.	O	T	K	C

Zgadywana litera znajduje się na przecięciu wiersza z zieloną literą i kolumny z cyfrą, np. A1 = K.

- B4, A4, A1, B1, C3, D3, B1
- A1, D1, C2, A2, B3, D3, D2, D1, C3, D3, B1
- D4, B2, D1, D2, D3, B1

2. Przeczytaj wypowiedzi bohaterów książki, a następnie dopasuj je do ich imion. Opowiedz, o jakich cechach świadczą te słowa.

Kuki • Tosia • Filip • Max • Maryla

- *Chcę dostać diament. Największy i najdroższy diament na Ziemi. Ma być wielki i bez skazy. Większy niż wszystkie diamenty świata.*
- *Walnąłem go, bo myślałem, że jest dzieciojadem.*

- *Już ja sobie z nimi poradzę! Przynajmniej nauczą się dyscypliny.*
- *Nie możemy jej tak zostawić. Ona jest za mała.*
- *Rozkazałem, żeby* […] *mówiła tylko w języku madagaskarskim.*

3. Wymień bohaterów książki, którzy czegoś się nauczyli podczas próby dotarcia na statek Queen Victoria. Wybierz jedną z postaci i opisz jej przemianę.

4. Wyobraź sobie, że spotykasz jednego z bohaterów książki. Zapisz trzy pytania, które chciałabyś / chciałbyś mu zadać.

5. Który z bohaterów jest do Ciebie podobny, a który stanowi Twoje przeciwieństwo? Podaj po trzy cechy każdego z nich, tak aby pokazać, że przypomina Ciebie lub że jest inny niż Ty. Przygotuj w zeszycie notatkę na ten temat w formie tabeli.

6. Czego można się nauczyć od bohaterów powieści Andrzeja Maleszki? Odpowiedz w kilku zdaniach. Zwróć uwagę na to, jak się odnosili do innych i w jaki sposób rozwiązywali problemy.

Tworzę

7. Jak mogły się potoczyć losy Maksa Rozmusa lub Karoliny? Opowiedz, jak sobie wyobrażasz dalsze życie któregoś z nich.

8. Przygotuj swoją opinię na temat *Czerwonego krzesła*, którą można by zamieścić na forum czytelniczym poświęconym książce. Twoja wypowiedź powinna liczyć co najmniej sześć zdań.

Sprawdź, co już umiesz

Oceń prawdziwość podanych zdań. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	Rodzice Tosi, Filipa i Kukiego pragnęli przeżyć wspaniałą przygodę, dlatego rodzeństwo musiało zamieszkać z ciotką.	P	F
2.	Przeżycia podczas drogi do Kopenhagi sprawiły, że ciotka Maryla chciała pozostać małą dziewczynką.	P	F

To już wiesz

Magiczne drzewo. Czerwone krzesło

Andrzej Maleszka

CZAS WYDARZEŃ

współczesność

BOHATEROWIE

Rossowie: Tośka, Filip, Kuki, rodzice;
ciotka Maryla (Wiki), Max Rozmus

= przygody, magia,
marzenia

GŁÓWNY WĄTEK

- wyprawa w celu odczarowania rodziców

- wydarzenia realistyczne i fantastyczne

WARTOŚCI

- humor
- wyobraźnia
- odpowiedzialność
- przyjaźń
- wzajemne wspieranie się
- troska o rodzinę

MIEJSCA WYDARZEŃ

- dom Rossów przy ul. Weneckiej
- dom ciotki Maryli
- lotnisko
- pociąg
- las nad jeziorem
- szpital
- park Tivoli w Kopenhadze
- statek Queen Victoria

Indeks pojęć

A adresat (odbiorca) 80
akapit 27
alfabet 17
antonim 253
argument 93

B baśń 228
bezokolicznik 124
bohater drugoplanowy 343
bohater epizodyczny 343
bohater pierwszoplanowy 343

C czasownik 122
odmiana przez czasy 126
odmiana przez osoby i liczby 123
odmiana przez rodzaje 127

D dialog 78

E element fantastyczny 37
element realistyczny 37
epitet 191

G głoska 19
grupa orzeczenia 180
grupa podmiotu 180

H hymn 60

K komiks 339
kontrast 69

L legenda 37
liczebnik 208
list 257
litera 19
litera *i* 23

N nadawca 80
narrator 274
notatka 13

O ogłoszenie 284
opis krajobrazu 302
opis pokoju 98
opis przedmiotu 156
opis siebie 26
opis szkoły 114
orzeczenie 178

P pisownia wielką i małą literą 99, 305
pisownia wyrazów z *ch* 295
pisownia wyrazów z *h* 293
pisownia wyrazów z *nie* 143, 216, 217
pisownia wyrazów z *ó* 47
pisownia wyrazów z *rz* 169
pisownia wyrazów z *u* 50
pisownia wyrazów z *ż* 171
plan wydarzeń 137
podmiot 178
podmiot liryczny (ja liryczne, osoba mówiąca w wierszu) 102
podziękowanie 119
porównanie 103
powtórzenie 214
pozdrowienia 81
przyimek 115
przymiotnik 159
liczby, rodzaje i przypadki 161
przysłówek 196

R refren 60
równoważnik zdania 134
rzeczownik 84
przypadki 88

S samogłoska 20
słownik 52, 200, 254
spójnik 233
spółgłoska 20
strofa (zwrotka) 56
sylaba 21
synonim 251

Ś świat przedstawiony 328

U uosobienie (personifikacja) 264

W wątek 342
wers 56
wypowiedzenie 71
rodzaje wypowiedzeń 72
wyraz dźwiękonaśladowczy (onomatopeja) 288
wyrażenie przyimkowe 116

Z zaproszenie 193
zdanie 134
zdanie pojedyncze nierozwinięte 182
zdanie pojedyncze rozwinięte 182
zdanie złożone 230
zdrobnienie 164
znak 282
znaki interpunkcyjne 74, 75, 76, 235
związek frazeologiczny (frazeologizm) 250

Ż życzenia 166

Źródła ilustracji i fotografii

Ilustracje:

Joanna Gwis: s. 224–225 (Pani Zima); **Krzysztof Kałucki**: s. 11 (logo x 4); s. 152 (grill, muzyka); s. 154 (drzewo); s. 172 (garaż, salon, mumia); s. 224 (scenki z baśni x 4); s. 236 (Gerda, ziarnko grochu); s. 268 (postacie z baśni x 6); **Jerzy Kozień**: s. 311 (lekturownik), s. 312 (plakat); **Zbigniew Larwa**: s. 15 (sketchnotka); s. 45 (głowy x 4); s. 65, 109, 223 (dorysowanki); s. 111 (nauka); s. 133 (kartka); s. 152–53 (Paweł i Gaweł); s. 212–213 (mecz); s. 214 (szalik); s. 233 (puzzle); s. 234 (przecinki); s. 237–243 (złota rybka); s. 257 (list ze strzałką); s. 259 (koperta); s. 317 (budynek Akademii), s. 336, 348 (plakat), s. 339 (dymki); **Daniel de Latour**: s. 321 (pan Kleks), s. 326 (chłopcy, kierowca), s. 333 (Mikołajek); **Sylwia Oszczyk**: s. 64, 108, 148, 188, 222, 270, 310, 325, 335, 347, 355 (sketchnotki); **Ewa Pawińska**: s. 250 (piramida); s. 318 (zakreślenia); **Daniel Rudnicki**: s. 35 (legenda), s. 43 (Piast); **Marta Staniszewska**: s. 326 (plakat)

Fotografie:

Okładka: (buzia chłopca) Elizabeth - stock.adobe.com; (kapelusz) carballo/Shutterstock.com; (pantofelek) Grumbus/Shutterstock.com; (Baba Jaga) Iconic Bestiary/Shutterstock.com; (chmura) ARIP; (korona) ARIP; (wędka) Bibadash/Shutterstock.com; (rybka) ren28/Shutterstock.com; (ptak) funnybear36/Shutterstock.com; (samolot) Pikovit/Shutterstock.com; (piegi) S-Victoria/Shutterstock.com

Tekst główny: ozdobniki: (chłopiec z irokezem) Sharomka/Shutterstock.com; (chłopiec w okularach) Inside Creative House/Shutterstock.com; (dziewczynka długie włosy) Roman Samborskyi/Shutterstock.com; (dziewczynka krótkie włosy) Roman Samborskyi/Shutterstock.com; (chłopiec w żółtej koszulce) Lopolo/Shutterstock.com; (dziewczynka w okularach) Evgeny Atamanenko/Shutterstock.com; (dziewczynka w okularach) YAKOBCHUK VIACHESLAV/Shutterstock.com; (żółta kartka) pico [Patrick M. Pelz]/Shutterstock.com; (pinezka) Park jinman/Shutterstock.com; s. 9 (chłopiec) Inside Creative House/Shutterstock.com); s. 10 (raper) slon1971/Shutterstock.com; (z piłką) Dmitry Lobanov/Shutterstock.com; (z psem) Nina Buday/Shutterstock.com; s. 13 (dziewczynka) Roman Samborskyi/Shutterstock.com; s. 17 (lekcja) Studio Romantic/Shutterstock.com; s. 18 (rower) Noch/Shutterstock.com; (niedźwiedź) Noch/Shutterstock.com; (samolot) Set Line Vector Icon/Shutterstock.com; (guzik) davooda/Shutterstock.com; (jabłko) davooda/Shutterstock.com; (kość) tatianasun/Shutterstock.com; (kontur Polski) Vector Image Plus/Shutterstock.com; (Neptun) rumka_vodki/Shutterstock.com; (żubr) vektorkongen/Shutterstock.com; (koziołki) Light-Dew/Shutterstock.com; (taśma filmowa) losw/Shutterstock.com; (syrenka) nld/Shutterstock.com; (krasnal) Lora Oblovatnaya/Shutterstock.com; (lajkonik) DeepGreen/Shutterstock.com; (wiedźma) Alka5051/Shutterstock.com; (książki) Dan Kosmayer/Shutterstock.com; s. 19 (kostka) xpixel/Shutterstock.com; (pies, kot, krzesło) Artco/Shutterstock.com; (chmura) davooda/Shutterstock.com; (książka) Puckung/Shutterstock.com; (tort) Maxim Cherednichenko/Shutterstock.com; (sztućce) Prapas Wongviroch/Shutterstock.com; s. 21 (okno) De Visu/Shutterstock.com; (wypadek) Fotos593/Shutterstock.com; (kibice) Pixel-Shot/Shutterstock.com; s. 23 (słońce) Ed Connor/Shutterstock.com; (słonie) Wimal Jay/Shutterstock.com; s. 24 (kino) Syda Productions/Shutterstock.com; (sukienka) Andriy Lipkan/Shutterstock.com; (bilet) PhotoDictionary/Shutterstock.com; (nietoperz) Rudmer Zwerver/Shutterstock.com; (niedźwiedź) Daria R./Shutterstock.com; (książka) Silvio Russo/Shutterstock.com; s. 26 (dziewczynka z warkoczami) Denis Kuvaev/Shutterstock.com; (ciemnoskóra dziewczynka) Wavebreakmedia/iStockphoto/Getty Images; (chłopiec w czerwonej koszulce) Valua Vitaly/Shutterstock.com; (chłopiec z ciężarkami) Paleka/Shutterstock.com; (dziewczynka w okularach) Syda Productions/Shutterstock.com; s. 27 (chłopiec) George-Rudy/iStockphoto/Getty Images; s. 28 i 29 (chłopiec i dziewczynka x 2) GoodStudio/Shutterstock.com; s. 30 (chłopiec w Nowym Jorku) Ollyy/Shutterstock.com; (kobieta w chuście) Rido/Shutterstock.com; (dziewczynka z Azji) paulaphoto/Shutterstock.com; (chłopiec z Nubii) ebonyeg/Shutterstock.com; (tory) Petr Student/Shutterstock.com; (ser) azure1/Shutterstock.com; (sanki) Maik Kirsten/Shutterstock.com; (jabłko) MarcoFood/Shutterstock.com; s. 31 (G. Kasdepke) Bartosz Krupa/Dzien Dobry TVN/East News; (Wredzik) CREATISTA/iStockphoto/Getty Images; s. 32 (ojciec i syn) Dragon Images/Shutterstock.com; (sajgonki) SOMMAI/Shutterstock.com; s. 34 (skrzywienie) Juta/Shutterstock.com; (złość) Krakenimages.com/Shutterstock.com; (uśmiech) WAYHOME studio/Shutterstock.com; s. 37 (smok) Warpaint/Shutterstock.com; (koń) Melory/Shutterstock.com; s. 38 (orzeł) Piotr Krzeslak/Shutterstock.com; (tło za orłem) ESB Professional/Shutterstock.com; (gniazdo) Anna-Lena Purat/Shutterstock.com; s. 39 (król) LightField Studios/Shutterstock.com; s. 40 (dziewczyna) Akaltykova/Shutterstock.com; (zamek) marcinswiostek/Shutterstock.com; s. 46 (łódka) Nadiia Ishchenko/Shutterstock.com; (chłopiec z walizką) Luis Molinero/Shutterstock.com; (dziewczynka) Syda Productions/Shutterstock.com; (konewka) Galushko Sergey/Shutterstock.com; s. 48 (chłopiec) Helga Khorimarko/Shutterstock.com; (boisko) Michaelstockfoto/Shutterstock.com; (ogród) Nuwan Liyanage/Shutterstock.com; (leśniczówka) jfergusonphotos/Shutterstock.com; s. 50 (murarz) Dmitry Kalinovsky/Shutterstock.com; (klientka) milanzeremski/Shutterstock.com; (zawody) Kaderov Andrii/Shutterstock.com; (sąsiedzi) Halfpoint/Shutterstock.com; (tata) Andrey_Popov/Shutterstock.com; (mama) Evgeny Atamanenko/Shutterstock.com; s. 51 (usta) Unicraft/Shutterstock.com; (łuk) Vector/Shutterstock.com; s. 53 (słownik) WSiP; (zrzut ze strony WSJP); s. 54 (kleks) Neliakott/Shutterstock.com; (samolot) ssuaphotos/Shutterstock.com; (balony) Daimond Shutter/Shutterstock.com; (żaglówka) Elena Elisseeva/Shutterstock.com; s. 55 (Grecja) Zebra-Studio/Shutterstock.com; (Norwegia) Andrey Armyagov/Shutterstock.com; (Egipt) Merydolla/Shutterstock.com; s. 55 (W. Bełza) Polona; s. 56 (maki) Kamila Kozioł/iStockphoto/Getty Images; s. 58 (nasiona) Amarita/Shutterstock.com; (kwiaty) Kamrad71/Shutterstock.com; (przędza) ilmarinfoto/Shutterstock.com; (materiał) Breaking The Walls/Shutterstock.com; s. 63 (chłopiec) Maciej Es/Shutterstock.com; (oko smoka) Refluo/Shutterstock.com; s. 65 (dziewczynka) Sunny studio/Shutterstock.com; s. 66 (A. Chylińska) BE&W; (dziewczynka) F8 studio/Shutterstock.com; s. 67 (traktor) Diana Taliun/Shutterstock.com; s. 68 (dziewczynka) hancik/Shutterstock.com; s. 70 (kłótnia) fizkes/Shutterstock.com; (dziecko) Prostock-studio/Shutterstock.com; (ojciec z synem) fizkes/Shutterstock.com; s. 71 (park) serhii.suravikin/Shutterstock.com; (gimnastyka) Drazen Zigic/Shutterstock.com; (sadzenie) oes/Shutterstock.com; s. 73 (w kinie) jwblinn/Shutterstock.com; s. 74 (przycisk) Kumer Oksana/Shutterstock.com; s. 75 (trener) matimix/Shutterstock.com; (na ucho) Yuliya Evstratenko/Shutterstock.com; (na ławce) Veja/Shutterstock.com; (dwie dziewczynki) ViDI Studio/Shutterstock.com; s. 76 (Matka Teresa) Album/Prisma/East News; (Dalajlama) Bartosz Krupa/East News; (S. Loren) Camilla Morandi/EmmeVi Photo/East News; s. 79 (Neptun) Jarek Fethke/Shutterstock.com; (dziewczynki) Vectorium/Shutterstock.com; (góry) Remigiusz Niezabitowski/Shutterstock.com; (pociąg) rphstock/Shutterstock.com; s. 80 (Wielkanoc) Svetlana Khutornaia/Shutter-

stock.com; (urodziny) New Africa/Shutterstock.com; (zima) Nopi Pantelidou/Shutterstock.com; (obrączki) WhiteYura/Shutterstock.com; (bukiet) Marina Tachinska/Shutterstock.com; s. 81, 82 (znaczki) LenaLaPina/Shutterstock.com; s. 83 (skrzynka pocztowa) 32 pixels/Shutterstock.com; (Rzym) emperorcosar/Shutterstock.com; (Kraków) Tomasz Warszewski/Shutterstock.com;s. 84 (kobieta) Ljupco/iStockphoto/Getty Images; (papuga) RoleArt/Shutterstock.com; (akwarium) LUIS PADILLA-Fotografia/Shutterstock.com; s. 86 (pływanie) Microgen/Shutterstock.com; (siatkówka) IsabellaO/Shutterstock.com; (piłka nożna) Master1305/Shutterstock.com; (hokej) Andrey Yurlov/Shutterstock.com; (tenis) Rapt.TV/Shutterstock.com; (gimnastyka) I T A L O/Shutterstock.com; s. 87 (dziadek x 7) Nestor Rizhniak/Shutterstock.com; s. 89 (farmer) Good_Stock/Shutterstock.com; (globus) rambo182/iStockphoto/Getty Images; (kalkulator) rambo182/iStockphoto/Getty Images; (monitor i tablet) rambo182/iStockphoto/Getty Images; (mikroskop) Nadiinko/iStockphoto/Getty Images; (mapa) rambo182/iStockphoto/Getty Images; s. 90 (motyle) KseniaButakova/Shutterstock.com; s. 91 (A. Załazińska) Bogdan Krezel / Forum; (Tatry) Filip Olejowski/Shutterstock.com; s. 92 (morze) dugdax/Shutterstock.com; (plaża z parasolami) Mykola Mazuryk/Shutterstock.com; s. 93 (na pasach) Photographee.eu/Shutterstock.com; (śmiecenie) Waranya Sawasdee/Shutterstock.com; s. 94 (reklamówka) chaiyapruek youprasert/Shutterstock.com; s. 95 (M. Szczygielski) Maciej Biedrzycki / Forum; (żołędzie) Yasonya/Shutterstock.com; s. 96 (drzwi) Dabarti CGI/Shutterstock.com; (liść) domnitsky/Shutterstock.com; (klucz) wk1003mike/Shutterstock.com; s. 97 (gałązka) postolit/Shutterstock.com; s. 98 (chłopak) Tartila/Shutterstock.com; (dziewczyna) Chinatsu Washikita/Shutterstock.com; s. 101 (J. Papuzińska) Wojciech OLSZANKA/East News; s. 103 (jama) Sjstudio6/Shutterstock.com; (smoła) Ronald Plett/Shutterstock.com; s. 104 (poduszka) FabrikaSimf/Shutterstock.com; (poduszka) Sirisak Chantorn/Shutterstock.com; (latarka) YUTTASAK SAMPACHANO/Shutterstock.com; (miś) Narith Thongphasuk/Shutterstock.com; (notes) horiyan/Shutterstock.com; (telefon) fad82/Shutterstock.com; (książki) Jure Divich/Shutterstock.com; s. 106 (wnętrze) zaferkizilkaya/Shutterstock.com; (wnętrze) Mikolaj Niemczewski/Shutterstock.com; s. 107 (łódka) Altrendo Images/Shutterstock.com; (latarnia) Doug Lemke/Shutterstock.com; (teleskop) Sunti/Shutterstock.com; s. 109 (chłopak) Deagreez/iStockphoto/Getty Images; s. 110 (J. Tuwim) NAC; s. 113 (pinezki) Alphavector/Shutterstock.com; (stare zdj. uczniów) Polona; (współcześni uczniowie) Brocreative/Shutterstock.com; (stara sala) Marcin Michalczyk/Shutterstock.com; (nowa sala) Mauro Rodrigues/Shutterstock.com; s. 115 (lecąca biedronka) New Africa/Shutterstock.com; (siedząca biedronka) irin-k/Shutterstock.com; (stolik) vdimage/Shutterstock.com; s. 117 (sople) g_tech/Shutterstock.com; (osa) Daniel Prudek/Shutterstock.com; (kajaki) Maridav/Shutterstock.com; (dron) Scharfsinnk/Shutterstock.com; (śmieciarka) saravutpics/Shutterstock.com; s. 118 (domek) GoodStudio/Shutterstock.com; s. 119 (kwiaty) artem evdokimov/Shutterstock.com; s. 121 (lekkoatletka) Jacob Lund/Shutterstock.com; (lekcja) BalanceFormCreative/Shutterstock.com; (z gitarą) ESB Professional/Shutterstock.com; s. 122 (ludzik z fortepianem) ayzek/Shutterstock.com; (ludzik z laptopem) ayzek/Shutterstock.com; s. 123 (odrabianie lekcji) kryzhov/Shutterstock.com; (malowanie) Serhiy Kobyakov/Shutterstock.com; (choroba) Rob Hainer/Shutterstock.com; (myślenie) Nastco/iStockphoto/Getty Images; s. 124 (las) Potapov Alexanderk/Shutterstock.com; s. 125 (książki) Oxy_gen/Shutterstock.com; (dziewczynka) BNP Design Studio/Shutterstock.com; s. 126 (dziadek) Mykhailo Ridkous/iStockphoto/Getty Images; s. 127 (ludzie w ogrodzie) grivina/iStockphoto/Getty Images; (kwiatki) MicroOne/Shutterstock.com; s. 128 (na działce) Alan Benge/Shutterstock.com; s. 129 (bilard) Rost9/Shutterstock.com; s. 130 (E. Zambrzycka-Kościelnicka) Ewelina Zambrzycka-Kościelnicka; (A.B. Chmielewski) Artur B. Chmielewski; s. 133 (słoik) New Africa/Shutterstock.com; s. 134 (pociąg) Yasonya/iStockphoto/Getty Images; s. 135 (drabina) EgudinKa/iStockphoto/Getty Images; (śniadanie) lithiumcloud/iStockphoto/Getty Images; (plaża) FamVeld/iStockphoto/Getty Images; (gra w piłkę) DoublePHOTO studio/Shutterstock.com; (na huśtawce) Veja/Shutterstock.com; s. 136 (zakaz jedzenia) youngID/DigitalVision Vectors/Getty Images; (balony) DivVector/DigitalVision Vectors/Getty Images; (pies) Tetiana Garkusha/iStockphoto/Getty Images; (budzik) yugoro/iStockphoto/Getty Images; (krzyk) Cihan Terlan/Shutterstock.com; s. 138 (Toruń) Sergey Dzyuba/Shutterstock.com; (pierniki) Bozena Fulawka/Shutterstock.com; (pierniki) Olga Kovalenko/Shutterstock.com; (pierniki) Neirfy/Shutterstock.com; s. 139 (sól) HandmadePictures/Shutterstock.com; (ksiądz) Ljupco/iStockphoto/Getty Images; (krowy) ahavelaar/iStockphoto/Getty Images; (D. Bałuszyńska-Srebro) arch. Doroty Bałuszyńskiej-Srebro; s. 140 (książki) Kapi Ng/Shutterstock.com; s. 142 (Biblioteka Aleksandryjska) Science History Images/Alamy Stock Photo/BE&W; s. 144 (gra) FamVeld/iStockphoto/Getty Images; (obiad) KatarzynaBialasiewicz/iStockphoto/Getty Images; (odkurzanie) Gorodenkoff/Shutterstock.com; s. 146 (plecak) CoolPhotoGirlk/Shutterstock.com; s. 147 (szkoła) Roguuu95/Shutterstock.com; (wnętrze szkoły) Marcin Michalczyk/Shutterstock.com; s. 149 (dzieci) Ivan Josifovic/Shutterstock.com; s. 150 (jeżozwierz) Eric Isselee/Shutterstock.com; (M. Piquemal) Patrice Cartier/Bridgeman Images/PhotoPower; s. 151 (podpis) Tymonko Galyna/Shutterstock.com; (bieżnia) FocusStocker/Shutterstock.com; (dysk) Juice Dash/Shutterstock.com; (taniec) Shkvarko/Shutterstock.com; s. 155 (hałas) marcogarrincha/iStockphoto/Getty Images; s. 156 (chłopiec) Federico Rostagno/Shutterstock.com; (łyżwy) Sugarless/Shutterstock.com; s. 157 (centymetr) PaulPaladin/Shutterstock.com; (odważniki) Halina1601/Shutterstock.com; (metka) wragg/iStock Photo/Getty Images; (koło barw) Susanna Juers/Shutterstock.com; (palec) New Africa/Shutterstock.com; (nos) Khamidulin Sergey/Shutterstock.com; (ucho) Celig/Shutterstock.com; (lampa) Lepro/iStockphoto/Getty Images; s. 158 (lampa) Lepro/iStockphoto/Getty Images; (kaktusy) Triff/Shutterstock.com; s. 159 (matka z synem) Fabio Principe/Shutterstock.com; (wazon) DenisProduction.com/Shutterstock.com; (palma) Lev Kropotov/Shutterstock.com; (bocian) Serg Rajab/Shutterstock.com; (truskawka) Artem Kutsenko/Shutterstock.com; (klocki) Nenov Brothers Images/Shutterstock.com; s. 160 (drzewa) ugarich/Shutterstock.com; s. 162 (A.A. Milne) Alamy Stock Photo; s. 165 (świeczki) Elena Schweitzer/Shutterstock.com; (prezenty) EFKS/Shutterstock.com; (balony) Artem Kulturen/Shutterstock.com; (tort) Maksym Bondarchuk/Shutterstock.com; (dzieci) SergiyN/Shutterstock.com; s. 166 (w kinie) Zoran Zeremski/Shutterstock.com; (przyjęcie) Pixel-Shot/Shutterstock.com; (mecz) Dmytro Zinkevych/Shutterstock.com; s. 168 (u babci) De Visu/Shutterstock.com; (Wielkanoc) PhotoJuli86/Shutterstock.com; (ślub) Oleksandr Kavun/Shutterstock.com; (narodziny) Alena Sli/Shutterstock.com; (ptaszki) LenLis/Shutterstock.com; (kartka urodziny dziecka) Claudia Balasoiu/Shutterstock.com; (Anna) Erika Kirkpatrick/Shutterstock.com; (kartka urodzinowa) Bittersalt Studio/Shutterstock.com; s. 169 (nietoperz) Expertvector/Shutterstock.com; s. 170 (rzutka) Mega Pixel/Shutterstock.com; (nożyczki) macondo/Shutterstock.com; (rzodkiewki) simonidadj/Shutterstock.com; (grzebień) Photo Win1/Shutterstock.com; (orzechy) Natalya Vdovina/Shutterstock.com; (ciężarówka) NS Photograph/Shutterstock.com; (bułka) Nenad.C/Shutterstock.com; (cukierki) Anton Starikov/Shutterstock.com; (kalendarz) Benjamin Albiach Galan/Shutterstock.com; (ekierka) aarrows/Shutterstock.com; (talerz) Vovantarakan/Shutterstock.com; (wachlarz) Lauritta/Shutterstock.com; (skrzypce) loskutnikov/Shutterstock.com; (klocki) Nenov Brothers Images/Shutterstock.com; s. 171 (zebra) GlobalP/iStockphoto/Getty Images; s. 172 (jabłka) CRStocker/Shutterstock.com; s. 174 (grzyb) EM Arts/Shutterstock.

com; (jajko) rangizzz/Shutterstock.com; (cielę) Eric Isselee/Shutterstock.com; s. 175 (niedźwiedź) BearFotos/Shutterstock.com; s. 176 (orzechy)Tim UR/Shutterstock.com; (T. Makowski, *Dwaj mali przyjaciele*) Jacek Świderski/Archiwum Fotograficzne Muzeum Narodowego w Krakowie; s. 177 (Muzeum Adama Mickiewicza w Nowogródku) Dawid Lasocinski/Forum; s. 178 (lekarz) Andrei_R/Shutterstock.com; (kucharz) Studio Peace/Shutterstock.com; (biegacz) Andrey Burmakin/Shutterstock.com; s. 180 (ludziki) AVA Bitter/Shutterstock.com; (ludziki) elenabsl/Shutterstock.com; s. 181 (okno przeglądarki) indd; s. 182 (deszcz) oliveromg/Shutterstock.com; s. 183 (Rafał Olbiński, *Pokój dziecinny*, rok 1999) © Rafał Olbiński; (kot) mrThanatsit/Shutterstock.com; s. 184 (Olaf) Inside Creative House/Shutterstock.com; (Kamil) VaLiza/Shutterstock.com; (Kaja) Roman Samborskyi/Shutterstock.com; s. 186 (żaba) Eric Isselee/Shutterstock.com; (orzechy) mahirart/Shutterstock.com; (talerz) Dewin ID/Shutterstock.com; (pudełko) INSAGO/Shutterstock.com; (żarówka) Retouch man/Shutterstock.com; s. 189 (dziewczyny) Look Studio/Shutterstock.com; s. 190 (słońce) mammuth/E+/Getty Images; s. 192 (J. Chełmoński, *Jutrzenka*) Paweł Czernicki/Pracownia Fotograficzna MNK; s. 194 (zaproszenie) Romanova Ekaterina/Shutterstock.com; s. 195 (youtuber) Mongkolchon Akesin/Shutterstock.com; (gry) Yulia YasPe/Shutterstock.com; s. 196 (smiley) pixelliebe/Shutterstock.com; (dziewczynka) Roman Samborskyi/Shutterstock.com; s. 197 (ślimak) TTstudio/Shutterstock.com; (noc) Pozdeyev Vitaly/Shutterstock.com; (zakupy) Evgeniia Freeman/Shutterstock.com; (piórko) 1933bkk/Shutterstock.com; (gepard) Maros Bauer/Shutterstock.com; (brudno) Khaled ElAdawy/Shutterstock.com; (boso) Napat Chaichanasiri/Shutterstock.com; (wcześnie) Evgrafova Svetlana/Shutterstock.com; (ciężko) Shift Drive/Shutterstock.com; s. 199 (chłopiec) True Touch Lifestyle/Shutterstock.com; (dziewczynka) fizkes/Shutterstock.com; (karteczka) Andrew Scherbackov/iStockphoto/Getty Images; (laptop) Chuenmanuse/Shutterstock.com; s. 201 (kadr z filmu *Wyjście pracowników z fabryki Lumière'a*) LUMIERE & COMPANY/Album/East News; (kinematograf) J J Osuna Caballero/Shutterstock.com; s. 202 (kadr z filmu *Odlot*) Album Online/East News; (taśma filmowa) Roupplar/Shutterstock.com; (kadry z wiewiórką) Roy Apu/Shutterstock.com; (kadr z filmu *Lassie*, 2005) Element/Firstsight/Kobal/Shutterstock; (film dokum.) Zaruba Ondrej/Shutterstock.com; s. 203 (scenarzysta) Vgstockstudio/Shutterstock.com; (producent: Samuel Goldwyn) GRANGER COLLECTION/BE&W; (reżyser) Gorodenkoff/Shutterstock.com; (kierownik produkcji) Grusho Anna/Shutterstock.com; (aktor) Olha Kho/Shutterstock.com; (scenograf) CasarsaGuru/iStockphoto/Getty Images; (operator) FOTOGRIN/Shutterstock.com; (realizator dźwięku) antoniodiaz/Shutterstock.com; (montażysta) DC Studio/Shutterstock.com; s. 204 (kafelek) Kumer Oksana/Shutterstock.com; (kamera i oświetlenie) Cube29/Shutterstock.com; (mikrofon) DreamStockIcons/Shutterstock.com; (kapelusz) PinkPueblo/Shutterstock.com; s. 205 (talerz) Kumer Oksana/Shutterstock.com; (lira) Yulia Glam/Shutterstock.com; (kamera) NikolayPetrovich/Shutterstock.com; (maski) ElenaShow/Shutterstock.com; (muzeum) AAVAA/Shutterstock.com; (E. Skarżyńska) arch. Ewy Skarżyńskiej; s. 206 (teatr) Fer Gregory/Shutterstock.com; s. 208 (bułki) Petra Schueller/Shutterstock.com; s. 209 (kwiatki w doniczkach) nadia_if/Shutterstock.com; (lilia) Artem PEREBYINIS/Shutterstock.com; (samochody) Cinematographer/Shutterstock.com; (rakiety) Pasuwan/Shutterstock.com; (ryby) Andrii Cherniakhov/Shutterstock.com; (gołębie) DrDuck/Shutterstock.com; (drzewo) Mara008/Shutterstock.com; (serca) Olha Kozachenko/Shutterstock.com; (liście) Andrii Cherniakhov/Shutterstock.com: (marchewki) Joyja_Lee/Shutterstock.com; (zebra) Carla Nichiata/Shutterstock.com; s. 211 (A. Włodarczyk) Lukasz Szelag/REPORTER; (K. Stoch) MediaPictures.pl/Shutterstock.com; (I. Świątek) Fabrizio Andrea Bertani/Shutterstock.com; (R. Lewandowski) Dziurek/Shutterstock.com; (L.J. Kern) Wlodzimierz Wasyluk/Forum; s. 214 (ręce) Bahau/Shutterstock.com; s. 215 (dobrze/źle) Pavlo S/Shutterstock.com; (dziewczynka) Roman Samborskyi/Shutterstock.com; s. 216 (kot) travelview/iStockphoto/Getty Images; s. 217 (buty) Aleksey Sagitov/Shutterstock.com; (kapelusz) wikanda/Shutterstock.com; (T-shirt) Jannarong/Shutterstock.com; s. 220 (las wiosną) OlegRi/Shutterstock.com; (las latem) Smileus/Shutterstock.com; s. 221 (8 zbójców) NotionPic/Shutterstock.com; s. 223 (dziewczynka) Sergey Nivens/Shutterstock.com; s. 229 (mim) LightField Studios/Shutterstock.com; s. 230 (Marek) ShotPrime Studio/Shutterstock.com; (Kasia) Be Good/Shutterstock.com; s. 231 (księżniczka) Broccoli_Design/Shutterstock.com; s. 232 (dziewczynka) Roman Samborskyi/Shutterstock.com; (galeria) Oleg GawriloFF/Shutterstock.com; (teatr) Juan Manuel Aparicio Diez/Shutterstock.com; (kino) Syda Productions/Shutterstock.com; s. 235 (chirurdzy) lenetstan/Shutterstock.com; (chirurdzy kobiety) Gerain0812/Shutterstock.com; s. 244 (rybki) Jibon/Shutterstock.com; (fale) Lorthois Yuliya/Shutterstock.com; s. 246 (L. Wyczółkowski, *Rybak*) Wilczyński Krzysztof/Muzeum Narodowe w Warszawie; s. 248–249 (Kopciuszek) Pushkin/Shutterstock.com; s. 251 (telefon) Stanisic Vladimir/Shutterstock.com; (chłopiec x 3) VaLiza/Shutterstock.com; s. 252 (telefon) MUNGKHOOD STUDIO/Shutterstock.com; (mazak) Mega Pixel/Shutterstock.com; (plecak) Pixel-Shot/Shutterstock.com; s. 253 (dzień) Konstantin Aksenov/Shutterstock.com; (noc) Dmitriy Karmanov/Shutterstock.com; s. 255 (zrzut z ekranu) synonim.net; (laptop) Goran Bogicevic/Shutterstock.com; s. 256 (termometry) AlexanderTrou/Shutterstock.com; s. 257 (dziecko) kryzhov/Shutterstock.com; (babcia) fizkes/Shutterstock.com; s. 258 (kwiatki) Guiin/Shutterstock.com; s. 259 (znaczek) vir ivlev/Shutterstock.com; s. 261 (telefon czarny i szary) Stanisic Vladimir/Shutterstock.com; (dziewczynka) Roman Samborskyi/Shutterstock.com; (kobieta z parasolem) B-D-S Piotr Marcinski/Shutterstock.com; s. 262 (lis) Lanaart/Shutterstock.com; (woda) designer_an/Shutterstock.com; (foka) Alfmaler/Shutterstock.com; s. 263 (lis) Lanaart/Shutterstock.com; (wieloryb) Ilyafs/Shutterstock.com; s. 264 (lis) Jim Cumming/Shutterstock.com; (ptaki) MikeDrone/Shutterstock.com; (lis w wodzie) Pim Leijen/Shutterstock.com; (foka) Alan De Witt/Shutterstock.com; (orka) Tomas Kotouc/Shutterstock.com; s. 265 (lis) Lanaart/Shutterstock.com; (foka) Alfmaler/Shutterstock.com; s. 267 (pszczoła) irin-k/Shutterstock.com; (kaczka) Aksenova Natalya/Shutterstock.com; (mrówka) Andrey Pavlov/Shutterstock.com; s. 269 (kareta) Artecke/iStockphoto/Getty Images; (belka) U2M Brand/Shutterstock.com; (sieć) Kletr/Shutterstock.com; (pieniądze) studiovin/Shutterstock.com; s. 271 (dziewczynka) Tatiana Gordievskaia/Shutterstock.com; s. 272 (okładka *Masło przygodowe*) Wydawnictwo Literatura; (B. Stenka) Barbara Stenka; s. 273 (śmieci) Mr. anaked/Shutterstock.com; s. 274 (dziewczynka) fizkes/iStockphoto/Getty Images; s. 275 (optymista) peakSTOCK/iStockphoto/Getty Images; (realista) Juanmonino/iStockphoto/Getty Images; (pesymista) beyhanyazar/iStockphoto/Getty Images; s. 277 (R. Klimczak) arch. Rafała Klimczaka; (kurki) MarkMirror/iStockphoto/Getty Images; s. 278 (las) aniszewski/iStockphoto/Getty Images; s. 279 (ognisko) MiniStocker/Shutterstock.com; (grzyby) godi photo/Shutterstock.com; (quad) FOTOGRIN/Shutterstock.com; (śmieci) Stock-Asso/Shutterstock.com; (szkło) Yurii Romanchuk/Shutterstock.com; (wnyki) Marcos Cesar Campis/Shutterstock.com; (kładka) Anna Ewa Bieniek/Shutterstock.com; (sadzonka) Igor Tichonow/Shutterstock.com; s. 280 (las) Marje/iStockphoto/Getty Images; (dzięcioł) photomaster/Shutterstock.com; (bóbr) Jody Ann/Shutterstock.com; (jeż) Nynke van Holten/Shutterstock.com; (nenufar) servickuz/Shutterstock.com; (zawilec) forden/Shutterstock.com; (irysy) Julia Sudnitskaya/Shutterstock.com; (grzyb) Cristian Gusa/Shutterstock.com; (lilia złotogłów) BergeImLicht/Shutterstock.com; s. 281 (dziewczynka) ViDI Studio/Shutterstock.com; (telefon) Alexey Boldin/Shutterstock.com; (budzik) Me dia/Shutterstock.com;

(sygnalizator) Vacclav/Shutterstock.com; (kierowca) Syda Productions/Shutterstock.com; (przejście) Peter Gudella/Shutterstock.com; s. 282 (wyraz) ValentinT/Shutterstock.com; (sygnalizator) Sky Designs/Shutterstock.com; (emotikon) Yayayoyo/Shutterstock.com; (flaga) GlobalMediaArt/Shutterstock.com; (gest) bsd studio/Shutterstock.com; (symbole) shooarts/Shutterstock.com; (dźwięki) mhatzapa/Shutterstock.com; (mimika) bokan/Shutterstock.com; (trójkąt) SteveWoods/Shutterstock.com; (ambulans) OgnjenO/Shutterstock.com; (ogranicznik) MMXeon/Shutterstock.com; (zakaz palenia) Arcady/Shutterstock.com; (zakaz wstępu) Technicsorn Stocker/Shutterstock.com; s. 283 (emotikony) rvlsoft/Shutterstock.com; (strach) Roman Samborskyi/Shutterstock.com; (złość) MT PhotoLife/Shutterstock.com; (radość) MIRRORstudio/Shutterstock.com; (zdziwienie) Elpisterra/Shutterstock.com; (symbole pranie) LZ Image/Shutterstock.com; s. 284 (dziewczynki) Just dance/Shutterstock.com; s. 285 (tablica korkowa) Krakenimages.com/Shutterstock.com; s. 286 (rolki) Lunx/Shutterstock.com; (sanki) New Africa/Shutterstock.com; (rower) Gravicapa/Shutterstock.com; s. 287 (M. Strzałkowska) Anna Abako/East News; s. 288 (dzwonki) Khokholya Alexander/Shutterstock.com; (trąbka) Mega Pixel/Shutterstock.com; (zegar) Sasa Prudkov/Shutterstock.com; s. 289 (potwory x 2) Albert Ziganshin/Shutterstock.com; (psy) cynoclub/Shutterstock.com; s. 290 (rzeka) Stanislaw Tokarski/Shutterstock.com; (biedronka) Vaclav Volrab/Shutterstock.com; (ks. J. Twardowski) Wojtek DRUSZCZ/East News; s. 291 (ważka) Dashkevich Snezhana/Shutterstock.com; (biedronka) Kjolak/Shutterstock.com; (mrówka) Andrey Pavlov/Shutterstock.com; s. 293 (harfa) Peter Voronov/Shutterstock.com; (moneta) Krzysztof Bubel/Shutterstock.com; s. 294 (higienistka) Dean Drobot/Shutterstock.com; (hejnalista) martin-dm/iStock Unreleased/Getty Images; (rehabilitantka) Robert Kneschke/Shutterstock.com; s. 295 (chłopiec) Inside Creative House/Shutterstock.com; s. 296 (orzech) ktsdesign/Shutterstock.com; (dach) rawf8/Shutterstock.com; (groch) Egor Rodynchenko/Shutterstock.com; (osa) irin-k/Shutterstock.com; (ognisko) Aleks vF/Shutterstock.com; (chomik) Eric Isselee/Shutterstock.com; (leki) Iconic Bestiary/Shutterstock.com; s. 297 (hełm) Grażyna Bryk/WSiP; (Chełm) DyziO/Shutterstock.com; s. 298 (Nela) Jan Bielecki/East News; s. 299 (las) zodebala/iStockphoto/Getty Images; (Papuasi) Eriz Razak/iStock Unreleased/Getty Images; (nurkowanie) FamVeld/iStockphoto/Getty Images; s. 300 (orangutan) Sergey Uryadnikov/Shutterstock.com; (rafa koralowa) SARAWUT KUNDEJ/Shutterstock.com; (słoń) T.W. van Urk/Shutterstock.com; (dinozaur) Daniel Eskridge/Shutterstock.com; (małpa) uzuri/Shutterstock.com; (ukwiał) fatamorgana-999/Shutterstock.com; s. 301 (wieś) Shairaa/Shutterstock.com; (góry) WDnet/iStockphoto/Getty Images; s. 302 (łódka)Willard/iStockphoto/Getty Images; s. 303 (góry) Andrew Mayovskyy/Shutterstock.com; s. 304 (wydmy) dugdax/Shutterstock.com; (jezioro) OlegRi/Shutterstock.com; (miasto) oscity/iStockphoto/Getty Images; (dom w lesie) nadia_if/Shutterstock.com; s. 305 (Japonki) Sergii Rudiuk/Shutterstock.com; (klapki) Serhii Tsyhanok/Shutterstock.com; s. 306 (rower) New Africa/Shutterstock.com; (spacer) zhukovvvlad/Shutterstock.com; (kajak) BAZA Production/Shutterstock.com; s. 307 (puchar) erashov/Shutterstock.com; (góra) zakaz86/Shutterstock.com; s. 309 (burza na morzu) muratart/Shutterstock.com; s. 311 (książka – tło) robert_s/Shutterstock.com; s. 313 (okno przeglądarki) akrushka/Shutterstock.com; s. 314 (J. Brzechwa) Alamy Stock Photo/BE&W; s. 315 (tunel aerodynamiczny) vivooo/Shutterstock.com; s. 316 (chłopiec) dolgachov/iStockphoto/Getty Images; s. 318 (rulon) Picsfive/Shutterstock.com; (rysunki) Yayayoyo/Shutterstock.com; s. 319 (kleks) Mrspopman1985/Shutterstock.com; (Ziemia) NPeter/Shutterstock.com; (stetoskop) New Africa/Shutterstock.com; (nitka) Darrell Evans/Shutterstock.com; (dziewczynka) master1305/iStockphoto/Getty Images; s. 320 (nauczyciel) nilimage/iStockphoto/Getty Images; (czapka absolwenta) JosepPerianes/Shutterstock.com; s. 321 (biała kartka) Galina Shafran/iStockphoto/Getty Images; (nauczycielka) Marian Weyo/Shutterstock.com; (chłopiec) UfaBizPhoto/Shutterstock.com; s. 322 (kanarek) Eric Isselee/Shutterstock.com; (papuga) Goldblum/Shutterstock.com; (sylwetka ptaka) Mechanic Design/Shutterstock.com; s. 323 (szpak) bahadir-yeniceri/iStockphoto/Getty Images; s. 324 (guziki) Nik Merkulov/Shutterstock.com; (dziewczynki) Madhourse/Shutterstock.com; s. 327 (R. Goscinny) Rex Features/Shutterstock/Easy News; (łóżko) matsabe/Shutterstock.com; (rower) Dstarky/Shutterstock.com; (probówki) Dstarky/Shutterstock.com; (bukiet) ksenvitaln/Shutterstock.com; (piłka) ftstudio/Shutterstock.com; (samolot) Dstarky/Shutterstock.com; s. 329 (Mikołajek) (©) Rene Gościnny/Wydawnictwo Znak; s. 331 (kadr z *Mikołajka* x 2) Album Online/East News; s. 337 (koty) beton studio/Shutterstock.com; (duch) NeoLeo/iStockphoto/Getty Images; (szelki) Ugorenkov Aleksandr/Shutterstock.com; (cegła) graphixmania/Shutterstock.com; (niebo) Supa Chan/Shutterstock.com; (J. Christa) Lukasz Glowala/Forum; s. 338 (avatary) wallnarez/Shutterstock.com; s. 340 (ciastko) momo sama/Shutterstock.com; (rekin) rogistok/Shutterstock.com; (Kajko i Kokosz, plakat „Kampanii Bądźcie Zdrowi" organizowanej przez Gdańskie Autobusy i Tramwaje) Fundacja KRESKA im. Janusza Christy; s. 342 (Łysa Góra) Jarosław Kubalski/Agencja Wyborcza.pl; s. 343 (postacie z komiksu *Kajko i Kokosz* x 5) © J. Christa/Story House Egmont; s. 345 (balon) topseller/Shutterstock.com; (helikopter) Photos SS/Shutterstock.com; (lotnia) Rick Neves/Shutterstock.com; (samolot) ssuaphotos/Shutterstock.com; s. 349 (A. Maleszka) Damian Klamka/East News; s. 350 (różdżka) Asakura1102/Shutterstock.com; (kareta) Jacky Brown/Shutterstock.com; (lusterko) linear_design/Shutterstock.com; (lampa) difugi creative/Shutterstock.com; (buty) Prachova Nataliia/Shutterstock.com; s. 350 (okładki projektu Andrzeja Maleszki do książek autorstwa Andrzeja Maleszki pt.: *Magiczne drzewo. Tajemnica mostu*, *Magiczne drzewo. Pojedynek*, *Magiczne drzewo. Czas robotów* oraz *Magiczne drzewo. Pióro T-Rexa*) Wydawnictwo Znak; s. 351 (pomnik Andersena) Arcady/Shutterstock.com; (prom) NAN728/Shutterstock.com; (szpital) wavebreakmedia/Shutterstock.com; (odprawa) Tyler Olson/Shutterstock.com; (pociąg) Robson90/Shutterstock.com; (port) Sova Olena/Shutterstock.com

Aktualność linków, które występują w tym podręczniku i odsyłają do zewnętrznych stron internetowych, została sprawdzona przed ich opublikowaniem (dostęp z dnia 10.09.2022 r.). Wydawnictwo nie ponosi odpowiedzialności za aktualność i zawartość tych stron lub stron, do których linki tam zamieszczono.

Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne oświadczają, że podjęły starania mające na celu dotarcie do właścicieli i dysponentów wszystkich zamieszczonych utworów. Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, przytaczając w celach dydaktycznych utwory lub fragmenty, postępują zgodnie z art. 27^1 ustawy o prawie autorskim. Jednocześnie Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne oświadczają, że są jedynym podmiotem właściwym do kontaktu autorów tych utworów lub innych podmiotów uprawnionych w wypadkach, w których twórcy przysługuje prawo do wynagrodzenia.